Załącznik nr 1
do uchwały nr .....
Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej
z dnia .....

BURMISTRZ BYSTRZYCY KŁODZKIEJ

UJEDNOLICONY TEKST
STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY BYSTRZYCA KŁODZKA,

w którym uwzględnia się:

- pierwotny tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - przyjęty przez Radę Miejską w Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XLI/412/13 z dnia 28 lutego 2013 r.,
- ujednolicony tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XXII/190/2020 z dnia 28 lutego 2020 r. - zmiana studium nr 1,
- ujednolicony tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XXV/210/2020 z dnia 27 maja 2020 r. - zmiana studium nr 2,
- ujednolicony tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XLV/374/2021 z dnia 27 sierpnia 2021 r. - zmiana studium nr 3.
- ujednolicony tekst "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr LIII/430/2022 z dnia 26.01.2022r. - zmiana nr 4, ~~sporządzoną na podstawie uchwały Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej Nr XV/134/2019 z dnia 29 listopada 2019r.~~
- ujednolicony tekst "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr…… z dnia …… - zmianę nr 5, sporządzono na podstawie uchwały Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej nr LXVIII/538/2022 z dnia 28 października 2022r.

Pierwotny tekst „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka”; przyjęty uchwałą Nr XLI/412/13 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 28 lutego 2013 r. został zaktualizowany i zmieniony uchwałą nr XXII/190/2020 Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 28 lutego 2020 r., w zakresie:

- **Uwzględnienia zagadnień potrzeb i możliwości rozwoju gminy**; określonych na podstawie art. 10, ust. 5-7 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity - Dz. U. z 2020 r., poz. 293). Zmiany w tym zakresie zostały wprowadzone:
  - **w tomie I** tekstu studium p.t. "Uwarunkowania rozwoju miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" (na stronach 55-77); **w części IX** p.t.: "Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy"; **w rozdziałach**: 5-"Analizy ekonomiczne", 6-"Analizy środowiskowe", 7-"Analizy społeczne", 8-"Prognozy demograficzne", 9-"Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej służących realizacji zadań własnych gminy", 10-"Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę", 11-"Podsumowanie analiz", 12.1.-"Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę po wprowadzeniu zmiany studium nr 1 dla obszaru położonego w Bystrzycy Kłodzkiej, w granicach działki ewidencyjnej nr 26 AM.1, obręb 0004 Niedźwiedna".
- **Wprowadzenie do studium zmiany nr 1 dla obszaru położonego w Bystrzycy Kłodzkiej, w granicach działki ewidencyjnej nr 26 AM.1, obręb Niedźwiedna**. Zmiana ta została wprowadzona:
  - **w tomie II** tekstu studium p.t.: "Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" (na stronach 64-78); **w części XIII** p.t.: "Jednostkowe zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka"; **w rozdziale 1** p.t. "Zmiana nr 1 studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka, dla obszaru położonego w Bystrzycy Kłodzkiej, w granicach działki nr 26 AM.1, obręb 0004 Niedźwiedna".

Tekst zmiany nr 2 dla obszaru położonego w Bystrzycy Kłodzkiej, w granicach działki ewidencyjnej nr 194/3, obręb 0003 Zacisze AM.2 wprowadza się:

- **do tomu II** ujednoliconego tekstu studium p.t. "Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" (strony od 80-97); do **części XIII** p.t.: "Jednostkowe zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka"; do rozdziału 2 p.t.: Zmiana nr 2 studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka", dla obszaru położonego w Bystrzycy Kłodzkiej, w granicach działki ewidencyjnej nr 194/3, obręb 0003 Zacisze SAM.2.

W dostosowaniu do ustaleń zmiany nr 2 w **tomie I** ujednoliconego tekstu studium p.t.: "Uwarunkowania rozwojowe miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka w **części IX** p.t.: "Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwojowych gminy"; w **rozdziale 12** p.t.: "Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę po wprowadzeniu zmian studium", po podrozdziale 12.1. wprowadza się **podrozdział 12.2.** p.t.: "Zmiana nr 2 studium dla obszaru położonego w Bystrzycy Kłodzkiej, w granicach działki nr 194/3, obręb 0003 Zacisze AM.2". W tym podrozdziale uaktualnia się bilans i chłonność terenów obszarów przeznaczonych pod zabudowę usługową i produkcyjną **PU** przedstawiony w rozdziale 10 części IX, tomu I ujednoliconego tekstu studium.

uwaga:

Zieloną czcionką oznaczono tekst dodany, skreśleniem i szarym kolorem – usunięty w wyniku zmiany Studium nr 5 - na podstawie uchwały Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej nr LXVIII/538/2022 z dnia 28 października 2022r.

BURMISTRZ BYSTRZYCY KŁODZKIEJ

UJEDNOLICONY TEKST
STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY BYSTRZYCA KŁODZKA,

TOM I
UWARUNKOWANIA ROZWOJU MIASTA I GMINY BYSTRZYCA KŁODZKA

w którym uwzględnia się:

- pierwotny tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - przyjęty przez Radę Miejską w Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XLI/412/13 z dnia 28 lutego 2013 r.,
- ujednolicony tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XXII/190/2020 z dnia 28 lutego 2020 r. - zmiana studium nr 1,
- ujednolicony tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XXV/210/2020 z dnia 27 maja 2020 r. - zmiana studium nr 2,
- ujednolicony tekst "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr XLV/374/2021 z dnia 27 sierpnia 2021 r. - zmiana studium nr 3.
- ujednolicony tekst "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr LIII/430/2022 z dnia 26.01.2022r. - zmiana nr 4, ~~sporządzoną na podstawie uchwały Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej Nr XV/134/2019 z dnia 29 listopada 2019r.~~
- ujednolicony tekst "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka" - uchwalony przez Radę Miejską Bystrzycy Kłodzkiej uchwałą nr…… z dnia …… - zmianę nr 5, sporządzono na podstawie uchwały Rady Miejskiej Bystrzycy Kłodzkiej nr LXVIII/538/2022 z dnia 28 października 2022r.

CZĘŚĆ I WSTĘP 10

CZĘŚĆ II OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY 11

1. POŁOŻENIE 11
1.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE 11
1.2. SĄSIADUJĄCE JEDNOSTKI ADMINISTRACYJNE 11
1.3. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY 11
1.4. SYSTEM HIERARCHICZNY OŚRODKÓW USŁUGOWYCH 11
2. UKSZTAŁTOWANIE I MORFOLOGIA TERENU 12
2.1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU I MORFOLOGIA TERENU 12
2.2. BUDOWA GEOLOGICZNA 12
2.3. KLIMAT 12
2.3.1 WARUNKI KLIMATYCZNE 12
2.3.2 WARUNKI TOPOKLIMATYCZNE 13

CZĘŚĆ III UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU 14

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA TERENU 14
1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO 14
1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO 14
1.3. WNIOSKI O WYDANIE DECYZJI 14
1.4. MIESZKALNICTWO 14
1.4.1 TERENY WIEJSKIE 15
1.4.2 MIASTO BYSTRZYCA KŁODZKA 15
1.5. USŁUGI O CHARAKTERZE SPOŁECZNYM 15
1.5.1 USŁUGI OŚWIATY I WYCHOWANIA 15
1.5.2 USŁUGI ZDROWIA 17
1.5.3 OPIEKA SPOŁECZNA 18
1.5.4 USŁUGI KULTURY 18
1.5.5 USŁUGI KULTU RELIGIJNEGO 18
1.5.6 USŁUGI ADMINISTRACJI I ŁĄCZNOŚCI 19
1.5.7 CMENTARZE 19
1.5.8 USŁUGI SPORTU I REKREACJI 19
1.5.9 USŁUGI TURYSTYKI I WYPOCZYNKU 19
1.6. DZIAŁALNOŚĆ O CHARAKTERZE KOMERCYJNYM 20
1.6.1 USŁUGI HANDLU I GASTRONOMII 20
1.6.2 USŁUGI RZEMIOSŁA 20

1.6.3 PRODUKCJA 20
1.6.4 SKŁADY, BAZY I MAGAZYNY 21
1.6.5 POWIERZCHNIOWA EKSPLOATACJA KRUSZYW 21
1.7. PRODUKCJA ROLNICZA 21

CZĘŚĆ IV UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY 22

1. UKŁAD URBANISTYCZNY 22
1.1. ROZMIESZCZENIE JEDNOSTEK OSADNICZYCH 22
1.2. TYPY UKŁADÓW OSADNICZYCH 22
1.3. DATOWANIE ZABUDOWY 22
1.4. UKŁADY PRZESTRZENNE ZABUDOWY 23
2. OBIEKTY ARCHITEKTURY 23
3. UKŁAD FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNY 23
3.1. ZESPÓŁ PRZYRODNICZO-TURYSTYCZNO-SPORTOWY 23
3.2. ZESPÓŁ ROLNO-MIESZKANIOWY 24
3.3. ZESPÓŁ MIEJSKI 24
3.4. ZESPÓŁ TURYSTYCZNO-UZDROWISKOWY 24

CZĘŚĆ V UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA 25

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 25
1.1. WARUNKI GLEBOWE 25
1.2. ROZKŁAD PRZESTRZENNY KOMPLEKSÓW GLEB 25
1.3. STRUKTURA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 26
2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 26
2.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA LASÓW 26
2.2. SKŁAD GATUNKOWY LASÓW 27
2.3. FUNKCJE LASÓW 28
3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WIELKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH 28
3.1. WODY POWIERZCHNIOWE 28
3.2. WODY PODZIEMNE 29
4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO 29
4.1. ŚWIAT ROŚLINNY 29
4.2. ŚWIAT ZWIERZĘCY 30
4.3. UWARUNKOWANIA EKOLOGICZNE 31

5. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA NATURALNEGO 31
5.1. ROLNICTWO 31
5.1.1 JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH 31
5.1.2 ODŁOGOWANIE ŁĄK 31
5.1.3 WYPALANIE TRAW 32
5.1.4 ZAGROŻENIE POWODZIOWE 32
5.2. MIESZKALNICTWO 32
5.2.1 OGRZEWANIE 32
5.2.2 ZAOPATRZENIE W WODĘ ORAZ GOSPODARKA ŚCIEKOWA 32
5.2.3 GOSPODARKA ODPADAMI 33
5.3. KOMUNIKACJA 33
5.3.1 SPALINY 33
5.3.2 HAŁAS 33
5.4. ZAKŁADY PRODUKCYJNO – USŁUGOWE 33
5.4.1 ZAKŁADY PRODUKCJI ROLNICZEJ 33
5.4.2 ZAKŁADY PRODUKCYJNO-USŁUGOWE 33
5.4.3 ZAKŁADY PRODUKCYJNE I RZEMIEŚLNICZE W ZABUDOWIE MIESZKANIOWEJ 34
5.5. INNE ZAGROŻENIA 34

CZĘŚĆ VI UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMOGÓW OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ 35

1. HISTORIA OSADNICTWA NA TERENIE GMINY 35
1.1. CHARAKTERYSTYKA UKŁADU MIASTA 35
1.2. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH WSI 35
1.2.1 BIAŁA WODA 35
1.2.2 DŁUGOPOLE DOLNE 36
1.2.3 DŁUGOPOLE ZDRÓJ 36
1.2.4 GORZANÓW 36
1.2.5 IDZIKÓW 36
1.2.6 KAMIENNA 37
1.2.7 LASÓWKA 37
1.2.8 MARCINKÓW 37
1.2.9 MARIANÓWKA 38
1.2.10 MIELNIK 38
1.2.11 MIĘDZYGÓRZE 38
1.2.12 MŁOTY 38
1.2.13 MOSTOWICE 39
1.2.14 NOWA BYSTRZYCA 39
1.2.15 NOWA ŁOMNICA 39

1.2.16 NOWY WALISZÓW ... 39
1.2.17 PASZKÓW ... 39
1.2.18 PIASKOWICE ... 40
1.2.19 PIOTROWICE ... 40
1.2.20 PŁAWNICA ... 40
1.2.21 POKRZYWNO ... 40
1.2.22 PONIATÓW ... 41
1.2.23 PONIKWA ... 41
1.2.24 PORĘBA ... 41
1.2.25 RUDAWA ... 42
1.2.26 SPALONA ... 42
1.2.27 STARA BYSTRZYCA ... 42
1.2.28 STARA ŁOMNICA ... 42
1.2.29 STARKÓWEK ... 42
1.2.30 STARY WALISZÓW ... 43
1.2.31 SZCZAWINA ... 43
1.2.32 SZKLARKA ... 43
1.2.33 TOPOLICE ... 43
1.2.34 WILKANÓW ... 44
1.2.35 WÓJTOWICE ... 44
1.2.36 WYSZKI ... 44
1.2.37 ZABŁOCIE ... 44
1.2.38 ZALESIE ... 44

2. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO ... 45

3. ISTNIEJĄCE FORMY OCHRONY ŚRODOWISKA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO ... 45
3.1. OBIEKTY I OBSZARY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW ... 45
3.2. WYKAZ ZABYTKÓW ... 45
3.3. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH ... 45

CZĘŚĆ VII UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA ... 46

1. DEMOGRAFIA ... 46
1.1. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA ... 46
1.2. PRZYROST NATURALNY ... 46
1.3. MIGRACJE LUDNOŚCI ... 47
1.4. STRUKTURA WIEKU ... 47
1.5. LUDNOŚĆ GMINY ... 48
1.6. PROGNOZA LUDNOŚCI GMINY ... 49
1.6.1 POLITYKA POSZCZEGÓLNYCH PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ ... 49
1.6.2 POLITYKA PAŃSTWA ... 49

1.6.3 POLITYKA SAMORZĄDÓW 49
2. WARUNKI MIESZKANIOWE 49
3. DOSTĘP DO USŁUG PODSTAWOWYCH, W TYM USŁUG ZDROWIA I EDUKACJI 50
4. DOSTĘP DO USŁUG KOMERCYJNYCH 50

CZĘŚĆ VIII UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA 51

1. ZALEWANIE WODAMI POWODZIOWYMI 51
2. KOMUNIKACJA DROGOWA 51
3. ZAGROŻENIE ŻYCIA I MIENIA ZWIĄZANE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ 51

CZĘŚĆ IX UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY 52

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEBY ROZWOJU RYNKU PRACY ORAZ ZWIĘKSZENIA DOCHODÓW GMINY 52
2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEBY ROZWOJU MIESZKALNICTWA 54
3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEBY OGRANICZENIA MIGRACJI MIESZKAŃCÓW Z TERENU GMINY 55
4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z MOŻLIWOŚCI ROZWOJU W OPARCIU O ATRAKCYJNOŚĆ KOMUNIKACYJNĄ 55
5. ANALIZY EKONOMICZNE 55
5.1. BUDŻET GMINY 55
5.2. PROGNOZY BUDŻETOWE 56
5.3. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA NA TERENIE GMINY 56
5.4. ANALIZA SWOT 57
5.5. WNIOSKI 57
6. ANALIZY ŚRODOWISKOWE 58
6.1. POŁOŻENIE 58
6.2. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW 58
6.3. REZERWATY PRZYRODY 58
6.4. ŚNIEŻNICKI PARK KRAJOBRAZOWY 58
6.5. OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU 59
6.6. OBSZARY NATURA 2000 59
6.7. ANALIZA SWOT 60
7. ANALIZY SPOŁECZNE 61
7.1. BEZROBOCIE 61
7.2. WYNAGRODZENIA 62

7.3. RYNEK PRACY 62
7.4. RYNEK MIESZKANIOWY 62
7.5. USŁUGI PUBLICZNE ORAZ USŁUGI O CHARAKTERZE SPOŁECZNYM 63
7.6. ANALIZA SWOT 63
7.7. WNIOSKI 64
8. PROGNOZY DEMOGRAFICZNE 64
8.1. POPULACJA 64
8.2. PRZYROST NATURALNY 67
8.3. WSPÓŁCZYNNIK DZIETNOŚCI OGÓLNEJ 67
8.4. WSPÓŁCZYNNIK DYNAMIKI DEMOGRAFICZNEJ 67
8.5. MIGRACJE 67
8.6. PROGNOZY 67
8.7. ANALIZA SWOT 69
8.8. WNIOSKI 69
9. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY 70
9.1. ZAKRES DZIAŁANIA 70
9.2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA 71
9.3. WYDATKI INWESTYCYJNE GMINY 71
9.4. WNIOSKI 71
10. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ; 71
10.1. MAKSYMALNE W SKALI GMINY ZAPOTRZEBOWANIE NA NOWĄ ZABUDOWĘ 71
10.1.1 ZABUDOWA MIESZKANIOWA 73
10.1.2 USŁUGI I PRODUKCJA 73
10.2. CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ W GRANICACH JEDNOSTKI OSADNICZEJ 73
10.3. CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW POŁOŻONYCH POZA JEDNOSTKĄ OSADNICZĄ, PRZEZNACZONYCH W PLANACH MIEJSCOWYCH POD ZABUDOWĘ 75
10.4. WYNIKI ANALIZ - PORÓWNANIE MAKSYMALNEGO ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWĄ ZABUDOWĘ ORAZ WYLICZONEJ CHŁONNOŚCI OBSZARÓW 75
11. PODSUMOWANIE ANALIZ 77
12. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ PO WPROWADZENIU ZMIAN STUDIUM 78
12.1. ZMIANA STUDIUM NR 1 DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W BYSTRZYCY KŁODZKIEJ, W GRANICACH DZIAŁKI EWIDENCYJNEJ NR 26 AM.1; OBRĘB 0004 NIEDŹWIEDNA. 78

12.2. ZMIANA NR 2 STUDIUM DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W BYSTRZYCY KŁODZKIEJ, W GRANICACH DZIAŁKI EWIDENCYJNEJ NR 194/3; OBRĘB 0003 ZACISZE AM.2. 78
12.3. ZMIANA STUDIUM NR 3 DLA TERENÓW POŁOŻONYCH W OBRĘBIE ZABŁOCIE MIASTA BYSTRZYCA KŁODZKA. 79
12.4. ZMIANA STUDIUM NR 4 DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W REJONIE NOWEGO WALISZOWA I PIOTROWIC GÓRNYCH. 80
12.5. ZMIANA STUDIUM NR 5 DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W OBRĘBIE WSI SPALONA. 80

CZĘŚĆ X UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW 82

1. STRUKTURA WŁASNOŚCIOWA GRUNTÓW 82
1.1. WŁASNOŚĆ KOMUNALNA 82
1.2. WŁASNOŚĆ PAŃSTWOWA 82

CZĘŚĆ XI UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH 83

1. OCHRONA UZDROWISKA 83
1.1. STREFA „A" OCHRONY UZDROWISKOWEJ 83
1.2. STREFA „B" OCHRONY UZDROWISKOWEJ 83
1.3. STREFA „C" OCHRONY UZDROWISKOWEJ 84
2. ELEMENTY ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO – OBIEKTY PRAWNIE CHRONIONE 84
2.1. REZERWATY PRZYRODY 84
2.2. PARK KRAJOBRAZOWY 84
2.3. OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU 84
2.4. OBSZARY NATURA 2000 85
2.4.1 DZIKA ORLICA 85
2.4.2 SZTOLNIA W MŁOTACH 85
2.4.3 PASMO KROWIARKI 85
2.4.4 DOLINA BYSTRZYCY ŁOMNICKIEJ 85
2.4.5 GÓRY BIALSKIE I GRUPA ŚNIEŻNIKA 86
2.5. POMNIKI PRZYRODY 86
2.6. ROŚLINY CHRONIONE 86
2.7. ZWIERZĘTA CHRONIONE 86
2.8. DRZEWA I KRZEWY 87
2.9. GLEBY CHRONIONE 87
2.10. LASY ORAZ GRUNTY LEŚNE 87
2.11. ZŁOŻA KOPALIN 87
2.12. WODY POWIERZCHNIOWE 87

2.13. WODY PODZIEMNE 88
2.14. WALORY KRAJOBRAZOWE 88
2.15. CMENTARZE I ZIELEŃ CMENTARNA 88
3. ELEMENTY ZASOBÓW ŚRODOWISKA KULTUROWEGO – OBIEKTY I OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE 88
3.1. OBIEKTY ARCHITEKTURY UJĘTE W REJESTRZE ZABYTKÓW 88
3.2. OBSZARY I ZAŁOŻENIA PARKOWE UJĘTE W REJESTRZE ZABYTKÓW 88
3.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE 89

CZĘŚĆ XII UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH 90

CZĘŚĆ XIII UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH 91

1. KRUSZYWA NATURALNE 91
2. WODY MINERALNE 91
3. OBSZARY WYSTĘPOWANIA ZŁÓŻ 91
4. WODY PODZIEMNE 91

CZĘŚĆ XIV UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH 93

CZĘŚĆ XV UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO UZBROJENIA TERENU ORAZ STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ 96

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU KOMUNIKACJI DROGOWEJ 96
1.1. DROGA KRAJOWA: 96
1.2. DROGI WOJEWÓDZKIE 96
1.3. DROGI POWIATOWE 97
1.4. DROGI GMINNE 97
1.5. TERENY OBSŁUGI KOMUNIKACJI SAMOCHODOWEJ 98
1.6. KOMUNIKACJA AUTOBUSOWA 98
2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU KOMUNIKACJI KOLEJOWEJ 98

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO - ŚCIEKOWEJ 98
3.1. GOSPODARKA WODNA 98
3.2. GOSPODARKA ŚCIEKOWA 101
4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ENERGETYCZNEJ 101
4.1. PRZESYŁOWE LINIE ENERGETYCZNE 101
4.2. ZASILANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ 101
5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ODPADAMI 102
5.1. GOSPODARKA ODPADAMI - WYWÓZ 102
5.2. SKŁADOWISKA ODPADÓW STAŁYCH 102
6. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU POZOSTAŁYCH ELEMENTÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ 102
6.1. ZAOPATRZENIE W GAZ 102
6.2. TELEKOMUNIKACJA 102
6.2.1 SIEĆ TELEFONICZNA 102
6.2.2 SIEĆ INTERNETOWA 103
7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH 103

CZĘŚĆ XVI ZAŁĄCZNIKI TEKSTOWE 104

CZĘŚĆ I
WSTĘP

W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
- stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
- stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
- zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;
- potrzeb i możliwości rozwoju gminy;
- stanu prawnego gruntów;
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych;
- występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
- występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych;
- występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
- stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

CZĘŚĆ II
OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

1. POŁOŻENIE

1.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Gmina Bystrzyca Kłodzka leży na obszarze dwóch makroregionów: Sudety Środkowe i Sudety Wschodnie, w powiecie kłodzkim, na południe od miasta Wrocławia. Jest jedną z najbardziej wysuniętych na południe gmin w województwie dolnośląskim, graniczącymi bezpośrednio z Republiką Czeską.

Obszar gminy znajduje się w zlewni górnego biegu rzeki Nysa Kłodzka i rozciąga się pomiędzy Górami Bystrzyckimi od zachodniej strony, a Masywem Śnieżnika od wschodu.

1.2. SĄSIADUJĄCE JEDNOSTKI ADMINISTRACYJNE

Gmina Bystrzyca Kłodzka graniczy z następującymi gminami:

- Szczytna (od strony północnej);
- Polanica Zdrój (od strony północnej);
- Kłodzko (od strony północnej);
- Lądek Zdrój (od wschodu);
- Stronie Śląskie (od wschodu);
- Międzylesie (od południa).

Gmina Bystrzyca Kłodzka od zachodu i na niewielkim odcinku od strony wschodniej graniczy z Republiką Czeską.

1.3. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY

Ogólna powierzchnia gminy wynosi 338,6 km^2. W jej skład wchodzi:

- miasto Bystrzyca Kłodzka, które jest siedzibą gminy (pow. 10,7 km2),
- 40 obrębów wiejskich: Biała Woda, Długopole Dolne, Długopole Zdrój, Gorzanów, Idzików, Kamienna, Lasówka, Marcinków, Marianówka, Mielnik, Międzygórze, Młoty, Mostowice, Nowa Bystrzyca, Nowa Łomnica, Nowy Waliszów, Paszków, Piaskowice, Piotrowice, Pławnica, Pokrzywno, Poniatów, Ponikwa, Poręba, Poręba Lasy, Rudawa, Spalona, Stara Bystrzyca, Stara Łomica, Starkówek, Stary Waliszów, Szczawina, Szklarka, Szklary, Topolice, Wilkanów, Wójtowice, Wyszki, Zabłocie, Zalesie.

1.4. SYSTEM HIERARCHICZNY OŚRODKÓW USŁUGOWYCH

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Gminę Bystrzyca Kłodzka zakwalifikowano do grupy ośrodków lokalnych. W strukturze istniejących powiązań

w regionie, jako ośrodek metropolitalny wyróżniono Wrocław, natomiast jako regionalny ośrodek równoważenia rozwoju wyznaczono Kłodzko.

2. UKSZTAŁTOWANIE I MORFOLOGIA TERENU

2.1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU I MORFOLOGIA TERENU

Obszar gminy jest stosunkowo mocno zróżnicowany. Znajdują się tu wypłaszczenia typu wyżynnego (okolice miasta Bystrzyca Kłodzka i Wilkanowa), rozległe równe wierzchowiny w północnej części Gór Bystrzyckich, których wysokość dochodzi do blisko 1000m n.p.m. oraz rozczłonkowane i znacznie zróżnicowane wysokościowo tereny w Masywie Śnieżnika.

Bardzo wyraźny jest kontrast pomiędzy płaskim dnem Rowu Górnej Nysy, a znajdującymi się wokół wzniesieniami górskimi, które od strony Rowu przyjmują kształt prostoliniowych, stromych progów.

Pas wzdłuż Nysy Kłodzkiej jest śródgórskim obniżeniem wydzielającym się z Kotliny Kłodzkiej na osi północ -południe. Znajduje się on na wysokości ok. 300-500m n.p.m., i jest użytkowany głównie jako pola uprawne, pastwiska i łąki. Jest to obszar prawie w całości bezleśny.

Charakterystycznym fragmentem jest również Wysoczyzna Idzikowa, która przybiera kształt trójkątnego, zalesionego płaskowyżu pomiędzy Pławicą, Marianówką i Nowym Waliszowem.

2.2. BUDOWA GEOLOGICZNA

Obszar gminy Bystrzyca Kłodzka pod względem budowy geologicznej jest zróżnicowany. Dominują tu granitognejsy śnieżnickie (dolina Wilczki w Międzygórzu, masyw Czarnej Góry i szczyty Krowiarek). Należą one do antyklinorium Międzygórza. Na tym terenie oprócz granitognejsów występują w mniejszym stopniu łupki łyszczykowe, marmury dolomityczne, erlany, amfibolity i fyllity.

Obręb Rowu Górnej Nysy to wyłącznie górnokredowe skały osadowe, których cechą charakterystyczną jest lateralne zazębianie się osadów różnych facji (od przybrzeżnej do głębokomorskiej).

W granicach gminy nie odnaleziono żadnych śladów trzeciorzędu. Czwartorzęd to jedynie osady rzeczne Nysy Kłodzkiej i dopływów. Górskie zbocza pokrywają utwory stokowe glin kamienistych, rumoszy i utworów piaszczysto-pylastych. W obrębie Masywu Śnieżnika i Gór Bystrzyckich nie odkryto osadów pochodzenia polodowcowego (ze względu na ukształtowanie ternu gminy).

2.3. KLIMAT

2.3.1 Warunki klimatyczne

Gmina Bystrzyca Kłodzka cechuje się występowaniem łagodnego klimatu podgórskiego i górskiego. Duże znaczenie mają tu wiatry kierunku wschód-zachód. Masy powietrza napływające od strony Oceanu Atlantyckiego powodują przeważnie znaczne zachmurzenie, z pogodą ciepłą w wilgotnym okresie roku i chłodną w okresie letnim. Odmienne warunki pogodowe panują w przypadku zmiany cyrkulacji powietrza na wschodnią. Suche, kontynentalne masy powietrza nadciągające ze wschodu gwarantują pogodę suchą i słoneczną o dość wysokich amplitudach temperatury między latem, a zimą.

Nie należy zapomnieć o znaczeniu lokalnych wiatrów, które tworzą się na skutek zróżnicowanej rzeźby terenu. Powstał tu charakterystyczny dla Sudetów wiatr „fenowy", podobny do tatrzańskiego wiatru halnego. Jest on suchy i ciepły, jednak bardzo porywisty.

W gminie Bystrzyca Kłodzka można wyróżnić 8 termicznych pór roku:

- przedwiośnie (początek: 25 lutego - 1 marca, czas trwania: 35 dni, średnia dobowa temperatura 0°-5°C),
- wiosna (początek: 1-5 kwietnia, czas trwania: 33 dni, średnia dobowa temperatura 5°-10°C),
- przedlecie (początek: 5 - 15 maja, czas trwania: 35 dni, średnia dobowa temperatura 10°-15°C),
- lato (początek: 10-15 czerwca, czas trwania: 70 dni, średnia dobowa temperatura 15°C<),
- polecie (początek: 20-25 sierpnia, czas trwania: 40 dni, średnia dobowa temperatura 15°-10°C),
- jesień (początek: 30 września - 5 października, czas trwania: 35 dni, średnia dobowa temperatura 10°-5°C),
- przedzimie (początek: 5-10 listopada, czas trwania: 30 dni, średnia dobowa temperatura 5°-0°C),
- zima (początek: 10-15 grudnia, czas trwania: 75 dni, średnia dobowa temperatura <0°C).

W ciągu ostatnich lat odnotowuje się zanik przedlecia i przedzimia na rzecz właściwych pór roku: lata i zimy.

Opady na obszarze gminy są zróżnicowane. Zależą głównie od ukształtowania terenu i wiatrów przynoszących chmury burzowe. Stąd na Rowie Górnej Nysy jest najmniej opadów. Ich ilość szacuje się na 786mm rocznie. Suma opadów wzrasta wraz z rosnącą wysokością bezwzględną terenu. Tym samym na Śnieżniku odnotowuje się 1498mm opadów rocznie.

Procentowa wilgotność powietrza, podobnie jak roczna suma opadów, wzrasta wraz z wysokością bezwzględną terenu (w przedziale od niespełna 80%, do ok. 86%).

Okres wegetacyjny na średnich wysokościach bezwzględnych terenu gminy trwa ok 180 dni rocznie, natomiast w partiach podgórskich wynosi ok. 100dni.

2.3.2 Warunki topoklimatyczne

Warunki topoklimatyczne na analizowanym terenie są zróżnicowane. Wynika to z położenia, różnic wysokości, morfologii terenu, a także wielkości powierzchni. Ze względu na zróżnicowanie warunków topoklimatycznych można wydzielić dwa rejony:

- Rejon I - Rów Górnej Nysy. Topoklimat Rowu Górnej Nysy jest typowy dla terenów płaskich tj. łagodny, umiarkowanie ciepły. Nie jest predysponowany do gromadzenia się mgieł i tworzenia się zastoisk zimnego powietrza. Jest to teren poprawnie przewietrzany, przeciętnie nasłoneczniony, w wyniku czego z powodzeniem może się tu rozwijać wiele dziedzin produkcji rolniczej oraz dobre warunki bytowe dla zwierząt.
- Rejon II - górskie obszary gminy. Na obszarach o większych wysokościach nad poziomem morza panują odmienne warunki topoklimatyczne. Występują tu cechy klimatu chłodnego i wilgotnego. Często jest tu pochmurno.

CZĘŚĆ III
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA TERENU

1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Aktualne Studium dla gminy w dużej mierze straciło swoją aktualność, w szczególności w zakresie przeznaczenia terenu, zgodności z aktualnymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz w zakresie uwarunkowań przyrodniczych (obszary Natura 2000).

Dodatkowo, do ważniejszych uwarunkowań należy zaliczyć konieczność dostosowania tego strategicznego dokumentu do wymogów ustawy, która weszła w życie po uchwaleniu Studium tj. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).

1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gmina posiada ważne plany miejscowe w obrębach takich jednostek jak: Bystrzyca Kłodzka, Biała Woda, Biała Woda Puchaczówka, Długopole Dolne, Gorzanów, Lasówka, Marianówka, Międzygórze, Nowy Waliszów, Piotrowice, Paszków, Ponikwa, Poręba, Spalona, Wilkanów. Ponadto toczą się prace nad kolejnymi planami dla poszczególnych miejscowości. m.in. w trakcie projektowania są plany dla miejscowości Starkówek i Szklarka.

1.3. WNIOSKI O WYDANIE DECYZJI

	liczba wniosków złożonych w 2008 r.		
	gmina Bystrzyca Kłodzka	powiat kłodzki	województwo dolnośląskie
Lokalizacja inwestycji celu publicznego	14	41	1679
Decyzja o warunkach zabudowy	146	399	10 269

Tabela 1 - Wnioski na wydanie decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy (źródło – GUS wg stanu na 2008 rok)

1.4. MIESZKALNICTWO

Tereny mieszkaniowe charakteryzują się stosunkowo niedużym zagęszczeniem zabudowy. Na terenie gminy (razem z miastem) współczynnik ilustrujący powierzchnię użytkową

przypadającą na jednego mieszkańca wynosi - 26,3 m² (stan na 31.12.2009r.) i jest to wskaźnik wyższy do wskaźnika dla powiatu kłodzkiego (25,1 m^2) i województwa dolnośląskiego (24,6 m^2).

Wszystkie tereny zabudowy mieszkaniowej oznaczone zostały na rysunku „Stan istniejący".

1.4.1 Tereny wiejskie

Na terenach wiejskich gminy występuje przede wszystkim indywidualne budownictwo jednorodzinne i zagrodowe, związane z funkcją rolniczą oraz sporadycznie budownictwo wielorodzinne.

Zabudowa w większości przypadków jest w złym stanie technicznym, wynikającym najczęściej z wieloletnich zaniedbań oraz z braku środków finansowych.

1.4.2 Miasto Bystrzyca Kłodzka

Bystrzyca Kłodzka jest największym ośrodkiem mieszkaniowym na terenie gminy. W mieście budownictwo jednorodzinne równoważone jest znaczącą ilością budynków wielorodzinnych, a w centrum miasta zabudowa wielorodzinna jest formą dominującą.

1.5. USŁUGI O CHARAKTERZE SPOŁECZNYM

Jako usługi o charakterze społecznym w niniejszym dokumencie uznano te obszary ludzkiej działalności i wiążącego się z nią zainwestowania, które w dość szeroki sposób zajmują się zaspokajaniem potrzeb lokalnych społeczności. Do tak rozumianej infrastruktury społecznej należy zaliczyć: usługi oświaty i wychowania, usługi zdrowia i opieki społecznej, usługi kultury, usługi administracji i łączności oraz cmentarze a także pośrednio usługi sportu i rekreacji o charakterze publicznym (boiska sportowe, place zabaw itp.).

1.5.1 Usługi oświaty i wychowania

Gmina w zakresie oświaty odpowiedzialna jest za tworzenie i prowadzenie placówek edukacyjnych tj.: przedszkola, szkoły podstawowe oraz kształcenie na poziomie gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. Aktualna sieć oświatowo - wychowawcza na terenie gminy wygląda następująco:

- Przedszkola:
  - Przedszkole nr 2 w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Bajkowe Przedszkole w Gorzanowie,
  - Małe przedszkole „Krasnoludki" w Starej Łomnicy.
- Szkoły podstawowe:
  - Szkoła Podstawowa nr 1 w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Szkoła Podstawowa nr 2 w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Szkoła Podstawowa w Długopolu Dolnym,
  - Szkoła Podstawowa w Gorzanowie,
  - Szkoła Podstawowa w Pławnicy,
  - Szkoła Podstawowa w Starej Łomnicy,
  - Szkoła Podstawowa Specjalna w Długopolu Zdrój,
  - Waliszowskie Stowarzyszenie Edukacyjne - Szkoła Podstawowa w Starym Waliszowie.
- Zespoły szkolne:
  - Zespół podstawowo-gimnazjalny w Wilkanowie,
- Gimnazja:
  - Gimnazjum nr 1 w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Gimnazjum dla Dorosłych,

- Gimnazjum Specjalne Długopole Zdrój.

– Zasadnicze Szkoły zawodowe:
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Dorosłych w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Słabowidzących Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Długopolu-Zdroju.
– Technikum:
  - Technikum w Bystrzycy Kłodzkiej.
– Licea:
  - Liceum Ogólnokształcące w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych „Mur" w Bystrzycy Kłodzkiej.
  - Liceum Profilowane w Bystrzycy Kłodzkiej.
– Szkoły policealne:
  - Policealna Szkoła Ekonomiczna w Bystrzycy Kłodzkiej,
  - Szkoła Policealna dla Dorosłych w Bystrzycy.
– Szkoły artystyczne:
  - Państwowa Szkoła Muzyczna I st.

Wychowanie przedszkolne oparte jest na trzech ośrodkach: jednym zlokalizowanym w Bystrzycy Kłodzkiej oraz dwóch pomocniczych w mniejszych miejscowościach. Obecnie z gminnych placówek przedszkolnych korzysta 297 dzieci. W ostatnich latach zlikwidowano oddziały przedszkolne przy wiejskich szkołach w Wilkanowie, Pławnicy oraz Długopolu Dolnych, natomiast stworzono nowy zespół wychowania przedszkolnego w Gorzanowie.

	liczba placówek	Wiek dzieci					
		ogółem	3 i mniej	4	5	6	7 i więcej
przedszkole	1	267	0	30	62	72	103
zespoły wychowania przedszkolnego	2	30	10	12	8	0	0

Tabela 2 - Ilość dzieci korzystających jednostek przedszkolnych z podziałem na wiek - dane na 2009 r. (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

	liczba placówek			liczba uczniów		
	w mieście	na obszarach wiejskich	ogółem	w mieście	na obszarach wiejskich	ogółem
szkoły podstawowe	2	7	9	651	345	996
gimnazjum	2	2	4	493	265	758
szkoły zawodowe	2	1	3	207	5	212
technika	1	-	1	158	-	158
licea ogólnokształcące	4	-	4	370	-	370
licea profilowane	1	-	1	25	-	25
szkoły policealne	2	-	2	24	-	24

Tabela 3 - Podział obiektów edukacyjnych z uwzględnieniem liczby uczniów - dane na 2009 r. (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

W przeciągu ostatniej dekady można zaobserwować zmianę trendów dotyczących poziomu edukacji. Systematycznie wzrasta liczba osób kształcących się w zasadniczych szkołach zawodowych, natomiast wyraźny spadek odnotowały średnie szkoły techniczne, które wybiera

coraz mniejsza liczba osób. Ponadto spadek liczby uczniów wynika również z wkroczenie w wiek edukacyjny osób urodzonych w niżu demograficznym.

	Poziom wykształcenia w gminie Bystrzyca Kłodzka							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
szkoły zawodowe	136	108	124	129	142	152	180	212
technika	454	298	151	107	108	133	163	158
licea ogólnokształcące	421	457	455	420	371	450	399	370
licea profilowane	124	228	333	252	168	107	52	25
szkoły policealne	67	96	88	77	63	21	20	24

Tabela 4 - Dynamika zmian poziomu kształcenia w gminie w latach 2002-2009 (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

1.5.2 Usługi zdrowia

Obszar gminy objęty jest opieką zdrowotną w ramach działalności Bystrzyckiego Centrum Zdrowia sp. z o.o., nad którym dozór sprawują władze gminy. BCZ umożliwia leczenie na kilku oddziałach, m.in.: chirurgicznym, chorób wewnętrznych, medycyny paliatywnej, onkologii, pediatrii oraz radiologii.

Kolejnym ośrodkiem na terenie miasta, w którym można uzyskać opiekę ambulatoryjną jest Pogotowie Ratunkowe.

Podstawowe usługi medyczne są realizowane również w ramach zawartych kontraktów z Niepublicznymi Zakładami Opieki Zdrowotnej znajdującymi się w mieście Bystrzyca Kłodzka.

Ilość obiektów świadczących usługi zdrowia w mieście zasadniczo zaspokaja potrzeby mieszkańców i aktualnie nie ma potrzeb wskazywania nowych terenów dla realizacji dużych jednostek z zakresu usług zdrowia.

W nieco gorszej sytuacji są osoby zamieszkujące tereny wiejskie. W ich przypadku wizyta lekarska wiąże się z koniecznością dojazdu do Bystrzycy Kłodzkiej lub jednego z punktów świadczenia usług w zakresie pomocy doraźnej mieszczących się w miejscowościach: Długopole Zdrój, Idzików, Stara Łomnica, Międzygórze, Wilkanów. Aktualnie nie ma potrzeb wskazywania nowych terenów dla realizacji dużych jednostek z zakresu usług zdrowia.

Dodatkowo, poza obrębem miejskim funkcjonuje Zakład Rehabilitacji Leczniczej „Pod Dębem" znajdujący się w miejscowości Wójtowice.

Na terenie gminy funkcjonują 4 apteki, które zlokalizowane są w Bystrzycy Kłodzkiej oraz 1 punkt apteczny w Długopolu Zdrój.

Na terenie gminy istnieje uzdrowisko Lądek - Długopole Zdrój S.A. Jak sama nazwa wskazuje kurort posiada dwa oddziały tj.: Lądek-Zdrój (siedziba) oraz Długopole-Zdrój. Uzdrowisko na terenie Długopola powstało już na początku XIX w. Proces leczenia chorób ortopedyczno - urazowych, naczyń obwodowych, układu krążenia, układu trawienia, chorób reumatologicznych oraz cukrzycy wspomagany jest przez naturalne wody mineralne, których skład oparty jest na szczawach alkalicznych.

Zakłady i urządzenia znajdujące się na terenie uzdrowiska:

- szpitale uzdrowiskowe:
  - szpital uzdrowiskowy - „Mieszko",
  - szpital uzdrowiskowy - „Ondraszek",
  - szpital uzdrowiskowy - „Dąbrówka",
- Sanatorium uzdrowiskowe „Fortuna",
- Przychodnia uzdrowiskowa „Ondraszek",
- Zakład przyrodoleczniczy „Karol",
- park zdrojowy,

- pijalnia w parku zdrojowym,
- pijalnia w zakładzie przyrodoleczniczym,
- ścieżki zdrowia.

1.5.3 Opieka społeczna

Pomoc społeczna opiera się w dużej mierze na wspieraniu osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Wsparcie ma na celu umożliwienie im godnych warunków życia, a także doprowadzenie do usamodzielnienia jednostek i ich integracji z otoczeniem. Na terenie gminy mieści się Ośrodek Pomocy Społecznej. Siedzibą ośrodka jest Bystrzyca Kłodzka.

1.5.4 Usługi kultury

Usługi kultury w gminie reprezentowane są przez następujące instytucje:

- Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury w Bystrzycy Kłodzkiej (filie w Gorzanowie, Idzikowie, Nowym Waliszowie, Starej Bystrzycy, Starym Waliszowie i Wilkanowie),
- Biblioteka Publiczna Miast i Gminy w Bystrzycy Kłodzkiej (filie w Długopolu Zdrój, Gorzanowie, Idzikowie, Międzygórzu, Starej Łomnicy, Starym Waliszowie oraz Wilkanowie),
- Biblioteka Pedagogiczna w Bystrzycy Kłodzkiej,
- Muzeum Filumenistyczne w Bystrzycy Kłodzkiej,
- Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia w Bystrzycy Kłodzkiej,
- Świetlice Wiejskie, będące w administracji MGOK.

1.5.5 Usługi kultu religijnego

Na terenie gminy znajdują się następujące obiekty związane z kultem religijnym:

- Bystrzyca Kłodzka - Kościół Św. Jana Nepomucena,
- Bystrzyca Kłodzka - Kościół Św. Michała Archanioła,
- Bystrzyca Kłodzka - Kaplica Św. Floriana,
- Długopole Dolne - Kościół Św. Jerzego,
- Długopole Zdrój - Kościół parafialny Św. Piotra i Pawła,
- Gorzanów - Kościół Św. Marii Magdaleny,
- Idzików - Kościół Wniebowzięcia NMP,
- Kamienna - Kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa,
- Lasówka - Kościół Św. Antoniego,
- Marianówka - Kapliczka Salezjanów,
- Marcinków - Kościół Św. Marcina (ruina),
- Międzygórze - Kościół Świętego Krzyża,
- Międzygórze - Kościół Św. Józefa,
- Mostowice - Kościół Narodzenia NMP,
- Nowa Bystrzyca - Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP,
- Nowy Waliszów - Kościół Św. Mikołaja,
- Piotrowice - Kaplica p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej,
- Piotrowice - Kaplica Św. Krzyża na górze Krzyżowej,
- Piotrowice - Kościół p.w. Św. Rodziny,
- Ponikwa - Kościół filialny Św. Józefa Robotnika,

- Poręba - Kościół Św. Sebastiana,
- Rudawa - Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego,
- Stara Łomnica - Kościół Parafialny Św. Małgorzaty,
- Starkówek - Kościół filialny Św. Floriana,
- Stary Waliszów - Kościół Św. Wawrzyna,
- Wilkanów - Kościół Św. Jerzego,
- Wilkanów - Sanktuarium Matki Bożej Śnieżnej,
- Wójtowice - Kościół Św. Marii Magdaleny,
- Wyszki - Kościół filialny Św. Jana Chrzciciela,
- Zalesie - Kościół filialny Św. Anny.

1.5.6 Usługi administracji i łączności

Wszystkie usługi w zakresie administracji zlokalizowane są w Bystrzycy Kłodzkiej. Znajdują się tutaj: Urząd Miasta i Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, oddział Starostwa Powiatowego, Urząd Skarbowy, Prokuratura Rejonowa, Posterunek Policji, Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza, Rejonowy Urząd Pracy.

Na terenie gminy funkcjonują również placówki pocztowo - telekomunikacyjne zlokalizowane w Bystrzycy Kłodzkiej (2), Nowym Waliszowie, Idzikowie, Starej Bystrzycy, Mostowicach, Długopolu Zdrój oraz Wilkanowie (2), co daje współczynnik na wysokim poziomie - ok. 4,7 placówki na 10 tys. mieszkańców (średnia w woj. dolnośląskim - 2,2).

Gmina ma zapewniony dostęp do sieci telekomunikacyjnej poprzez sieć przewodową oraz poprzez operatorów sieci komórkowych. Zakres świadczonych usług telekomunikacyjnych oraz dostępności do Internetu jest stosunkowo wysoki przede wszystkim na obszarze miasta. Sytuacja na terenach wiejskich jest mniej korzystna.

1.5.7 Cmentarze

Na terenie gminy funkcjonują dwa cmentarze w Bystrzycy Kłodzkiej oraz kilka cmentarzy parafialnych znajdujących się we wsiach: Nowa Bystrzyca, Stary Waliszów, Długopole Dolne, Międzygórze, Wilkanów, Wójtowice, Idzików, Gorzanów, Stara Łomnica. Wszystkie większe czynne cmentarze, znajdujące się na terenie gminy oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący”.

1.5.8 Usługi sportu i rekreacji

Zagospodarowanie przestrzenne w odniesieniu do usług sportu i rekreacji jest na stosunkowo wysokim poziomie. W mieście zlokalizowany jest stadion sportowy, kort tenisowy, basen kąpielowy, boisko wielofunkcyjne „Orlik 2012” oraz hala sportowa. Na obszarach wiejskich usytuowane są boiska klubowe w miejscowościach: Międzygórze, Nowa Bystrzyca, Gorzanów, Stara Łomnica, Szklarka, Wilkanów, Mielnik, Zabłocie, Stary Waliszów, Ponikwa, Stara Bystrzyca, Nowy Waliszów, Długopole Zdrój, Długopole Dolne, Pławnica oraz sala sportowa w Nowej Bystrzycy.

1.5.9 Usługi turystyki i wypoczynku

Gmina Bystrzyca Kłodzka ze względu na urozmaiconą rzeźbę terenu, odpowiednie warunki umożliwiające uprawianie sportu, podgórski klimat, walory krajobrazowe oraz złoża wód mineralnych stanowi odpowiednie miejsce do rozwoju turystyki i wypoczynku

Do miejscowości o dużym potencjale turystyczno-wypoczynkowym zaliczają się:

- Międzygórze, Biała Woda (ze względu na atrakcyjne ukształtowanie terenu, istniejącą bazę noclegową oraz bezpośrednie sąsiedztwo ośrodka Czarna Góra);

- Bystrzyca Kłodzka (ze względu na dostępność komunikacyjna oraz już rozwiniętą bazę noclegową);
- Długopole Zdrój (istniejące uzdrowisko);
- Wyszki, Nowa Bystrzyca, Spalona Nowa Łomnica, Paszków (ze względu na atrakcyjne ukształtowanie terenu oraz istniejącą bazę noclegową i sportowo-rekreacyjną).

Na terenie miasta funkcjonuje Informacja Turystyczna, Biuro Związku Gmin Śnieżnickich oraz Biuro Promocji Gminy Bystrzyca Kłodzka. Ponadto obsługę turystyczną w gminie zapewnia Wydział Turystyki Urzędu Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka, oddział PTTK, Centrum Obsługi Kuracjusza w Długopolu Zdrój, Biuro Podróży „Bis Travel" oraz Centrum Usług Turystycznych „Podróże marzeń".

W zakresie sportów zimowych na terenie gminy istnieje dość słaba infrastruktura tj. krótkie wyciągi narciarskie (największe w Międzygórze oraz Spalonej) oraz trasy biegowe w okolicach Lasówki i Spalonej (także w okolicach Międzygórza).

Ponadto na terenie gminy istnieje dość rozbudowana sieć szlaków turystycznych.

Na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący" oznaczono ważniejsze tereny usług sportu i rekreacji występujące na terenie gminy.

1.6. DZIAŁALNOŚĆ O CHARAKTERZE KOMERCYJNYM

1.6.1 Usługi handlu i gastronomii

Usługi handlowo - gastronomiczne są stosunkowo dobrze rozwinięte. W mieście, gdzie nagromadzenie tego rodzaju obiektów jest największe, obecnie funkcjonują: Biedronka, Rossman, Pepco, Netto oraz Avans a także kilkanaście mniejszych placówek. Są to na ogół prywatne sklepy o zróżnicowanym profilu oraz powierzchni handlowej. Także usługi gastronomii w przeważającej części znajdują się na terenie miasta Bystrzyca Kłodzka.

Na terenach wiejskich gminy, w prawie każdej wsi istnieją punkty handlowe. Większość z tych obiektów posiada charakter usług wbudowanych w parterach domów jednorodzinnych lub wielorodzinnych, (np. w: Wilkanowie, Wójtowicach, Międzygórzu, Idzikowie czy Starej Bystrzycy).

Przy kilku z nich (m.in. w Długopolu-Zdrój) istnieją niewielkie punkty gastronomiczne. Ponadto w uzdrowisku funkcjonują także kawiarnie.

Tereny większych usług komercyjnych oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący".

1.6.2 Usługi rzemiosła

Na terenie gminy istnieje kilkanaście punktów świadczących usługi rzemiosła tj. kamieniarstwo (Bystrzyca Kłodzka), mechanika pojazdowa (Bystrzyca Kłodzka, Lasówka), piekarnie (Bystrzyca Kłodzka, Gorzanów, Stara Bystrzyca), fryzjerstwo (Bystrzyca Kłodzka, Długopole Zdrój) oraz stolarstwo (Poręba). Zakłady te w większości przypadków posiadają charakter niewielkich obiektów, nie stanowiących większego zagrożenia dla środowiska przyrodniczego oraz standardu życia mieszkańców.

Tereny większych usług rzemiosła oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący".

1.6.3 Produkcja

Działalność produkcyjna na terenie gminy oparta jest przede wszystkim na przetwórstwie rolno-spożywczym, przemyśle drzewnym czy papierniczym. W dużej mierze bazuje na naturalnych zasobach takich jak surowce skalne, woda mineralna czy drewno. W pobliżu miasta Bystrzyca Kłodzka powoli kształtuje się strefa aktywności gospodarczej. Ilość trenów wskazanych do zainwestowania komercyjnego w aktualnych planach należy uznać za wystarczające.

Ważniejsze tereny produkcji oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący”.

1.6.4 Składy, bazy i magazyny

Składy i bazy występują nielicznie i związane są przede wszystkim ze składowaniem materiałów budowlanych oraz środków do produkcji rolnej. Tego rodzaju zainwestowanie występuje głównie w okolicach miasta Bystrzyca Kłodzka i wsi Gorzanów.

Pojedyncze i niewielkie tereny baz i składów istnieją również w Nowej i Starej Bystrzycy, Nowym i Starym Waliszowie. W wielu przypadkach posiadają charakter tymczasowy i pod warunkiem zachowania standartowych wymogów składowania, nie stanowią zagrożenia ani dla środowiska naturalnego ani standardu życia miejscowej ludności.

Tereny większych składów, baz i magazynów zlokalizowanych na terenie gminy oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący”.

1.6.5 Powierzchniowa eksploatacja kruszyw

W granicach gminy rozpoznano znaczące złoża kopalin, jednak ze względu na ich położenie np. w graniach obszarów chronionych tj. obszar Natura 2000 oraz ich potencjalną kolizyjność z licznymi na tym obszarze formami ochrony przyrody, nie należy uznawać tego rodzaju działalności za priorytetową. Aktualnie istnieją dwa punkty eksploatacji kopalin (obie w okolicach Nowego Waliszowa).

Tereny powierzchniowej eksploatacji kruszyw oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący”.

1.7. PRODUKCJA ROLNICZA

W granicach gminy Bystrzyca Kłodzka odnotowuje się z roku na rok coraz mniejsza liczbę gospodarstw rolnych. Ich zanik spowodowany jest ogólną tendencją do zwiększania areałów kosztem liczby gospodarstw. Dodatkowo gmina Bystrzyca Kłodzka (podobnie jak inne gminy górskie) cechuje się niskim potencjałem rozwoju intensywnego rolnictwa. Gospodarstwa, które jeszcze się utrzymują, mają głównie charakter gospodarstw domowych nastawionych bardziej na zaspokajanie własnych potrzeb niż na produkcję towarową.

Obszarami o stosunkowo najbardziej sprzyjających warunkach do rozwoju rolnictwa należy uznać rejon Rowu Górnej Nysy, który charakteryzuje się korzystnymi warunkami topograficznymi, klimatycznymi, a przede wszystkim niezłymi kompleksami glebowymi (najczęściej III klasy bonitacyjnej). Takie warunki dają możliwość prowadzenia zróżnicowanej gospodarki uprawowej, w tym nowoczesnych upraw np. wierzby energetycznej.

Na obszarach podgórskich tereny są zagospodarowane rolniczo w sposób mało intensywny. Dominują trwałe użytki zielone oraz pastwiska, na części których prowadzony jest wypas zwierząt. Takie formy użytkowania wynikają przede wszystkim z trudnego ukształtowania terenu oraz niskiej bonitacji gleb. Ponadto należy zwrócić uwagę na dużą bioróżnorodność chronionych ekosystemów łąkowych w tej części gminy (półnaturalnych łąk), co w dużej mierze determinuje kierunki rozwoju dla tych terenów.

W zasadzie należy uznać, iż te tereny należałoby pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu, powinny zostać zalesione lub wykorzystywane sezonowo np. jako stoki narciarskie.

Tereny większych obiektów produkcji rolniczej oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący”.

CZĘŚĆ IV
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

1. UKŁAD URBANISTYCZNY

1.1. ROZMIESZCZENIE JEDNOSTEK OSADNICZYCH

W granicach gminy Bystrzyca Kłodzka naturalnie wydzielone są poszczególne części. Znajduje się tu wiele jednostek osadniczych zlokalizowanych dość nierównomiernie. Wyróżnić można 3 pionowe fragmenty: zachodni, centralny i wschodni. Fragment zachodni jest w zdecydowanej części zalesiony i występuje tu mała ilość jednostek osadniczych. Jest to wieś Lasówka, Piaskowice, Mostowice, Pokrzywno, Starkówek, Paszków, Młoty, Spalona, Rudawa. Część centralna wykazuje cechy obszaru najbardziej zurbanizowanego i rozwiniętego. Jest tu zdecydowanie mniej obszarów leśnych z kolei rozwinięta jest infrastruktura, komunikacja, mieszkalnictwo. W jej środku znajduje się największe miasto w gminie Bystrzyca Kłodzka, na północy Gorzanów, a niedaleko na południe od Bystrzycy Kłodzkiej Długopole Zdrój. Dostrzega się wyraźnie rozwijające się jednostki osadnicze wokół tych miejscowości. Część wschodnia (podobnie jak część zachodnia) to obszar w dużej mierze leśny. Główną osadą jest tutaj Międzygórze, które posiada duże znaczenie pod względem turystycznym.

W tym dość czytelnym układzie dominują miasto Bystrzyca Kłodzka oraz uzdrowisko Długopole Zdrój, które pod względem przestrzennym bardzo różnią się od innych miejscowości.

1.2. TYPY UKŁADÓW OSADNICZYCH

Większość wsi na terenie gminy wykształciła się najprawdopodobniej z ulicówek lub układów jednorodnych. Posiadają zabudowę mniej lub bardziej zwartą, na działkach usytuowanych bezpośrednio przy drodze wiejskiej. W kilku z nich znajdują się dawne majątki, w postaci folwarków lub zespołów pałacowo - parkowych z folwarkami. Istnieją takie w Idzikowie oraz Wilkanowie. Jednak 2 największe i będące w wykazie zabytków znajdują się w Bystrzycy Kłodzkiej. Jest to dawny folwark Wallisów (zachowany jedynie dom mieszkalny i budynek gospodarczy) oraz zespół folwarczny (dom mieszkalny, dom mieszkalno-gospodarczy, budynek gospodarczy oraz stodoła). Nie są to układy dominujące. Wyjątek od tej reguły może stanowić zespół znajdujący się w Idzikowie.

1.3. DATOWANIE ZABUDOWY

Większość zabudowy mieszkalno - gospodarskiej pochodzi z 2 poł. XIX w. oraz z 1 poł. XX w., lecz zdarzają się budynki powstałe jeszcze w XVIII w (np.: część zabudowy w Gorzanowie).

1.4. UKŁADY PRZESTRZENNE ZABUDOWY

Na terenie gminy spotykane są następujące układy budynków: folwarki, zagrody i obejścia gospodarskie. Zagrody formowane w czworobok komponowane są na stosunkowo dużych działkach i przeważa w nich zabudowa zwarta, często budynki połączone są ze sobą. Elewacje zewnętrzne często pozostawiane są jako nietynkowane ze skromnym, ceramicznym detalem architektonicznym. Niestety przeważająca ilość istniejących obiektów jest w złym stanie technicznym, wiele z nich to pustostany.

Niemniej jednak kilka miejscowości gminy Bystrzyca Kłodzka zachowało typowo górski charakter zabudowy dzięki utrzymaniu, pochodzących z wcześniejszych okresów, drewnianych domów. Przykładami jest tu unikatowe w swej zabudowie Międzygórze oraz wieś Stara Łomnica.

2. OBIEKTY ARCHITEKTURY

Charakterystycznym elementem wielu wsi są budynki sakralne tj.: kościoły, kapliczki, krzyże pokutne, pochodzące z różnego okresu.

Pomimo, iż zachowana zabudowa to w większości budynki wiejskie, nie pretendujące do miana dzieł sztuki, zabudowa ta dość często posiada walory zabytkowe tj.: bryłę budynku, dachy czy detal architektoniczny.

Szczegółowy wykaz zabytków i obszarów wpisanych do rejestru zabytków zawarto w części XV w załączniku nr 2.

3. UKŁAD FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNY

Na podstawie analizy istniejących uwarunkowań należy stwierdzić, iż na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka można wyróżnić cztery zespoły funkcjonalno-przestrzenne, których istnienie i rozwój uwarunkowany jest w dużej mierze fizjografią terenu, elementami środowiskowymi oraz historycznie ukształtowaną siatką powiązań przestrzennych.

W ramach tego podziału możemy wyróżnić następujące zespoły:

- przyrodniczo-turystyczno-sportowy,
- rolno-mieszkaniowy,
- miejski,
- turystyczno-uzdrowiskowy

3.1. ZESPÓŁ PRZYRODNICZO-TURYSTYCZNO-SPORTOWY

Zespół przyrodniczo-turystyczno-sportowy obejmuje wschodnią oraz północno-wschodnią część obszaru objętego opracowaniem, na terenie wsi Międzygórze, Biała Woda, Szklary, Marcinków, Kamienna, Nowy Waliszów, Piotrowice. Graniczy z gminami: Stronie Śląskie, Lądek-Zdrój oraz Kłodzko.

Aktualnie w ramach zespołu można wyróżnić:

- obszary z dużą ilością elementów cennych przyrodniczo (obszary Natura 2000, rezerwaty przyrody),
- kilka jednostek osadniczych (większość o charakterze rolniczo-mieszkaniowym),

- obszary o dużym potencjale rozwoju w kierunku turystyczno-sportowym (w szczególności Międzygórze, Biała Woda).

Południowa część zespołu, ze względu na ukształtowanie terenu oraz istniejącą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną, funkcjonalnie wykazuje silne ciążenie w kierunku integracji z istniejącym ośrodkiem w Czarnej Górze.

W tej części zespołu, gdzie istnieją odpowiednie warunki (dogodne ukształtowanie terenu, zabudowa zagrodowa, trwałe użytki zielone oraz pastwiska itp.) zauważalna jest również funkcja rolnicza, szczególnie ekstensywna hodowla bydła. Ze względu na istniejące uwarunkowania utrzymanie takiej formy zagospodarowania terenu należy uznać za prawidłowe.

3.2. ZESPÓŁ ROLNO-MIESZKANIOWY

Zespół obejmuje środkową część obszaru objętego opracowaniem. W ramach tego zespołu należy wyróżnić wsie: Wilkanów, Pławnica, Idzików, Marianówka, Długopole Dolne, Stara Bystrzyca, Stary Waliszów, Mielnik, Szklarka, Szczawina, Stara Łomnica, Nowa Łomnica, Topolice, Gorzanów.

Aktualnie w ramach zespołu można wyróżnić:

- obszary o stosunkowo wysokim potencjale rolniczym (część północna);
- jednostki osadnicze stanowiące bezpośrednie zaplecze mieszkaniowe dla Bystrzycy Kłodzkiej.

Obszar wykazuje silne ciążenie w kierunku miasta.

3.3. ZESPÓŁ MIEJSKI

Zespół obejmuje miasto Bystrzyca Kłodzka wraz z okolicznymi terenami. Funkcja zespołu (administracja, mieszkalnictwo, usługi, produkcja) wynika z:

- układu komunikacyjnego (szlak tranzytowy oraz centryczny układ dróg lokalnych);
- podziału administracyjnego (miejscowość gminna);
- historycznych uwarunkowań (rozbudowana infrastruktura społeczno-usługowa)

3.4. ZESPÓŁ TURYSTYCZNO-UZDROWISKOWY

Zespół obejmuje zachodnią część obszaru objętego opracowaniem. W ramach tego zespołu należy wyróżnić wsie: Poręba, Ponikwa, Wyszki, Nowa Bystrzyca, Zalesie, Wójtowice, Wójtowice Huta, Spalona, Młoty, Paszków, Starkówek, Pokrzywno, Lasówka, Mostowice, Piaskowice, Rudawa oraz uzdrowisko Długopole Zdrój.

Aktualnie w ramach zespołu można wyróżnić:

- obszary z dużą ilością elementów cennych przyrodniczo (np. obszary Natura 2000),
- kilka jednostek osadniczych (większość o charakterze rolniczo-mieszkaniowym),
- obszary o dużym potencjale rozwoju w kierunku turystyczno-sportowym;
- istniejące uzdrowisko Długopole-Zdrój.

W tej części zespołu, gdzie istnieją odpowiednie warunki (dogodne ukształtowanie terenu, zabudowa zagrodowa, trwałe użytki zielone oraz pastwiska itp.) zauważalna jest również funkcja rolnicza. Ze względu na istniejące uwarunkowania utrzymanie takiej formy zagospodarowania terenu należy uznać za prawidłowe.

CZĘŚĆ V
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

1.1. WARUNKI GLEBOWE

Zróżnicowane warunki klimatyczne, różnorodność podłoża geologicznego i rzeźby terenu pozwoliły na ukształtowanie różnych typów gleb. Wśród nich wyróżniono:

- rankery - gleby pochodzenia litogenicznego, niezwykle ubogie, słabo wykształcone, z dużą zawartością frakcji kamienisto - szkieletowej. Ze względu na małą zawartość próchnicy rankery stanowią siedliska roślin wysokogórskich o niskich wymaganiach glebowych. Na terenie gminy występują w górnych partiach Masywu Śnieżnika.
- rędziny - gleby pochodzenia litogenicznego, podobnie jak rankery płytkie i ubogie w próchnice. W ich składzie przeważają kamienie i żwir. Niewielka warstwa humusu pochodzi głównie z traw. Wykształciły się ze skał wapiennych. Występują lokalnie na stokach pasma Krowiarek.
- gleby brunatnoziemne - zdecydowanie dominują na analizowanym obszarze. Swoim zasięgiem obejmują Góry Bystrzyckie, Masyw Śnieżnika, stoki Krowiarek, tereny Rowu Górnej Nysy położone powyżej obszarów dolinnych. W zależności od podłoża, na którym się wykształciły wyróżniamy:
  - gleby brunatne właściwe - uformowane z utworów bogatych w zasady z wyraźnie wykształconym poziomem próchniczym,
  - gleby brunatne kwaśne - powstałe na podłożu ze skał kwaśnych, ubogich w składniki zasadowe. Charakteryzują się małą żyznością. Gleby tego typu najczęściej stanowią grunt przeznaczony pod zalesienie,
  - gleby płowe - gleby stosunkowo żyzne, ukształtowane w skutek procesu płowienia (przenikania wraz z wodą cząstek koloidalnych w głąb profilu glebowego). Zazwyczaj gleby płowe powstają na bazie glin zwałowych.
- mady rzeczne - gleby pochodzenia hydrologicznego powstałe w skutek oddziaływania wód płynących. Budowane są zazwyczaj z osadów mineralnych lub organicznych. Występują w pasie łąk lub pastwisk zlokalizowanych wzdłuż rzek.

1.2. ROZKŁAD PRZESTRZENNY KOMPLEKSÓW GLEB

Gleby na teren gminy w aspekcie przydatności rolniczej można podzielić na trzy części:

- kompleks zbożowo - ziemniaczany i owsiano pastewny górski zlokalizowane w Masywie Śnieżnika i Gór Bystrzyckich,
- kompleks zbożowo-górski na rędzinach w Krowiarkach,
- kompleks zbożowo- górski, pszenno-górski, zbożowo-ziemniaczany w Rowie Górnej Nysy.

1.3. STRUKTURA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Na omawianym obszarze występują dość ograniczone warunki dla rozwoju rolnictwa. Wynika to przede wszystkim z ukształtowania terenu. Rolnicza przestrzeń produkcyjna związana jest głównie z terenem doliny Nysy Kłodzkiej, gdyż tu zlokalizowane są gleby o wyższej bonitacji. Pozostałe tereny w tym tereny górskie nie są obszarami sprzyjającymi rozwojowi i prowadzeniu działalności rolniczej (ze względu na m.in. dużą wysokość n.p.m., warunki klimatyczne, niską klasę gleb).

Użyteczność gleb - dominują gleby klasy IV, które stanowią blisko 50% wszystkich gleb w gminie. Ponadto duży procent stanowią gleby klas III i V. Ilość gleb najlepszych pod względem bonitacji jest znikoma - 0,3% gleb (klasa II).

Teren gminy można podzielić na dwie części: część doliny Nysy Kłodzkiej - o przeważającej ilości gleb dobrych i średniodobrych (klasy bonitacyjnej III i IV) oraz pozostała część gminy - w której przeważają gleby słabe (szczególnie na obszarach dużych kompleksów leśnych).

Najbardziej cenne klasy kompleksów gleb (klasa III) nie stanowią wielkich obszarów a znaczne ich powierzchnie zlokalizowane są miedzy innymi we wsiach: Mielnik, Stara Łomnica, Gorzanów, Stary Waliszów, Zabłocie.

Grunty orne zajmują ok. 56% użytków rolnych, co przy średniej w byłym woj. wrocławskim, stanowiącej ponad 81%, należy uznać za wartość niską. Duży wpływ na przeciętną wysokość tego wskaźnika mają przede wszystkim trwałe użytki zielone (ponad 44% pow. użytków rolnych), leżące najczęściej na stokach o dużym nachyleniu, co znacznie ogranicza możliwość zagospodarowania tych terenów jako grunty orne. Udział poszczególnych form zagospodarowania użytków rolnych na terenie gminy przedstawia poniższa tabela:

	w tym:	pow. (ha)	pow. (%)
użytki rolne	grunty orne	8983	55,6%
	sady	48	0,3%
	łąki	3034	18,8%
	pastwiska	4094	25,3%
	razem	16159	100,0%

Tabela 5 - Struktura użytkowania gruntów rolnych na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

2.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA LASÓW

Gmina Bystrzyca Kłodzka jest najbardziej zalesioną gminą Polski. Wg danych statystycznych z 2000 r. lasy w granicach gminy zajmują łącznie blisko 15 621 ha (46%). Jednak jedynie niewielka ich część należy do zbiorowisk naturalnych i półnaturalnych. Poniższa tabela przedstawia strukturę użytkowania gruntów w granicach gminy.

Powierzchnia ogólna [ha]	Użytki rolne [ha]					Lasy i grunty leśne [ha]	Pozostałe grunty [ha]
	razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
33 782	16 159	8 983	48	3 034	4 094	15 621	2 002

Tabela 6 - Użytkowanie gruntów w gminie Bystrzyca Kłodzka (źródło: Strategia Rozwoju Gminy Bystrzyca Kłodzka na lata 2008 - 2015, marzec 2009 r.).

Lasy gminy znajdują się pod administracją 4 nadleśnictw: Bystrzyca Kłodzka (przeważająca ilość), Międzylesie, Lądek Zdrój i Zdroje.

Wg regionalizacji przyrodniczo - leśnej lasy gminy należą do krainy Sudeckiej (Sudety Środkowe i Sudety Wschodnie). Znajdują się głównie na obszarach górskich w obrębie Masywu Śnieżnika i Gór Bystrzyckich, gdzie prezentują się w formie zwartych drzewostanów. W paśmie Krowiarek pokrywają one głównie szczyty. Na mniejszych wysokościach lasy występują jedynie w niewielkich skupiskach.

2.2. SKŁAD GATUNKOWY LASÓW

Charakterystyczny klimat, rzeźba terenu oraz warunki glebowe sprzyjają powstawaniu zróżnicowanych typów siedliskowych dla rozmaitego rodzaju lasów na tym terenie. W granicach wyżej wymienionych nadleśnictw wyróżniamy takie siedliska jak:

L.p.	Rodzaj siedliska	Nadleśnictwo			
		Bystrzyca Kłodzka	Międzylesie	Lądek Zdrój	Zdroje
1	bór wysokogórski	37%	3,24%	-	-
2	bór górski	8%	10,81%	-	-
3	bór mieszany	80%	19,28%	-	-
4	las mieszany górski	39%	42,93%	100%	100%
5	las górski	33%	23,50%	-	-
6	las łęgowy górski	0,4%	0,24%	-	-
7	las mieszany wyżynny	1%	-	-	-
8	las wyżynny	2%	-	-	-

Tabela 7 - Procentowy udział typów siedlisk lasów (źródło: Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe obszaru gminy Bystrzyca Kłodzka sporządzonego dla potrzeb Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bystrzyca Kłodzka (B. Kaczmarek, J. Kujda, grudzień 2009 r.).

W składzie gatunkowym kompleksów leśnych na terenie gminy dominują monokultury świerkowe. Z innych ważniejszych gatunków wymienić należy buk, sosna, modrzew oraz brzozę. Pozostałe gatunki tj. olcha, jesion, dąb nie mają większego znaczenia gospodarczego. Występują one głównie jako domieszki, podnoszą stan zdrowotny lasu, zwiększają walory estetyczne krajobrazu leśnego oraz wzbogacają biocenozę leśną.

L.p.	Gatunek drzewa	Nadleśnictwo Bystrzyca Kłodzka udział procentowy	Nadleśnictwo Międzylesie udział procentowy
1	świerk	86,35	88,07
2	buk	7,83	6,77
3	sosna	1,81	0,88
4	modrzew	1,17	0,89
5	brzoza	0,89	1,07
6	jawor	0,47	0,71
7	olcha	0,43	0,38

L.p.	Gatunek drzewa	Nadleśnictwo Bystrzyca Kłodzka udział procentowy	Nadleśnictwo Międzylesie udział procentowy
8	jodła	0,41	0,28
9	dąb	0,32	0,36
10	jesion	0,16	0,45
11	lipa	0,15	0,02

Tabela 8 - Procentowy udział gatunków drzew na podstawie inwentaryzacji dendrologicznej Nadleśnictw Bystrzyca Kłodzka i Międzylesie(źródło: Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe obszaru gminy Bystrzyca Kłodzka sporządzonego dla potrzeb Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bystrzyca Kłodzka (B. Kaczmarek, J. Kujda, grudzień 2009 r.).

2.3. FUNKCJE LASÓW

Całość lasów na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka pełni funkcję rolę lasów ochronnych, wśród których, największą grupę zajmują tzw. lasy ochronne ogólnego przeznaczenia - obejmujące swym zasięgiem lasy glebochronne (na stokach górskich o nachyleniu powyżej 45° i na stromych zboczach dolin, jarów i wąwozów i w strefie górnej granicy lasów), wodochronne (chroniące zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulujące stosunki hydrologiczne w zlewniach i na obszarach wododziałów), stanowiące fragmenty rodzimej przyrody, ostoje zwierząt chronionych). W strefie ochrony uzdrowiska Długopole Zdrój wyróżnia się lasy uzdrowiskowe - zaliczane do grupy lasów specjalnego przeznaczenia.

Ponadto istnienie tak dużych powierzchni leśnych, na tle urozmaiconej rzeźby terenu, zróżnicowanego krajobrazu, o niezaprzeczalnych walorach środowiska przyrodniczego, decyduje o ich dużej przydatności rekreacyjnej.

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WIELKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH

3.1. WODY POWIERZCHNIOWE

Gmina Bystrzyca Kłodzka jest położona w zasięgu zlewisk morza Bałtyckiego, morza Północnego oraz morza Czarnego. Obszar gminy należy w przeważającej części do zlewni Nysy Kłodzkiej. Rzeka bierze swój początek w Masywie Śnieżnika. Płynie w pobliżu zachodniego brzegu obniżenia Rowu Górnej Nysy, tworząc na dwóch odcinkach przełomy: w Długopolu Zdrój i w Bystrzycy Kłodzkiej. Zasilana jest między innymi przez potok Wilczka, potok Pławna, potok Równica, potok Spława, rzekę Białą Lądecką (prawobrzeżne dopływy), potok Ponik, potok Toczna, potok Szczerek, potok Łomnica, potok Duna Górna, potok Bystrzyca Kłodzka, rzekę Bystrzycę Dusznicką (lewobrzeżny dopływ).

W górnym biegu łączy ze sobą kilka stromych, bystrych potoków, co w połączeniu z wiosennymi roztopami niesie za sobą duże zagrożenie powodziowe. Szybkie wygenerowanie fali powodziowej grozi wylaniem rzeki z koryta - co miało miejsce m.in. w 1997 r. - podczas Powodzi Tysiąclecia. Rzeka należy do zlewiska morza Bałtyckiego.

Zlewisko morza Północnego obejmuje południowo-zachodni teren opracowania - w pasie przygranicznym od Lasówki, przez Mostowice, Rudawę po Poniatów. Rzeka Dzika Orlica wraz z Cichą Orlicą tworzą Orlicę stanowiącą lewobrzeżny dopływ Łaby. Dno doliny Dzikiej Orlicy stanowi granicę pomiędzy górami Orlickimi i Bystrzyckimi.

Zlewisko morza Czarnego zajmuje niewielką enklawę w rejonie Śnieżnika. Odwadniają ten teren małe dopływ rzeki Moravy.

Ponadto na terenie gminy z pośród naturalnych i sztucznych zbiorników wód stojących należy wymienić, te zlokalizowane w obrębach Rudawa, Wilkanów i mieście Bystrzyca.

3.2. WODY PODZIEMNE

Na obszarze gminy Bystrzyca Kłodzka wyróżnia się trzy piętra wodonośne: czwartorzędowe, kredowe oraz w utworach krystalicznych. Spośród których główną rolę w gospodarce wodami podziemnymi odgrywa piętro kredowe.

Pierwsza, najpłytsza warstwa wód podziemnych zalega na głębokości 0 - 4 m ppt i jest ściśle związana z aluwialnymi osadami holoceńskimi i plejstoceńskimi. Występują również powierzchniowe wody podziemne, o charakterze filtracyjnym, budujące dna dolin rzecznych. Sięgają one głębokości 0 - 2 m ppt, zalegając w piaszczysto - żwirowych osadach. Zasilane są głównie opadami atmosferycznymi i poprzez kontakt z płynącymi rzekami. W okresie przedwiośnia i roztopów, poziom ich na tyle się podnosi, że sięgają poziomu terenu. Korzystne warunki, sprzyjające gromadzeniu się wód podziemnych zasilanych z powierzchni, stwarzają także nieckowate obniżenia, tworzone przez osady przepuszczalne. Występują one m. in. na obszarze Rowu Górnej Nysy. Biorąc pod uwagę lokalne nachylenia stoków i zboczy, odnotowuje się miejscowe podmokliska, wycieki i wysiąki. Analogiczna sytuacja ma miejsce u podnóży wzniesień na skutek grawitacyjnego przemieszczania się pokryw zwietrzelinowych. Nie należy zapominać o charakterystycznych dla obrębu Krowiarek wodach krążących w wapieniach krystalicznych. Ich cechą charakterystyczną jest zdolność do wytwarzania zjawisk krasowych, które w rezultacie mogą prowadzić do powstawania takich form jak jaskinie, wywierzyska, zapadliska, itp.

Ponadto na terenie gminy występują zasoby wód mineralnych. Ich udokumentowane i rozpoznane źródła występują m. in. w: Długopolu Zdroju, Gorzanowie i Szczawinie. Spośród najbardziej znanych należy wymienić szczawy radoczynne, żelaziste oraz wody wodorowęglanowe magnezowo - wapniowe z Długopola Zdroju, które od przeszło czterech wieków wykorzystywane są do celów leczniczych. Wody wydobywa się z ujęć „Emilia", „Renata" i „Kazimierz". Źródła wód mineralnych w Szczawinie (Długopolanka) i Gorzanowie (Cyranka i Mineral) eksploatowane są na skalę przemysłową.

Ponadto obszar gminy leży w bezpośrednim zasięgu dwóch głównych zbiorników wód podziemnych, a mianowicie: GZWP nr 339 „Zbiornik Śnieżnik - Góry Bialskie" oraz GZWP nr 341 „Niecka Wewnątrzsudecka Kudowa Zdrój - Bystrzyca Kłodzka", dla których wyznaczono również strefy ONO – obszar najwyższej ochrony.

Obszar objęty zmianą studium nr 3 (tereny położone w obrębie Zabłocie miasta Bystrzyca Kłodzka tj. obszar lądowiska oraz terenów, na które lądowisko będzie miało bezpośredni wpływ), położony jest w granicach zbiornika GZWP nr 341 Niecka wewnętrzsudecka Kudowa Zdrój-Bystrzyca Kłodzka.

Granice zasięgu zbiorników wód podziemnych oraz stref ochronnych oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze".

4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

4.1. ŚWIAT ROŚLINNY

Poza lasami na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka dużym bogactwem cechuje się roślinność nieleśna. Panujące warunki klimatyczne, rodzaj podłoża, rzeźba terenu, stosunki wodne decydują o tym, iż występujące formacje roślinne wykazują znaczny stopień zróżnicowania.

W części północnej dominują głównie ciepłolubne gatunki niżowe, związane z węglanowymi murawami, ciepłolubną buczyną oraz lasami grądowymi, natomiast w południowo - wschodniej części w wyższych partiach terenu są to gatunki górskie, w tym alpejskie i subalpejskie.

Na ich powstanie miały wpływ przemiany naturalnej szaty roślinnej oraz działalność antropogeniczna. Dodatkowo teren gminy jest bardzo urozmaicony, co w zasadzie uniemożliwia prowadzenie intensywnych upraw rolniczych. W wyniku tego rodzaju procesów wykształciły się rośliny zielne i byliny.

Drzewa i krzewy nasadzanie są przez człowieka głównie na terenach osadniczych, wzdłuż terenów komunikacyjnych oraz wokół cmentarzy.

Najbardziej wartościowe są drzewa tworzące parki miejskie oraz kompleksy uzdrowiskowe. Na terenie gminy znajdują się następujące układy zieleni urządzonej:

- park miejski w Bystrzycy Kłodzkiej,
- park w Międzygórzu,
- park uzdrowiskowego w Długopolu Zdroju,
- park dworski w Gorzanowie,
- park dworski w Idzikowie,
- park dworski w Paszkowie,
- park dworski w Pokrzywnie,
- park dworski w Starym Waliszowie,
- park dworski w Nowym Waliszowie.

Ponadto w granicach gminy znajduje się:

- 45 gatunków roślin objętych ścisłą ochroną gatunkową m.in. barwinek pospolity (*Vinca* minor), bluszcz pospolity (Hedera helix), buławik wielkokwiatowy (Cephalanthera damasonium);
- 15 gatunków objętych częściową ochroną gatunkową m.in. cis pospolity (Taxus baccata), goździk kartuzek (Dianthus canthusianorum), goździk kropkowany (Dianthus deltoides);
- 4 gatunki uznane jako rzadkie i zagrożone w skali Polski: dzwonek brodaty (Campanula barbata), dzwonek szerokolistny (Campanula latifolia), turzyca skąpokwiatowa (Carex pauciflora), zanokcica serpentynowa (Asplenium adulterinum).

4.2. ŚWIAT ZWIERZĘCY

Świat zwierzęcy nie różni się znacznie od sąsiednich terenów podgórskich. Na terenie gminy stwierdzono m.in.:

- ssaki (9 gatunków objętych ochroną łowiecką, 11 gatunków objętych ochroną miejsca hibernacji, 25 gatunków objętych ochroną ścisłą, 4 gatunki objęte ochroną czynną, 6 gatunków objętych ochroną częściową oraz kilkanaście gatunków nie objętych ochroną);
- ptaki (9 gatunków objętych ochroną łowiecką, 114 gatunków objętych ochroną ścisłą, 5 gatunków objętych ochroną częściową, 3 gatunki nie objęte ochroną, 10 gatunków zagrożonych);
- płazy i gady (13 gatunków nie objętych ochroną);
- ryby (4 gatunki objęte ochroną ścisłą, 2 gatunki objęte ochroną czynną, 7 gatunków nie objętych ochroną).

4.3. UWARUNKOWANIA EKOLOGICZNE

Życie biologiczne na opracowywanym terenie jest dość bogate i jest typowe dla terenów górskich i przedgórskich. Występuje tutaj liczne gatunki cennych roślin oraz zwierząt (w tym dość liczna grupa nietoperzy). Analizowany teren z uwagi na swoje położenie i sposób zagospodarowania jest dość mocno zróżnicowany. Można tutaj ze względu na uwarunkowania ekologiczne wyróżnić trzy części:

- część wschodnia (silnie pofałdowana, pokryta lasami oraz stosunkowo słabo przekształcona przez człowieka);
- część centralna i północna gminy (silnie zurbanizowana i najuboższa przyrodniczo, należy do ekosystemu rolno-łąkowego i miejskiego, jest stale poddawana oddziaływaniu czynników antropopresji);
- część zachodnia (obszar o bogatej rzeźbie terenu, oraz cennej faunie i florze, ze względu udokumentowane złoża surowców naturalnych, na istniejące zainwestowanie w Czarnej Górze oraz dogodne ukształtowanie terenu i mikroklimat obszar poddawany jest rosnącej presji inwestycyjnej).

5. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA NATURALNEGO

5.1. ROLNICTWO

Główne zagrożenia środowiska naturalnego wynikające z produkcji rolniczej gminy Bystrzyca Kłodzka wiążą się przede wszystkim z intensyfikacją rolnictwa, stosowaniem środków chemicznych, co może doprowadzić zmian w środowisku poprzez skażenie gruntu oraz zanieczyszczenie wód.

5.1.1 Jakość wód powierzchniowych

O aktualnym stanie czystości wód przypływających w ciekach brak jest danych, jednakże na podstawie zagospodarowania zlewni i obserwacji można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że wody nie wykazują przekroczeń dopuszczalnych wartości dla klas czystości wód powierzchniowych. Badania archiwalne (przeprowadzone w 2006 r. dla rzeki Nysa Kłodzka, w punkcie pomiarowym w Bystrzycy Kłodzkiej) wskazywały na III klasę tj. na zadawalający poziom jakości wody.

Głównym potencjalnym zagrożeniem dla środowiska naturalnego, związanym z tym rodzajem aktywności, jest nadużywanie nawozów sztucznych. Zwiększony dopływ związków organicznych, związków azotu oraz zanieczyszczeń bakteriologicznych może mieć negatywny wpływ na równowagę biologiczną cieków rzecznych.

5.1.2 Odłogowanie łąk

W ostatnim okresie, na terenie gminy obserwuje się narastające zjawisko sukcesji leśnej wysoko położonych pól uprawnych. Wynika to z mało opłacalnej uprawowej produkcji rolnej oraz ograniczonego w ostatnich latach wykorzystywania tych terenów jako pastwisk związanych z hodowlą.

Taki sposób użytkowania tj. trwałe łąki oraz pastwiska a także ekstensywna hodowla i wypas należy uznać za pozytywny i pożądany kierunek, przy czym w przypadku gruntów położonych poza elementami chronionymi, w rejonach zagrożonych osuwaniem się mas zimnych, zalesianie byłoby kierunkiem bardziej pożądanym (ograniczanie erozji powierzchniowej).

5.1.3 Wypalanie traw

Z odłogowaniem łąk bardzo często wiąże się wypalanie ich w okresie jesiennym lub wczesnowiosennym. Jednoznacznie można powiedzieć, że wpływa to negatywnie na wiele elementów środowiska przyrodniczego tj.: różnorodność gatunkową traw, różnorodność fauny.

5.1.4 Zagrożenie powodziowe

Obszar gminy Bystrzyca Kłodzka leży na terenie górzystym bogatym w cieki naturalne. Stąd zagrożenie powodziowe było w przeszłości i jest nadal stosunkowo duże. Gminę przecina ciek główny, jakim jest Nysa Kłodzka. Ma ona wiele dopływów, które rozpoczynają swój bieg na stokach gór. Tam też niejednokrotnie łączą się z górskimi, bystrymi potokami, które potęgują prędkość nurtu. Zagrożenie powodziowe nasila się wiosną wraz z narastającymi roztopami pokryw śniegowych w wyższych partiach gór.

Gmina ma w swojej historii zapisane kilka powodzi m.in. powódź, która nawiedziła region w 1783r. (zniszczone ponad 100 domów), kolejna powódź w 1827r. (zrujnowane domostwa oraz most w Bystrzycy Kłodzkiej). Bardzo duże znaczenie miał zalew określany często „Powodzią Tysiąclecia" w 1997r., która spustoszyła prawie cały region. Zniszczonych zostało wiele miejscowości tj. Gorzanów, Zabłocie, Bystrzyca Kłodzka, Długopole Dolne, Długopole Zdrój. Jednak szczególnie dała się we znaki w Międzygórzu i Wilkanowie, co spowodowane było bezpośrednio wylewem Wilczki. Zniszczona została zabudowa, infrastruktura techniczna, drogi, umocnienia brzegowe, urządzenia hydrotechniczne.

Realizując działania przeciwpowodziowe należy mieć na uwadze przed wszystkim:

- zwiększenie retencji (np. wielozadaniowe zbiorniki retencyjne);
- zwiększenie przepustowości koryt rzecznych, niwelacji przewężeń;
- ograniczenie czynników hamujących spływ wód katastrofalnych (wyrwane drzewa, niskie mosty itp.).

Nie należy zapominać również zapominać o działaniach przeciwpowodziowych nie wymagających inwestycji terenowych oraz kapitałowych - edukacja społeczeństwa, organizacja różnego rodzaju służb skutkuje szybszym i bardziej trafnym prognozowaniem, ostrzeganiem, a co za tym idzie krótszym czasem reakcji podczas klęski.

5.2. MIESZKALNICTWO

5.2.1 Ogrzewanie

Rozwój bazy mieszkaniowej oraz długi okres grzewczy na terenie naszego kraju powodują znaczne zapotrzebowanie na energię cieplną do ogrzewania domów. Wiąże się to niestety ze zwiększeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Szczególnie groźny dla środowiska jest system wielu, przestarzałych źródeł wytwarzania ciepła np.: małych kotłowni lokalnych, czy indywidualnych pieców węglowych.

5.2.2 Zaopatrzenie w wodę oraz gospodarka ściekowa

Wraz ze wzrostem ilości mieszkańców i stale podnoszącym się poziomem ich życia wzrasta ilość zużywanej wody (do picia oraz do celów bytowych), a co za tym idzie następuje przyrost ilości ścieków. Szczególne zagrożenie stanowi nieuporządkowany system gospodarki ściekowej i odpadowej. Koszty i niewygoda związana z wywożeniem ścieków (system kanalizacji jest tylko w mieście) bardzo często stają się powodem stosowania nieprawidłowych rozwiązań takich jak odprowadzanie ich bezpośrednio do wód podskórnych lub powierzchniowych np.: rowów czy rzek. Szczególnie niebezpieczne są przypadki wykorzystywania do tych celów, starych nie użytkowanych studni w gospodarstwach rolnych.

5.2.3 Gospodarka odpadami

Wraz ze wzrostem ilości mieszkańców oraz narastającym konsumpcyjnym stylem życia powiększa się ilość odpadów powstających w gospodarstwach (szczególnie jednorazowych opakowań).

Największym zagrożeniem związanym z tym elementem mieszkalnictwa są dzikie, nielegalne wysypiska śmieci (szczególnie niebezpieczne w przypadku składowania odpadów zawierających związki organiczne, metale ciężkie, amoniak i inne), powodujące skażenie gleby i wód podskórnych. Innym zagrożeniem jest dość często spotykane niekontrolowane spalanie odpadów (szczególnie tych z tworzyw sztucznych) w domowych piecach, powodujące z kolei duże zanieczyszczenie atmosfery substancjami kancerogennymi (dioksynami) oraz tlenkami metali ciężkich.

5.3. KOMUNIKACJA

Komunikacja jest jednym z największych niebezpieczeństw. Wiąże się z wypadkami, kolizjami i zdarzeniami drogowymi. Szczególnie niebezpieczne są miejsca, w których przebiegają drogi krajowe o największym natężeniu. W gminie Bystrzyca Kłodzka dotyczy to przede wszystkim drogi krajowej nr 33 relacji Kłodzko - Bystrzyca Kłodzka - Międzylesie. Jest to jednocześnie droga prowadząca w kierunku czeskiej Pragi. Stąd wzmożony ruch samochodowy i ciężarowy, a co za tym idzie hałas i zanieczyszczenia.

5.3.1 Spaliny

Wraz ze wzrostem ilości pojazdów oraz przewozów towarowych samochodami ciężarowymi stale wzrasta ilość spalin emitowanych do atmosfery. Dotyczy to szczególnie drogi krajowej nr 33 relacji Kłodzko - Bystrzyca Kłodzka - Międzylesie oraz ciężkiego transportu związanego z wywozem urobku z istniejących kopalni. Zwiększona emisja spalin jest źródłem skażenia nie tylko atmosfery, ale również wód powierzchniowych oraz gleb położonych w bezpośrednim sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych.

5.3.2 Hałas

Degradacja środowiska z punktu widzenia emisji hałasu jest spowodowana przez ruch pojazdów samochodowych, ciężarowych i kolei. Na analizowanym terenie źródło największego hałasu to droga krajowa nr 33 Kłodzko - Międzylesie w kierunku na Pragę, która jest uciążliwa przede wszystkim dla mieszkańców miejscowości Mielnik, Zabłocie, Bystrzyca Kłodzka, Długopole-Zdrój oraz Wilkanów.

5.4. ZAKŁADY PRODUKCYJNO – USŁUGOWE

5.4.1 Zakłady produkcji rolniczej

Do obiektów mogących mieć negatywny wpływ na środowisko należy zaliczyć w szczególności wszystkie większe zakłady produkcji w tym produkcji rolniczej tj.: duże gospodarstwa rolne, czy duże zakłady przetwórstwa rolnego. Bardzo często są one źródłem sporej ilości ścieków, odpadów, nieprzyjemnych zapachów czy hałasu pochodzącego od dużych maszyn lub urządzeń technicznych.

5.4.2 Zakłady produkcyjno-usługowe

Na terenie gminy występują zakłady przemysłowe oraz usługowe, które mogą powodować emisję zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery tj. tartaki, zakłady kamieniarskie,

fabryka mebli, betoniarnia itp. Ewentualne elementy, mogące mieć negatywny wpływ na środowisko to najczęściej przestarzałe kotłownie zakładowe i nieoczyszczone ścieki.

5.4.3 Zakłady produkcyjne i rzemieślnicze w zabudowie mieszkaniowej

Ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo z terenami mieszkaniowymi, spore zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz komfortu życia człowieka mogą stanowić zakłady produkcyjne oraz większe punkty usługowe i rzemieślnicze zlokalizowane w zabudowie mieszkaniowej. Do zakładów najbardziej uciążliwych dla mieszkańców należy zaliczyć duże piekarnie, zakłady kamieniarskie oraz zakłady związane z lakiernictwem i mechaniką pojazdową.

5.5. INNE ZAGROŻENIA

Poza wymienionymi już zagrożeniami środowiska naturalnego, pewne zagrożenie mogą stanowić zjawiska, towarzyszące rozwojowi przestrzennemu i urbanizacji gminy tj.: budowa linii energetycznych wysokiego napięcia oraz rabunkowa i nieuporządkowana gospodarka zasobami środowiska naturalnego.

W gminie należy przeprowadzić wnikliwą analizę stanu środowiska naturalnego, opartą na kompleksowych badaniach stanu czystości wód, gleby oraz powietrza. Wnioski z przeprowadzonej kontroli powinny spowodować działania gminy mające na celu usunięcie lub ograniczenie źródła zanieczyszczeń.

CZĘŚĆ VI
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMOGÓW OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. HISTORIA OSADNICTWA NA TERENIE GMINY

Najstarsze ślady osadnictwa zostały wymienione w części dotyczącej stanowisk archeologicznych. Odnoszą się one do czasów epoki kamiennej. W kolejnych latach wiódł tędy m.in. szlak bursztynowy, szlak tranzytowy, który przechodził przez Bardo - Kłodzko - Bystrzycę Kłodzką - Międzylesie. Wzdłuż nich powstawały grody w formie owalnic i okolnic, a później łańcuchówek. W XII i XIII w. postępowała znacznie kolonizacja na tych terenach na prawach niemieckich. Procesy osadnicze oraz rozwojowe przerwały wojny husyckie w XV w. Wiele wsi zostało zrównanych z ziemią, jednak w XVI w. przyszły czasy odnowy i rozwoju. Przybywali nowi osadnicy, napędzali gospodarkę, rzemiosło, górnictwo. Czasu dobrobytu zostały jednak ponownie przerwane kolejną wojną trzydziestoletnią w XVII w. Tereny, jak i gospodarka zostały doszczętnie zrujnowane, szalały epidemie. Przyszły kolejne wojny, aż ostatecznie gmina dostała się pod panowanie pruskie.

Dopiero XIX w. okazał się być zbawiennym dla tego regionu. Postawiono na rozwój turystyki i uzdrowisk, odbudowano lokalną gospodarkę, stworzono kolej.

1.1. CHARAKTERYSTYKA UKŁADU MIASTA

W mieście Bystrzyca Kłodzka (dawniej (Habelschwerdt), dzięki lokowaniu miejscowości na specyficznym terenie, został w pełni zachowany układ urbanistyczny wywodzący się z czasów średniowiecznych. Miasto posiada kształt zbliżony do owalu. Ponadto na terenie miasta można wyodrębnić trzy place pełniące funkcję targową. Należy zaliczyć tu: Rynek, Mały Rynek oraz Plac Św. Ducha. Dominantę w strukturze miasta stanowi kościół parafialny, zlokalizowany w najwyżej położonym punkcie miasta. Rynek został wzniesiony na planie trapezu. Zabudowa miejscowości ukształtowała się tarasowo, a wiele uliczek i zaułków, łączących okolice rynku z dolinami obu rzek, zbudowano w postaci stromych przejść, niekiedy wiodących po kamiennych stopniach.

1.2. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH WSI

1.2.1 BIAŁA WODA

Biała Woda (Waiswasser) - osada miała być założona przed 1598 r. W poł. XVIII w. Biała Woda była niewielką wsią zagrodniczą. Od końca XIX stulecia zaczęła funkcjonować jako miejscowość letniskowa. W poł. XVIII w. miejscowość założona wzdłuż drogi przy potoku była małą łańcuchówką ze skromną zabudową. Obecnie nie zachował się układ miejscowości, ani też jej zabudowa.

1.2.2 DŁUGOPOLE DOLNE

Długopole Dolne (Nedirsten Langenawe, Nedirn Langenaw, Langenau Nieder) - wieś wzmiankowana była po raz pierwszy w 1346 r. Jest zlokalizowana przy drodze z Bystrzycy do Międzylesia. Około poł. XVIII w. Długopole Dolne było już w pełni wykształconą łańcuchówką o zasięgu zbliżonym do obecnego. Na jej południowym krańcu znajdował się teren z leczniczym źródłem, przy którym powstało uzdrowisko. Zwarte funkcjonalnie centrum wsi, zlokalizowane między dwoma drogami, miało wrzecionowaty kształt. Rozwój wsi postępował w kierunku północnym (zachowany układ łańcuchowy) i południowym (układ rozproszony). Na początku XIX w. wykształcił się obecny, zasadniczy układ dróg na terenie wsi oparty o zachodnią drogę usytuowaną wzdłuż koryta rzeki. Siedlisko było wówczas silnie rozczłonkowane. Istniejący na przełomie XIX i XX w. układ łańcuchowy przechodził w sposób naturalny od południa w wieloulicowy układ uzdrowiska. Obecnie Długopole Dolne to luźno zabudowana wieś łańcuchowa.

1.2.3 DŁUGOPOLE ZDRÓJ

Długopole Zdrój (Sauerborne, Ober Langenau, Bad Nieder-Langenau, Dłużewo Zdrój) - obecnie jest to najmniejsze uzdrowisko Ziemi Kłodzkiej. Zachował się dawny układ przestrzenny miejscowości z Parkiem Zdrojowym i tak zwanym Parkiem Wschodnim. W poł. XVIII w. w miejscu późniejszego uzdrowiska znajdowała się południowa część Długopola Dolnego. Około poł XIX w. wykształcona została obecna arteria komunikacyjna oraz modyfikacji uległ rozproszony układ zabudowy południowej części Długopola Dolnego, który w tym okresie stał się układem wielodrożnym. W kolejnych dekadach doszło do rozbudowy uzdrowiska, gdzie dominowała uzdrowiskowo - pensjonatowa zabudowa lokowana swobodnie w obrębie parcel wydzielanych ulicami. Układ wielodrożny zachowany jest obecnie większych zmian. Obecna zabudowa uzdrowiska pochodzi z II ćwierćwiecza XIX w. do okresu międzywojennego. Tworzą ją kościół ewangelicki, budynki zabiegowe, uzdrowiskowe oraz zabudowa sanatoryjna-pensjonatowa i willowa.

1.2.4 GORZANÓW

Gorzanów (Arnoldisdorf, Arnolzdorf, Arnoldivilla, Arnsdorf, Armsdorf) - pierwsze wzmiankowanie wsi miało miejsce w 1341 r. Wówczas to adnotacja tyczyła kościoła parafialnego p.w. św. Marii Magdaleny. Gorzanów położony jest wzdłuż koryta Nysy Kłodzkiej. Ok. poł. XVIII w. Gorzanów był dużą wsią o zasięgu takim jak obecny. Istniejący wówczas wielodrożny układ zabudowy wykształcił się na bazie łańcuchówki. Rdzeń układu wsi stanowił trakt handlowy (obecnie ul. Kłodzka i Bystrzycka) wiodący skrajem wysoczyzny. Wykształciło się również funkcjonalne centrum wsi o zagęszczonym układzie wielodrożnym. Jednolite, zwarte i nieregularne siedlisko wsi składało się z zabudowy jednostronnej (w części północnej) oraz dwustronnej (w części południowej). W XVIII w. siedlisko to przecinały liczne potoki będące dopływami Nysy. W I poł. XIX w. zarysowało się centrum wsi z kościołem i pałacem. Przed głównym wjazdem do pałacu kształtował się niewielki i nieregularny plac. W II poł. XIX w. zagęszczona została sieć dróg na terenie wsi. Na przełomie XIX i XX w. siedlisko uległo redukcji, ale zagęściła się jego zabudowa. Obecnie zachowany jest dawny układ przestrzenny wsi wraz z układem dróg wiejskich i polnych. Siedlisko zostało zredukowane do wielkości działek budowlanych. W strukturze miejscowości zachowały się elementy dawnego ogrodu usytuowanego przy kościele. Na terenie Gorzanowa występuje szereg dominant w postaci kościoła, zespołu pałacowego oraz zespołów dworskich.

1.2.5 IDZIKÓW

Idzików (Kyselingswalde, Koslingswald, Kylingsdorf, Żwirów) - wieś powstała prawdopodobnie w okresie przedlokacyjnym i już w 1340 r. była miejscowością znaczącą ze względu na istnienie na jej terenie parafii. Usytuowanie kościoła oraz Górnych Dóbr (najstarsza część wsi, położona na wschodnim, najwyżej położonym jej krańcu) wskazuje, iż już w XIV w. ustalił się

ostatecznie zasięg Idzikowa, zbliżony do obecnego. W XVIII w. Idzików miał układ wydłużonej łańcuchówki, której osią była dolina potoku oraz powiązana z nią lokalna droga z Pławnicy do Białej Wody. W tym czasie siedlisko miało zwarty i jednolity kształt. Wówczas wraz z Pławnicą tworzyła jeden zespół osadniczy. W I poł. XIX w. wykształcił się obecny, zasadniczy układ osadniczy, a łańcuchówka przekształciła się w układ wielodrożny. W kolejnych dekadach następowała redukcja siedliska. W okresie międzywojennym w centrum wsi urządzono niewielki skwer z pomnikiem, który ostał się do dnia dzisiejszego. Przy głównej wiejskiej drodze, na wysokości kościoła zachował się szpaler dębów, który następnie przechodzi w aleję dębową. Na terenie wsi wyróżniają sie następujące zabytki: zespół kościelny oraz folwark z dworem.

1.2.6 KAMIENNA

Kamienna (Steingrund) - pierwsza wzmianka pochodzi z 1571 r. W I poł. XIX w. niewielka kolonia z kościołem i nielicznymi, pojedynczymi budynkami miała charakter łańcuchowy. Osią układu był wówczas potok. W II poł. XIX w. wieś została rozbudowana o nową część o układzie rozproszonym. Na przełomie XIX i XX w. wykształcony był już ostateczny układ wsi zbliżony do wielodrożnego, z wyróżniającą się główną ulicą, przy której skupiona była większa część zabudowy oraz z bocznymi drogami prowadzącymi do rozproszonych zagród. Obecnie dawny układ przestrzenny Kamiennej został nieco zatarty przez zniszczenie części zabudowy, szczególnie przy bocznych drogach. Skromna zabudowa wsi pochodząca z końca XIX w. i początku XX w. jest jeszcze bardziej rozproszona, a dominantą pozostaje niewielki kościół.

1.2.7 LASÓWKA

Lasówka (Kaiserwalde, Kaiserwaldaldau) - wieś przygraniczna, zajmująca łagodne zbocza Kłobuka. Około poł. XVIII w. granica lasu przesunięta była bliżej wsi i dalej na zachód niż obecnie. Na terenie niewielkiej osady dominowała rozproszona zabudowa. Rysowały się też zaczątki układu wielodrożnego. W XVIII w. Lasówka podobnie jak i Mostowice łączyły się ze wsiami po stronie czeskiej. Do I poł. XIX w. wycięto część lasów i odsunięto jego granicę na wschód od Lasówki. Wykształcił się wówczas ostateczny układ wielodrożny, przy którym usytuowano rozproszoną zabudowę. Siedlisko rozciągnięte było wzdłuż nadgranicznej drogi. W II poł. XIX w. wycięto część lasu w kierunku północnym i północno-zachodnim, ale nową zabudowę w dalszym ciągu wznoszono w rozproszeniu. W tym okresie siedlisko miało niejednolitą strukturę. Na przełomie XIX i XX w. w centralnej części wsi poza hutą i folwarkiem usytuowano kościół. Obecnie Lasówka znacznie się zmniejszyła, gdyż zanikła rozproszona zabudowa, a pozostał związany z nadgraniczną drogą, dawny układ przestrzenny centrum wsi i jego bezpośredniego otoczenia.

1.2.8 MARCINKÓW

Marcinków (Mertetindorf, Mertinsdorff, Mertzbergk, Ertzberg, Martinsberg) - pierwsza wzmianka datowana jest na 1344 r. W poł. XVIII w. była to wieś o niespójnym układzie przestrzennym, złożonych z dwóch części. Jedną z nich, zachodnią, o układzie łańcuchowym, tworzył ciąg rozproszonej, skromnej zabudowy położonej po obu stronach głównej ulicy. Drugą, wschodnią część wsi o układzie wielodrożnym stanowiło skupisko domostw otaczające kościół. W XVI w. miejscowość rozkwitła, głównie z powodu bujnego rozwoju górnictwa. Pierwsze udokumentowane wzmianki o tamtejszym górnictwie pochodzą z 1575 r. W XVII w. ogólny upadek gospodarczy, wywołany wojną trzydziestoletnią, spowolnił rozwój tej działalności, a tuż po rozpoczęciu eksploatacji w roku 1753 r. marcinkowskie kopalnie upadły. W 1779 r. ponownie zaczęto wydobywać rudy ołowiu, srebra i miedzi. Ostatecznie, z powodu wyczerpania złóż, kopalnie zostały zamknięte. Pozostały po nich jedynie sztolnie eksplorowane przez miłośników historii. Aktualnie trwają prace dokumentacyjne dla tych obiektów. Na etapie tworzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy ustalić formy ochrony - najlepiej w formie stref ochrony archeologicznej obejmujących np. wylot sztolni wraz

z najbliższym otoczeniem umożliwiających dostęp do obiektów. Orientacyjny rejon występowania sztolni określono na rysunku „Uwarunkowania kulturowe".

Przed 1824 r. zabudowa zachodniej części Marcinkowa została zlikwidowana, natomiast rozbudowano jej wschodnią część. W II poł. XIX w. wykształciło się postrzępione, nieregularne siedlisko. Istniał niespójny układ przestrzenny wsi, złożony z części o układzie wielodrożnym i łańcuchowym. Wieś rozwinęła się w kierunku północno-wschodnim tworząc wraz z Czatkowem i Konradowem jeden układ osadniczy. Ponownie podjęto próby zabudowania zachodniej części miejscowości. Obecnie wieś praktycznie już nie istnieje. Został zatarty jej układ przestrzenny i zarys siedliska. Zniszczeniu uległa również dawna zabudowa Marcinkowa.

1.2.9 MARIANÓWKA

Marianówka (Marienau, Mariendorf) - kolonia Marienau została założona w latach 1796-1799 i wraz z kolonią Neudorf utworzyła zasadniczą i główną część Marianówki. Do połączenia kolonii doszło w poł. XIX w. Obie części Marianówki ok. 1940 r. nie tworzyły jednolitego układu przestrzennego. Tego rodzaju układ zachował się do dziś. Na terenie dawnej kolonii Marienau zabudowa jest bardziej rozproszona, a w obrębie dawnej kolonii Neudorf - bardziej zwarta.

1.2.10 MIELNIK

Mielnik (Melink, Melnyk, Mellinge) - to stara czeska wieś, wzmiankowana po raz pierwszy w 1358 r. Już w poł. XVIII w. wieś miała taki sam zasięg jak obecnie oraz była niewielka łańcuchówką. Siedlisko tej wsi było zwarte i jednolite. W I poł. XIX w. wykształcił się obecny układ dróg na terenie wsi. Układ Mielnika jako małej łańcuchówki zachowywał się nadal, a siedlisko nie ulegało redukcji. Zabudowa północnej części siedliska miała postać skupioną. Natomiast zabudowania po stronie południowej usytuowane są w sposób rozproszony. Do dziś zachował się dawny układ przestrzenny wsi, jak i jej zabudowa z końca XIX w. i z początku XX w. Droga z Mielnika do Gorzanowa jest częściowo obsadzona jabłoniami.

1.2.11 MIĘDZYGÓRZE

Międzygórze (Neu Wőlfelsdorf, Wőlfelsgrund) - pierwsza wzmianka o Międzygórzu pochodziła z 1560 r. W widłach dwóch potoków Wilczki i Bogoryja, znajduje się centrum miejscowości odpowiadające usytuowaniu osady założonej w XVI w. W poł. XVIII w. miejscowość miała trzyczęściowe siedlisko, przy czym wyraźnie wyodrębniało się centrum Międzygórza z kościołem. Poszczególne partie miasta, za wyjątkiem jej centrum miały układ łańcuchowy. W I poł. XIX w. obie części siedliska wsi zostały połączone z centrum. Wykształcił się układ wielodrożny. W II poł. XIX w. wieś powiększyła się w kierunku wschodnim i tu też powstały dość zwarte kompleksy zabudowy. W zachodniej części nadał występowała rozproszona zabudowa. W latach 1938-1940 wieś była wielodrożnicą z wyraźnie wyodrębnionym centrum i taki układ zachował się do dnia dzisiejszego.

1.2.12 MŁOTY

Młoty (Hammerstadt, Kubenbusch, Hammer) - początki wsi nie są jasne. Należy przypuszczać, ze zalążkiem miejscowości była osada przy hucie. Młoty położone są w zalesionej dolinie przełomu Bystrzycy. Około poł. XVIII w. Młoty były łańcuchówką tworzącą jeden zespół osadniczy z Wójtowicami, Zalesiem i Starą Bystrzycą. Istniejące w tym czasie siedlisko było zwarte i jednolite oraz dość gęsto zabudowane. Do roku 1824 wykształcił się obecny, zasadniczy układ dróg. Ze względu na to, że była to wieś zagrodnicza, występowały na jej terenie skromne zagrody na planie litery L lub o układach nieregularnych. Postępujące zredukowanie zabudowy sprawiło, że w obecnych czasach układ przestrzenny uległ zatarciu. Na zachodnim skraju miejscowości zachował się kompleks budynków przemysłowych.

1.2.13 MOSTOWICE

Mostowice (Cronstadt, Langebrűck) - to graniczna strażnica leśna, założona w 1596 r. W poł. XVIII w. Mostowice były niewielką łańcuchówką z centrum zlokalizowanym w sąsiedztwie mostu na Dzikiej Orlicy. W centralnej części wsi w końcu XVIII w. znalazł się zespół kościelny oraz dość zwarty zespół zabudowy wiejskiej. Wykształcenie układu dróg w I połowie XIX w. spowodowało uformowanie na bazie łańcuchówki układu wielodrożnego. Z upływem czasu siedlisko ulegało redukcji. Obecnie zatarty został układ przestrzenny miejscowości i zniszczeniu uległa duża część zabudowy przy nadgranicznej drodze. Pozostało jedynie skupisko nielicznych domostw w dawnym centrum.

1.2.14 NOWA BYSTRZYCA

Nowa Bystrzyca (New Wystricz, zur Newen Bystricz, Neuweisteriz, Weistritz Neu) - wieś istniała już na początku XIV w. Pierwsza wzmianka dotyczyła sędziostwa i pochodziła z 1318 r. W poł. XVIII w. miejscowość była wsią łańcuchową położoną na zachód od Starej Bystrzycy. Wraz z wspomnianą Starą Bystrzycą, Zalesiem i Wójtowicami wieś tworzyła jeden zespół osadniczy, którego siedlisko wsi było zwarte i jednolite. W wyniku zmniejszania się zasięgu zabudowy przerwany został przestrzenny związek z sąsiednimi miejscowościami. Na przełomie XIX i XX w. na bazie układu łańcuchowego wykształcił się układ z wielodrożnym centrum z kościołem oraz z części wsi układ łańcuchowy. Dodatkowo w tym czasie powstała zabudowa, która przetrwała do dnia dzisiejszego.

1.2.15 NOWA ŁOMNICA

Nowa Łomnica (Neulombnicz, New Lomnitz) - okres powstania wsi jest niejednoznaczny. Istniejące źródła podają rok 1550 jako rok powstania miejscowości. Jednak należy przypuszczać, iż Nowa Łomnica została założona znacznie wcześniej. Od poł. XVIII w. do końca XIX w. Nowa Łomnica o układzie łańcuchowym tworzyła jeden zespół osadniczy wraz z położoną na wschód Starą Łomnicą. Wieś założona była wzdłuż drogi poprowadzonej przy potoku. Siedlisko wsi było wówczas zwarte i jednolite i łączyło się w naturalny sposób z siedliskiem Starej Łomnicy. W XX w. nastąpiła stopniowa redukcja zabudowy. Obecnie zachowany jest dawny, łańcuchowy układ wsi z siedliskami zredukowanymi do wielkości przydomowych działek budowlanych.

1.2.16 NOWY WALISZÓW

Nowy Waliszów (Neuwaltersdorf, Obirst Waltirsdorff, Nevwen Waltersdort, Newwaltersdorf, Waltersdorf Neu) - wieś po raz pierwszy wzmiankowano w 1336 r. W poł. XVIII w. Nowy Waliszów był łańcuchówką z jednolitym i zwartym siedliskiem. W tym okresie nastąpił rozwój przestrzenny miejscowości oraz wchłonięcie dawnych przysiółków. W I poł. XIX w. wykształcił się dzisiejszy, zasadniczy układ dróg na terenie wsi, w związku z czym łańcuchowy układ miejscowości przekształcał się w wielodrożny. Rozczłonkowane siedlisko wypełniała dość rozproszona zabudowa. W układzie dróg zarysowały się trzy, cztery wrzecionowate, zabudowane siedliska, przypominające nawsia owalnic. Siedlisko wsi było już znacznie zredukowane, ale wciąż zwarte i jednolite. W centralnej części miasta znajdował się kościół oraz zespół dworski, który istnieje do dnia dzisiejszego.

1.2.17 PASZKÓW

Paszków (Pohldorf, Paulsdorf) - pierwsza wzmianka w 1550 r. Paszków położony jest na wysokości 460 - 540 m n.p.m., u północno-wschodniego podnóża Rówienki. Znajduje się na terenie Gór Bystrzyckich, przy rozwidleniu lokalnych dróg. W poł. XVIII w. miejscowość była niewielką wsią nad potokiem, nad którym funkcjonowały dwa młyny, jeden w centrum wsi, a drugi na jej północnym krańcu. Wieś była łańcuchówką o zwartym jednolitym siedlisku. Powstała jako kolonia leśna. W pierwszej połowie XIX w . wykształcił się obecny układ dróg.

Podejmowane na przełomie XVIII i XIX w. próby powiększenia wsi przez zakładanie nowych zagród przy drodze do Starkówka nie spowodowały dalszego przestrzennego rozwoju wsi, wręcz przeciwnie zabudowa od tego czasu uległa redukcji. Obecnie zachowany jest dawny układ wsi, której siedlisko zredukowano do wielkości działek budowlanych.

1.2.18 PIASKOWICE

Piaskowice (Friedrichswaldt, Friedrichsgrund, Pieszkowice) - kolonia na terenie leśnym została założona w 1741 r. Piaskowice były niewielką osadą, podzieloną na dwie części. Do 1865 r. była to osada o układzie rozproszonym bez jednolitego i zwartego siedliska. Na przełomie XIX i XX w. miejscowość miała układ wielodrożny. Wówczas siedlisko składało się z głównej części o układzie łańcuchowym usytuowanej przy drodze wzdłuż Dzikiej Orlicy oraz z powiązanych z nią drogami. Ponadto Piaskowice tworzyły jeden zespół osadniczy wraz z Lasówką, Mostowicami oraz z miejscowością po stronie czeskiej. Zabudowa była zasadniczo rozproszona. Na terenie całej wsi dominowała skromna zabudowa tworząca zagrody o nieregularnych układach, a domy mieszkalne wznoszone były względem ulic często kalenicowo. Obecnie w wyniku wyludnienia się wsi jej układ przestrzenny uległ zupełnemu zatarciu. Zachowały się tylko pojedyncze, skromne zagrody.

1.2.19 PIOTROWICE

Piotrowice (Hermansdorf, Hermadorf, Herrnsdorf, Hernsdorf) - miejscowość powstała w 1933 r. z połączenia sąsiadujących ze sobą wsi Piotrowice Dolne (Herrnsdorf) i Piotrowice Górne (Peretsdorf). Pierwsza wzmianka na temat Piotrowic Dolnych pochodzi z 1348 r., natomiast o Piotrowicach Górnych wzmiankowano po raz pierwszy w 1424 r. Piotrowice Dolne od Górnych są oddzielone ramieniem Krowiarek z Górą Krzyżową i pomimo administracyjnego scalenia stanowią one wyodrębnione przestrzennie obszary.

Około poł. XVIII w. Piotrowice Dolne były małą wsią łańcuchową, położoną na osi północ - południe, wzdłuż potoku, wypełnioną rozproszoną zabudową, łączącą się z zabudową Romanowa. Obecnie zachowały się pozostałości dawnego układu wsi i w dużym stopniu zniszczona zabudowa.

Piotrowice Górne w poł. XVIII w. były większe niż obecnie i miały układ łańcuchówki z zabudową skupioną na zwartym i jednolitym siedlisku. Na przełomie XIX i XX w. miejscowość, po zmniejszeniu siedliska od północy, była niewielką wsią o układzie wielodrożnym ze znacznie zredukowaną zabudową, na tle której wyróżniała się okazała zagroda oraz kościół. Obecnie zachowały się pozostałości dawnego układu przestrzennego wsi i jej zabudowy.

1.2.20 PŁAWNICA

Pławnica (Plobnicz, Plobenicz, Plomniz, Płomnica) - stara czeska wieś, którą wzmiankowano po raz pierwszy w 1350 r. Pławnica położona jest przy drodze z Bystrzycy Kłodzkiej do Stronia Śląskiego, w Rowie Górnej Nysy. Już ok. poł. XVIII w. Pławnica łączyła się z Idzikowem i była dużą łańcuchówką. Na zachodnim jej krańcu znajdował się okazały zespół pałacowy; obecnie ostały się ruiny. Do r. 1824 wykształcił się obecny, zasadniczy układ dróg, co spowodowało przekształcenie układu wsi z łańcuchowego na wielodrożny. Wówczas siedlisko było zwarte i jednolite o niezbyt gęstej zabudowie. Zachodnia część miejscowości jest wyraźnie wyodrębniona i posiada bardziej rozbudowany układ wielodrożny. W sposób naturalny na przecięciu się kilku wiejskich dróg powstał niewielki plac, który funkcjonował jako centrum wsi z domem gminnym, remizą strażacką i młynem. Dawny układ wsi oraz zabudowa zostały zachowane do dnia dzisiejszego.

1.2.21 POKRZYWNO

Pokrzywno (Nesselgrund) - zaczątkiem Pokrzywna, przysiółka Paszkowa było leśnictwo powstałe przed połową XVI w. W poł. XVIII w. Pokrzywno było niewielką wsią założoną przy

bocznej, ślepo zakończonej drodze. Na zwartym jednolitym siedlisku o układzie łańcuchowym znajdowała się rozproszona, dwustronna zabudowa i leśniczówka. Dawny układ wsi oraz pozostałości zabudowy zachowały się do dnia dzisiejszego. We wschodniej części miejscowości znajduje się Klasztor Zgromadzenia Najświętszego Serca Jezusa i Maryi. Zabudowa wsi, pochodząca z XIX w. nie tworzy okazalszych zagród.

1.2.22 PONIATÓW

Poniatów (Peuckerdorfel, Peycker, Peucker) - wieś powstała pod koniec XIII w. Poniatów położony jest blisko granicy państwowej. W poł. XVIII w. niewielka miejscowość usytuowana była przy zbiegu dróg z Gniewoszowa, Poręby i Rudawy. Siedlisko wsi nie było zwarte i składało się z czterech części o różnym poziomie rozproszenia. W I poł. XIX w. na bazie starego układu przestrzennego powstał nowy układ wielodrożny oraz nastąpiło ujednolicenie i scalenie siedliska. Zasadniczy układ wsi na przełomie XIX i XX w. pozostał zachowany. W kolejnych dekadach zagęszczeniu uległ układ dróg, a siedlisko zostało zredukowane. Do okresu międzywojennego zabudowa Poniatowa dotarła do Przełęczy nad Porębą, przez którą przechodziła autostrada Sudecka. Obecnie dawny układ wsi został już częściowo zatarty, w wyniku czego zbliżył się do układu łańcuchowego z bardzo przerzedzoną zabudową. Redukcji uległa sieć dróg oraz zabudowa siedliska. Wieś ma charakter miejscowości zanikającej.

1.2.23 PONIKWA

Ponikwa (Verlornwasser, Verlornen Wasser) - przypuszczalny okres powstania wsi datuje się na I poł. XIII w., ale po raz pierwszy wzmiankowana była w 1319 r. Wieś położona jest przy drodze łączącej Długopole Zdrój z Wyszkami, w dolinie potoku Ponik. W poł. XVIII w. Ponikwa była dużą łańcuchówką z zaczątkami układu wielodrożnego, założoną wzdłuż potoku. Wszystkie drogi o lokalnym znaczeniu łączyły się w centrum wsi kształtując wielodrożny układ. Zasięg wsi pod koniec XVIII w. był zbliżony do dzisiejszego. Ówczesne siedlisko miało zwarty i jednolity charakter o rozproszonej zabudowie. W wieku XVIII i XIX zachowany został zasadniczy, wielodrożny układ wsi. Wzdłuż głównej drogi zlokalizowane były okazałe zagrody formowane w czworobok. Skromniejsza zabudowa była usytuowana przy kościele oraz w dwóch skupiskach we wschodniej części siedliska. Dawny układ wsi zachował się do dziś, przy czym siedlisko zostało zredukowane do wielkości działek budowlanych. Ponadto zachowały się częściowo zagrody formowane w czworobok. Wśród obiektów zabytkowych jedną z ważniejszych dominant jest zespół kościelny.

1.2.24 PORĘBA

Poręba (Lichtenvalde, Lytwinwalde, Lichtenwald) - jedna z najstarszych miejscowości w Kotlinie Kłodzkiej, jej przypuszczalne powstanie datuje się na okres przed połową XIII w., ale wzmiankowano o niej po raz pierwszy w 1360 r. Wieś rozlokowana jest przy drodze z Rudawy do Długopola Zdroju. Topologia terenu podzieliła miejscowość na dwie wyraźne części. W poł. XVIII w. Poręba miała zbliżony zasięg do obecnego. Siedlisko stanowiła zwarta i jednolita zabudowa o układzie łańcuchowym. W południowo-zachodniej części miejscowości zabudowa była bardziej zagęszczona, natomiast w północno-wschodniej miała charakter mniej lub bardziej rozproszony. W I poł. XIX w. wykształcił się obecny układ dróg, co warunkowało przekształcenie łańcuchowego układu wsi na wielodrożny. Siedlisko w dalszym ciągu pozostawało zwarte i jednolicie wypełnione zagrodami formowanymi w czworobok. Zasadniczy układ wsi zachował się do dziś, z tym, że wieś zmniejszyła się od zachodu, gdyż w znacznym stopniu zanikła część zabudowy położona w wyższych partiach miejscowości. Obecnie siedlisko stało się bardziej rozczłonkowane, ponieważ zostało ograniczone do zabudowy przy zagrodach. Współcześnie na terenie wsi zachowały się zespół kościelny i duża część dawnej zabudowy.

1.2.25 RUDAWA

Rudawa (Stollenseifen, Stuhlseiffen) - miejscowość została założona przed 1574 r. Rudawa położona jest przy granicy państwowej. Jej zabudowa kształtowała się łańcuchowo wzdłuż drogi biegnącej miedzy Mostowicami a Poniatowem, tworząc czteroczęściowe, niejednolite siedlisko. Ze względu na rozbudowę sieci dróg, do r. 1824 na bazie układu łańcuchowego wykształcił się układ wielodrożny. Siedlisko wsi zostało scalone w powiązaniu z główną drogą. Miało wydłużony, wąski układ o dość rzadkiej zabudowie. Obecnie wieś praktycznie nie istnieje. Zachowały się kościół, nieliczne, skromne zagrody w jego otoczeniu oraz przydrożne krzyże.

1.2.26 SPALONA

Spalona (Brand) - pierwsza wzmianka dotycząca powstania kolonii Spalona pochodzi z początku XVI w. Wieś powstała na terenach, które strawił olbrzymi pożar w II poł. XV w. Spalona jest najwyżej położoną wsią Kotliny. W poł. XVIII w. miejscowość składała się z dwóch części - Starej Spalonej niewielkiej miejscowości o rozproszonym układzie oraz Spalonej Dolnej o początkowym układzie łańcuchowym, z czasem przechodzącym w wielodrożny układ. Wieś tworzyły dwa skupiska zabudowy powiązane drogą. Na początku XX w. zalesiono dolne partie stoków Jagodnej, tak, że granica lasu zbliżyła się znacznie ku wsi. Obecnie układ dwóch części wsi pozostał bez zmian, ale przerzedziła się zabudowa. Stara Spalona praktycznie znikła.

1.2.27 STARA BYSTRZYCA

Stara Bystrzyca (Weystritz, Alden Wystricz, Ald Weistritz, Alteweisteriz) - miejscowość stanowi starą czeską wieś powstałą prawdopodobnie w XIII w., wzmiankowaną po raz pierwszy dopiero w 1316 r. W poł. XVIII w. Stara Bystrzyca, duża łańcuchówka skupiona przy drodze zbudowanej wzdłuż rzeki Bystrzyca tworzyła wraz z miastem Bystrzyca Kłodzka i wsiami Nowa Bystrzyca, Zalesie, Wójtowice i Młoty jeden zespół osadniczy. Siedlisko wsi było zwarte i jednolite. W I poł. XIX w. wykształcił się obecny układ dróg, w wyniku którego z układu łańcuchowego wytworzył się układ wielodrożny. W XX wieku przerwano przestrzenne powiązania pomiędzy Starą a Nową Bystrzycą, natomiast wieś włączono w sieć dróg na terenie miasta Bystrzycy Kłodzkiej. Zasadniczy, dawny układ przestrzenny wsi zachował się do dziś, a siedlisko zostało ograniczone do działek budowlanych. Zabudowę Starej Bystrzycy w końcu XIX w. w dużym stopniu tworzyły okazałe zagrody formowane w czworobok, które zasadniczo zachowały się do dziś.

1.2.28 STARA ŁOMNICA

Stara Łomnica (Lomnitz, Lompnicz, Altenlombnicz, Altlomnitz) - wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1316 r. i już wówczas funkcjonowała na prawie niemieckim. Stara Łomnica ma układ tarasowy, tworzony przez najwyższą, północną część siedliska, dolinę Łomnicy i najniższą południową partię siedliska. Około poł. XVIII w. Stara Łomnica była rozległą łańcuchówką tworząca jeden zespół osadniczy z Nową Łomnicą. Obie wsie miały jedną oś, którą była droga wzdłuż potoku Łomnicy oraz wspólne, jednolite i zwarte siedlisko. W I poł. XIX w. wykształcony został obecny układ przestrzenny wsi - wielodrożny, uformowany na bazie układu łańcuchowego. Obecnie dawny układ przestrzenny Starej Łomnicy pozostał bez większych zmian, z tym, że siedlisko wsi zostało jeszcze bardziej ograniczone do wielkości działek budowlanych przy zagrodach.

1.2.29 STARKÓWEK

Starkówek (Neubertzdorf, Newen Berztzdorf, Neu Perzdorf, Neu Bazdorf) - pierwsza wzmianka dotyczącą wsi datuje się na 1315 r. Około poł. XVIII w. Starkówek był wydłużoną łańcuchówką o takim zasięgu jak obecnie, z dwuczęściowym siedliskiem. Główna droga zlokalizowana

wzdłuż Duny Górnej i we wschodniej części wsi była włączona w drogowy węzeł umożliwiający komunikacje z sąsiednimi miejscowościami. Zabudowa bliżej centrum była bardziej zwarta, a w dalszej części siedliska znacznie rozproszona. W I poł. XIX w. wykształcił się obecny układ drogowy, w wyniku czego na bazie układu łańcuchowego wykształcił się nieskomplikowany układ wielodrożny. Ponadto przerzedziła się znacznie zabudowa Starkówka. Obecnie zachowana zabudowa wsi pochodząca z przełomu XIX i XX w. jest skromna. W strukturze miejscowości zachował się młyn z XVIII i XIX w. tartak, usytuowany wraz z kaplicą na wschodnim skraju wsi. Na terenie miejscowości zachowała się barokowa kapliczka z XVIII w.

1.2.30 STARY WALISZÓW

Stary Waliszów (Villa Waltheri, Walterdorf, Alde Walthirsdorf, Waltherivilla, Antiqua Waltheriulla, Alden Waltersdorf, , Altwaltersdorf) - miejscowość wzmiankowana była po raz pierwszy w 1269 r. i jej powstanie mogło wynikać z położonego nieopodal zamku lub grodu. Zabudowa wsi skupiona jest w malowniczej, krętej dolinie Równicy. Około poł. XVIII w. miejscowość posiadała układ łańcuchowy o zwartej i jednolitej zabudowie, który nawet po wykształceniu zasadniczego układu dróg pozostał niezmienny. Od II poł. XIX w. na bazie układu łańcuchowego wykształcał się niezbyt układ wielodrożny. Obecnie zachował się dawny układ wsi oraz charakter dawnej zabudowy miejscowości. Na terenie wsi można wyodrębnić zespół kościelny oraz zespół dworski.

1.2.31 SZCZAWINA

Szczawina (Neuhain, Saurbrun, Sawerbrunn, Studzienna) - pierwsze wzmianki na temat wsi datowano na 1570 r. Miejscowość powstała z połączenia dwóch kolonii. Układ przestrzenny miejscowości nie był spójny, tworzą go dwie wsie . W związku z tym w układzie Szczawiny występowały w końcu XIX w. elementy układu szeregowego, łańcuchowego oraz rozproszonego, który jest układem dominującym i pełni funkcję przestrzennego łącznika głównych części wsi.

1.2.32 SZKLARKA

Szklarka (Gleserdorf, Glesirdorf, Dorf Gleserdorf) - miejscowość powstała na przełomie XIV i XV w. jako osada szklarska z jedna z najstarszych hut szkła w Sudetach. Około poł. XVIII w. wieś była niewielką miejscowością, mniejszą niż obecnie, zawierającą się w obrębie jednolitego, prostokątnego siedliska. Szklarka miała układ łańcuchowy, ale ze względu na niewielkie rozmiary i usytuowanie na stosunkowo płaskim terenie przypominała nizinne ulicówki. Osią układu wsi była główna droga wiejska, prostopadła do arterii łączącej Bystrzycę Kłodzką z Starą Łomnicą. Na bazie starego układu na początku XX w. wykształcił się układ wielodrożny tworzony przez stary rdzeń osady oraz nowe części siedliska. Obecnie zachowany jest dawny układ miejscowości oraz większa część jej zabudowy. Przy głównej wiejskiej drodze znajduje się dziewiętnastowieczna kapliczka domowa. Szklarkę i Nową Łomnicę łączy aleja dębowa.

1.2.33 TOPOLICE

Topolice (Espendorf, Aspenau, Miłocin) - około poł. XVIII w. wieś miała charakter wielodrożnicy o zabudowie skupionej przy rozwidleniu polnych dróg ze Starej Łomnicy do Krasnowic było zwarte i nieregularne. W północnej części tego siedliska zabudowa była bardziej zagęszczona, a w południowej - rozproszona. Układ wielodrożny został zachowany w następnym stuleciu, ale siedlisko wsi rozbite było już na dwie części. Zasadniczy układ dróg odpowiada obecnemu, Obecnie ze względu na zniszczenie części zabudowy dawny układ wsi uległ zatarciu i przekształcił się w układ rozproszony, a siedlisko ograniczono do działek budowlanych przy rozrzuconych przestrzennie budynkach i zagrodach.

1.2.34 WILKANÓW

Wilkanów (Wolfilsdorf, Wolvisdorff, Welwlsdorf) - miejscowość powstała w końcu XIII w., po raz pierwszy wzmiankowana dopiero w 1341 r. Wieś rozlokowana została u podnóża Masywu Śnieżnika. W poł. XVIII w. Wilkanów był dużą łańcuchówką o zasięgu takim, jak współcześnie oraz o zwartym jednolitym siedlisku. W następnym stuleciu wykształcił się zasadniczy układ dróg, w związku z czym na bazie układu łańcuchowego powstał układ wielodrożny, którego osią była rzeka Wilczka i główna droga wiejska. Siedlisko było zwarte i jednolite. Z Czasem zabudowa siedliska ulegała redukcji. Dawny układ wsi zachowany jest do dnia dzisiejszego. We wsi niektóre budynki posiadają charakter zabudowy podmiejskiej. Wśród ważnych dominant w strukturze wsi można wyróżnić: zespół kościelny, zespół pałacowy wraz z folwarkami usytuowany w centralnej części miejscowości.

1.2.35 WÓJTOWICE

Wójtowice (Voytesdorf, Foigtsdorf, Vogtsdorf) - wieś wzmiankowana była po raz pierwszy w 1319 r. W poł. XVIII w. Wójtowice wraz ze Starą Bystrzycą, Zalesiem i Nową Bystrzyca tworzyły jeden zespół osadniczy. Wieś posiadała układ łańcuchowy z kościołem zlokalizowanym na jej północnym krańcu. W połowie XIX w. nastąpiło przerwanie przestrzennej ciągłości pomiędzy Wójtowicami, a Starą Bystrzycą. Nastąpiło powiększenie południowej części wsi, które po części wynikało z wzniesienia kościoła na południu Wójtowic. Układ przestrzenny wsi miał charakter złożony: zasadnicza (północna i centralna) część wsi cechowała się układem łańcuchowym, natomiast południowa posiadała prosty układ wielodrożny. Do dziś zachował się dawny układ wsi, ale nastąpił proces redukcji siedliska. Dominantą w strukturze miejscowości jest kościół luterański.

1.2.36 WYSZKI

Wyszki (Hohndorf) - położone są przy lokalnej drodze łączącej Ponikwę ze Starą i Nową Bystrzycą. W poł XVIII w. Wyszki miały zbliżony zasięg do obecnego i były typowa, górską łańcuchówką. Siedlisko miało charakter zwarty i jednolity, a w centrum wsi znajdował się folwark i młyn. Otoczenie wsi było niezalesione, a granica lasu była znacznie oddalona od Wyszek. Układ łańcuchowy po wykształceniu obecnego układu dróg zmienił się na wielodrożny. Siedlisko wsi było rozczłonkowane. Jego redukcja w następnych latach przyczyniła się do rozpadu miejscowości na dwie części. Ponownie wieś stała się łańcuchówką. Dominantą architektoniczną w obrębie wsi jest kościół.

1.2.37 ZABŁOCIE

Zabłocie (Krotinpfuhl, Kobels, Grottenpfohl) - wzmianka na temat wsi po raz pierwszy miała miejsce w 1382 r. Wieś do poł. XVIII w. rozrastała się. Wówczas posiadała charakter rolniczy i stanowiła przedmieście Bystrzycy Kłodzkiej. W przeszłości w sąsiedztwie Zabłocia znajdował się zamek Kobylice oraz mosty przez Nysę. Obecnie ślady tych budowli nie są czytelne. Około poł XVIII w. Zabłocie tworzyło niewielką łańcuchówkę, mniejszą niż obecnie, założoną wzdłuż głównej drogi. W okresie wykształcenia układu drogowego układ łańcuchowy zmienił się w wielodrożny. W następnych latach nastąpił rozkwit miejscowości. Siedlisko uległo rozczłonkowaniu. Poszczególne części zostały rozdzielone terenami uprawnymi. Układ wsi zachował się do dziś, przy czym jej południowa część została włączona w obręb miasta Bystrzycy. Obecnie zachowała się duża część dawnej zabudowy pochodzącej z XIX w.

1.2.38 ZALESIE

Zalesie (Spetenwalde, Spattenwalde) - prawdopodobnie wieś powstała w końcu XIII w., choć pierwsze wzmianki datowane są na 1411 r. Pod koniec XVIII w. siedlisko było wypełnione zagęszczoną zabudową, a wieś miała układ łańcuchowy. W I poł. XIX w. siedlisko wsi było wąskie, zwarte i jednolite. W następnym stuleciu następował sukcesywny przyrost zabudowy w

kierunku północno - zachodnim. Starsza część wsi posiadała w dalszym ciągu układ łańcuchowy, natomiast nowsza zabudowa była kształtowana w układzie wielodrożnym, którego osią była droga do Wójtowic. Z czasem nastąpiła redukcja siedliska. Obecnie układ wsi jest jeszcze czytelny pomimo zaniku dawnej zabudowy Zalesia. W wyniku zniszczeń nowszej części wsi, Zalesie powróciło w swym zasięgu do granic z poł. XVIII w.

2. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Efekty dotychczasowej ochrony konserwatorskiej są niewystarczające, bądź osiągają niezbędne minimum. Nieliczne obiekty sakralne oraz zabudowania mieszkalne zachowane są w dość dobrym stanie, a sposób zagospodarowania ich otoczenia prezentuje przeciętny poziom.

Istniejące układy zabytkowej zieleni wskazanej do zachowania, które tworzą przede wszystkim założenia pałacowo-parkowe, są utrzymane w sposób, który w pełni nie podkreśla ich walorów kulturowych.

Stosunek mieszkańców do obiektów historycznych jest raczej pozytywny, jednakże remonty, adaptacje oraz rozbudowy uzależnione są przede wszystkim od zasobności domowych budżetów, co często uniemożliwia prawidłową - zgodną z wytycznymi konserwatorskimi, restaurację obiektów mieszkalnych. Sporym zagrożeniem jest postępujący proces nieudolnego łączenia nowych elementów z historyczną zabudową. Problem ten dotyczy zarówno rewaloryzacji starej tkanki, nieprawidłowego sytuowania nowych obiektów na działkach, jak i samej architektury (kąty nachylenia połaci, zmiany historycznych otworów okiennych, materiały używane do pokrycia dachów).

3. ISTNIEJĄCE FORMY OCHRONY ŚRODOWISKA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1. OBIEKTY I OBSZARY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka zlokalizowane są budowle, zespoły architektoniczne, cmentarze, parki, ogrody oraz obszary, które zostały wpisane do rejestru zabytków. Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków zawiera załącznik nr 2 do niniejszego tekstu.

3.2. WYKAZ ZABYTKÓW

Na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka występuje sporo zabytkowych obiektów architektury i budownictwa o wysokich walorach.

Wykaz zabytków architektury i budownictwa zawarty jest w załączniku nr 5 do niniejszego tekstu.

3.3. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

Na potrzeby niniejszego „Studium” wykorzystano materiały charakteryzujące stan i kierunki rozwoju środowiska kulturowego na terenie miasta i gminy, do których zaliczają się karty stanowisk archeologicznych Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) dla gminy Bystrzyca

Kłodzka oraz Studium środowiska kulturowego gminy Bystrzyca Kłodzka" pobrane z Regionalnego Ośrodka Studiów I Ochrony Środowiska Kulturowego we Wrocławiu.

W zakresie oznaczenia stanowisk archeologicznych na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka, przyjęto zasadę zgodną z numeracją kart AZP, w których to pierwsza liczba oznacza numer stanowiska w danym obrębie, druga liczba oznacza numer stanowiska na obszarze, natomiast ostatnie liczby określają numer obszaru.

Wykaz stanowisk archeologicznych zawiera załącznik nr 1 do niniejszego tekstu.

CZĘŚĆ VII
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

1. DEMOGRAFIA

1.1. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

W 2009 r. w gminie Bystrzyca Kłodzka na 1 km² przypadają ok. 57 osób i jest to wskaźnik zdecydowanie niższy od średniej dla województwa dolnośląskiego (144 osoby/km²), a także od wskaźnika dla powiatu kłodzkiego, który wynosi 100 osób/ km².

1.2. PRZYROST NATURALNY

W naszym kraju od kilku lat obserwowane jest bardzo negatywne zjawisko demograficzne, jakim jest ujemny przyrost naturalny. W gminie w 2009 r. był on znacznie większy (5,3 ‰) niż w powiecie (2,2‰) czy w skali województwa (0,3‰).

Ruch naturalny na terenie gminy przedstawia poniższa tabela:

rok	wyszczególnienie		małżeństwa	urodzenia żywe	zgony	przyrost naturalny
2007	gmina Bystrzyca Kłodzka	ogółem [osób]	142	174	233	-59
		[os/1000 ludności]	7,27	8,91	11,94	-3,02
	w tym miasto	ogółem [osób]	87	92	133	-41
		[os/1000 ludności]	6,19	8,74	12,64	-3,9
	średnia powiatowa	[os/1000 ludności]	8,27	8,96	12,25	-3,29
	średnia krajowa	[os/1000 ludności]	6,52	10,18	9,9	0,28

rok	wyszczególnienie		małżeństwa	urodzenia żywe	zgony	przyrost naturalny
2008	gmina Bystrzyca Kłodzka	ogółem [osób]	120	201	243	-46
		[os/1000 ludności]	6,17	10,33	12,49	-2,16
	w tym miasto	ogółem [osób]	64	133	139	-6
		[os/1000 ludności]	6,11	12,71	13,28	-0,57
	średnia powiatowa	[os/1000 ludności]	6,5	9,63	12,25	-2,39
	średnia krajowa	[os/1000 ludności]	6,76	10,87	9,95	0,92
2009	gmina Bystrzyca Kłodzka	ogółem [osób]	136	180	282	-102
		[os/1000 ludności]	7,04	9,32	14,6	-5,28
	w tym miasto	ogółem [osób]	70	113	148	-35
		[os/1000 ludności]	6,75	10,89	14,27	-3,37
	średnia powiatowa	[os/1000 ludności]	6,40	9,87	12,09	-2,22
	średnia krajowa	[os/1000 ludności]	6,57	10,94	10,08	0,86

Tabela 9 - Ruch naturalny na terenie gminy w latach 2007-2009 (źródło – GUS)

1.3. MIGRACJE LUDNOŚCI

Na terenie gminy występuje ujemne saldo migracji i niestety w ciągu ostatnich lat odpływ ludności na obszarze gminy jest zdecydowanie większy niż jej napływ. W przypadku pogłębiania się tej tendencji, może nastąpić poważne zubożenie społeczeństwa gminy, ponieważ wykształcone i kreatywne osoby wyjeżdżają najczęściej w poszukiwaniu pracy. Ujęcie ilościowe problemu migracji na terenie gminy przedstawia poniższa tabela:

rok	nazwa	napływ ludności	odpływ ludności	saldo migracji
1995	gmina Bystrzyca Kłodzka	212	290	-78
	w tym miasto	149	151	-2
2000	gmina Bystrzyca Kłodzka	219	227	-8
	w tym miasto	75	142	-67
2005	gmina Bystrzyca Kłodzka	136	239	-103
	w tym miasto	52	151	-99
2007	gmina Bystrzyca Kłodzka	266	326	- 60
	w tym miasto	122	176	- 54
2008	gmina Bystrzyca Kłodzka	176	217	- 41
	w tym miasto	85	112	- 27
2009	gmina Bystrzyca Kłodzka	176	227	- 51
	w tym miasto	84	129	- 45

Tabela 10 - Migracja ludności na terenie gminy w latach 1995, 2000, 2005, 2007-2009 (źródło – GUS)

1.4. STRUKTURA WIEKU

Ważnym parametrem określającym możliwości rozwojowe gminy jest struktura wieku mieszkańców. Stosunek liczby osób młodych, w wieku produkcyjnym (dla mężczyzn 18 - 64 lata, dla kobiet 18 - 59 lat) do osób w wieku nieprodukcyjnym obrazuje potencjalne możliwości wytwarzania dochodów na obszarze gminy.

Na terenie gminy liczba osób na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym jest wyższa od wskaźnika dla powiatu kłodzkiego i niższa od wartości charakterystycznej dla kraju. Natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym jest niższa w gminie niż w powiecie, ale wciąż Bystrzyca Kłodzka wypada niekorzystnie podczas porównania współczynników dla gminy i kraju. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stanowi potencjał rozwojowy gminy, zatem na tle powiatu Bystrzyca Kłodzka perspektywy rozwoju są większe.

Mimo to, w ciągu ostatnich lat nastąpił nieznaczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz nieznaczny wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym. Liczba osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się na stałym poziomie.

Strukturę wieku na terenie gminy przedstawia poniższa tabela:

rok	liczba osób na 100 mieszkańców w wieku	gmina Bystrzyca Kłodzka	powiat kłodzki	kraj
2007	przedprodukcyjnym	18,0	17,8	19,65
	produkcyjnym	65,6	65,1	64,4
	poprodukcyjnym	16,3	17,1	15,96
	nieprodukcyjnym (na 100 osób w wieku produkcyjnym)	52,3	53,6	55,3
2008	przedprodukcyjnym	17,8	17,4	19,27
	produkcyjnym	65,7	65,1	64,48
	poprodukcyjnym	16,6	17,5	16,24
	nieprodukcyjnym (na 100 osób w wieku produkcyjnym)	52,4	53,6	55,1
2009	przedprodukcyjnym	17,5	17,1	18,94
	produkcyjnym	65,6	65,0	64,52
	poprodukcyjnym	17,0	17,8	16,54
	nieprodukcyjnym (na 100 osób w wieku produkcyjnym)	52,6	53,7	55,0

Tabela 11 - Struktura wieku na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło – GUS wg stanu na 2007-2009 rok)

1.5. LUDNOŚĆ GMINY

W 2009 r. na terenie gminy zamieszkiwało 19 312 osób z czego 10 375 mieszka w mieście Bystrzyca Kłodzka, który jest największą i dominującą jednostką osadniczą na terenie gminy.

Od kilkunastu lat liczba mieszkańców na terenie gminy maleje. Największy spadek liczby ludności, zarówno w mieście jak i na wsi, nastąpił w latach 1997 - 1999. Liczbę mieszkańców przedstawia poniższa tabela:

rok	liczba mieszkańców					
	na terenie gminy	saldo	w mieście		na wsi	
1995	21703		11855		9848	
		-109		-20		-89
1997	21594		11835		9759	
		-1183		-796		-387
1999	20411		11039		9372	
		-91		-147		56
2001	20320		10892		9428	

		-224		-126		-98
2003	20096		10766		9330	
		-309		-291		-335
2005	19787		10475		8995	
		-266		51		0
2007	19521		10526		8995	
		-209		-151		-58
2009	19312		10375		8937	

Tabela 12 - Liczba ludności w gminie w poszczególnych latach (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

1.6. PROGNOZA LUDNOŚCI GMINY

W zakresie prognozowania ilości osób na terenie gminy należy rozróżnić kilka czynników, które będą miały znaczenie i największy wpływ na kształtowanie się schematu ludnościowego. Są to przede wszystkim czynniki polityczne, tj.: decyzje podejmowane na poziomie politycznym i dotyczące przed wszystkim sfery emerytalnej, rynków pracy itp.

1.6.1 Polityka poszczególnych państw Unii Europejskiej

Na tym poziomie istotne są działania poszczególnych państw w zakresie kształtowania rynków pracy i ułatwień dla obywateli innych państw Unii w podejmowaniu pracy oraz w zakresie wspierania stałego pobytu na swoim terenie. Pośrednio temat wiąże się kursem wymiany walutowej, decydujący w dużej mierze o opłacalności pracy za granicą. Ten czynnik może w dużej mierze zdecydować o emigracji lub jej braku.

1.6.2 Polityka państwa

Na tym poziomie istotne są działania organów państwa polskiego w zakresie wspierania aktywności zawodowej na terenach rolniczych oraz działania w zakresie wspierania rozrodczości i powiązanych z tym problemów tj. elastyczność rynku pracy itd. Takie działania są czynnikiem decydującym w dużej mierze o zachowaniach rodzin w zakresie ilości posiadanego potomstwa.

1.6.3 Polityka samorządów

Na tym poziomie istotne są działania samorządów (w szczególności gminy) w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych tj. praca, mieszkalnictwo, bezpieczeństwo, aktywność pozazawodowa itd. (czynnik pośrednio działający na prognozowaną liczbę ludności na terenie gminy poprzez stwarzanie możliwości rozwoju bez konieczności opuszczania gminy oraz poprzez zapewnienie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa).

2. WARUNKI MIESZKANIOWE

Pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania, gmina Bystrzyca Kłodzka wypada przyzwoicie na tle średniej w województwie dolnośląskim. Wskaźnik ten wynosił w roku 2009 (wg rocznika statystycznego) 70,5 m² i przewyższa średnią dla powiatu i województwa.

Na terenie gminy o charakterze rolniczym, gdzie przeważa budownictwo jednorodzinne, jest to zjawiskiem raczej normalnym. Dokładne parametry określające warunki mieszkaniowe na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka ilustruje poniższa tabela:

	przeciętna liczba osób na		przeciętna powierzchnia	
	mieszkanie	izbę	mieszkania	na mieszkańca
gm. Bystrzyca Kłodzka	2,68	0,74	70,5	26,3
pow. kłodzki	2,66	0,76	66,9	25,1
woj. dolnośląskie	2,73	0,76	67,1	24,6

Tabela 13 - Warunki mieszkaniowe ludności na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

Sytuacja mieszkaniowa w zestawieniu ze średnią w województwie dolnośląskim oraz powiecie wypada dość przeciętnie. Większość parametrów jest porównywalna i nie istnieją znaczne odchylenia od średniej.

Niepokojący jest natomiast stan techniczny większości budynków mieszkalnych (szczególnie wielorodzinnych i komunalnych). Gmina dąży do prywatyzacji mienia komunalnego i przejęcia przez mieszkańców odpowiedzialności za stan techniczny budynków. Jednak sytuacja społeczno-gospodarcza (niskie zarobki, wysoki poziom bezrobocia) nie pozwala na sprawne działania w tym zakresie, co za tym idzie wygląd oraz stan techniczny sporej ilości budynków jest w bardzo złym stanie.

3. DOSTĘP DO USŁUG PODSTAWOWYCH, W TYM USŁUG ZDROWIA I EDUKACJI

Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców w zakresie dostępu do usług podstawowych jest jedną z najważniejszych potrzeb mieszkańców gminy. Celem niniejszego Studium jest m.in. analiza stanu istniejącego oraz zapewnienie możliwości rozwoju przestrzennego gminy w tym zakresie.

Jakość życia mieszkańców w dziedzinie dostępu do usług o charakterze podstawowym, w tym usług zdrowia i edukacji, została szczegółowo omówiona w rozdziale ”Infrastruktura społeczna”.

4. DOSTĘP DO USŁUG KOMERCYJNYCH

Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców w zakresie dostępu do usług komercyjnych stanowi w znacznej mierze o stopniu rozwoju cywilizacyjnym oraz gospodarczym gminy. Celem niniejszego Studium jest m.in. analiza stanu istniejącego oraz zapewnienie możliwości rozwoju przestrzennego gminy w tym zakresie.

Jakość życia mieszkańców w dziedzinie dostępu do usług komercyjnych została szczegółowo omówiona w rozdziale „Działalność o charakterze komercyjnym”.

CZĘŚĆ VIII
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

1. ZALEWANIE WODAMI POWODZIOWYMI

Tereny zagrożone zalaniem występują wzdłuż głównych cieków między innymi:. Nysy Kłodzkiej, Wilczki, Poręba, Ponik.

Na planszy „Uwarunkowania przyrodnicze" oraz na „Rysunku studium" zostały oznaczone obszary szczególnego zagrożenia powodzią (wzdłuż rzeki Nysa Kłodzka) - zgodnie z wytycznymi zawartymi w „Studium ochrony przed powodzią Kotliny Kłodzkiej ze szczególnym uwzględnieniem ochrony miasta Kłodzka", jak również tereny zagrożone zalaniem wodami powodziowymi potoku Wilczka - zgodnie z wytycznymi zawartymi w ekofizjografii. Obejmują one swym zasięgiem tereny Gorzanowa, Zabłocia, Bystrzycy Kłodzkiej, Długopola Dolnego, Długopola-Zdrój, Wilkanowa oraz Międzygórza. Możliwość wystąpienie zalewów stwarzają także między innymi potoki Bystrzyca, Bogoryja, Łomnica, Panna, Pławna, Toczna, Waliszowska Woda.

Dla wyeliminowania zalewania terenów zainwestowanych niezbędna jest budowa kompleksowego systemu obwałowań oraz zwiększenia retencji. Obecnie, na terenie gminy występuje tylko jeden suchy zbiornik zlokalizowany na potoku Wilczka we wsi Międzygórze.

Można stwierdzić, że na terenie gminy nie istnieje wystarczający system ochrony przed powodzią dla miejscowości położonych nad ciekami. Należy również przypomnieć, że powódź z 1997 r. zniszczyła dużą część umocnień brzegowych i urządzeń hydrotechnicznych.

2. KOMUNIKACJA DROGOWA

Jedno z największych zagrożeń bezpieczeństwa wiąże się z komunikacją, w szczególności z wypadkami oraz zdarzeniami drogowymi. Na terenie gminy, istnieją niebezpieczne skrzyżowania, gdzie problemem jest ograniczona widoczność, wynikająca z lokalizacji budynków, dużej ilość wlotów na skrzyżowanie, a także skomplikowanej organizacji ruchu powodującej utrudnienia, szczególnie dla osób przyjezdnych.

W zakresie zagrożeń w komunikacji pieszej należy wymienić problem zwiększonego ryzyka potrąceń pieszych oraz rowerzystów, wynikający z niedostatecznej infrastruktury drogowej, tj. chodników, ścieżek rowerowych, oświetlenia ulic.

3. ZAGROŻENIE ŻYCIA I MIENIA ZWIĄZANE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ

Istotnym zagadnieniem jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa lokalnej społeczności. Wiąże się to z dostosowaniem przestrzeni miasta w taki sposób, aby jej charakter stał się bardziej uspołeczniony, czyli przyjazny mieszkańcom. Działania mające na celu poprawienie poczucia bezpieczeństwa ludności miasta to np. lokalizowanie dodatkowego oświetlenia w rejonie osiedli mieszkaniowych, jak i przestrzeganie odpowiednich gabarytowo form małej

architektury oraz form zieleni. Przykładem negatywnym są tu za wysokie żywopłoty i inne elementy, które ograniczają widoczność na przyległe tereny.

Szczegółowe dane na temat stanu porządku publicznego w mieście i gminie Bystrzyca Kłodzka przedstawia poniższa tabela:

STAN PORZĄDKU PUBLICZNEGO			
Rodzaje przestępstw	2005	2006	2007
O charakterze kryminalnym	479	487	329
Przeciwko obrotowi gospodarczemu	45	346	539
Drogowe	132	163	107
Pożary i podpalenia	0	1	2
Inne	33	36	23
Ogółem	689	1033	1000

Tabela 14 - Stan porządku publicznego w mieście i gminie Bystrzyca Kłodzka (źródło – Strategia Rozwoju Gminy Bystrzyca Kłodzka na lata 2007-2009)

CZĘŚĆ IX
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEBY ROZWOJU RYNKU PRACY ORAZ ZWIĘKSZENIA DOCHODÓW GMINY

W roku 2009 ilość zarejestrowanych Podmiotów Gospodarki Narodowej na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka wynosiła 1771, z czego 1601 to sektor prywatny i 170 to sektor publiczny. Najwięcej podmiotów gospodarczych (483) związanych jest z handlem i drobnymi usługami, np. naprawami oraz z sektorem zajmującym się obsługą nieruchomości (386).

Szczegółowe dane na temat ilości podmiotów gospodarczych, zarejestrowanych na terenie gminy zawiera poniższa tabela:

podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON				
rok	wyszczególnienie	ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny
2007	województwo dolnośląskie	308 308	17 949	290 359
	powiat kłodzki	18 996	1 531	17 465
	gmina Bystrzyca Kłodzka	2 096	203	1 893
2008	województwo dolnośląskie	316 720	14786	301 934
	powiat kłodzki	19 187	1 237	17 950
	gmina Bystrzyca Kłodzka	2 115	175	1 940
2009	województwo dolnośląskie	316 811	14 527	302 284
	powiat kłodzki	16 994	1 216	15 778
	gmina Bystrzyca Kłodzka	1 771	170	1 601

Tabela 15 - Podmioty Gospodarki Narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON (źródło – GUS wg stanu na lata 2007-2009)

Sekcja	Polska Klasyfikacja Działalności (PKD)	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych
Sekcja A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	99
Sekcja B	Rybactwo	1
Sekcja C	Górnictwo	1
Sekcja D	Przetwórstwo przemysłowe	140
Sekcja E	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2
Sekcja F	Budownictwo	173
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	483
Sekcja H	Hotele i restauracje	76
Sekcja I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	93
Sekcja J	Pośrednictwo finansowe	58
Sekcja K	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	386
Sekcja L	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	14
Sekcja M	Edukacja	37
Sekcja N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	69
Sekcja O	Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	139
Sekcja P	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	0
Sekcja Q	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Tabela 16 - Podmioty Gospodarki Narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg Sekcji PKD (źródło – GUS wg stanu na 2009 rok)

Zestawienie budżetowe w okresie od 2007 do 2009 roku				
rok	dochody ogółem	wydatki ogółem	dochód na 1 mieszkańca	wydatek na 1 mieszkańca
2007	40 780 351,02	38 126 611,08	2 081,27	1 945,83
2008	45 364 108,22	50 326 335,40	2 329,83	2 584,68
2009	44 622 229,04	47 517 100,07	2 303,92	2 453,38

Tabela 17 - Zestawienie budżetowe w okresie od 2007 do 2009 (źródło – GUS wg stanu na lata 2007-2009)

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Bystrzyca Kłodzka				
rok	Liczba bezrobotnych		W tym z prawem do zasiłku	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
2005	2 498	1 255	386	173
2006	2 339	1 215	431	172
2007	1 881	1 013	335	142
2008	1 707	940	321	129
2009	1756	892	332	130
2010	1788	923	314	136

Tabela 18 - Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Bystrzyca Kłodzka (źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kłodzku)

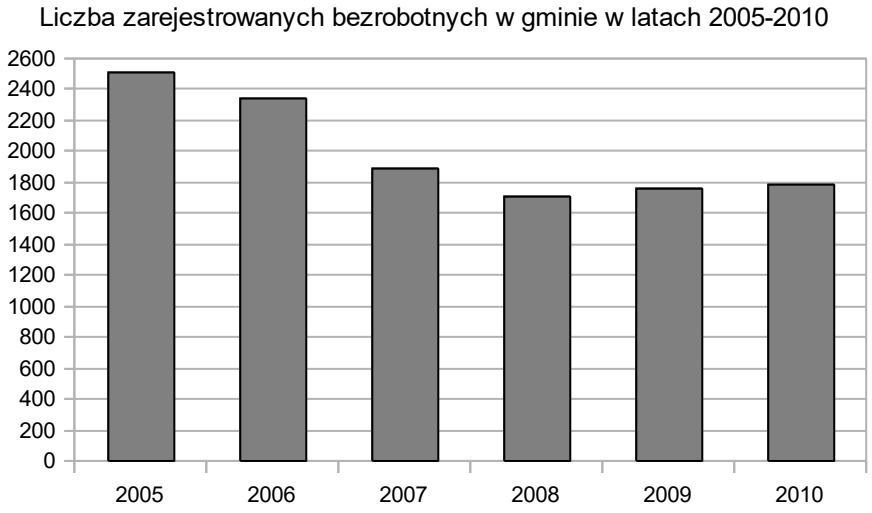

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Bystrzyca Kłodzka (źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kłodzku)

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEBY ROZWOJU MIESZKALNICTWA

Zdecydowana ilość mieszkań w gminie należy do osób fizycznych, w następnej kolejności do Zakładu Usług Komunalnych i Spółdzielni Mieszkaniowej.

Zapotrzebowanie na mieszkania (w szczególności w mieście) jest spore. Gmina nie posiada wystarczających środków na budowę nowych mieszkań komunalnych, a więc rynek mieszkaniowy zaspakajany jest poprzez deweloperów.

forma własności	liczba mieszkań	powierzchnia użytkowa mieszkań (m2)

zasoby (komunalne)	1390	53270
zasoby spółdzielni mieszkaniowych	1053	47143
zasoby zakładów pracy	155	11569
zasoby osób fizycznych	4490	382754
zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)	0	0
zasoby pozostałych podmiotów	41	2617

Tabela 19 - Zasoby mieszkaniowe według form własności (źródło – Główny Urząd Statystyczny, (www.sta.gov.pl) 2006 rok)

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEBY OGRANICZENIA MIGRACJI MIESZKAŃCÓW Z TERENU GMINY

Na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka istnieje silne zagrożenie wynikające z migracji mieszkańców z terenu gminy. W tym celu gmina, niezależnie od działań Państwa Polskiego powinna podjąć działania mające na celu zwiększenie atrakcyjności trwałego pobytu na terenie gminy poprzez:

- zwiększenie dostępu do pracy,
- zwiększenie dostępu do edukacji,
- zwiększenie dostępu do usług sportu i rekreacji oraz wypoczynku,
- zwiększenie atrakcyjności gminy (stan środowiska, dostęp do usług itp.),
- eliminację uciążliwości.

4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z MOŻLIWOŚCI ROZWOJU W OPARCIU O ATRAKCYJNOŚĆ KOMUNIKACYJNĄ

W zakresie komunikacji gmina posiada drogę krajową nr 33 (Kłodzko - granica państwa), trzy drogi wojewódzkie, drogi powiatowe, gminne oraz linię kolejową o znaczeniu międzynarodowym. Planowa jest budowa drogi ekspresowej S-5.

Zatem na atrakcyjność komunikacyjną gminy składa się gęsta sieć drogowa, stwarzająca korzystne uwarunkowania lokalizacji terenów aktywności gospodarczej wzdłuż szlaków drogowych, jak również dostęp do dużego ośrodka metropolitalnego Wrocław oraz innych ośrodków regionalnych (Kłodzko).

5. ANALIZY EKONOMICZNE

5.1. BUDŻET GMINY

Wg sprawozdania z realizacji budżetu Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka za rok 2018 wynika, iż budżet gminy zamknął się nadwyżką budżetową w wysokości prawie 3 mln zł, przy zrealizowanych dochodach w kwocie ponad 91,5 mln zł (w tym dochodach bieżących na poziomie ponad 78,3 mln zł oraz dochodach majątkowych ponad 13,2 mln zł).

Wydatki zrealizowano w kwocie ponad 88,5 mln zł, w tym wydatki bieżące prawie 72,8 mln zł a wydatki majątkowe ponad 15,8 mln zł. Wynik operacyjny budżetu (stanowiący różnicę pomiędzy dochodami i wydatkami bieżącymi) był dodatni i wyniósł ponad 5,5 mln zł.

Na obsługę długu wydatkowano kwotę ponad 4,2 mln zł, co stanowi 4,59% wykonanych dochodów w 2018 r. (przy dopuszczalnym wskaźniku spłaty 10,19%).

5.2. PROGNOZY BUDŻETOWE

W ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej gmina bardzo ostrożnie oszacowała, iż dochody w budżecie do roku 2029 wzrosną do ponad 99,5 milionów złotych a więc o ok. 9%, co należy uznać za wynik zadowalający i pozwalający w długiej perspektywie na realizację celów inwestycyjnych.

Szacowany udział we wpływach z podatku od osób fizycznych wzrośnie z ok. 11 mln zł w 2018 roku do prawie 19,8 mln w 2029 roku.

Natomiast udział we wpływach z podatku od osób prawnych cały czas pozostanie na bardzo niskim poziomie (ok. 0,4 mln zł), co wyraźnie pokazuje, iż gmina powinna podjąć pilne działania mające na celu dalsze poprawianie warunków lokalizacji inwestycji poprzez wskazywanie nowych i atrakcyjnych terenów do zainwestowania komercyjnego oraz poprawę infrastruktury (także dostępności komunikacyjnej) i ogólnego klimatu inwestycyjnego.

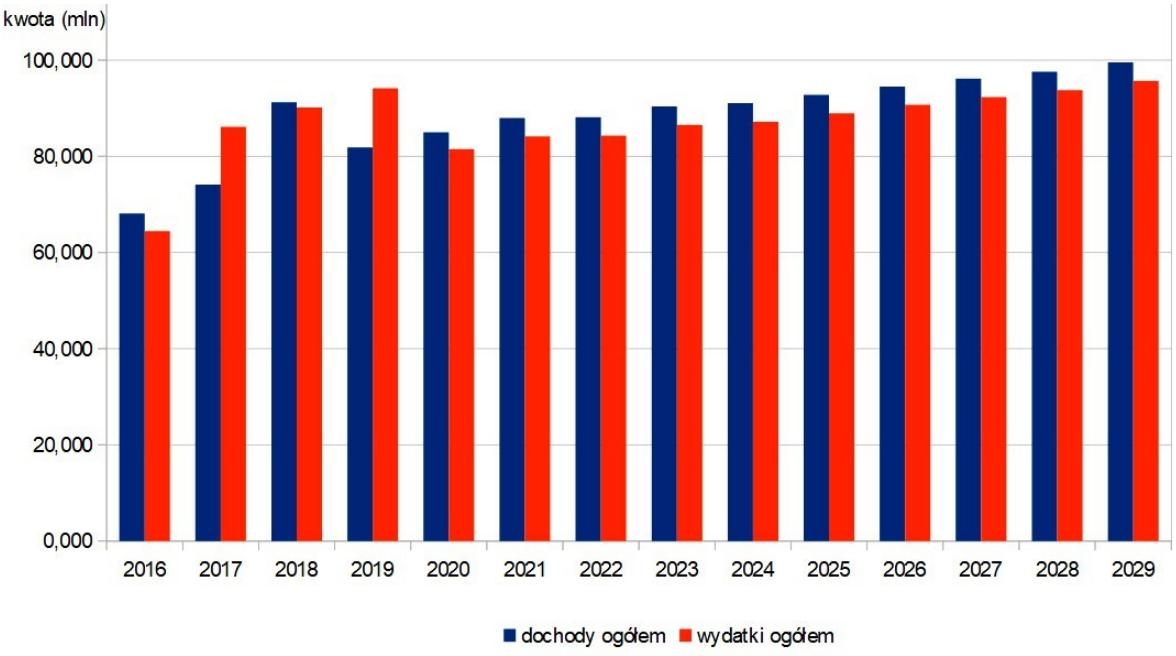

Budżet Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka (dochody i wydatki) z perspektywą do 2029 roku (źródło: Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy)

5.3. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA NA TERENIE GMINY

Gmina Bystrzyca Kłodzka jest gminą typowo miejsko-wiejską - z centralną jednostką osadniczą i gospodarczą jaką jest Bystrzyca Kłodzka oraz wsiami otaczającymi miasto. Większość podmiotów gospodarczych zlokalizowana jest w Bystrzycy Kłodzkiej.

Struktura gospodarcza niestety charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem oraz niewielką skalą działania. Wg danych z rejestru REGON na koniec 2017 roku na terenie gminy działało 1992 podmiotów gospodarczych, w tym aż 1136 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Skalę rozdrobnienia pokazuje również fakt, iż 1918 przedsiębiorstw to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające maksymalnie 9 pracowników. Pozostałe firmy to małe przedsiębiorstwa (65 podmiotów zatrudniających 10-49 pracowników) oraz średnie przedsiębiorstwa (9 podmiotów zatrudniających 50-249 pracowników).

5.4. ANALIZA SWOT

Mocne strony:

- gmina posiada stabilny budżet ze stosunkowo niedużym zadłużeniem,
- prognozy budżetowe są korzystne.

Słabe strony:

- rozdrobniona aktywność gospodarcza,
- brak dużych, rozpoznawalnych podmiotów gospodarczych dających zatrudnienie oraz reklamujących gminę poza rynkiem lokalnym.

Szanse:

- napływ funduszy z Unii Europejskiej,
- stabilnie rosnący budżet stanowi szansę na realizację inwestycji mogących przyczynić się do rozwoju gospodarczego gminy,
- malejące bezrobocie oraz zwiększająca się siła nabywcza mieszkańców.

Zagrożenia:

- mała i słabo zróżnicowana baza podatkowa może zagrażać stabilności rozwoju gminy,
- brak wyraźnej i rozpoznawalnej marki gminy oraz brak na terenie gminy znanego (powszechnie rozpoznawalnego) podmiotu gospodarczego, utrudnia pozyskiwanie kolejnych inwestorów spoza gminy.

5.5. WNIOSKI

Z przedstawionych danych i analiz ekonomicznych oraz z Wieloletniej Prognozy Finansowej wynika, iż budżet Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka na najbliższe lata (do 2029 r.) będzie stabilnie rosnąć, co umożliwia realizację celów określonych w Studium.

Problemem dla gminy może być rozdrobniona aktywność gospodarcza na terenie gminy.

Aby zwiększyć atrakcyjność gminy należy na płaszczyźnie planowania przestrzennego rozważyć zwiększenie ilości i jakości terenów wskazanych pod inwestycje komercyjne a następnie zwiększenie nakładów i środków na promocję ww. terenów w celu ściągnięcia do gminy firm tworzących miejsca pracy oraz płacących podatki.

W celu utrzymania lub nawet zwiększenia poziomu dochodów z podatków od osób fizycznych należy w dalszym ciągu dążyć do zapewnienia atrakcyjnej oferty dla osób mieszkających w gminie oraz chcących się osiedlić na terenie gminy poprzez:

- wskazywanie atrakcyjnych gruntów do budowy domów mieszkalnych,
- wskazywanie atrakcyjnych gruntów oraz poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej,
- poprawę systemu komunikacji, w szczególności publicznej z największymi ośrodkami aktywności gospodarczej oraz usług w okolicy,
- rozbudowę atrakcyjnej oferty usług o charakterze społecznym, w tym edukacyjnej i kulturalnej,
- zwiększanie dostępności turystyczno-rekreacyjnej tj. ścieżki rowerowe, obiekty rekreacyjne, lądowisko, infrastruktura narciarska itp., co pozwoli rozpropagować ideę „pozytywnego” mieszkania na terenie gminy.

6. ANALIZY ŚRODOWISKOWE

6.1. POŁOŻENIE

Gmina Bystrzyca Kłodzka położona jest w południowej części województwa dolnośląskiego, pomiędzy miastami: Kłodzko oraz Międzylesie. Gmina graniczy również z Republika Czeską.

Przez teren gminy, w układzie północ-południe przebiega droga krajowa nr 33 prowadząca od Kłodzka do przejścia granicznego z Czechami w Boboszowie.

Przez teren gminy, także w układzie północ-południe przebiega linia kolejowa.

6.2. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Użytkowanie gruntów jest typowe dla terenów górskich i podgórskich. Podstawową formą zagospodarowania są grunty orne, użytki zielone oraz lasy.

Pod względem rodzaju występujących kompleksów gleb, gminę można podzielić na trzy części: centralną – o przeważającej ilości gleb dobrych oraz wschodnią i zachodnią - obie z typowo górskimi kompleksami leśnymi oraz użytkami zielonymi.

6.3. REZERWATY PRZYRODY

Na terenie gminy występują dwa rezerwaty przyrody:

- rezerwat krajobrazowy Wodospad Wilczki, utworzony w celu ochrony jednego z najwyższych wodospadów w Sudetach,
- rezerwat krajobrazowo - florystyczny Śnieżnik Kłodzki, utworzony w celu ochrony najwyższego wzniesienia w Sudetach Wschodnich tj. Śnieżnika (1425 m n.p.m.).

6.4. ŚNIEŻNICKI PARK KRAJOBRAZOWY

Wschodnia część gminy Bystrzyca Kłodzka została objęta ochroną w ramach Śnieżnickiego Parku Krajobrazowego. Celem utworzenia parku jest: ochrona wartości przyrodniczych tj. unikalnej w skali Sudetów szaty roślinnej, z licznymi gatunkami karpackimi, karpacko-alpejskimi, gatunkami kalcyfilnymi i endemicznymi oraz ochrona przyrody nieożywionej i zjawisk krasowych a także zachowanie krajobrazu rolniczego i kulturowego, w tym otwartych, niezabudowanych przestrzeni w krajobrazie leśno-polno-łąkowym.

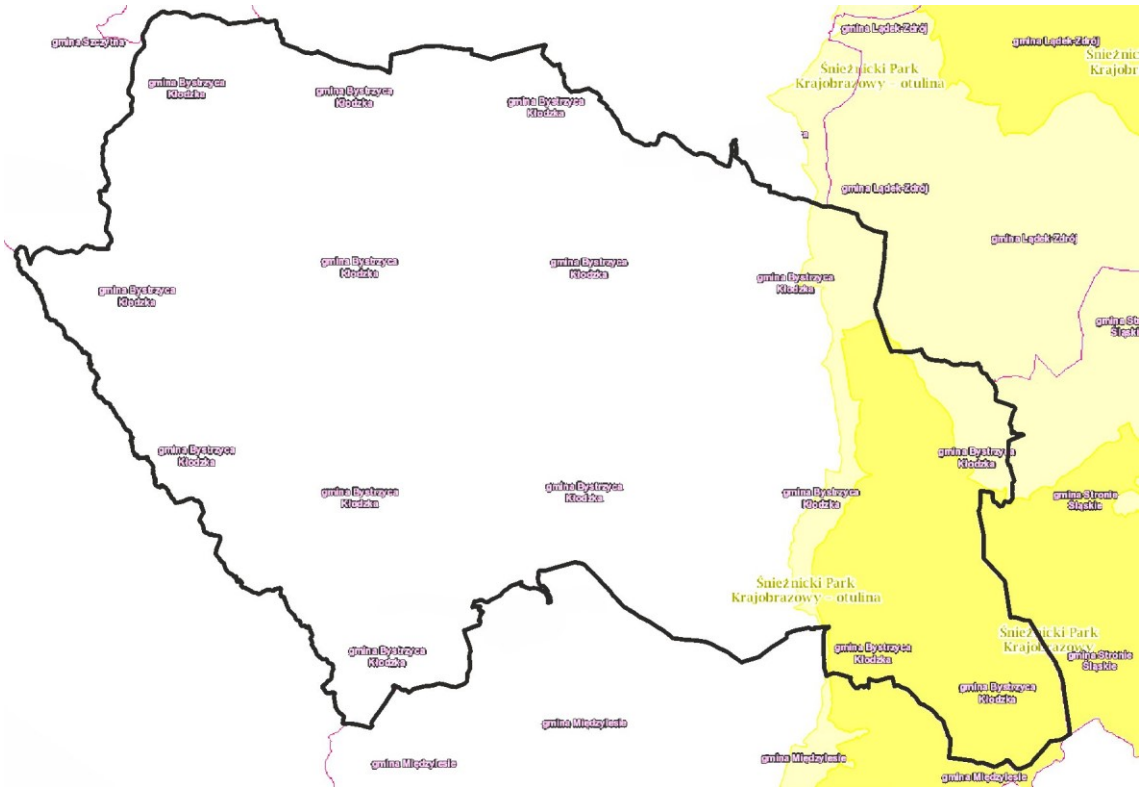

Śnieżnicki Park Krajobrazowy
(źródło: GDOŚ - www.geoserwis.gdos.gov.pl)

6.5. OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Zachodnia część gminy Bystrzyca Kłodzka została objęta ochroną w ramach Obszaru Chronionego Krajobrazu "Góry Bystrzyckie i Orlickie". Przedmiotem ochrony są Góry Bystrzyckie, które tworzą wspólny blok prekambryjski z Górami Orlickimi oraz tektoniczny stopień opadający w kierunku Kotliny Kłodzkiej.

6.6. OBSZARY NATURA 2000

Na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka występują następujące obszary Natura 2000:

- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Dzika Orlica” PLH020061 położony w górnym biegu doliny rzeki Dzikiej Orlicy, obejmujący terasy zalewowe, nadzalewowe i dolne partie zboczy doliny o ekspozycji głównie południowo - zachodniej,
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Sztolnia w Młotach” PLH020070 położony w miejscowości Młoty na skraju Gór Bystrzyckich, obejmujący jedno z ważniejszych miejsc zimowania mopka na Dolnym Śląsku,
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Pasmo Krowiarki” PLH020019, którego główną wartością są zachowane buczyny storczykowe oraz bardzo rzadkie w Polsce murawy kserotermiczne,
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Dolina Bystrzycy Łomnickiej” PLH020083, obejmujący fragment doliny rzeki Bystrzycy w jej środkowym i górnym biegu oraz wzdłuż potoku Szklarnik (mi.n. terasy zalewowe, nadzalewowe oraz dolne i środkowe partie zboczy doliny rzecznej),

- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Góry Bialskie i Grupa Śnieżnika” PLH020016, obejmujący góry Bialskie i Śnieżnik oddzielone doliną Białej Lądeckiej, (m.in. monokultury świerkowe, płaty naturalnych lasów buczynowych i borów świerkowych, muraw bliźniczkowych i wysokogórskich oraz cenne miejsca zimowania nietoperzy tj. jaskinia Niedźwiedzia, sztolnie masywu Śnieżnika)

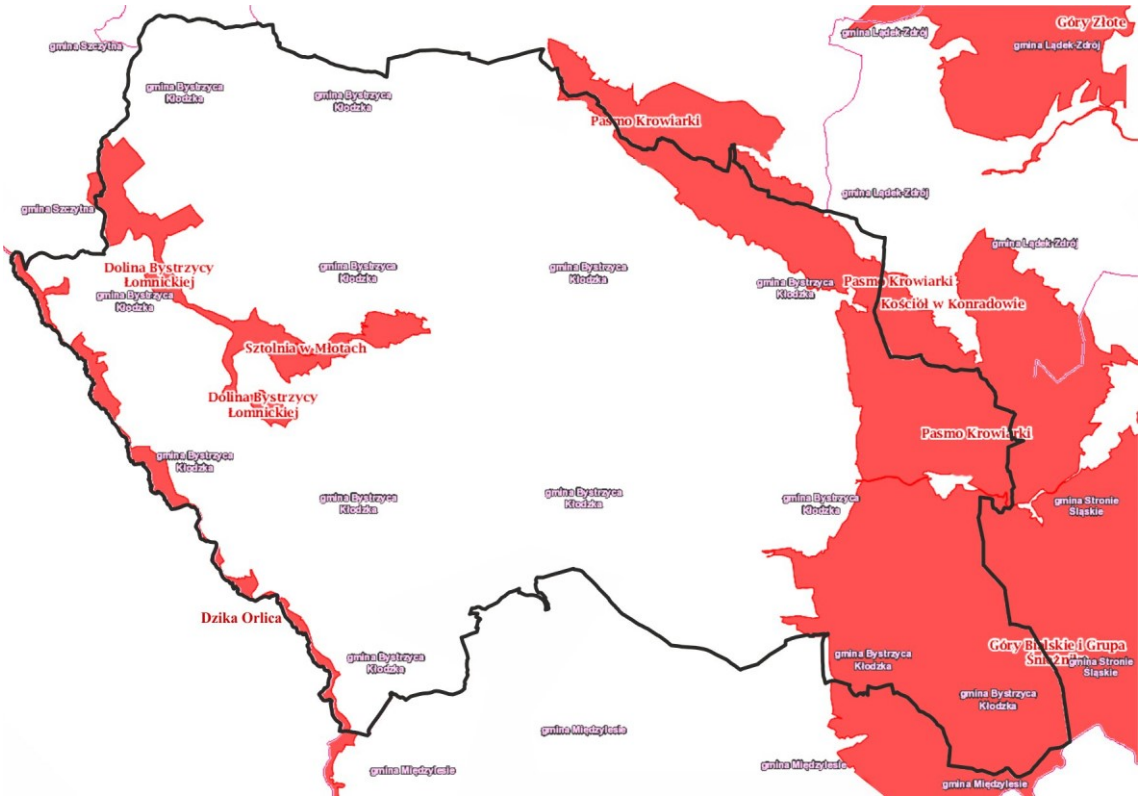

obszary Natura 2000 na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka
(źródło: GDOŚ - www.geoserwis.gdos.gov.pl)

6.7. ANALIZA SWOT

Mocne strony:

- na obrzeżach gminy znajduje się wiele bardzo cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów podnoszących walory osadnicze gminy,
- w centralnej części gmina posiada typowo rolniczy charakter a co za tym idzie posiada stosunkowo dużo łatwych do uzbrojenia i zagospodarowania terenów.

Słabe strony:

- obszary chronione wprowadzają ograniczenia przestrzenne na dużej części gminy.

Szanse:

- dość dobra dostępność komunikacyjna gminy do licznych atrakcji przyrodniczo-turystycznych może zwiększyć ilość odwiedzających oraz osiedlających się osób,
- bliskie położenie od ośrodka powiatowego tj. Kłodzko pozwala na dostęp do atrakcji oraz usług wyższego rzędu,
- relatywnie niewielka odległość i wysoka atrakcyjność dla mieszkańców dużych miast, w szczególności Wrocławia może znacząco zwiększyć ilość napływających do gminy osób,

- brak większych barier przestrzennych oraz form ochronnych w centralnej części gminy może ułatwić realizację inwestycji komercyjnych, komunikacyjnych oraz mieszkaniowych.

Zagrożenia:

przy braku działań promocyjnych oraz aktywnej polityki przestrzennej pozwalającej wykorzystać potencjał obszarów chronionych, ograniczenia wynikające z ochrony przyrody mogą skutkować odpływem osób aktywnych do większych i bardziej prężnych ośrodków lokalnych lub ponadlokalnych oraz na atrakcyjniejsze tereny poza granicami gminy.

WNIOSKI

Z przedstawionych analiz wynika, iż atutem gminy Bystrzyca Kłodzka jest położenie (pomiędzy terenami o dużym potencjale turystycznym i krajobrazowym) oraz stosunkowo dobra dostępność komunikacyjna i relatywnie niewielka z dużych ośrodków miejskich (Kłodzko, Wrocław).

W centralnej części gminy nie ma znaczących ograniczeń przestrzennych, co pozwala na rozwój funkcji komercyjnych i mieszkaniowych.

Problemem jest jednak brak inwestycji o znaczeniu ponadregionalnym - „nośnych medialnie" np.: bardzo znany hotel, powszechnie znany inwestor lub inwestycja (np. ogólnopolska stacja narciarska). Takie elementy mogą przyciągać kolejnych turystów, mieszkańców lub inwestorów a wokół nich można budować markę gminy. Brak takich elementów wymaga od władz gminy bardzo aktywnej polityki promocyjnej oraz przestrzennej. W przypadku małej aktywności w tym względzie, gmina nie będzie w stanie realizować zakładanego rozwoju.

Zagrożeniem dla gminy może być również położenie w bezpośrednim sąsiedztwie bardzo atrakcyjnych ośrodków tj. Kłodzko, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, które z racji rozmiarów, skali, środków finansowych lub np. znanych zabytków czy inwestycji mogą bardzo mocno konkurować z gminą Bystrzyca Kłodzka o kolejne inwestycje.

7. ANALIZY SPOŁECZNE

7.1. BEZROBOCIE

Zgodnie z tendencją krajową bezrobocie w gminie Bystrzyca Kłodzka w ostatnich latach stale spada. Jednak biorąc pod uwagę bardzo wysoki poziom tego wskaźnika na tle reszty Polski oraz województwa spadek ten wydaje się wyjątkowo spektakularny (z 34% w 2004 roku do niespełna 15% w 2018 roku). Wg stanu na koniec 2018 r. bez pracy pozostawało 853 osób. Niestety poziom tego wskaźnika jest nadal wysoki, co wyraźnie pokazuje, że jednym z najważniejszych zadań dla organów gminy jest budowanie lokalnego rynku pracy, w tym poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej .

Porównanie stopy bezrobocia na przestrzeni 10 lat dla gminy, województwa oraz kraju przedstawia poniży wykres:

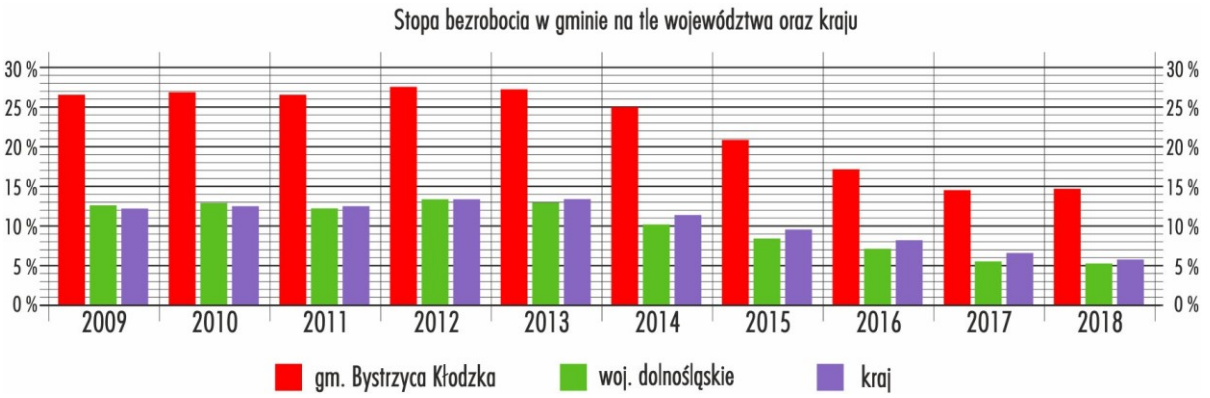

Stopa bezrobocia w gminie Bystrzyca Kłodzka na tle województwa i kraju (źródło: GUS)

7.2. WYNAGRODZENIA

Według danych opublikowanych w 2018 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gminie Bystrzyca Kłodzka w 2017 roku wynosiło ok. 3742 złotych i stanowiło ok. 82,6 % wynagrodzenia w kraju. Tak więc w zakresie wynagrodzeń gmina cały czas znajduje się poniżej średniej krajowej. Należy jednak odnotować fakt, iż ww. średnia stale zbliża się do krajowego poziomu, co jest zjawiskiem bardzo pozytywnym (w 2004 roku wynosiła 79,1 % średniej krajowej, na koniec 2017 roku 82,6 %).

7.3. RYNEK PRACY

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż rynek pracy gminy Bystrzyca Kłodzka jest integralnie powiązany z podmiotami zlokalizowanymi poza obszarem gminy. Spora część aktywnych zawodowo mieszkańców gminy wyjeżdża do pracy poza obszar gminy.

Wg danych za rok 2017 - na 1000 mieszkańców gminy pracuje zaledwie 136 osób (dane nie obejmują podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach), co przy średniej dla województwa dolnośląskiego (268/1000 mieszkańców) oraz dla kraju (247/1000 mieszkańców) wydaje się wielkością bardzo niską.

Spośród pracujących najwięcej osób pracuje w:

- przemyśle i budownictwie (25,1%),
- rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (17,2%),
- usługach tj. handel, naprawa pojazdów, gastronomia, zakwaterowanie, komunikacja itp. (16,8%).

7.4. RYNEK MIESZKANIOWY

W gminie Bystrzyca Kłodzka na jednego mieszkańca przypada 28,7 metra kwadratowego powierzchni użytkowej mieszkania. Parametr ten jest identyczny jak średnia dla województwa dolnośląskiego oraz nieznacznie wyższy od średniej krajowej (27,4 m2). Biorąc pod uwagę fakt, iż gmina Bystrzyca Kłodzka w przeważającej części obejmuje tereny wiejskie, w dodatku położone w rejonach atrakcyjnych turystycznie a większość mieszkańców mieszka w domach

jednorodzinnych, których część posiada pokoje na wynajem to powyższa wartość wydaje się zbyt niska.

Powyższą tezę potwierdzają również dane z rynku. W podsumowaniu GUS za rok 2017 wyliczenia wskazują, iż przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania wyniosła 136,5 m2, co znacznie przewyższa średnią wojewódzką (81,8 m2) oraz krajową (92,7 m2). Wskazuje to wyraźnie, iż w gminie Bystrzyca Kłodzka zapotrzebowanie na nową zabudowę jest znacząco większe niż w kraju (w zakresie wielkości nieruchomości). Potwierdza to również tezę, iż nieruchomości mieszkaniowe służą nie tylko do zaspokajania potrzeb własnych mieszkańców, ale również częściowo służą do prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności związanej z turystyką i wypoczynkiem. Powyższy trend jest zgodny z planowanymi kierunkami rozwoju gminy.

Jednocześnie analizując (na tle krajów rozwiniętych) parametr powierzchni przypadającej na jednego mieszkańca należy stwierdzić, iż Polska plasuje się na trzecim od końca miejscu w Unii Europejskiej. Według danych Eurostatu w naszym kraju aż 41,2 % osób mieszka w nieruchomościach, które według standardów europejskich należałoby uznać za przeludnione.

7.5. USŁUGI PUBLICZNE ORAZ USŁUGI O CHARAKTERZE SPOŁECZNYM

Podstawowe usługi z zakresu administracji wykonuje Urząd Miasta i Gminy w Bystrzycy Kłodzkiej, zlokalizowany pl. Wolności 1.

W zakresie szkolnictwa i edukacji gmina posiada wystarczającą infrastrukturę, przy czym ze względu na reformę edukacji aktualnie ww. baza podlega dużym zmianom. Uzupełnieniem infrastruktury szkolnej i edukacyjnej (szczególnie w zakresie ponadpodstawowym) są placówki zlokalizowane w ośrodku powiatowym - Kłodzku.

W zakresie usług zdrowia i opieki społecznej sytuacja jest podobna jak w edukacji.

7.6. ANALIZA SWOT

Mocne strony:

- szybko spadające bezrobocie,
- wartość średniego wynagrodzenia stale zbliża się do średniej krajowej,
- średnia powierzchnia mieszkalna przypadająca na jednego mieszkańca stale przyrasta,
- nieruchomości aktualnie budowane w gminie posiadają dużo większą średnią powierzchnię użytkową oraz większą średnią liczbę pokoi niż nieruchomości oddawane w województwie i kraju.

Słabe strony:

- średnia płaca cały czas jest poniżej średniej wojewódzkiej i krajowej,
- na terenie gminy praktycznie nie działają żadne większe firmy zatrudniające większą ilość osób,
- lokalny (gminny) rynek pracy nie jest w stanie zapewnić odpowiedniej ilości miejsc pracy dla mieszkańców gminy - spora ilość mieszkańców wyjeżdża do pracy poza teren gminy,
- większość pracujących działa w ramach samozatrudnienia lub pracuje w niewielkich firmach,
- brak „nośnych medialnie” inwestycji mogących przyciągnąć kolejnych inwestorów.

Szanse:

- przy utrzymaniu krajowego wzrostu gospodarczego na wysokim poziomie istnieje szansa zrekompensowania braku miejsc pracy na rynku lokalnym w okolicznych gminach,
- rosnące dochody mogą się przełożyć na większy ruch budowlany na terenie gminy - transfer środków,
- dobra dostępność komunikacyjna oraz niewielka odległość do dużych ośrodków miejskich może znacząco poprawić sytuację na rynku pracy,
- przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania przewyższa średnią wojewódzką i krajową, co wyraźnie wskazuje, iż w gminie Bystrzyca Kłodzka zapotrzebowanie na nową zabudowę (w zakresie wielkości nieruchomości) jest znacząco większe niż w kraju.

Zagrożenia:

- nadal wysoki poziom bezrobocia może ograniczać ruch inwestycyjny mieszkańców, co powoduje duże uzależnienie od decyzji zewnętrznych podmiotów (gmin, dużych zakładów itp.) oraz rodzi niepewność co do możliwości rozwojowych gminy,
- położenie w bezpośrednim sąsiedztwie atrakcyjnych dla dużych inwestorów ośrodków tj. Kłodzko może utrudniać pozyskanie większych inwestycji na teren gminy,
- słabe wykształcenie może skutkować niską kreatywnością oraz małą aktywnością zawodową i biznesową lokalnej społeczności.

7.7. WNIOSKI

Z przedstawionych analiz społecznych wynika, iż bezrobocie w gminie Bystrzyca Kłodzka w ostatnich latach stale spada, jednak poziom tego wskaźnika jest nadal wysoki, co wyraźnie pokazuje, że jednym z najważniejszych zadań dla organów gminy jest budowanie lokalnego rynku pracy, w tym poprawa możliwości i warunków lokalizacji nowych inwestycji oraz dalszego rozwoju już istniejących.

Rynek mieszkaniowy oraz jego wskaźniki wyraźnie pokazują, iż inwestycje mieszkaniowe zaczynają uwzględniać bardzo korzystne uwarunkowania środowiskowe. Wielkość budowanych mieszkań wyraźnie wskazuje, iż spora część obiektów będzie przeznaczona do prowadzenia różnego rodzaju działalności (np. posiadała pokoje na wynajem), co w obliczu:

- niższych niż w reszcie kraju płac,
- stosunkowo wysokiego bezrobocia,
- ilości osób wyjeżdżających do pracy poza teren gminy
- niskiego wskaźnika osób zatrudnionych na 1000 mieszkańców

jest trendem bardzo korzystnym, który w narzędziach planistycznych powinien znaleźć odzwierciedlenie.

8. PROGNOZY DEMOGRAFICZNE

8.1. POPULACJA

Populacja gminy Bystrzyca Kłodzka (obejmującej miasto i tereny wiejskie) niestety mimo pewnych wahań aktualnie utrzymuje nieznaczny trend spadkowy. Wg danych GUS za rok 2017 gminę zamieszkuje 19077 osób. Średni wiek statystycznego mieszkańca gminy (42,9

lat) jest nieznacznie wyższy od średniej wojewódzkiej (42,2) oraz krajowej (41,4), co pokazuje, że mamy do czynienia z nieco starszą populacją niż w województwie i kraju.

Liczbę ludności w ostatnich 10 latach pokazuje poniższa tabela:

rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
liczba ludności	19 451	19 312	19 203	19 794	19 689	19 549	19 446	19 340	19 243	19077

Tabela 20 - Liczba ludności miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka w latach 2008-2017 (źródło: dane GUS)

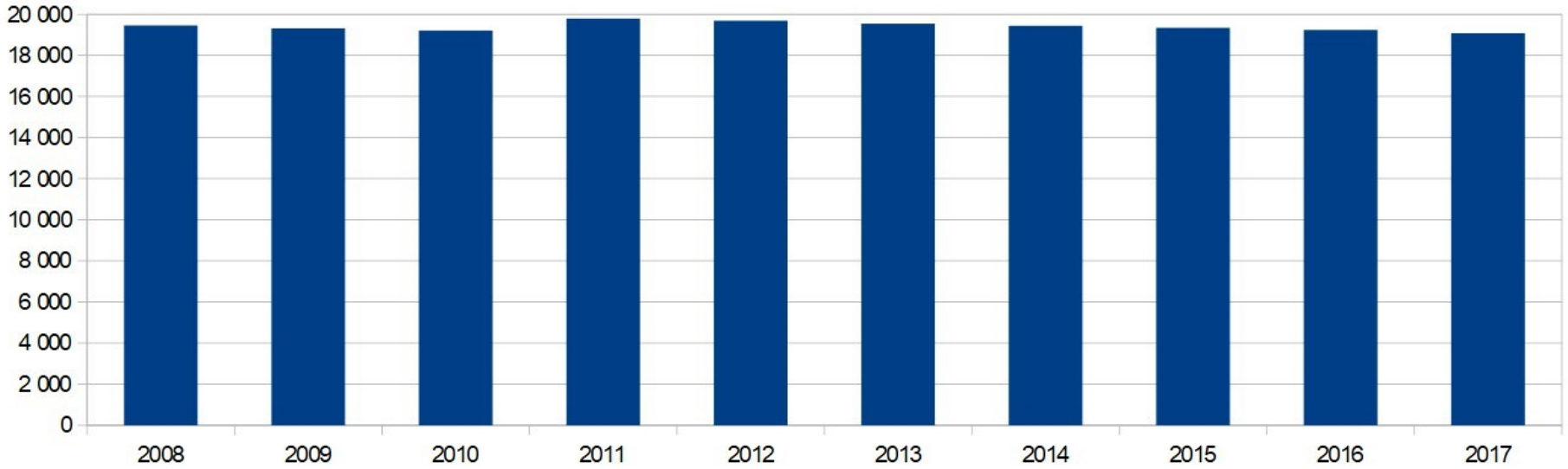

Populacja na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło: GUS)

8.2. PRZYROST NATURALNY

Na podstawie danych GUS stwierdza się, iż w ostatnich latach przyrost naturalny jest ujemny. W 2017 roku wyniósł -76 tj. urodziło się 165 dzieci wobec 241 zgonów.

Wskaźnik określający przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie wyniósł -3,97, co w odniesieniu do danych z województwa (-1,3) wydaje się wartością niską. Jednocześnie należy stwierdzić, iż w ostatnich latach ww. wskaźnik uległ znaczącej poprawie (w 2016 roku wynosił -5,7).

8.3. WSPÓŁCZYNNIK DZIETNOŚCI OGÓLNEJ

W ujęciu statystycznym - średnia liczba dzieci, urodzonych przez przeciętną kobietę w gminie Bystrzyca Kłodzka w 2017 roku wyniosła 1,22 i w ostatnich latach stale się powiększa (w 2016 roku wskaźnik wynosił 1,06). Dla porównania współczynnik dla województwa dolnośląskiego wyniósł 1,36 natomiast dla całego kraju 1,45. Oznacza to, iż w ujęciu statystycznym kobiety w gminie Bystrzyca Kłodzka decydują się na mniejszą liczbę dzieci niż kobiety w województwie oraz reszcie kraju. Do pozytywów należy zaliczyć, iż trend jest rosnący.

Wartość parametru poniżej średniej może wynikać z wielu przyczyn, m.in. uwarunkowań kulturowych, dużego bezrobocia w ostatnich latach, większych problemów ze znalezieniem pracy przez młodych rodziców oraz np. oczekiwanymi trudnościami dotyczącymi powrotu do pracy po urodzeniu dziecka. Widać również wyraźnie, iż struktura wiekowa ludności (wyż demograficzny) oraz programy prodemograficzne realizowane na poziomie krajowym powodują zwiększenie współczynnika dzietności.

8.4. WSPÓŁCZYNNIK DYNAMIKI DEMOGRAFICZNEJ

Stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka kształtuje się na poziomie 0,63 (w 2016 roku 0,57). Ten sam parametr na terenie województwa dolnośląskiego wynosi 0,89. Dla całego kraju omawiany współczynnik jest jeszcze większy i wynosi 1,00. To kolejny dowód na poparcie tezy, iż (mimo tendencji wzrostowej) gmina powinna pilnie podjąć działania mające na celu zatrzymanie młodych, kreatywnych i perspektywicznych mieszkańców oraz ściągnięcie do gminy nowych.

8.5. MIGRACJE

Na podstawie danych GUS szacuje się, iż w 2017 roku saldo migracji było ujemne i wyniosło -73 osoby (-34 w ruchu wewnętrznym oraz -39 w odniesieniu do migracji zagranicznych).

Powyższe dane również pokazują, że istnieje pilna potrzeba podjęcia działań mających na celu zatrzymanie na terenie gminy mieszkańców, szczególnie młodych, którzy mogą poprawić ww. statystyki w przyszłości.

8.6. PROGNOZY

Na podstawie przedstawionych danych szacuje się, iż przy korzystnych uwarunkowaniach zewnętrznych tj. program prodemograficzny 500+, dobra koniunktura na rynku pracy oraz przy wdrożeniu działań mających na celu zwiększenie możliwości rozwoju dla młodych, gmina w najbliższych latach straci ok. 5% populacji i w perspektywie 30 lat wyniesie 18 213 osób (wartość przyjęta do obliczeń).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
saldo przyrostu naturalnego	-42	-102	-70	-53	-78	-76	-35	-82	-110	-76
saldo migracji	-41	-51	-39	3	-29	-66	-29	-57	-34	-73

Tabela 21 - Przyrost naturalny oraz saldo migracji w latach 2008-2017 na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło: GUS)

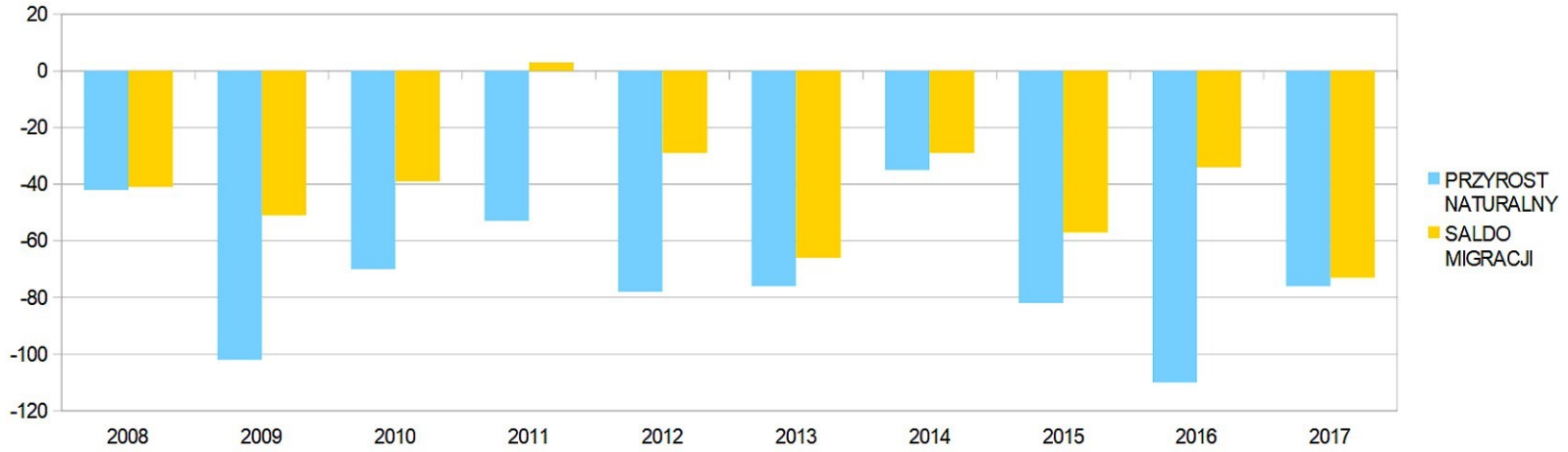

Przyrost naturalny oraz saldo migracji w latach 2008-2017 na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło: GUS)

8.7. ANALIZA SWOT

Mocne strony:

- wskaźnik przyrostu naturalny na 1000 ludności w ostatnich latach ulega stałej poprawie,
- wskaźnik dzietności ogólnej w ostatnich latach stale się poprawia,

Słabe strony:

- populacja gminy Bystrzyca Kłodzka utrzymuje nieznaczny trend spadkowy,
- średni wiek statystycznego mieszkańca gminy jest nieznacznie wyższy od średniej wojewódzkiej i krajowej,
- kobiety w gminie Bystrzyca Kłodzka decydują się na mniejszą liczbę dzieci niż kobiety w województwie oraz kraju,
- przyrost naturalny jest nieznacznie ujemny,
- saldo migracji jest ujemne,

Szanse:

- przy założeniu, że wskaźniki demograficzne będą ulegać dalszej poprawie można się spodziewać wyhamowania spadku ilości mieszkańców gminy,
- zwiększenie atrakcyjności i poprawa rozpoznawalności gminy w kraju może poprawić wskaźniki związane z migracją.

Zagrożenia:

- przy braku aktywnych działań na szczeblu krajowym i samorządowym istnieje zagrożenie dalszej depopulacji gminy,
- przy braku nowych inwestycji komercyjnych oraz mieszkaniowych istnieje zagrożenie pogłębiania się problemów z migracją mieszkańców z terenu gminy do atrakcyjniejszych ośrodków w okolicy.

8.8. WNIOSKI

Z przedstawionych analiz wynika, iż gmina Bystrzyca Kłodzka stoi w obliczu poważnych wyzwań w zakresie demografii. Władze gminy powinny pilnie podjąć działania mające na celu zatrzymanie na terenie gminy młodych perspektywicznych mieszkańców oraz ściągnięcie nowych poprzez aktywną politykę promocyjną oraz wyprzedzającą polityką przestrzenną (m.in. wskazywanie atrakcyjnych terenów pod zabudowę mieszkaniową).

Istotnym elementem jest również zwiększenie możliwości inwestycyjnych na terenie gminy w celu zapewnienia nowych miejsc pracy oraz poprawa „rozpoznawalności" gminy i budowa swojej pozytywnej marki - jako miejsca przyjaznego do osiedlania się, mieszkania oraz prowadzenia interesów.

9. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY

9.1. ZAKRES DZIAŁANIA

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U z 2019 r. poz. 506) każda gmina wykonując zadania i kompetencje działa w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, co wyraźnie wskazuje, iż inicjatywa w ramach tzw. zadań własnych gminy leży po stronie samorządu i od niego zależy sposób i jakość tych działań. Zgodnie z art. 7 przytoczonej powyżej ustawy do przedmiotowych zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności sprawy dotyczące:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- lokalnego transportu zbiorowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną, cieplną, gaz oraz działalności w zakresie telekomunikacji;
- ochrony zdrowia i pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- edukacji publicznej;
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych.

Z powyższego katalogu wynika, iż gmina jest zaangażowana w szeroki zakres zadań mających na celu zaspokojenia potrzeb swoich mieszkańców.

Potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji ww. zadań własnych, związanych z lokalizacją nowej zabudowy będą związane z komunikacją, infrastrukturą techniczną oraz szeroko pojętą infrastrukturą społeczną. W zakresie publicznej komunikacji gminnej w Studium (stosownie do skali oraz stopnia ogólności opracowania) nie określono jednoznacznych zadań inwestycyjnych gminy, gdyż szkielet komunikacyjny miasta i gminy już istnieje i nie wymaga poważnych zmian. Nie oznacza to, iż gmina nie poniesie w tym zakresie żadnych kosztów. Jednak realny zakres i rodzaj potrzeb komunikacyjnych (podział na drogi wewnętrzne i publiczne oraz ich parametry) będzie można w sposób jednoznaczny określić dopiero na etapie sporządzania planu miejscowego. W zakresie infrastruktury technicznej w Studium (stosownie do skali oraz stopnia ogólności opracowania) nie określono jednoznacznych zadań inwestycyjnych gminy. Podobnie jak w przypadku komunikacji nie oznacza to jednak, iż gmina nie poniesie w tym zakresie żadnych kosztów. Należy jednak stwierdzić, że ich zakres będzie wynikał przede wszystkim z terminów, kolejności i wielkości poszczególnych terenów wskazywanych do zainwestowania w planach miejscowych. W zakresie infrastruktury społecznej w Studium (stosownie do skali oraz stopnia ogólności opracowania) nie określono jednoznacznych

zadań inwestycyjnych gminy, gdyż aktualnie ww. potrzeby są realizowane na bieżąco a ich ilość jest ściśle powiązana ze stabilną demografią w gminie.

9.2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Źródłem finansowania inwestycji infrastrukturalnych są przede wszystkim dochody własne, subwencje, dotacje oraz środki zewnętrzne np. związane z naszym członkostwem w Unii Europejskiej, które w celu zmniejszania różnic rozwojowych poszczególnych regionów dostarczają wsparcia finansowego na realizację dużych inwestycji związanych m.in. z rozbudową i modernizacją infrastruktury.

Podstawowe źródła można dodatkowo uzupełnić o kredyty, pożyczki oraz obligacje komunalne, należy przy tym pamiętać, iż przepisy prawa wyraźnie reglamentują ten sposób finansowania.

9.3. WYDATKI INWESTYCYJNE GMINY

W zakresie wydatków inwestycyjne trzeba zauważyć, iż rzeczywisty zakres oraz lokalizację poszczególnych elementów infrastruktury (drogowej, technicznej oraz społecznej) będzie można określić dopiero na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego a nawet później tj. na etapie realizacji ustaleń planów miejscowych. Wiele bowiem zależy od szczegółowych zapisów planu dotyczących np. rodzajów dróg (publiczna, wewnętrzna), infrastruktury oraz charakteru poszczególnych rodzajów usług (publiczne - niepubliczne). Także rozłożenie w czasie inwestycji komunikacyjnych, infrastrukturalnych oraz społecznych będzie miało znaczący wpływ na wielkość wydatków w poszczególnych latach.

Należy również zwrócić uwagę, iż Studium określa zasięg obszarów wskazanych do zainwestowania jako maksymalny, co oznacza, iż w planie miejscowym będą wskazywane obszary mniejsze lub równe. Fakt ten będzie miał również fundamentalne znaczenie dla wielkości wydatków inwestycyjnych.

9.4. WNIOSKI

Reasumując, z uwagi na aktualny stan, wielkość oraz perspektywy budżetu gminy a także długotrwały i rozłożony na wiele lat proces rozwojowy określony w Studium, należy uznać, iż przy założeniu prowadzenia racjonalnej gospodarki przestrzennej (w tym rozsądnej polityce uchwalania planów miejscowych) gmina Bystrzyca Kłodzka posiada możliwości finansowania niezbędnej sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy.

10. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ;

10.1. MAKSYMALNE W SKALI GMINY ZAPOTRZEBOWANIE NA NOWĄ ZABUDOWĘ

Biorąc pod uwagę niekorzystne uwarunkowania w zakresie przyrostu naturalnego oraz równoważące je bardzo korzystne uwarunkowania przyrodnicze oraz atrakcyjne położenie, potwierdzone dużym zainteresowaniem inwestorów indywidualnych (wydane decyzje o warunkach zabudowy, pozwolenia na budowę itp.) do analiz przyjęto bardzo konserwatywne założenie, iż ludność gminy w najbliższych 30 latach spadnie o 5%.

Wynika to z jednej strony z niekorzystnych tendencji demograficznych, które wyraźnie wskazują na powolny, ale jednak spadek liczby osób. Szacuje się jednak, iż wraz ze wzrostem inwestycji oraz w wyniku konsekwentnej realizacji określonych w Studium kierunków rozwoju przestrzennego spadek może zostać nieco wyhamowany (w szczególności poprzez oczekiwany dodatni bilans migracji wynikający z nowych inwestycji np. turystycznych oraz stale poprawiającą się demografię).

Pewną trudnością jest natomiast oszacowanie ilości osób, które ze względu na duże walory przyrodnicze gminy oraz jej bardzo atrakcyjne położenie nie będą stałymi mieszkańcami a jedynie będą na terenie gminy posiadać tzw. „drugi dom" lub będą realizować budynki mieszkalne pod wynajem. Jest to w ostatnich latach wyraźny trend w gminach Kotliny Kłodzkiej (na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka również), co skutkuje dużym zapotrzebowaniem na nowe tereny pod zabudowę. Powyższy trend potwierdzają dane z ostatnich lat, przedstawione na poniższym wykresie:

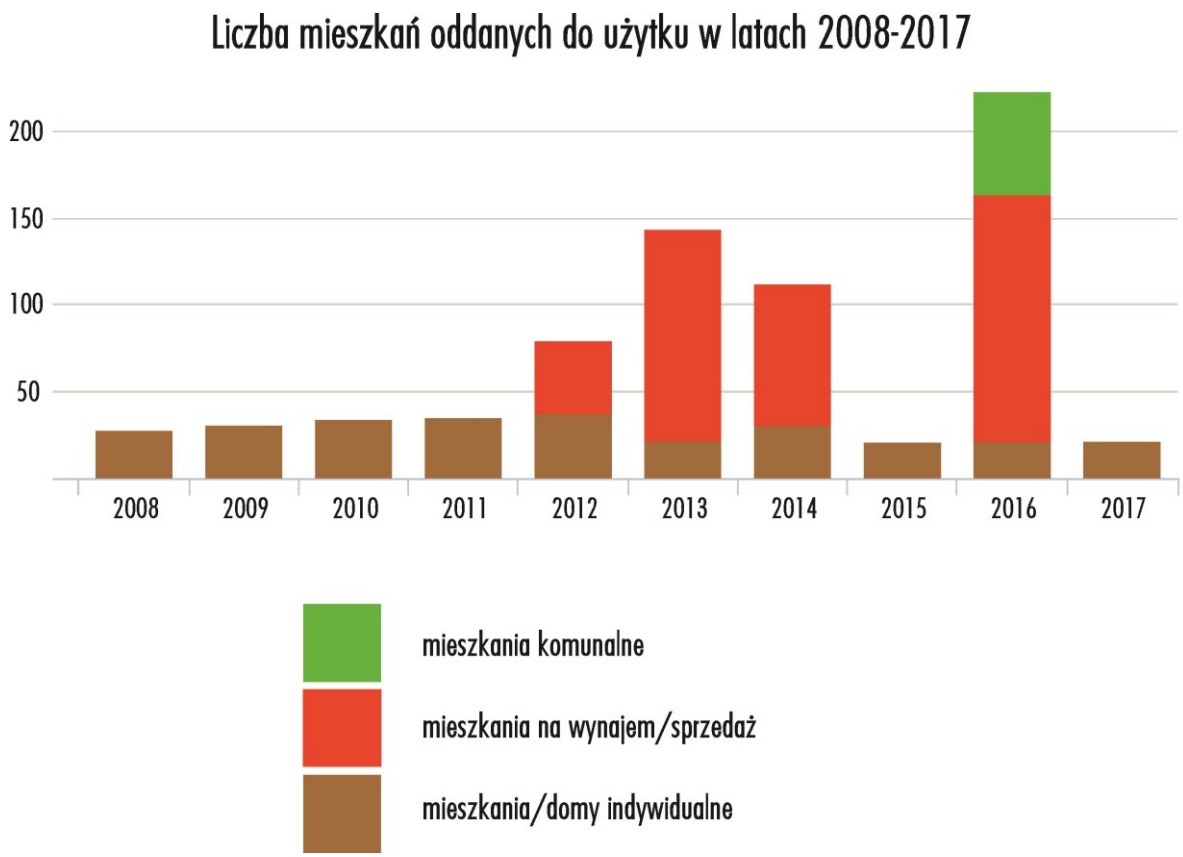

Liczba mieszkań oddanych do użytku w latach 2008 - 2017
(źródło: GUS)

Biorąc pod uwagę wyzwania jakie stoją przed gminą w tym zakresie należy się jednak spodziewać poważnych zmian w strukturze zainwestowania. Proces ten możemy zaobserwować już teraz w niektórych miejscowościach, gdzie starą zagęszczoną i bardzo często zużytą zabudowę rolniczą, w atrakcyjnej lokalizacji tj. wzdłuż ulic w centrach wsi, stopniowo wypierają usługi (w tym turystyczne) oraz funkcje mieszane tj. zabudowa mieszkalno-usługowa, mieszkalno-rzemieślnicza oraz usługowo-produkcyjna. Natomiast, aby ściągnąć na teren gminy nowych mieszkańców oraz aby zapewnić nowym pokoleniom dotychczasowych mieszkańców godziwe warunki rozwoju, koniecznym jest wskazanie nowych

terenów, które będą odpowiadać współczesnym wymaganiom mieszkańców np. nowoczesne osiedla o niskiej intensywności, tereny zabudowy związanej z obsługą turystyki itp.

Kolejnym problemem jest stosunkowo niskie (jak na tak atrakcyjną gminę) nasycenie istniejącej zabudowy usługami, w szczególności turystycznymi oraz niewielkie zaplecze produkcyjne. Jak pokazały analizy finansowe i urbanistyczne - na terenie gminy praktycznie nie ma większych firm (płatników podatku CIT) a istniejąca działalność gospodarcza mieszkańców nie jest w stanie zaproponować odpowiedniej ilości miejsc pracy.

10.1.1 Zabudowa mieszkaniowa

Wg danych GUS w roku 2016 na terenie gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca przypadało 28,7 m2 mieszkalnej powierzchni użytkowej, przy czym stale rośnie (w stosunku do 2015 roku przyrost wyniósł 2,14%). Ze względu na spore zacofanie Polski w tym względzie, do obliczeń przyjęto, iż trend oraz ww. tempo zostaną utrzymane. Przy takich założeniach szacuje się, iż w najbliższych 30 latach zapotrzebowanie całkowite na zabudowę mieszkaniową (po uwzględnieniu ustawowego 30% współczynnika niepewności inwestycyjnej) wyniesie 1276246 m2 pow. użytkowej. Po odjęciu powierzchni istniejącej zabudowy mieszkalnej (542206 m2), maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę wyniesie 734040 m2 pow. użytkowej.

10.1.2 Usługi i produkcja

W zakresie produkcji oraz szeroko pojętych usług (w tym usług komercyjnych, publicznych i społecznych oraz sportu i rekreacji) należy stwierdzić, iż gmina w tym względzie prezentuje się słabo i należy podjąć pilne działania mające na celu zwiększenie poziomu nasycenia usługami terenów zabudowy. Aktualnie powierzchnia użytkowa budynków wykorzystywanych na usługi, produkcję oraz działalność gospodarczą wynosi 151052 m2, co stanowi 27,9 % powierzchni mieszkalnej na terenie gminy. Jednak jeśli chodzi o powierzchnię terenu zagospodarowanego pod działalność gospodarczą wskaźnik ten wynosi już tylko 17,9%, co w przypadku gminy, której jednym z podstawowych kierunków rozwoju powinna być turystyka i usługi, w tym usługi sportu i rekreacji (stoki narciarskie, trasy biegowe itp.) jest poziomem niskim.

Ze względu na specyfiką gminy na potrzeby analizy przyjęto poziom 43% nasycenia (w odniesieniu do powierzchni użytkowej zabudowy).

Zgodnie z powyższymi założeniami maksymalne, całkowite w skali gminy zapotrzebowanie na zabudowę usługowo-produkcyjną wyrażone w ilości powierzchni użytkowej wyniesie ok. 546984 m2, co po odjęciu istniejącej powierzchni, daje zapotrzebowanie na nową zabudowę w wysokości 395932 m2.

10.2. CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ W GRANICACH JEDNOSTKI OSADNICZEJ

Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach poszczególnych jednostek osadniczych określono w poniższej tabeli:

obręby	powierzchnia nowych terenów na komunikację i infrastrukturę w ramach zapełnienia całej jednostki osadniczej [ha]	powierzchnia nowych terenów na usługi i produkcje w ramach zapełnienia całej jednostki osadniczej [ha]	powierzchnia nowych terenów na zabudowę mieszkaniową w ramach zapełnienia całej jednostki osadniczej [ha]
BYSTRZYCA KŁODZKA	1,58	3,95	10,27
BIAŁA WODA	0,06	0,16	0,41
DŁUGOPOLE DOLNE	0,47	1,17	3,05
DŁUGOPOLE ZDRÓJ	0,35	0,88	2,29
GORZANÓW	2,39	5,99	15,56
IDZIKÓW	2,42	6,04	15,70
KAMIENNA	0,39	0,97	2,52
LASÓWKA	5,11	12,78	33,22
MARCINKÓW	0,08	0,20	0,52
MARIANÓWKA	1,19	2,97	7,73
MIELNIK	0,90	2,25	5,85
MIĘDZYGÓRZE	0,84	2,09	5,44
MŁOTY	0,45	1,14	2,96
MOSTOWICE	0,52	1,30	3,37
NOWA BYSTRZYCA	1,23	3,08	8,01
NOWA ŁOMNICA	0,52	1,29	3,36
NOWY WALISZÓW	1,89	4,73	12,29
PASZKÓW	0,70	1,75	4,55
PIASKOWICE	0,04	0,09	0,25
PIOTROWICE	0,30	0,74	1,93
PŁAWNICA	3,17	7,92	20,60
POKRZYWNO	0,28	0,70	1,82
PONIATÓW	0,73	1,82	4,73
PONIKWA	1,14	2,84	7,38
PORĘBA	0,83	2,07	5,37
PORĘBA LASY	0,07	0,17	0,43
RUDAWA	0,06	0,14	0,37
SPALONA	0,27	0,67	1,75
STARA BYSTRZYCA	1,16	2,90	7,55
STARA ŁOMNICA	2,98	7,45	19,38
STARKÓWEK	1,14	2,85	7,40
STARY WALISZÓW	4,00	9,99	25,98
SZCZAWINA	0,43	1,08	2,81
SZKLARKA	0,30	0,76	1,97
SZKLARY	0,00	0,00	0,00
TOPOLICE	0,72	1,80	4,67
WILKANÓW	5,88	14,71	38,24
WÓJTOWICE	0,51	1,27	3,30

WYSZKI	1,00	2,51	6,53
ZABŁOCIE	0,56	1,41	3,65
ZALESIE	0,29	0,72	1,87
SUMA	**45,48**	**113,70**	**295,61**

Tabela 22 - Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach poszczególnych jednostek osadniczych (źródło: opracowanie własne)

W ramach przedstawionych powyżej terenów (zgodnie z przyjętymi założeniami) powierzchnia użytkowa wyniesie:

- 206315 m2 dla zabudowy mieszkalnej, w tym dla powierzchni mieszkalnej w gospodarstwach rolnych,
- 60998 m2 dla zabudowy usługowej, w tym usług komercyjnych, publicznych oraz o charakterze społecznym a także produkcji;
- 1594 m2 dla zabudowy związanej z komunikacją i infrastrukturą (garaże, budynki infrastrukturalne itp.)

10.3. CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW POŁOŻONYCH POZA JEDNOSTKĄ OSADNICZĄ, PRZEZNACZONYCH W PLANACH MIEJSCOWYCH POD ZABUDOWĘ

Po przeanalizowaniu aktualnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalono, iż poza istniejącymi jednostkami osadniczymi chłonność terenów wyznaczonych w planach wynosi:

- 82209 m2 dla zabudowy mieszkalnej, w tym dla powierzchni mieszkalnej w gospodarstwach rolnych,
- 97143 m2 dla zabudowy usługowej, w tym usług komercyjnych, publicznych oraz o charakterze społecznym a także produkcji;
- 11 m2 dla zabudowy związanej z komunikacją i infrastrukturą (garaże, budynki infrastrukturalne itp.).

10.4. WYNIKI ANALIZ - PORÓWNANIE MAKSYMALNEGO ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWĄ ZABUDOWĘ ORAZ WYLICZONEJ CHŁONNOŚCI OBSZARÓW

Wyniki analiz oraz porównania maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę oraz wyliczonej chłonności obszarów przedstawia poniższa tabela:

	tereny mieszkaniowe	**tereny usługowe i produkcyjne**	**infrastruktura i komunikacja**
zabudowa - całkowite zapotrzebowanie (nowe + istniejące) [m2]	1276246	546984	38287
istniejąca zabudowa (wg danych gminnych) [m2]	542206	151052	11019
maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę - pow. użytkowa [m2] - zgodnie z art.10 ust.5 pkt.1 UoPiZP	734040	395932	27268

pow. terenów do zabudowy wskazanych w ramach istniejących jedn. osadniczych [ha] - zgodnie z art.10 ust.5 pkt.2 UoPiZP	296	114	159
pow. użytkowa zabudowy wskazanej w ramach istniejących jedn. osadniczych [m2] - zgodnie z art.10 ust.5 pkt.2 UoPiZP	206315	60998	1594
pow. terenów wskazanych do zabudowy w istniejących planach miejscowych poza jednostką [ha] - zgodnie z art.10 ust.5 pkt.3 UoPiZP	118	181	1
pow. użytkowa zabudowy w istniejących planach miejscowych poza jednostką [m2] - zgodnie z art.10 ust.5 pkt.3 UoPiZP	82209	97143	11
porównanie maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę oraz pow. użytkowej zabudowy wskazanej do zainwestowania w jednostkach oraz MPZP [m2]	445516	237791	25663
suma pow. użytkowej nowej zabudowy dla całego studium - chłonność całkowita studium [m2]	733799	358041	5009
suma pow. użytkowej zabudowy dla terenów wskazanych w studium poza mpzp oraz poza jednostkami osadniczymi [m2]	445275	199900	3404
pow. użytkowa zabudowy, którą można jeszcze wskazać do zabudowy (z uwzględnieniem aktualnych zapisów studium) [m2]	**242**	**37891**	**22260**

Tabela 23 - Porównania maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę oraz wyliczonej chłonności (źródło: opracowanie własne)

Powyższe zestawienie jest aktualne na dzień przyjęcia studium tj. 28 lutego 2013 r. W przypadku zmian aktualne dane będą określane w rozdziale 12. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ PO WPROWADZENIU ZMIAN STUDIUM.

Ze względu na różne wskaźniki gęstości zabudowy dla poszczególnych rodzajów zainwestowania powyższe parametry pozwalają na wskazanie do zainwestowania następujących powierzchni terenów:

	tereny mieszkaniowe [ha]	**tereny usługowe i produkcyjne [ha]**	**infrastruktura i komunikacja [ha]**
MNR	0,93		
MRU	0,60		
MTU	0,44		
MWU	0,18		
UC		15,92	
PU		70,63	
UZ		47,36	
US		70,63	
KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA			22

Tabela 24 - Maksymalne powierzchnie terenu możliwe do wskazania pod zabudowę w ramach aktualnego Studium (źródło: opracowanie własne)

Wartości określone powyżej są aktualne na dzień przyjęcia studium tj. 28 lutego 2013 r. W przypadku zmian aktualne dane będą określane w rozdziale 12 BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ PO WPROWADZENIU ZMIAN STUDIUM.

Powyższe zestawienie określa maksymalne powierzchnie terenu możliwe do wskazania pod zabudowę w ramach aktualnego Studium, przy czym **ww. powierzchnie należy traktować łącznie** - dla poszczególnych rodzajów przeznaczenia tj. do zainwestowania pod zabudowę mieszkani**o**wą można wskazać:

- 0,93 ha o funkcji MNR1 **lub**
- 0,60 ha o funkcji MRU1 **lub**
- 0,44 ha o funkcji MTU1 **lub**
- 0,18 ha o funkcji MWU1;

Natomiast do zainwestowania pod szeroko pojętą zabudowę usługową i produkcyjną można wskazać:

- 15,92 ha o funkcji UC **lub**
- 70,63 ha o funkcji PU **lub**
- 47,36 ha o funkcji UZ **lub**
- 70,63 ha o funkcji US;

W odniesieniu do zabudowy związanej z usługami sportu i rekreacji należy zwrócić uwagę, iż powyższy parametr dotyczy jedynie tych terenów, które zgodnie z ustawą związane są zabudową kubaturową (stadiony, hale sportowe, obiekty związane z obsługą wyciągów, siłownie itp.). Natomiast tereny otwarte (bez zabudowy kubaturowej) tj. stoki narciarskie, wiejskie boiska itp. do powyższego zestawienia nie wlicza się i można je realizować bez ograniczeń wynikających z bilansów terenu.

Podobna sytuacja dotyczy także terenów komunikacji i infrastruktury. Powyższy parametr dotyczy jedynie tych terenów, które zgodnie z ustawą związane są zabudową kubaturową. Natomiast tereny otwarte tj. drogi, miejsca do parkowania, dojazdy, parkingi terenowe, część lądowiska bez zabudowy kubaturowej itp. nie wlicza się do powyższego zestawienia i można je realizować bez ograniczeń wynikających z bilansów terenu.

11. PODSUMOWANIE ANALIZ

Podsumowując powyższe analizy należy stwierdzić, że:

- głównym atutem gminy Bystrzyca Kłodzka w zakresie mieszkalnictwa jest atrakcyjne położenie krajobrazowe - pomiędzy chronionymi obszarami oraz atrakcyjnymi przyrodniczo i turystycznie terenami górskimi;
- położenie obszarów chronionych na obrzeżach gminy nie wprowadza zbyt wielu ograniczeń w zagospodarowaniu terenów w centrum, co jest bardzo korzystne dla możliwości lokalizacji terenów pod nową zabudowę np. komercyjną;
- malejące bezrobocie oraz wzrastającą zamożność mieszkańców (głównie dzięki pracy głównie w okolicznych miastach) pozwala przewidywać wzrost inwestycji prywatnych na terenie gminy;
- Po stronie negatywów należy zapisać:
- położenie w dużej odległości od dużych miast, będących jednocześnie atrakcyjnymi rynkami pracy skutkuje trwałymi tendencjami migracyjnymi (codzienny dojazd jest zbyt uciążliwy, więc niektórzy mieszkańcy podejmują decyzję o przeprowadzce);
- wiejski charakter gminy skutkujący np. brakiem wykształconych struktur funkcjonalno-przestrzennych ułatwiających inwestowanie;

- niski poziom wykształcenia mieszkańców może ograniczać rozwój gospodarczy gminy;
- niski poziom dzietności oraz dynamiki demograficznej, które przy braku działań ze strony władz gminy mogą przyczynić się do osłabienia struktury demograficznej.

Patrząc całościowo, z przedstawionych analiz, bilansów i porównań wynika przede wszystkim fakt, iż gmina w aktualnym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ma zagwarantowaną wystarczającą ilość terenów na realizację swojej polityki przestrzennej. Biorąc pod uwagę maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę należy uznać, iż poza szczątkowymi ilościami, które wykazały analizy, gmina **nie potrzebuje w Studium wskazywania znaczących nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową**. Należy przy tym zaznaczyć, iż wartości wyliczone w niniejszych analizach i bilansach zostały już zwiększone o 30-to procentowy ustawowy wskaźnik tzw. niepewności inwestycyjnej a więc podane wartości należy traktować jako maksymalne. Ewentualne większe, nowe tereny (wykraczające poza określone powyżej wartości) można wskazywać tylko w zamian za inne tereny - dopasowując politykę przestrzenną do bieżących potrzeb.

W przypadku zabudowy usługowej i produkcyjnej należy pilnie dążyć do realizacji tych kierunków rozwoju, które są związane z tworzeniem nowych miejsc pracy. Studium pod tym względem zapewnia wystarczającą ilość terenów. Dodatkowo, na podstawie przedstawionych analiz umożliwia wskazanie nowych terenów w ilościach określonych powyżej.

12. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ PO WPROWADZENIU ZMIAN STUDIUM

12.1. ZMIANA STUDIUM NR 1 DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W BYSTRZYCY KŁODZKIEJ, W GRANICACH DZIAŁKI EWIDENCYJNEJ NR 26 AM.1; OBRĘB 0004 NIEDŹWIEDNA.

Przedmiotowa zmiana studium dotyczy obszaru położonego w obrębie istniejącej struktury funkcjonalno – przestrzennej miasta Bystrzycy Kłodzkiej. Jest to obszar o powierzchni 0,27 ha; obecnie niezagospodarowany i pozbawiony funkcji użytkowej; usytuowany w sąsiedztwie basenu miejskiego. Dla tego obszaru w zmianie studium określa się konkretne przeznaczenie jako terenu obsługi komunikacji, realizowanej w formie ogólnodostępnego parkingu samochodowego, z wykluczeniem projektowanej zabudowy. Zgodnie z ustaleniami studium terenowe parkingi samochodowe jako tereny otwarte mogą być realizowane bez ograniczeń wynikających z bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę.

W tej sytuacji wprowadzona do studium zmiana nr 1 nie zmienia bilansu terenów określonych w rozdziale 10 niniejszej części tekstu studium.

12.2. ZMIANA NR 2 STUDIUM DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W BYSTRZYCY KŁODZKIEJ, W GRANICACH DZIAŁKI EWIDENCYJNEJ NR 194/3; OBRĘB 0003 ZACISZE AM.2.

Zmianą nr 2 obejmuje się obszar położony w Bystrzycy Kłodzkiej o powierzchni ca 0,89 ha. Jest to odłogowany użytek rolny (RIIIb), pozbawiony zabudowy; usytuowany przy drodze krajowej nr 33. W zmianie studium dla przedmiotowego obszaru ustala się podstawowe przeznaczenie jako: **teren obsługi komunikacji samochodowej, realizowany w formie Miejsca obsługi podróżnych;** wprowadzając dla niego symbol **BK-KS1**; gdzie początkowe litery **BK** wskazują położenie obszaru w granicach miasta Bystrzyca Kłodzka.

Powyżej określone podstawowe przeznaczenie obszaru, t.j. **teren obsługi komunikacji samochodowej**, o symbolu **BK-KS1**, w bilansie terenów przeznaczonych pod zabudowę;

wykazanych w tabeli nr 24 rozdziału 10.4. niniejszej części ujednoliconego tekstu studium, należy zaliczyć do kategorii **terenów zabudowy usługowej oraz produkcyjnej**, oznaczonych symbolem **PU**.

Konsekwencją wprowadzenia do ujednoliconego studium zmiany nr 2 jest przeznaczenie dla potrzeb nowej zabudowy usługowej oraz produkcyjnej **PU** dodatkowego obszaru o powierzchni 0,89 ha i uzyskanie dzięki temu ca 2000 m^2 powierzchni użytkowej nowej zabudowy o tej kategorii.

Powyższe daje podstawę do następującej korekty końcowego bilansu i chłonności obszarów przeznaczonych pod zabudowę usługową oraz produkcyjną **PU**, zawartą w tabeli nr 23 i nr 24 w rozdziale 10.4 niniejszej części ujednoliconego tekstu studium:

Maksymalna powierzchnia terenu możliwa do wskazania pod zabudowę usługową oraz produkcyjną PU, w ramach aktualnego ujednoliconego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka wyniesie 69,74 ha (70,63 ha - 0,89 ha); przy czym całkowita chłonność nowej zabudowy usługowej oraz produkcyjnej PU, którą można wskazać do realizacji wyniesie 35.891 m^2 powierzchni użytkowej (37.891 m^2 - 2000 m^2).

Natomiast nie zmienia się bilansów pozostałych terenów o przeznaczeniach wymienionych w tabeli nr 24 rozdziału 10.4. niniejszej części ujednoliconego tekstu studium, a przeznaczonych pod: zabudowę mieszkaniową MNR, zabudowę mieszkaniowo – usługową: MRU, MTU i MWU, usług o charakterze centrotwórczym UC, usług z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego UZ, otwartych terenów sportu i rekreacji US oraz komunikację i infrastrukturę.

12.3. ZMIANA STUDIUM NR 3 DLA TERENÓW POŁOŻONYCH W OBRĘBIE ZABŁOCIE MIASTA BYSTRZYCA KŁODZKA.

Przedmiotowa zmiana studium dotyczy terenów położonych w obrębie Zabłocie miasta Bystrzyca Kłodzka i obejmuje obszar istniejącego i projektowanego lądowiska a także tereny, na które ww. zainwestowanie będzie miało bezpośredni wpływ.

W ramach zmiany Studium pod ww. zainwestowanie przeznaczonych zostanie dodatkowych ok. 28,5 ha, co w sumie daje powierzchnię całkowitą lądowiska 40,68 ha. Na terenach **KL 1** zabudowa może stanowić nie więcej niż 5% powierzchni. W związku z powyższym bilans dla terenów komunikacji i infrastruktury zmienia się tylko w tym zakresie. Biorąc pod uwagę fakt, iż tylko 5% terenów można wskazać pod zabudowę (pozostałe to tereny otwarte) bilans dla komunikacji i infrastruktury zostaje pomniejszony o 2,03 ha do wartości **19,97 ha** (22,00 ha - 2,03 ha). W konsekwencji powyższych zmian zmieni się również powierzchnia użytkowa zabudowy. Pozostałe elementy bilansu pozostają bez zmian.

Bilanse dla całego Studium, po uwzględnieniu zmiany nr 3 przedstawia poniższa tabela:

	zabudowa mieszkaniowa	zabudowa usługowa i produkcyjna	zabudowa związana z infrastrukturą i komunikacją
pow. użytkowa zabudowy, którą można jeszcze wskazać do zabudowy (z uwzględnieniem aktualnych zapisów studium) [m2]	**242**	**35891**	**20206**
powierzchnia terenów, jaką można jeszcze wskazać do zainwestowania (po uwzględnieniu bieżącej zmiany studium) [ha]	**tereny mieszkaniowe [ha]**	**tereny usługowe i produkcyjne [ha]**	**infrastruktura i komunikacja [ha]**
MNR	0,93		
MRU	0,60		
MTU	0,44		
MWU	0,18		
UC		15,92	
PU		69,74	
UZ		47,36	
US		70,63	
KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA			19,97

12.4. ZMIANA STUDIUM NR 4 DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W REJONIE NOWEGO WALISZOWA I PIOTROWIC GÓRNYCH.

W zmianie Studium nr 4 występują obszary zabudowy mieszkaniowej MNR2, tereny leśne, rolne, tereny eksploatacji surowców naturalnych, a także tereny obsługi zakładu górniczego. Tereny eksploatacji surowców naturalnych, nie są terenami przeznaczonymi pod zabudowę i jako takie, zgodnie z obowiązującymi przepisami wynikającymi z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie podlegają ograniczeniom wynikającym z bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę. Na terenach obsługi zakładu górniczego zabudowa dopuszczalna jest wyłącznie na czas prowadzenia eksploatacji. Na terenie oznaczonym symbolem NW-PE.2.1 nie przewiduje się sytuowania budynków. Występujące w granicach zmiany Studium tereny PT-MNR2 i NW-PE2, to tereny już wcześniej wyznaczone i przeznaczone pod zabudowę, przy czym na terenie NW-PE2 – zabudowy tymczasowej. W zmianie Studium nie wyznacza się więc nowych terenów kubaturowej zabudowy mieszkaniowej, ani produkcyjnej czy usługowej. W tej sytuacji wprowadzona do Studium zmiana nr 4 nie zmienia bilansu terenów określonych w rozdziale 10 Tomu I uwarunkowań rozwoju miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka z uwzględnieniem zmian z rozdziału12.3.

12.5. ZMIANA STUDIUM NR 5 DLA OBSZARU POŁOŻONEGO W OBRĘBIE WSI SPALONA.

Zmiana Studium nr 5 dotyczy działki nr 45/1 położonej w obrębie wsi Spalona, gmina Bystrzyca Kłodzka o powierzchni 0,9831ha, przeznaczonej pod usługi sportu i rekreacji – tereny otwarte (SP-US2) przeznaczenie podstawowe terenu: usługi sportu i rekreacji - tereny otwarte, w szczególności wyciągi i trasy narciarskie z wykluczeniem zabudowy innej niż bezpośrednio związana z funkcjonowaniem wyciągów. Zmiana ustaleń Studium polega na

umożliwieniu budowy obiektu pensjonatowo-gastronomicznego wraz z niezbędną infrastrukturą, co przyczyni się do zwiększenia oferty i bazy turystycznej miejscowości Spalona. Na terenie SP-MNR3 lokalizacja nowej zabudowy powinna uwzględniać ekstensywny charakter terenu w związku z powyższym bilans dla terenów mieszkaniowych zmieni się a w konsekwencji powyższych zmian zmieni się również powierzchnia użytkowa zabudowy.
Bilanse dla całego Studium, po uwzględnieniu zmiany nr 5 przedstawia poniższa tabela:

	zabudowa usługowa i produkcyjna	**zabudowa związana z infrastrukturą i komunikacją**
pow. użytkowa zabudowy, którą można jeszcze wskazać do zabudowy (z uwzględnieniem aktualnych zapisów studium) [m2]	**35891**	**20206**
powierzchnia terenów, jaką można jeszcze wskazać do zainwestowania (po uwzględnieniu bieżącej zmiany studium) [ha]	**tereny usługowe i produkcyjne [ha]**	**infrastruktura i komunikacja [ha]**
UC	15,92	
PU	69,74	
UZ	47,36	
US	70,63	
KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA		19,97

CZĘŚĆ X
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Własności gruntów należą obecnie do jednych z najistotniejszych uwarunkowań wpływających na kierunki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy. W znacznym stopniu determinują też możliwości inwestycyjne oraz kierowanie polityką przestrzenną na terenie gminy.

1. STRUKTURA WŁASNOŚCIOWA GRUNTÓW

1.1. WŁASNOŚĆ KOMUNALNA

Własność komunalna to ok. 10% powierzchni gminy (3360 ha - stan na luty 2010 r.). W skład gminnego zasobu nieruchomości wchodzą grunty pod drogami, wodami, lasami, parkami, cmentarzami oraz obiektami użyteczności publicznej. Zasób nieruchomości w znaczny sposób ułatwia podejmowanie działań związanych z ewentualnymi nowymi inwestycjami publicznymi w tym zadaniami z zakresu budownictwa komunalnego, a także pozwala na prowadzenie racjonalnej polityki mieszkaniowej.

1.2. WŁASNOŚĆ PAŃSTWOWA

Blisko połowa gruntów leżących na terenie miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka stanowi własność Skarbu Państwa. Na grunty należące do zasobu nieruchomości państwowych składają się w głównej mierze lasy oraz w niewielkiej części grunty rolne, drogi i wody powierzchniowe.

CZĘŚĆ XI
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

1. OCHRONA UZDROWISKA

Długopole-Zdrój ze względu na swoje walory przyrodnicze, krajobrazowe, klimat oraz złoża mineralne stwarza odpowiednie warunki rozwoju uzdrowiska.

W celu ochrony naturalnych czynników niezbędnych do prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego ustanowiono statut uzdrowiska, w ramach którego wprowadzono strefy ochrony uzdrowiskowej.

1.1. STREFA „A" OCHRONY UZDROWISKOWEJ

Strefa „A" ochrony uzdrowiskowej stanowi funkcjonalne przedłużenie najbliższego otoczenia zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego ustanowiona w celu ochrony naturalnych czynników niezbędnych do prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego. Dla uzdrowiska Długopole-Zdrój strefa ta zajmuję powierzchnię 40,1 ha i obejmuje:

- istniejące obiekty związane bezpośrednio z lecznictwem uzdrowiskowym zgrupowane wokół parku zdrojowego,
- tereny niezainwestowane proponowane jako rezerwy terenowe na rozwój infrastruktury uzdrowiskowej,
- park zdrojowy,
- istniejące tereny zainwestowane stanowiące uzupełnienie funkcji uzdrowiskowej,
- pozostałe istniejące tereny zainwestowane,
- przyległe tereny leśne , otaczające uzdrowisko od południowego zachodu.
- Granice strefy „A" obszaru uzdrowiska oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze", a także na rysunku studium.

1.2. STREFA „B" OCHRONY UZDROWISKOWEJ

Strefą „B" obejmuje się obszar przyległy do strefy "A" stanowiący jej otoczenie, który jest przeznaczony dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych w procesie leczenia obiektów usługowych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze. Dla uzdrowiska Długopole-Zdrój strefa „B" zajmuje powierzchnię 592 ha i obejmuje:

- strefę „A" ochrony uzdrowiskowej,
- sąsiadujące z obszarem „A" tereny istniejącego zainwestowania,
- przyległe tereny leśne i rolne.

Granice strefy „B” obszaru uzdrowiska oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”, a także na rysunku studium.

1.3. STREFA „C” OCHRONY UZDROWISKOWEJ

Strefa „C” obejmuje się obszar przyległy do strefy "B" stanowiący jej otoczenie, obejmujący obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych. Dla uzdrowiska Długopole-Zdrój strefa „C” zajmuje powierzchnię 1574,1 ha i obejmuje:

- strefę „A” i „B” ochrony uzdrowiskowej,
- zewnętrzny kołnierz dla obszarów „A” oraz „B” w promieniu zapewniającym uzdrowisku nienaruszalność klimatu i naturalnego krajobrazu.

Granice strefy „C” obszaru uzdrowiska oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”, a także na rysunku studium.

2. ELEMENTY ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO – OBIEKTY PRAWNIE CHRONIONE

2.1. REZERWATY PRZYRODY

Na terenie gminy występują dwa rezerwaty przyrody:

- **Rezerwat Wodospad Wilczki** - rezerwat krajobrazowy, utworzony w 1958 r. w celu ochrony jednego z najwyższych wodospadów w Sudetach, elementów krajobrazów ekologicznych, fitocenoz naturalnych i półnaturalnych (położony jest na wysokości 570 m n.p.m. na terenie Śnieżnickiego Parku Krajobrazowego, pow. 2,75 ha), obejmuje teren wokół wodospadu, kotła i przełomu Wilczki.
- **Rezerwat Śnieżnik Kłodzki** - rezerwat krajobrazowo - florystyczny, utworzony w 1965 r. w celu ochrony najwyższego wzniesienia w Sudetach Wschodnich (Śnieżnik 1425 m n. p. m.) z roślinnością zielną, reprezentującą resztki elementu karpackiego w Sudetach o powierzchni 181,24 ha. Obejmujący szczytowy fragment góry, na wysokości 1150 - 1425 m n.p.m., ponad górną granicą lasu.

2.2. PARK KRAJOBRAZOWY

Na terenie gminy występuje **Śnieżnicki Park Krajobrazowy** utworzony w 1981 r., w celu ochrony unikalnej w skali Sudetów szaty roślinnej, z licznymi gatunkami karpackimi, karpacko - alpejskimi, gatunkami kalcyfilnymi i endemicznymi, jak również przyrody nieożywionej oraz zjawisk krasowych, o powierzchni 28800 ha, z czego tylko ok. 10% powierzchni parku znajduje się na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka. Wokół Śnieżnickiego parku wyznaczona została otulina o powierzchni 14 900 ha. W jego skład wchodzą pasma górskie: Góry Bialskie, Masyw Śnieżnika i Góry Złote, stanowiące wschodnią „ścianę” Kotliny Kłodzkiej.

2.3. OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Na terenie gminy występuje **Obszar chronionego Krajobrazu Góry Bystrzyckie i Orlickie** - utworzony w 1981r. w celu ochrony wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowy ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z

turystyką i wypoczynkiem lub pełnienia funkcji korytarzy ekologicznych, o powierzchni 22 500 ha. Na terenie gminy obejmuje jej zachodnią część, w pasie między miastem Polanica - Zdrój a gminą Międzylesie co stanowi 50% całej powierzchni całego obszaru chronionego krajobrazu.

2.4. OBSZARY NATURA 2000

Program Natura 2000 funkcjonuje w zakresie ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt, a projekt listy obszarów opracowywany jest zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej. Na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka występują następujące obszary Natura 2000:

2.4.1 Dzika Orlica

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Dzika Orlica PLH020061 o powierzchni 539,7 ha, położony w górnym biegu doliny rzeki Dzikiej Orlicy, obejmujący terasy zalewowe, nadzalewowe i dolne partie zboczy doliny o ekspozycji głównie południowo - zachodniej, z dobrze zachowanymi siedliskami nadrzecznych górskich olszyn i łęgów, łąk górskich, lokalnie występującymi podgórskimi łęgami jesionowymi, zbiorowiskami ziołoroślowych łąk wilgotnych i świeżych łąk górskich, torfowiskami niskimi, zbiorowiska szuwarowymi i zaroślami wierzbowym, z siedliskami olszynki górskiej. Zagrożeniem dla siedlisk leśnych na tym obszarze może być niewłaściwa gospodarka leśna (głownie intensyfikacja, wycinka lasów łęgowych) lub wodna. W umiarkowanym stopniu zagrożenie stanowi inwazja obcych gatunków synantropijnych,

2.4.2 Sztolnia w Młotach

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Sztolnia w Młotach PLH020070 o powierzchni 12,4 ha, położony w miejscowości Młoty na skraju Gór Bystrzyckich, jedno z ważniejszych miejsc zimowania mopka na Dolnym Śląsku. Zagrożeniem dla zimujących nietoperzy jest penetracja i niepokojenie zwierząt.

2.4.3 Pasmo Krowiarki

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Pasmo Krowiarki PLH020019 o powierzchni 5 423,2 ha, główną wartością obszaru są zachowane buczyny storczykowe. W sąsiedztwie odsłonięć wapieni, na piarżyskach wapiennych i inicjalnych stadiach gleb rozwinęły się bardzo rzadkie w Polsce murawy kserotermiczne z rzędu Brometalia erecti. Murawy i buczyny nawapienne są siedliskiem wielu rzadkich, zagrożonych i prawnie chronionych gatunków roślin. Obszar ważny z uwagi na nagromadzenie flory i fauny związanej z siedliskami wapiennymi, stanowi również ważną ostoję chiropterofauny i obuwika w skali Polski.

2.4.4 Dolina Bystrzycy Łomnickiej

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Dolina Bystrzycy Łomnickiej PLH020083 o powierzchni 951,7 ha, zajmujący fragment doliny rzeki Bystrzycy w jej środkowym i górnym biegu oraz wzdłuż jej prawobrzeżnego dopływu potoku Szklarnik, stanowiący terasy zalewowe, nadzalewowe oraz dolne i środkowe partie zboczy doliny rzecznej, z dobrze zachowanymi siedliskami łęgów olszowo - jesionowych, żyznych i kwaśnych buczyn, jaworzyn miesiącznicowych, zbiorowiskami ziołoroślowych łąk wilgotnych i bagiennych oraz świeżych łąk górskich, z mozaikowo występującymi torfowiskami niskimi, zbiorowiskami szuwarowymi oraz zaroślami wierzbowymi, którego najważniejszym walorem jest stanowisko bezlistu okrywowego, dla którego poważnym zagrożeniem może być intensyfikacja wycinki lasów,

melioracja obszarów torfowiskowych, kontynuacja budowy elektrowni wodnej szczytowo - pompowej w dolinie Bystrzycy na odcinku Wójtowice - Młoty.

2.4.5 Góry Bialskie i Grupa Śnieżnika

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Góry Bialskie i Grupa Śnieżnika PLH020016 o powierzchni 19038,5 ha, zajmujący góry Bialskie i Śnieżnik oddzielone doliną Białej Lądeckiej, stanowiący w masywie Śnieżnika monokultury świerkowe a w górach Bialskich płaty naturalnych lasów buczyny i borów świerkowych. Doskonale zachowana flora leśna (m.in. bory górnoreglowe i kwaśne buczyny) oraz flora muraw bliźniczkowych i wysokogórskich z kresowymi stanowiskami gatunków karpackich. Jest to obszar o bardzo wysokiej różnorodności biologicznej dzięki dużemu lokalnemu zróżnicowaniu wysokości, różnorodności geologicznej a także przenikaniu się elementów flory sudeckiej i karpackiej. Cenne miejsca zimowania nietoperzy - jaskinia Niedźwiedzia, sztolnie masywu Śnieżnika. Zagrożeniem może być zanieczyszczenie powietrza, gradacje szkodników leśnych oraz presja turystyczna.

2.5. POMNIKI PRZYRODY

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz twory odznaczające się indywidualnymi cechami, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Obiekty objęte tą formą ochrony przyrody podlegają ochronie na podstawie przepisów Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880 z poźn. zm,).

Zgodnie z rozporządzeniem nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie pomników przyrody, znajdujących się na terenie województwa dolnośląskiego (Dz. Urz. Woj. Doln. nr 221 poz.2494) w granicach Gminy Bystrzyca Kłodzka występują: 17 pomników przyrody ożywionej (drzewa) i 1 pomnik przyrody nieożywionej (skałki).

Lokalizację pomników przyrody przedstawiono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze” oraz wymieniono w załączniku nr 6 – Wykaz pomników przyrody.

2.6. ROŚLINY CHRONIONE

Ochrona gatunkowa roślin ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących roślin, jak i gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej.

Obiekty objęte tą formą ochrony przyrody podlegają ochronie na podstawie przepisów Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.).

Lokalizację stanowisk roślin chronionych przedstawiono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze” oraz zestawiono w załączniku nr 3 – Wykaz gatunków roślin chronionych.

2.7. ZWIERZĘTA CHRONIONE

Ochrona gatunkowa zwierząt ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących osobników zapewniając im właściwą ochronę przed zagrożeniami.

Obiekty objęte tą formą ochrony przyrody podlegają ochronie na podstawie przepisów Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.). Lokalizację stanowisk zwierząt chronionych i rzadko występujących przedstawiono na rysunku

„Uwarunkowania przyrodnicze” oraz zestawiono w załączniku nr 4 – Wykaz zwierząt rzadko występujących, podlegających ochronie .

2.8. DRZEWA I KRZEWY

Aleje i szpalery zabytkowe do zachowania i odtworzenia zostały oznaczone na rysunku „Uwarunkowania kulturowe”.

2.9. GLEBY CHRONIONE

Gleby podlegają ochronie polegającej m.in. na ograniczaniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze, zapobieganiu procesom ich degradacji i dewastacji oraz konieczności ich rekultywacji. Szczegółowe zasady ochrony gruntów rolnych określają przepisy właściwej ustawy.

A terenie gminy gleb najlepszych pod względem bonitacji jest znikoma ilość- 0,3% gleb II klasy, a dominują gleby klas IV, które stanowią blisko 50% wszystkich gleb w gminie. Ponadto duży procent stanowią gleby klas III i V. Ilość.

2.10. LASY ORAZ GRUNTY LEŚNE

Grunty leśne podlegają ochronie polegającej m.in. na ograniczaniu przeznaczania ich na cele nieleśne lub nierolnicze oraz zapobieganiu procesom ich degradacji i dewastacji, a także przywracaniu wartości użytkowej gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej.

Lasy podlegają ochronie, polegającej na trwałym utrzymaniu lasu oraz konieczności zapewnienia przez właścicieli lasów ciągłości ich użytkowania szczególnie poprzez zachowanie w lasach roślinności leśnej.

Szczegółowe zasady ochrony w tym zakresie określają aktualne przepisy.

Tereny lasów występujące na terenie gminy oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”.

2.11. ZŁOŻA KOPALIN

Kopaliny podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym również kopalin towarzyszących oraz konieczności uzyskania odpowiedniej koncesji zgodnie obowiązującymi przepisami.

Granice udokumentowanych złóż występujących na terenie gminy wskazano na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”.

2.12. WODY POWIERZCHNIOWE

Wody powierzchniowe podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami, zapobieganiu i przeciwdziałaniu naruszania równowagi przyrodniczej i wywoływania zmian ograniczających lub powodujących ich nieprzydatność zarówno dla ludzi, zwierząt jak i roślin.

Większe zbiorniki wodne oraz większe cieki występujące na terenie gminy oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”.

2.13. WODY PODZIEMNE

Wody podziemne podlegają ochronie polegającej na niedopuszczeniu do ich zanieczyszczenia oraz zapobieganiu i przeciwdziałaniu szkodliwym wpływom na obszary ich zasilania.

Na obszarze gminy leżą dwa główne zbiorniki wód podziemnych, a mianowicie: GZWP nr 339 „Zbiornik Śnieżnik - Góry Bialskie" oraz GZWP nr 341 „Niecka Wewnątrzsudecka Kudowa Zdrój - Bystrzyca Kłodzka", dla których wyznaczono również strefy ONO – obszar najwyższej ochrony.

Granice zasięgu zbiorników wód podziemnych oraz stref ochronnych oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze".

2.14. WALORY KRAJOBRAZOWE

Gmina Bystrzyca Kłodzka jest bardzo bogata pod względem wartości krajobrazowych. Występują tu obszary ochronione między innymi: obszary Natura 2000, obszar chronionego krajobrazu, park krajobrazowy, pomniki przyrody, rezerwaty. W tym zakresie na terenie gminy należy stwierdzić bardzo duży potencjał rozwoju.

2.15. CMENTARZE I ZIELEŃ CMENTARNA

Cmentarze podlegają ochronie, polegającej na utrzymywaniu ich jako terenów zielonych o założeniu komponowanym, i ochronie zieleni cmentarnej przed jej zniszczeniem. Szczegółowe zasady ochrony określają przepisy ustawy.

Tereny cmentarzy występujące na terenie gminy oznaczono na rysunku uwarunkowań „Stan istniejący".

3. ELEMENTY ZASOBÓW ŚRODOWISKA KULTUROWEGO – OBIEKTY I OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE

3.1. OBIEKTY ARCHITEKTURY UJĘTE W REJESTRZE ZABYTKÓW

Obiekty architektury ujęte w rejestrze zabytków podlegają ochronie zgodnie z obowiązującą ustawą, polegającej m.in. na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją oraz zapewnieniu im warunków trwałego zachowania. Zabytki ujęte w formie wpisu obiektu do rejestru zabytków zostały wymienione w załączniku nr 2 „Wykaz obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków", a ich orientacyjna lokalizacja została wyznaczona na rysunku „Uwarunkowania kulturowe".

3.2. OBSZARY I ZAŁOŻENIA PARKOWE UJĘTE W REJESTRZE ZABYTKÓW

Podlegają ochronie, polegającej m.in. na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją oraz zapewnieniu im warunków trwałego zachowania. W granicach gminy parki oraz założenia ogrodowe podlegające ochronie konserwatorskiej, ujęte w rejestrze zabytków znajdują się w Długopolu Zdrój, Gorzanowie, Nowym Waliszowie, Starym Waliszowie oraz Wilkanowie. Cenne założenia parkowe zostały wymienione w załączniku nr 2 „Wykaz obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków", zaś układy zabytkowej zieleni zostały oznaczone na rysunku „Uwarunkowania kulturowe".

3.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Podlegają ochronie zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków, polegającej przede wszystkim na konieczności uzyskania odpowiedniego zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla inwestycji prowadzonych w granicach lub bezpośrednim sąsiedztwie stwierdzonego stanowiska archeologicznego.

Wszystkie stanowiska archeologiczne występujące na terenie gminy zostały oznaczone na rysunku „Uwarunkowania kulturowe" i wymienione w załączniku nr 1 „Wykaz stanowisk archeologicznych".

Na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka znajduje się kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych łącznie w 18 miejscowościach i wsiach. Są one świadectwem obecności człowieka na tych terenach już w epoce kamiennej. Później prowadził tędy szlak bursztynowy i inne szlaki handlowe. Wzdłuż nich oraz wzdłuż rzek zaczęło rozwijać się osadnictwo, a jego ślady pozostały do dzisiaj. Ustanowione stanowiska archeologiczne odsłaniają głównie:

- osady (Gorzanów),
- grodziska (Gorzanów, Ponikwa),
- huta szkła (Lasówka, Marcinków, Międzygórze, Szklarka, Wilkanów),
- wieża rycerska (Stara Łomnica),
- ślady osadnictwa z XIV/XV (Gorzanów, Idzików, Mielnik, Ponikwa, Stara Bystrzyca, Starkówek, Wilkanów, Zalesie),
- fort (Wójtowice, Pokrzywno).

CZĘŚĆ XII
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka nie występują udokumentowane tereny zagrożone osuwaniem się mas ziemnych. W dokumentach tj.: „Rejestracja i inwentaryzacja naturalnych zagrożeń geologicznych na terenie całego kraju, ze szczególnym uwzględnieniem osuwisk oraz innych zjawisk geodynamicznych", w oparciu o które Starosta Kłodzki prowadzi rejestr terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych, aktualnie nie ma udokumentowanego zagrożenia geologicznego.

Niemniej jednak w rejonach stoków górskich, stromych zboczy dolinnych, krawędzi powierzchni terasowych itp. możliwe jest wystąpienie zagrożenia spowodowanego ruchami masowymi ziemi (tj. spełzywania, osuwania bądź obrywania się powierzchniowych warstw skał). Takie zjawiska można zaobserwować w pobliżu miejscowości : Młoty (spływ potoków rumoszowych), Stary Wielisław i Gniewoszów (obrywy skalne), Pławnica i Poręba (zsuwy glin po starszym podłożu). Są to usuwiska stare, jednak okresowo uruchamiane. Nasilenie ruchów masowych występuje zwłaszcza na obszarach pozbawionych lasów, dlatego obszary takie nie powinny być terenem budowy. Ponadto na terenie objętym analizą występują obszary predysponowane do występowania osuwisk, które obejmują głównie obszary wychodni margli górno kredowych i metamorficznych, związane są ściśle ze strefami podcięć erozyjnych oraz załamań stoków głównie wzdłuż doliny Bystrzycy Dusznickiej. Obszary takie, zwłaszcza przykryte osadami deluwialnymi o dużej miąższości, wykazują potencjalna niestabilność geodynamiczną, głównie ze względu na intensywne zawodnienie warstwy stokowej i podcinanie stoku przez erozję rzeczną. Dotyczy to również wychodni utworów kredowych wzdłuż krawędzi morfologicznych dolinie Nysy Kłodzkiej, Wilczki i Waliszowskiego Potoku. Obszarem potencjalnych usuwisk mogą być także łupki łyszczykowe rejonu Gniewoszowa nachylone konsekwentnie do zboczy. Gliny deluwialne na stokach z powodu ograniczonej nośności związanej z osiadaniem, w przypadku położenia na nachylonych stokach - mają tendencję do spełzywania i stąd pękania obiektów.

Granice obszarów występowania lub predysponowanych do występowania ruchów masowych, obszarów osuwisk lub potencjalnych osuwisk lub spełzywania zboczy (zgodnie z dokumentacja Starostwa w Kłodzku - załącznik nr 1 do postanowienia Starosty Kłodzkiego nr PG. 19/2011 z dnia 29 kwietnia 2011 r., znak PG.644.21.02.2011) oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze".

CZĘŚĆ XIII
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

1. KRUSZYWA NATURALNE

Na terenie gminy występują dwie grupy surowców mineralnych: surowce skalne oraz wody lecznicze. Surowce skalne, obejmujące 4 złoża z ważną koncesją, 8 złóż udokumentowanych oraz 6 perspektywicznych. Są to przede wszystkim kamienie drogowe i budowlane.

2. WODY MINERALNE

Wody mineralne leczniczo wykorzystywane są przede wszystkim w Uzdrowisku Długopole Zdrój. Są to szczawy wodorowęglanowo - wapniowo - sodowo - magnezowe, bogato nasycone dwutlenkiem węgla. Ich zasoby eksploatacyjne wynoszą 1,95 m3/h. Eksploatacja na skalę przemysłową prowadzona jest wyłącznie w Gorzanowie (Cyranka i Mineral).

3. OBSZARY WYSTĘPOWANIA ZŁÓŻ

W granicach opracowania występują tereny udokumentowanych złóż kopalin, jak i wód mineralnych. Złoża omówionych powyżej surowców skalnych zlokalizowane są przede wszystkim w północno-wschodniej części gminy. Złoża wód mineralnych (wody lecznicze mineralne i słabo mineralizowane) występują w rejonie Długopola Zdrój, Szczawiany oraz Gorzanowa. Złoża podlegają ochronie, polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym również kopalin towarzyszących oraz konieczności uzyskania odpowiedniej koncesji zgodnie z zasadami określonymi w odpowiednich aktach prawa.

Granice udokumentowanych złóż oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”.

4. WODY PODZIEMNE

Na obszarze gminy Bystrzyca Kłodzka występują trzy piętra wodonośne:

- czwartorzędowe,
- kredowe oraz
- w utworach krystalicznych.

Najistotniejszym piętrem w gospodarce wodami jest piętro kredowe – intensywnie eksploatowane przez wszystkie większe głębinowe ujęcia wód. Utworami wodonośnymi są tu przede wszystkim spękane strefy piaskowca, wapieni oraz margli, zasilane głównie przez

infiltrację wód opadowych, a w głębszych partiach przez wychodnie utworów kredowych lub wody pięter sąsiednich. Wydajność otworów wynosi od kilku do kilkudziesięciu m^3/h.

Z piętra czwartorzędowego korzysta się głównie w obszarach doliny Nysy Kłodzkiej, gdzie wody ujmowane są przeważnie w studniach kopanych z utworów staroplejstoceńskiej powyższej doliny. Utwory wodonośne, charakteryzujące się dobrą przepuszczalnością, zostały utworzone przede wszystkim z piasków oraz żwirów rzecznych i wodnolodowcowych, a ich miąższość wynosi od kilku do kilkudziesięciu metrów.

W obrębie piętra wodonośnego w utworach krystalicznych - wody podziemne występują na głębokości od kilku do kilkudziesięciu m, w strefach spękań oraz szczelinach utworów krystalicznych.

Ponadto obszar gminy leży w bezpośrednim zasięgu dwóch głównych zbiorników wód podziemnych, a mianowicie: GZWP nr 339 „Zbiornik Śnieżnik - Góry Bialskie” oraz GZWP nr 341 „Niecka Wewnątrzsudecka Kudowa Zdrój - Bystrzyca Kłodzka”, dla których wyznaczono również strefy ONO – obszar najwyższej ochrony.

Granice zasięgu zbiorników wód podziemnych oraz stref ochronnych oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”, a także na planszy „Rysunek Studium”.

Ujęcia wody na obszarze gminy Bystrzyca Kłodzka zostały wyszczególnione w Części XIV w Rozdziale „Uwarunkowania wynikające z uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej”, a lokalizację ważniejszych ujęć oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze”, a także na planszy „Rysunek Studium”.

CZĘŚĆ XIV
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Na terenie gminy występują następujące złoża:

- Długopole Zdrój (wody mineralne) WL 8514,
- Szczawina (wody słabo mineralizowane) 8606 WL,
- Nowy Waliszów - Soczewka C (zagospodarowane) 6022 KD,
- Mielnik (eksploatowane okresowo) 4520 KD,
- Romanowo Górne (rozpoznane szczegółowo) 1046 KD,
- Romanowo - Waliszów Południe (zagospodarowane) 8864 KD,
- Stara Bystrzyca (eksploatacja zaniechana) 1005 KD,
- Romanowo - Waliszów (eksploatacja zaniechana) 6215 KD,
- Piotrowice - Północ (rozpoznane szczegółowo) 10886 KD,
- Piotrowice - Południe (rozpoznane szczegółowo) 10884 KD,
- Nowy Waliszów - Soczewka D (rozpoznane szczegółowo) 8771 KD,
- Nowy Waliszów (szac.) (o zasobach prognostycznych) 5033 KD,
- Nowy Waliszów (rozpoznane szczegółowo) 1004 KD,
- Gorzanów (wody mineralne) 10992 WL,

przy czym siedem pierwszych posiada koncesję na wydobycie. Problematykę ilustruje poniższa tabela:

Lp	Nazwa złoża	Kod, ID złoża	Teren górniczy	Pow. terenu górniczego	Obszar górniczy	Pow. obszaru górniczego
1	Długopole-Zdrój	8514 WL	„Długopole - Zdrój" ustanowiony koncesją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa Nr 87/92 z dnia 30.10.1992 r.	6 005 650 m^2	„Długopole - Zdrój" ustanowiony decyzją Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej	6 005 650 m^2
2	Szczawina	8606 WL	„Szczawina" ustanowiony koncesją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa Nr 88/92 z dnia 30.10.1992 r.	3 383 500 m^2	ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych	3 383 500 m^2
3	Nowy Waliszów-Soczewka C	6022 KD koncesja	„Nowy Waliszów- Soczewka C„ ustanowiony koncesją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa Nr 45/96 z dnia 21.11.1996 r.	367 269 m^2	ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych	50 888 m^2

Lp	Nazwa złoża	Kod, ID złoża	Teren górniczy	Pow. terenu górniczego	Obszar górniczy	Pow. obszaru górniczego
4	Mielnik	4520 KD koncesja	„Mielnik" ustanowiony koncesją Wojewody Wałbrzyskiego Nr 9/93 z dnia 31.01.1993 r.	512 873 m^2	ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych	40 888 m^2
5	Romanowo Górne	1046 KD	„Romanowo Górne I" ustanowiony koncesją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa Nr 26/96 z dnia 27.06.1996 r.	1 971 471 m^2	ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych	592 527 m^2
6	Romanowo - Waliszów Południe	8864 KD	„Romanowo - Waliszów Południe" ustanowiony koncesją Wojewody Dolnośląskiego Nr 2/E/03 z dnia 09.01.2003 r.	531.821 m^2	ustanowiony decyzją Wojewody Dolnośląskiego	18 038 m^2
7	Rogóżka (złoże poza granicą opracowania)	1023 KD	„Rogóżka II" ustanowiony koncesją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa Nr 29/96 z dnia 18.07.1996 r.	1 030 000 m^2	ustanowiony decyzją Wojewody Dolnośląskiego	145 200 m^2
8	Stara Bystrzyca	1005 KD	-	-	„Bystrzyca I" ustanowiony decyzją Ministra Administracji i Gospodarki Przestrzennej	103 030 m^2
9	Romanowo - Waliszów	6215 KD	-	-	zniesiony	-
10	Piotrowice - Północ	10886 KD	-	-	-	-
11	Piotrowice-Południe	10884 KD	-	-	-	-
12	Nowy Waliszów - Soczewka D	KD 8771	-	-	-	-
13	Nowy Waliszów (szac.)	KD 5033	-	-	-	-
14	Nowy Waliszów	KD 1004	-	-	-	-
15	Gorzanów	WL 10922				

Tabela 25 - Wykaz złóż wraz z terenami i obszarami górniczymi na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło: Rejestr Obszarów Górniczych KOGA (KOGA/PIG), http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/MIDASGIS/TabObszary, Centralna Baza Danych Geologicznych PIG (CBDG/PIG) http://baza.pgi.gov.pl/website/cbdg/viewer.htm).

Granice terenów oraz obszarów górniczych oznaczono na rysunku „Uwarunkowania przyrodnicze".

W obszarze zmiany Studium nr 4 występują następujące złoża, tereny oraz obszary górnicze:

Złoże	Koncesja na wydobycie		Nazwa OG i TG	Stan zagospodarowania	Zasoby geologiczne w tys. ton		Wydobycie w tys. ton	Uwagi
	numer	ważna do			bilansowe	przemysłowe		
Romanowo Górne Pole A	26/96	2046r.	Romanowo Górne I	T	132,037	132,037	--	--
Romanowo Górne Pole B			Romanowo Górne I					
Romanowo Górne Pole C			Romanowo Górne I					
Romanowo-Waliszów III Pole C	4/E/2007	2047	OG.Romanowo-Waliszów III Pole C TG. Romanowo Górne I	Z	8,967	8,967	--	--
Romanowo-Waliszów Pole A	4/E/2007	2047	OG Romanowo-Waliszów III Pole A TG Romanowo-Waliszów III	Z	47,283	1,812	--	--
Romanowo Waliszów Pole B	4/E/2007	2047	--	Z	--	--	--	--
Romanowo-Waliszów Południe	--	--	Romanowo Waliszów Południe	R	--	--	--	--

Uwagi: R – złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo E – złoże eksploatowane, P – perspektywiczne, T – złoże zagospodarowane, eksploatowane okresowo, M – złoże skreślone z bilansu zasobów, Z – eksploatacja złoża zaniechana. bd – brak danych

Poza projektowanym obszarem górniczym Romanowo Waliszów III pozostają udokumentowane na stan 31.12.2000 w granicach pola B oraz część zasobów pola A w łącznej ilości 7325 tys ton zasobów bilansowych w kat C1.

CZĘŚĆ XV
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO UZBROJENIA TERENU ORAZ STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Komunikacja na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 33 (Kłodzko - granica państwa), drogi wojewódzkie nr 388, nr 389, nr 392, drogi powiatowe, gminne oraz linia kolejowa o znaczeniu międzynarodowym. Na terenie gminy zlokalizowane jest również polowe lądowisko.

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU KOMUNIKACJI DROGOWEJ

Układ komunikacyjny w gminie jest obsługiwany przez czterech zarządców dróg: GDDKiA, Dolnośląską Służbę Dróg i Kolei, Zarząd Dróg Powiatowych, Zarząd Dróg Gminnych. Gęstość sieci transportowej jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb związanych z komunikacją. Ze względu na konieczność dostosowania do parametrów technicznych niektóre odcinki dróg wymagają modernizacji.

1.1. DROGA KRAJOWA:

Droga krajowa nr 33, klasy G przechodząca przez gminę Bystrzyca Kłodzka posiada przebieg południkowy. Jej zadaniem jest połączenie Kłodzka z polsko - czeskim przejściem granicznym w Boboszowie. Na terenie gminy, do miejscowości położonych w sąsiedztwie drogi można zaliczyć: Mielnik, Stary Waliszów, Bystrzycę Kłodzką (obwodnica), Wilkanów. Droga nr 33 odgrywa istotną rolę zarówno w ruchu międzyregionalnym, jak i międzynarodowym.

Sieć drogową na poziomie należy uznać za niewystarczającą. Istnieje pilna konieczność wyprowadzenia ruchu tranzytowego poza jednostki osadnicze.

1.2. DROGI WOJEWÓDZKIE

Drogi te posiadają znaczenie regionalne i łączą duże ośrodki miejskie. Na terenie gminy Bystrzyca Kłodzka są to:

- nr 388 Bystrzyca Kłodzka - Polanica-Zdrój - Ratno-Dolne, klasy G; początek drogi znajduje się w centrum miasta Bystrzyca Kłodzka. Trasa na terenie Gminy przebiega wzdłuż następujących miejscowości: Bystrzyca Kłodzka, Szklarka, Stara Łomnica, Pokrzywno, Starkówek.
- nr 389 - Autostrada Sudecka, klasy Z: Duszniki Zdrój - Międzylesie; na analizowanym obszarze droga przebiega w sąsiedztwie miejscowości: Lasówka, Mostowice, Spalona, Poręba zlokalizowane w zachodniej części gminy.
- nr 392 Żelazno - Bystrzyca Kłodzka, klasy G: droga obsługuje tereny zlokalizowane we wschodniej części gminy przechodząc przez Idzików, Pławnice oraz Bystrzycę Kłodzką.

Sieć drogową na tym poziomie należy uznać za wystarczającą. W perspektywie należy poprawić stan i parametry istniejących dróg.

1.3. DROGI POWIATOWE

Drogi powiatowe posiadają lokalne znaczenie i parametry techniczne zbliżone do klasy L. W gminie Bystrzyca Kłodzka do dróg powiatowych należą:

- **3228 D:** Trzebieszowice - Nowy Waliszów - Bystrzyca Kłodzka,
- **3231 D:** Wilkanów - Międzygórze,
- **3232 D:** Domaszków - Międzygórze,
- **3235 D:** Bystrzyca Kłodzka - Długopole Zdrój - Roztoki,
- **3236 D:** Spalona - Nowa Bystrzyca - Bystrzyca Kłodzka,
- **3237 D:** Gorzanów - Mielnik,
- **3238 D:** Kłodzko - Gorzanów - Stara Łomnica,
- **3264 D:** Piotrowice - Stary Waliszów,
- **3265 D:** Bystrzyca Kłodzka - Stary Waliszów,
- **3266 D:** Nowy Waliszów - Kamienna - Idzików,
- **3267 D:** Idzików - Marianówka - Szklary,
- **3268 D:** Idzików - Wilkanów - do drogi krajowej 33,
- **3274 D:** Mostowice - Poniatów - Niemojów - Lesica - Międzylesie,
- **3276 D:** Poniatów - Poręba - Długopole Zdrój,
- **3277 D:** Bystrzyca Kłodzka - Wyszki - Długopole Zdrój,
- **3278 D:** Gorzanów - Zabłocie - Bystrzyca Kłodzka,
- **3281 D:** Gorzanów - Topolice,
- **3282 D:** Stara Bystrzyca - Zalesie,
- **3283 D:** Szklarka - Szczawina,
- **3284 D:** Wójtowice - Huta,
- **3285 D:** Od drogi wojewódzkiej 389 - Młoty - Nowa Bystrzyca,
- **3286 D:** Starkówek - Nowa Łomnica - Stara Łomnica,
- **3287 D:** Starkówek - Paszków,
- **3288 D:** Starkówek - Pokrzywno,
- **3289 D:** Stary Wielisław - Stara Łomnica,
- **3311 D:** Przez wieś Stara Łomnica.

Sieć drogową na tym poziomie należy uznać za wystarczającą. W perspektywie należy poprawić stan i parametry istniejących dróg.

1.4. DROGI GMINNE

Drogi gminne zapewniają wewnętrzny transport i komunikację na terenie gminy, jak również zapewniają połączenie z drogami krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi. Drogi gminne zajmują około 20 km długości. Jakość techniczna jest niska i wymaga modernizacji. Część dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową i ma zbyt małe szerokości pasów drogowych.

Sieć drogową na tym poziomie należy uznać za niewystarczającą.

1.5. TERENY OBSŁUGI KOMUNIKACJI SAMOCHODOWEJ

W zakresie komunikacji samochodowej na terenie gminy istnieją stacja paliw (Bystrzyca Kłodzka), stacje kontroli pojazdów (Bystrzyca Kłodzka, Stara Bystrzyca) oraz drobne warsztaty np. wulkanizacje (Bystrzyca Kłodzka). Inną dziedziną obsługi komunikacji samochodowej są parkingi oraz garaże. Nie są one zbyt liczne na terenie gminy i w zasadzie nie tworzą dużych zespołów. Występują przede wszystkim w mieście i są to najczęściej miejsca postojowe przy ulicy, do obsługi pobliskich punktów usługowych.

Na rysunku „Stan istniejący" oznaczono ważniejsze tereny obsługi komunikacji.

1.6. KOMUNIKACJA AUTOBUSOWA

Na terenie gminy komunikacja autobusowa jest stosunkowo dobrze rozwinięta, najwięcej połączeń zarejestrowano na linii Bystrzyca Kłodzka - Kłodzko. Trasa ta obsługiwana jest przez blisko 20 kursów bezpośrednich dziennie realizowanych przez spółkę PKS w Kłodzku. W Bystrzycy Kłodzkiej zlokalizowana jest siedziba placówki terenowej przewoźnika oraz dworzec autobusowy. Liczba połączeń autobusowych w ostatniej dekadzie zmalała. Fakt ten wynika z redukcji kosztów oraz zmniejszenia popytu na usługi przewozowe.

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU KOMUNIKACJI KOLEJOWEJ

Przez obszar gminy przebiega międzynarodowa linia kolejowa nr C-E 59, łącząca południe kraju z północą. Trasę w Polsce wyznaczają miejscowości Międzylesie - Wrocław - Kostrzyn - Szczecin. Jest również fragmentem ciągu transportowego biegnącego z Malmö – Ystad do Ostravy i stanowi połączenie Skandynawii z Europą Środkowo-Wschodnią. Istnieją plany modernizacji mające na celu dostosowanie parametrów linii do standardów technicznych pozwalających na zwiększenie prędkości pociągów pasażerskich do 160 km/h, a pociągów towarowych do 120 km/h.

Połączenie kolejowe zapewniają dużą dostępność mieszkańcom Bystrzycy Kłodzkiej, zarówno miasta powiatowego jak i wojewódzkiego. Na obszarze gminy znajdują się 4 stacje kolejowe: Bystrzyca Kłodzka, Bystrzyca Kłodzka - Przedmieście, Długopole Zdrój i Gorzanów.

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO - ŚCIEKOWEJ

3.1. GOSPODARKA WODNA

Nie wszystkie wsie znajdujące się w obrębie gminy Bystrzyca Kłodzka są zwodociągowane. Na terenie gminy znajduje się 17 wodociągów, które są obsługiwane przez Zarząd Wodociągów i Kanalizacji. Znajdują się w miejscowościach: Bystrzyca Kłodzka, Długopole Dolne, Długopole Zdrój, Gorzanów, Międzygórze, Mielnik, Nowa Bystrzyca (częściowo zwodociągowana), Nowa Łomnica, Nowy Waliszów (częściowo zwodociągowany), Piotrowice (częściowo zwodociągowane), Ponikwa, Stara Bystrzyca, Stara Łomnica, Starkówek (częściowo zwodociągowany), Szklarka, Wójtowice (częściowo zwodociągowane) i Zabłocie. Woda czerpana jest głównie z ujęć powierzchniowych a w niewielkiej ilości z podziemnych. Głównym dostarczycielem wody jest ujęcie wody w Młotach, które zaopatruje miasto i część obszarów wiejskich.

Stan techniczny przedwojennej sieci wodociągowej jest zły i wymaga modernizacji. Łączna długość sieci rozdzielczej czynnej wynosi 93,7 km.

Na terenie gminy występują następujące ujęcia wody:

L.p.	Miejscowość	Użytkownik	Zasoby m^3/h Pobór m^3/d	Rodzaj ujęcia	Strefa ochronne ujęcia wód
1	Bystrzyca Kłodzka	ZWiK Bystrzyca Kłodzka	80,0/-		
2	Bystrzyca Kłodzka	Mondi Packaging BZWP Sp. z o.o.	50,0/-		ochrona pośrednia - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 25.09.2001 r. nr OŚR 6225 - 12/2001
3	Bystrzyca Kłodzka	Fabryka Mebli	16,0/-		
4	Bystrzyca Kłodzka	Gminna Spółdzielnia	12,6/-		
5	Bystrzyca Kłodzka	Szpital	11,0/-		
6	Biała Woda - „Puchaczówka”	Stacja TV	- /112,32	ujęcie źródliskowe	
7	Gorzanów		160,0/-	podziemne	ochrona pośrednia - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 21.09.1993 r. nr OŚ IV - 6210/71/1993
8	Gorzanów	Mineral S.C.	22,5/-	samowypływ	ochrona pośrednia - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 21.05.1998 r. nr OŚ IV - 6210/53/1998
9	Gorzanów ujęcie Złota Kaczka	Samopomoc Chłopska Bystrzyca Kłodzka	17,0/-	samowypływ	ochrona pośrednia wewnętrzna - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 17.11.2000 r. nr OŚR 6225 - 08/2000
10	Gorzanów	Rozlewnia Wód	7,56/-		ochrona pośrednia wewnętrzna i zewnętrzna - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 22.08.1995 r. nr OŚ IV - 6210/83/1995
11	Międzygórze	Schronisko na Śnieżniku	- /5,5 dm3/s	powierzchniowe ze strefy źródliskowej	ochrona pośrednia wewnętrzna - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 22.09.1994 r. nr OŚ IV- 6210/74/1994
11	Międzygórze	ZWiK Bystrzyca Kłodzka (na terenie Lasów Państwowych)			
12	Młoty „Duży basen”, „Mały basen”	ZWiK Bystrzyca Kłodzka	- /1008	ujęcia źródliskowe	decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu nr OŚ IV - 6210/35/86
13	Młoty - „Zamkowa Kopa”	ZWiK Bystrzyca Kłodzka	- /576	ujęcia źródliskowe	ochrona pośrednia - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 06.08.1993 r. nr OŚ IV - 6210/17/1993
14	Młoty „Sztolnie”	ZWiK Bystrzyca Kłodzka	- /1730	ujęcie drenażowe	ochrona pośrednia wewnętrzna - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 21.04.1997 r. nr OŚ IV - 6210/28/1997
15	Starkówek	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			

L.p.	Miejscowość	Użytkownik	Zasoby m^3/h Pobór m^3/d	Rodzaj ujęcia	Strefa ochronne ujęcia wód
16	Szklarka	Lasy Państwowe	- /15		ochrona pośrednia wewnętrzna i zewnętrzna - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 20.06.2001 r. nr OŚR 6225 - 05/2001
17	Szklarka	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			wyłączone z eksploatacji
18	Wilkanów	Szkoła Podstawowa	2,0/-		
19	Wilkanów			ujęcie wody podziemnej	ochrona bezpośrednia i pośrednia zewnętrzna - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 26.05.2000 r. nr OŚR 6225 - 03/B/2000
20	Wilkanów na terenie Placówki Terenowej PKS SA				ochrona bezpośrednia - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 07.02.2006 r. nr OŚR 6225 - 1/2006
21	Poręba	ZWiK Bystrzyca Kłodzka	34,0/-		
22	Ponikwa				ochrona bezpośrednia - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 06.02.2006 r. nr OŚR 6225 - 02/05/2006
23	Pokrzywno „Kamienna Góra”				ochrona bezpośrednia i pośrednia zewnętrzna - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 18.06.2001 r. nr OŚR 6225 - 04/2001
24	Stara Łomnica			ujęcie wody powierzchniowej	ochrona bezpośrednia i pośrednia - decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Wałbrzychu z dnia 26.03.1992 r. nr OŚ IV - 6210/5/1992
25	Nowy Waliszów				ochrona bezpośrednia - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 02.08.2004 r. nr OŚR 6225 - 04/2004
26	Nowy Waliszów „Kambud”				ochrona bezpośrednia - decyzja Starostwa Powiatowego w Kłodzku z dnia 28.12.2006 r. nr OŚR 6225 - 03/2006
27	Mielnik	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			
28	Nowa Łomnica	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			
29	Nowa Bystrzyca	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			
30	Stara Bystrzyca	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			
31	Piotrowice	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			

L.p.	Miejscowość	Użytkownik	Zasoby m^3/h Pobór m^3/d	Rodzaj ujęcia	Strefa ochronne ujęcia wód
32	Długopole Zdrój (studnie i zbiorniki wyrównawcze we wsi Poręba)	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			studnie i zbiorniki wyrównawcze we wsi Poręba
33	Piotrowice	ZWiK Bystrzyca Kłodzka			

Tabela 26 - Zestawienie lokalizacji ujęć wód podziemnych i powierzchniowych posiadających pozwolenie wodnoprawne (źródło: Program ochrony środowiska miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka - PPW „Czyste Powietrze" Sp. z o.o., lipiec 2004 r., Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu).

Prawie cała gmina Bystrzyca Kłodzka tj. część znajdująca się w zlewni Morza Bałtyckiego znajduje się w strefie ochrony pośredniej ujęcia wody dla miasta Wrocławia (decyzja Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu nr RLS.gw.I.053/17/74 z dnia 31.03.1974 r.).

3.2. GOSPODARKA ŚCIEKOWA

Ukształtowanie terenu gminy oraz rozproszenie zabudowy ma znaczący wpływ na gospodarkę ściekową. W gminie tylko miasto jest skanalizowane. Na obszarach wiejskich gdzie kanalizacji nie ma, najczęściej stosuje się przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz bezodpływowe zbiorniki, z których nieczystości wywożone są do oczyszczalni ścieków w Bystrzycy Kłodzkiej. Do miejscowości gdzie planuje się budowę sieci kanalizacyjnej zalicza się Międzygórze i Długopole-Zdrój, a w następnej kolejności: Idzików, Pławnica, Stary i Nowy Waliszów oraz Stara i Nowa Łomnica.

Od 2002r. funkcjonuje w mieście przy ulicy Kłodzkiej mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków o docelowej przepustowości 4 000 m³/dobę, z możliwością przyjmowania 500 m³/dobę ścieków dowożonych. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Nysa Kłodzka. Sposób i realizacja pracy oczyszczalni nie powoduje znacznych emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ENERGETYCZNEJ

4.1. PRZESYŁOWE LINIE ENERGETYCZNE

Przez obszar gminy Bystrzyca Kłodzka przebiegają napowietrzne linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia - 110 kV. Od tego rodzaju sieci należy zachować strefy ochronne o minimalnej szerokości 40 m (tzn. 20 m po obu stronach linii, licząc w poziomie od osi linii).

Linie zbiegają się w głównym punkcie zasilania GPZ R-Bystrzyca, zlokalizowanym na działce nr 374/2 obręb Stary Waliszów.

Istniejące linie 110 kV oznaczono na rysunku „Stan istniejący".

4.2. ZASILANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ

Zasilanie w energię elektryczną obszaru gminy Bystrzyca Kłodzka pochodzi z głównego punktu zasilania GPZ R-Bystrzyca oraz GPZ R-Kłodzko i R-Lądek poprzez powiązania liniami elektroenergetycznymi średniego napięcia 20kV.

Istniejąca infrastruktura elektroenergetyczna została oznaczona na rysunku „Stan istniejący".

5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI ODPADAMI

5.1. GOSPODARKA ODPADAMI - WYWÓZ

Odpady na terenie Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka gromadzone są w pojemnikach i kontenerach na śmieci. Odbierane są od mieszkańców i składowane na wysypisku odpadów.

Międzygminny Związek Celowy, do którego należy gmina Bystrzyca Kłodzka zajmuję się problemami związanymi z ochroną środowiska, między innymi uporządkowaniem i racjonalnym gospodarowaniem odpadami oraz problemami gospodarki wodno-ściekowej.

5.2. SKŁADOWISKA ODPADÓW STAŁYCH

Aktualnie gmina nie posiada składowiska odpadów, gdyż składowisko odpadów komunalnych przy ulicy Kolonia w Bystrzycy Kłodzkiej decyzją Starosty musiało zaprzestać eksploatacji z końcem 2009 r.

6. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU POZOSTAŁYCH ELEMENTÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

6.1. ZAOPATRZENIE W GAZ

	ludność korzystająca z sieci gazowej [os]		zużycie gazu [tys. m^3]	
	ogółem	w mieście	ogółem	w mieście
2007	9 319	8 884	1 222,70	1 185,90
2008	9 269	8 830	1 230,80	1 195,60
2009	9 209	8 775	1 234,40	1 200,50

Tabela 27 - Poziom zgazyfikowania gminy Bystrzyca Kłodzka (źródło: GUS - stan na 2007-2009)

Przez teren gminy przebiega sieć gazowa o ciśnieniu do 0,4 MPa oraz gazociąg podwyższonego średniego ciśnienia 1,6 MPa wraz z istniejącymi stacjami redukcyjno - pomiarowymi I-go stopnia.

Ze względu na zwiększone zainteresowanie klientów korzystaniem z paliwa gazowego planowana jest rozbudowa istniejącej sieci. Niestety na dzień dzisiejszy z gazu mogą korzystać tylko Bystrzyca Kłodzka i Gorzanów.

6.2. TELEKOMUNIKACJA

6.2.1 Sieć telefoniczna

Gmina Bystrzyca Kłodzka posiada sieć telekomunikacyjną w postaci linii napowietrznych oraz kablowych doziemnych wraz z centralami telefonicznymi. Dostęp do sieci zapewnia kilka podmiotów, głównie: Telekomunikacja Polska S.A., Dialog S.A.

Na terenie gminy istnieją również sieci telefonii komórkowej.

6.2.2 Sieć internetowa

Dostęp do internetu w gminie uzależnione jest od położenia. Największe możliwości dostępu do sieci ma miasto Bystrzyca Kłodzka. Tereny wiejskie niestety mają ograniczony dostęp. Wynika to przede wszystkim z rozproszonej zabudowy i ukształtowania terenu.

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Gmina prowadzi współpracę z przygranicznymi miastami z terenu Republiki Czech oraz prowadzi współpracę z innymi miastami Polski w ramach związków, stowarzyszeń i partnerstw.

CZĘŚĆ XVI
ZAŁĄCZNIKI TEKSTOWE

ZAŁĄCZNIK NR 1 - WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

Na potrzeby niniejszego „Studium” wykorzystano następujące materiały charakteryzujące stan i kierunki rozwoju środowiska kulturowego na terenie miasta i gminy:
- „Studium środowiska kulturowego gminy Bystrzyca Kłodzka” autorstwa I. Rybka-Ceglecka, M. Boguszewicz, D. Wiśniewska - 1995r.,
- „Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego Bystrzycy Kłodzkiej” autorstwa G. Grajewski, A. Ornatek, D. Wiśniewska - 1994r.,
- karty stanowisk archeologicznych Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) dla miasta i gminy Bystrzyca Kłodzka.

W „Studium” przyjęto zasadę, że odnośnie archiwalnych stanowisk archeologicznych o lokalizacji przybliżonej zostanie przyjęty aktualnie stosowany system oznaczeń (tzn. czarny trójkąt). Stanowiska archeologiczne o lokalizacji nieznanej oznaczono trójkątem z wypełnieniem białym. Odnośnie stanowisk archeologicznych o określonej powierzchni (do 0,5 ha i powyżej 0,5 ha) zostaną oznaczone jedynie przybliżone lokalizacje stanowisk archeologicznych (obszary ze szrafurą). W celu wyraźnego określenia, iż jest to uproszczony system oznaczania lokalizacji i rozmiarów zabytków archeologicznych na rysunku „Uwarunkowania kulturowe” oraz na „Rysunku Studium” zastosowano odpowiedni symbol w centrum każdego stanowiska.

Bystrzyca Kłodzka
- 2/2/97-25 - Znalezisko luźne, chronologia: okres wpływów rzymskich (denar Wespazjana 69-79 r. n.e.),
- 3/3/97-25 - Znalezisko luźne, chronologia: okres wpływów rzymskich (denar Trajana 98-117 r. n.e.),

Bystrzyca Kłodzka – Niedźwiedna,
- 1/6/97-25 - Niedźwiedna - Znalezisko luźne, chronologia: okres wpływów rzymskich (denar Wespazjana),
- 2/7/97-25 - Niedźwiedna - Znalezisko luźne, chronologia: okres wpływów rzymskich (denar Trajana),
- 5/1/97-24 - Osada, chronologia: średniowiecze,
- 4/8/97-25 - Osada, chronologia: późne średniowiecze,
- 1/1/97-25 - Cmentarzysko ciałopalne, chronologia: nieokreślona.

Gorzanów
- 2/4/96-24 - Osada, chronologia: średniowiecze,
- 3/5/96-24 - Grodzisko, chronologia: wczesne średniowiecze, osada, chronologia: XIV-XV wiek,
- 4/7/96-24 - Osada, chronologia: XV wiek,
- 5/8/96-24 - Osada, chronologia: XIV-XV wiek,
- 6/9/96-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: XV wiek,
- 7/10/96-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: XIV-XV wiek,
- 8/11/96-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: XV wiek,
- 1/3/96-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: średniowiecze,

- 1/1/96-25 - dawniej Mielnik - Ślad osadnictwa, chronologia: średniowiecze; ślad osadnictwa, chronologia: XVII- XVIII wiek,
- 9/13/96-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: epoka kamienia,
- 1/1/96-24 - dawniej Szklarka - Huta szkła, chronologia: II poł. XIV w.

Idzików
- 1/4/97-25 - Ślad osadnictwa, chronologia: XVII-XVIII wiek,
- 3/1/98-26 - Zamek, chronologia: XIV wiek, wpisane do rejestru zabytków - nr 2027 dnia 05.05.1972r.,
- 2/5/97-25 - Huta szkła, chronologia: XIV-XV wiek.

Lasówka
- 1/1/97-23 - Huta szkła, chronologia: XVII-XX wiek.

Marcinków
- 1/3/97-26 - dawniej - Kamienna - Huta szkła, chronologia: XIV wiek?.

Międzygórze
- 1/2/98-26 - Huta szkła, chronologia: XV wiek.

Nowy Waliszów
- 1/1/97-26 - Osada, chronologia: późne średniowiecze - okres nowożytny.

Pokrzywno
- Stanowisko bez numeru - fort.

Poniatów
- 1/2/99-24 - Huta szkła, chronologia: późne średniowiecze.

Ponikwa
- 1/1/98-24 - Grodzisko, chronologia: średniowiecze,
- 2/2/98-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: późne średniowiecze.

Stara Bystrzyca
- 1/2/97-24 - Ślad osadnictwa, chronologia: XV-XVI wiek.

Stara Łomnica
- 1/6/96-24 - Wieża rycerska: XV wiek, wpisany do rejestru zabytków - nr 454/748 dnia 26.09.1960r.

Wilkanów
- 2/2/98-25 - Ślad osadnictwa, chronologia: późne średniowiecze,
- 1/1/98-25 - Huta szkła, chronologia: XV-XVI wiek.
- Wójtowice
- 2/12/96-24 - Fort, chronologia: XVIII wiek,
- 4/2/96-24 - Huta szkła, chronologia: XVI wiek.

Wyszki
- Stanowisko bez numeru - Znalezisko luźne, chronologia: późne średniowiecze.

Zalesie
- 3/4/97-24 - dawniej Wójtowice - Znalezisko luźne, chronologia: średniowiecze,
- 1/3/97-24 - dawniej Wójtowice - Ślad osadnictwa, chronologia: nieokreślona.

Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom.

ZAŁĄCZNIK NR 2 - WYKAZ OBIEKTÓW I OBSZARÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

Bystrzyca Kłodzka

- historyczny ośrodek staromiejski w granicach murów miejskich, nr 355, data wpisu 1956.11.25,
- kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła, ul. Curie – Skłodowskiej, nr 137, data wpisu 1950.01.02,
- kościół pomocniczy p.w. św. Jana Nepomucena, Szpitalny plac, nr 436, data wpisu 1958.12.17,
- kaplica pomocnicza p.w. św. Floriana, ob. nieużytkowana, lokalizacja w parku miejskim na Górze Parkowej, nr 1968, data wpisu 1971.12.22,
- kaplica przydrożna, przy drodze do Waliszowa, ul. Kłodzka, nr 1969, data wpisu 1971.12.22,
- kościół poewangelicki ob. Muzeum Filumenistyczne, ul. Mały Rynek 1a, nr 2016, data wpisu 1972.05.25,
- brama wodna, ul. Podmiejska, nr 647, data wpisu 1960.02.26,
- mury obronne, nr 638, data wpisu 1960.02.10,
- wieża ratuszowa, ul. Rynek, nr 1318, data wpisu 1965.08.03,
- wójtostwo, ob. dom mieszkalny (d. ul. Wodna 1), ul. Siemiradzkiego 3, nr 1063, data wpisu 1964.02.24,
- kamienica, ul. Kościelna 5, nr 1319, data wpisu 1965.08.03,
- kamienica, ul. Kościelna 11, nr 2017, data wpisu 1972.05.25,
- dom tkacza, ob. dom mieszkalny, ul. Międzyleska 21, nr 1320, data wpisu 1965.08.03,
- szkoła ewangelicka, ob. Muzeum Filumenistyczne, Mały Rynek 1-1a, nr A/1101, data wpisu 2009.01.30
- ratusz, Plac Wolności, nr A/1064, data wpisu 2008.05.21,
- brama Kłodzka, Okrzei, nr A/1177, data wpisu 2009.03.24,
- brama Rycerska, Rycerska, nr A/1177, data wpisu 2009.03.24,
- budynek szkoły, d. Królewskie Katolickie Seminarium Nauczycielskie, ob. Zespól Szkół Ogólnokształcących, Sempołowskiej 13, nr A/1013, data wpisu 2007.06.05,
- kamienica, ul. Okrzei 1, nr 644/Wł, data wpisu 1976.10.30,
- kamienica, ob. restauracja, ul. Okrzei 3, nr 644/Wł, data wpisu 1976.10.30,
- kamienica, ul. Siemiradzkiego 2, nr 1323, data wpisu 1965.08.03,
- kamienica, ul. Rynek 3, nr 1321, data wpisu 1965.08.03,
- kamienica, ul. Rynek 4, nr 1064, data wpisu 1964.02.24,
- kamienica, ul. Rynek 6, nr 1322, data wpisu 1965.08.03,
- kamienica, ul. Rynek 7, nr 1322, data wpisu 1965.08.03,
- kamienica, ul. Rynek 8, nr 1322, data wpisu 1965.08.03,
- kamienica, ul. Rynek 9, nr 1110/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 10, nr 2018, data wpisu 1972.05.25,
- kamienica, ul. Rynek 11, nr 2019, data wpisu 1972.05.25,
- kamienica, ul. Rynek 12, nr 1109/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 13, nr 1098/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 14, nr 1098/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 15, nr 2020, data wpisu 1972.05.25,
- kamienica, ul. Rynek 17, nr 1967, data wpisu 1971.12.22,
- kamienica, ul. Rynek 18, nr 2021, data wpisu 1972.05.25,
- kamienica, ul. Rynek 19, nr 1096/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 20, nr 1095/Wł, data wpisu 1985.04.13,

- kamienica, ul. Rynek 21, nr 2022, data wpisu 1972.05.25,
- kamienica, ul. Rynek 22, nr 1970, data wpisu 1971.12.22,
- kamienica, ul. Rynek 23, nr 1094/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 24, nr 1093/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 25, nr 1092/Wł, data wpisu 1985.04.13,
- kamienica, ul. Rynek 27, nr 1091/Wł, data wpisu 1985.04.13.

Długopole Dolne
- kościół parafialny p.w. św. Jerzego, nr 208/700/Wł, data wpisu 1978.12.14,

Długopole Zdrój
- kościół ewangelicki, ob. restauracja, mieszkanie, nr 209/929/Wł, data wpisu 1983.01.31,
- dom zdrojowy, d. hala spacerowa i pijalnia wód, ul. Wolna 2, nr 282/A/04, data wpisu 2004.03.10,
- łazienki, ob. Zakład Przyrodoleczniczy "Karol", ul. Zdrojowa 16, nr 98/A/02, data wpisu 2002.09.12,
- park uzdrowiskowy, nr 210/672/Wł, data wpisu 1977.10.04.

Gorzanów
- kościół parafialny p.w. Marii Magdaleny, nr 211/1327, data wpisu 1965.08.03,
- kaplica p.w. Św. Barbary przy kościele parafialnym, nr 212/784/Wł, data wpisu 1981.05.25,
- kaplica p.w. Franciszka Ksawerego, ob. Pana Jezusa przy kościele parafialnym, nr 212/784/Wł, data wpisu 1981.05.25,
- kaplica Memento Mori przy kościele parafialnym, nr 212/784/Wł, data wpisu 1981.05.25,
- kaplica odpustowa św. Antoniego, lokalizacja Dębowa Góra, w obrębie Krowiarek, nr 1985, data wpisu 1971.12.22,
- dwór, ob. nieużytkowany, nr 458, data wpisu 1957.06.03,
- oficyna mieszkalna w zespole dworskim, ob. dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Podzamcze 7, 8, nr 1027/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- oficyna mieszkalno-gospodarcza w zespole dworskim (wsch)., ob. nieużytkowana, nr 1029/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- ściana kurtynowa z bramą wyjazdową w zespole dworskim, nr 214/1030/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- ściana kurtynowa płd. dziedzińca w zespole dworskim, nr 1028/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- ściana kurtynowa płn. przy dziedzińcu w zespołem dworskim, nr 1033/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- oficyna-browar , ob. nieużytkowany, ul. Podzamcze 12, nr 215/1032/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- park dworski, nr 174, data wpisu 1950.05.31,
- dwór, ob. dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 8, nr 216/1039/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- dwór (Raczyn) ob. w stanie ruiny, ul. Polna, nr 217/1072, data wpisu 1964.02.24,
- dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 1, nr 218/1034/Wł, data wpisu 1984.09.10,
- dom mieszkalny, ul. Kłodzka 1, nr 1328, data wpisu 1965.08.03.

Idzików
- kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, nr 219/873, data wpisu 1961.05.05,
- zamek-ruina, nr 2027, data wpisu 1972.05.25,
- dwór, ob. nieużytkowany, nr 220/764, data wpisu 1960.09.30.

Kamienna
- kaplica pomocnicza p.w. NSPJ, nr 221/1329, data wpisu 1965.08.03.

Międzygórze
- historyczne założenie urbanistyczne, nr A/2570/680/Wł, data wpisu 1977.12.08,
- kościół pątniczy p.w. MB Śnieżnej, lokalizacja Góra Igliczna, nr 223/1976, data wpisu 1971.12.22,
- kościół pomocniczy p.w. św. Józefa, nr 222/698/Wł, data wpisu 1978.12.14,
- sanatorium Gigant, ul. Sanatoryjna 5, nr 649/Wł, data wpisu 1976.12.30,
- pensjonat letni "Willa Nasza", dawniej Mimoza III , ob. GOPR, ul. Sanatoryjna 13, nr 1408/Wł, data wpisu 1994.08.08,
- pensjonat "Krokus", ul. Wojska Polskiego 32, nr 225/1280/Wł, data wpisu 1989.11.15,
- dawny kościół ewangelicki, ob. katolicki kościół pomocniczy p.w. Św. Krzyża, nr A/1199, data wpisu 2009.04.22.

Mostowice
- kościół filialny p.w. Narodzenia NMP, nr 226/1017/Wł, data wpisu 1984.04.14.

Nowa Bystrzyca
- kościół filialny p.w. Wniebowzięcia NMP, nr 227/1988, data wpisu 1971.12.22,
- budynek bramy z kaplicą przy kościele, nr 228/868, data wpisu 1961.05.05.

Nowa Łomnica
- chałupa zrębowa ob. nieużytkowana, ul. Nowa Łomnica 32, nr 1084/Wł, data wpisu 1985.01.18.

Nowy Waliszów
- kościół filialny p.w. św. Mikołaja, nr 229/883, data wpisu 1961.06.30,
- budynek bramny przy kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja, nr 230/1022/Wł, data wpisu 1984.05.14,
- dwór, ob. dom mieszkalny, ul. Nowy Waliszów 30, nr 463/1338, data wpisu 1965.08.03,
- dwór, ob. dom mieszkalny, ul. Nowy Waliszów 30, nr 463/1338, data wpisu 1965.08.03,
- ogród dworski, ob. park wiejski, nr 462/2088, data wpisu 1972.06.22,
- pawilon ogrodowy w zespole dworu, nr 463/1338, data wpisu 1965.08.03.

Pławnica
- oficyna dworska ob. dom mieszkalny, ul. Pławnica 103, nr 461/1977, data wpisu 1971.12.22.

Ponikwa
- kościół filialny p.w. św. Józefa Robotnika, nr 460/953/Wł, data wpisu 1983.09.20.

Poręba
- kościół filialny p.w. św. Sebastiana, nr 459/880, data wpisu 1961.06.28.

Rudawa
- kościół filiany p.w. Trójcy Św., nr 81/A/02, data wpisu 2002.03.29,
- cmentarz przykościelny (nieczynny), nr 81/A/02, data wpisu 2002.03.29.

Stara Łomnica
- kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty, nr 458/874, data wpisu 1961.05.05,
- plebania, ul. Stara Łomnica 65, nr 457/2041, data wpisu 1972.05.25,
- kaplica przydrożna, nr 456/2040, data wpisu 1972.05.25,
- dwór "Dolny", ob. dom mieszkalny, ul. Stara Łomnica 23, nr 455/753, data wpisu 1960.09.27,
- dwór "Środkowy " ob. dom mieszkalny, ul. Stara Łomnica 72, nr 534/A/05, data wpisu 2005.06.01,

- dwór "Górny" , ob. nieużytkowany (d. nr 29), ul. Stara Łomnica 89, nr 453/752, data wpisu 1960.09.27,
- wieża rycerska nr 748, data wpisu 1960.09.26,

Stary Waliszów
- kościół parafialny p.w. św.Wawrzyńca, nr 452/1020/Wł, data wpisu 1984.05.14,
- wieża kościelna, nr 451/2043, data wpisu 1972.05.25,
- plebania, ul. Stary Waliszów 3, nr 450/1340, data wpisu 1965.08.03,
- park dworski, nr 449/676/Wł, data wpisu 1977.10.04,
- dom mieszkalno - gospodarczy ob. nieużytkowany, ul. Stary Waliszów 67, nr 448/739/Wł, data wpisu 1980.04.30,
- dom mieszkalny, ul. Stary Waliszów 112, nr 447/740/Wł, data wpisu 1980.04.30.

Wilkanów
- kościół parafialny p.w.św. Jerzego, nr 446/884, data wpisu 1961.06.30,
- kaplica grobowa rodziny Reinsch i Spittel przy kościele parafialnym, nr 445/2046, data wpisu 1972.05.25,
- plebania, ul. Wilkanów 133, nr 444/1342, data wpisu 1965.08.03,
- pałac, ob. nieużytkowany, nr 443/766, data wpisu 1960.09.30,
- dom ogrodnika , ob. dom mieszkalny, ul. Wilkanów 127, nr 442/1396/Wł, data wpisu 1993.12.27,
- bażanciarnia, ob. dom mieszkalny, ul. Wilkanów 130, nr 441/1395/Wł, data wpisu 1993.12.27,
- park pałacowy-założenie ogrodowe, nr 440/175, data wpisu 1950.05.31,
- szpital wiejski , ob. dom mieszkalny, ul. Wilkanów 138, nr 439/959/Wł, data wpisu 1983.10.14.

Wójtowice
- kościół parafialny p.w. Marii Magdaleny, nr 438/1018/Wł, data wpisu 1984.05.14.

Wyszki
- kościół filialny p.w. Św. Jana Chrzciciela, nr 437/1982, data wpisu 1971.12.22.

Zalesie
- kościół filialny p.w. św.Anny, nr 436/1983, data wpisu 1971.12.22.

Wykaz obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom.

ZAŁĄCZNIK NR 3 - WYKAZ GATUNKÓW ROŚLIN CHRONIONYCH

- Barwinek pospolity (Vinca minor) - 12 stanowisk - ochrona częściowa
- Bluszcz pospolity (Hedera helix) - 21 stanowisk - ochrona częściowa
- Buławnik wielkokwiatowy (Cephalantera damasonium) - 9 stanowisk - ochrona ścisła
- Ciemiężyca zielona (Veratrum lobelianum) - 17 stanowisk - ochrona ścisła
- Cis pospolity (Taxus baccata) - 7 stanowisk - ochrona ścisła
- Dziewięćsił bezłodygowy (Carlina acaulis) - 29 stanowisk- ochrona ścisła
- Dzwonek brodaty (Campanula barbata) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Dzwonek szerokolistny (Campanula latifolia) - 2 stanowiska - ochrona ścisła
- Gnidosz rozesłany (Pedicularis sylvatica) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Gnieźnik leśny (Neottia nidus-avis) - 7 stanowisk - ochrona ścisła
- Goryczuszka orzęsiona (Gentianella ciliata) - 11 stanowisk - ochrona ścisła
- Gółka długoostrogowa (Gymnadenia conopsea) - 13 stanowisk - ochrona ścisła
- Kosaciec syberyjski (Iris sibirica) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Kruszczyk rdzawoczerwony (Epipactis atrorubens) - 2 stanowiska - ochrona ścisła
- Kruszczyk szerokolistny (Epipactis helleborine) - 24 stanowisk - ochrona ścisła
- Kukułka bzowa (Dactylorhiza sambucina) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Kukułka (Storczyk) Fuchsa (Dactylorhiza fuchsii) - 18 stanowisk - ochrona ścisła
- Kukułka (Storczyk) plamista (Dactylorhiza maculata) - 3 stanowiska - ochrona ścisła
- Kukułka (Storczyk) szerokolistna (Dactylorhiza majalis) - 45 stanowisk - ochrona ścisła
- Liczydło górskie (Streptopus amplexifolius) - 25 stanowisk - ochrona ścisła
- Lilia złotogłów (Lilium martagon) - 38 stanowisk - ochrona ścisła
- Listera jajowata (Listera ovata) - 41 stanowisk - ochrona ścisła
- Naparstnica zwyczajna (Digitalis grandiflora) - 7 stanowisk - ochrona ścisła
- Obuwik pospolity (Cypripedium calceolus) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Omieg górski (Doronicum austriacum) - 15 stanowisk - ochrona ścisła
- Orlik pospolity (Aquilegia vulgaris) - 16 stanowisk - ochrona ścisła
- Paprotka zwyczajna (Polypodium vulgare) - 18 stanowisk - ochrona ścisła
- Parzydło leśne (Aruncus sylvestris) - 4 stanowiska - ochrona ścisła
- Pełnik europejski (Trollius europaeus) - 6 stanowisk - ochrona ścisła
- Podkolan biały (Platanthera bifolia) - 22 stanowisk - ochrona ścisła
- Podkolan zielonawy (Platanthera chlorantha) - 3 stanowiska - ochrona ścisła
- Porzeczka czarna (Ribes nigrum) -1 stanowisko - ochrona częściowa
- Przylaszczka pospolita (Hepatica nobilis) - 11 stanowisk - ochrona ścisła
- Purchawica olbrzymia (Langermannia gigantea) - 1 stanowisko - ochrona ścisła (grzyby)
- Rojnik pospolity (Jovibarba sobolifera) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Storczyk męski (Orchis mascula) - 9 stanowisk - ochrona ścisła
- Szafirek miękkolistny (Muscari comosum) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Śniadek cienkolistny (Ornithogalum collinum) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Śnieżyca wiosenna (Leucoium vernum) - 13 stanowisk - ochrona ścisła
- Tojad dzióbaty (Aconitum variegatum) - 9 stanowisk - ochrona ścisła
- Tojad sudecki (Aconitum collibotryon) - 6 stanowisk - ochrona ścisła
- Wawrzynek wilczełyko (Daphne mezereum) - 35 stanowisk - ochrona ścisła
- Wiciokrzew pomorski (Lonicera periclymenum) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Widłak jałowcowaty (Lycopodium annotinum) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Widłak wroniec (Huperzia selago) - 19 stanowisk - ochrona ścisła
- Zanokcica serpentynowa (Asplenium adiantum-nigrum) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Zawilec wielkokwiatowy (Anemone sylvestris) - 1 stanowisko - ochrona ścisła
- Zimowit jesienny (Colchicum autumnale) - 98 stanowisk - ochrona ścisła
- Żłobik koralowy (Corallorhiza trifida) - 6 stanowisk - ochrona ścisła

ZAŁĄCZNIK NR 4 - WYKAZ ZWIERZĄT RZADKO WYSTĘPUJĄCYCH, PODLEGAJĄCYCH OCHRONIE

- Badylarka (Micronus minutus) - 1 stanowisko
- Błotniak stawowy (Circus aeruginosus) - 1 stanowisko
- Bocian biały (Ciconia ciconia) - 2 stanowiska
- Bocian czarny (Ciconia nigra) - 13 stanowisk
- Borowiec wielki (Nyctalus noctula) - 7 stanowisk
- Borsuk (Meles meles) - 20 stanowisk
- Bóbr (Castor fiber) - 3 stanowiska
- Czajka (Vanellus vanellus) - 2
- Czeczotka (Carduelis flammea) - 4
- Czyż (Carduelis spinus) - 6
- Derkacz (Crex crex) - 24
- Drozd obrożny (Turdus torquatus) - 1
- Dzięcioł czarny (Dryocopus martius) - 10
- Dzięcioł średni (Dendrocopos medius) - 4
- Dzięcioł zielony (Picus viridis) - 3
- Dzięcioł zielonosiwy (Picus canus) - 11
- Dzięciołek (Dendrocopos minor) - 4
- Dziwonia (Carpodacus erythrinus) - 9
- Gil (Pyrrhula pyrrhula) - 5
- Gacek brunatny (Plecotus auritus) - 17
- Głowacz pręgopłetwy (Cottus poecilopus) - 5
- Głowacz białopłetwy (Cottus gobio) - 2
- Gronostaj (Mustela erminea) - 10
- Jastrząb (Accipiter gentilis) - 12
- Jaszczurka żyworodna (Lacerta vivipara) - 5
- Jarząbek (Bonasa bonasia) - 3
- Jarzębatka (Sylvia nisoria) - 9
- Jenot (Nyctereutes procyonoides) - 6
- Jeż (Erinaceus) - 8
- Jeż zachodni (Erinaceus europaeus) - 1
- Karlik malutki (Pipistrellus pipistrellus) - 7
- Karlik większy (Pipistrellus nathusii) - 2
- Kląskawka (Saxicola torquata) - 4
- Kobuz (Falco subbuteo) - 8
- Kozica (Rupicapra rupicapra) - 3
- Krętogłów (Jynx torquila) - 1
- Krogulec (Accipiter nisus) - 13
- Kruk (Corvus corax) - 13
- Kszyk (Gallinago gallinago) - 2
- Lerka (Lullula arborea) - 4
- Łasica (Mustela nivalis) - 2
- Minóg strumieniowy (Lampetra planeri) - 3
- Mopek (Barbastella barbastellus) - 4
- Mroczek pozłocisty (Eptesicus nilsonii) - 7
- Mroczek późny (Eptesicus serotinus) - 5
- Muchłówka mała (Ficedula parva) - 7
- Nocek Bechsteina (Myotis bechsteinii) - 1
- Nocek duży (Myotis myotis) - 17

- Nocek Natterera (Myotis nattereri) - 4
- Nocek orzęsiony (Myotis emarginatus) - 1
- Nocek rudy (Myotis daubentonii) - 6
- Nocek wąsatek (Myotis mystacinus) - 3
- Orzechówka (Nucifraga caryocatactes) - 11
- Orzesznica (Muscardinus avellanarius) - 4
- Padalec zwyczajny (Anguis fragilis) - 9
- Pliszka górska (Motacilla cinerea) - 52
- Pluszcz (Cinclus cinclus) - 23
- Płomykówka (Tyto alba) - 1
- Podkowiec mały (Rhinolophus hipposideros) - 3
- Popielica (Glis glis) - 12
- Potrzos (Emberiza schoeniclus) - 2
- Przepiórka (Coturnix coturnix) - 25
- Puchacz (Bubo bubo) - 2
- Pustułka (Falco tinnunculus) - 10
- Ropucha szara (Bufo bufo) - 11
- Rzekotka drzewna (Hyla arborea) - 1
- Ryjówka górska (Sorex alpinus) - 2
- Ryjówka aksamitna (Sorex araneus) - 10
- Ryjówka malutka (Sorex minutus) - 2
- Rzęsorek mniejszy (Neomys anomalus) - 1
- Rzęsorek rzeczek (Neomys fodiens) - 2
- Salamandra plamista (Salamandra salamandra) - 2
- Sieweczka rzeczna (Charadrius dubius) - 3
- Siniak (Columba oenas) - 11
- Słonka (Scolopax rusticola) - 1
- Sóweczka (Glaucidium passerinum) - 3
- Srokosz (Lanius excubitor) - 1
- Strumieniówka (Locustella fluviatilis) - 15
- Strzebla potokowa (Phoxinus phoxinus) - 3
- Świergotek łąkowy (Anthus pratensis) - 14
- Świerszczak (Locustella naevia) - 35
- Traszka zwyczajna (Triturus vulgaris) - 3
- Traszka górska (Triturus alpestris) - 4
- Trzmielojad (Pernis apivorus) - 9
- Turkawka (Streptopelia turtur) - 15
- Wiewiórka (Sciurus vulgaris) - 3
- Włochatka (Aegolius funereus) - 10
- Wójcik (Phylloscopus trochiloides) - 1
- Zaskroniec zwyczajny (Natrix natrix) - 4
- Zębiełek karliczkek (Crocidura suaveolens) - 1
- Zimorodek (Alcedo atthis) - 1
- Żaba trawna (Rana temporaria) - 15
- Żmija zygzakowata (Vipera berus) - 5

ZAŁĄCZNIK NR 5 - WYKAZ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

Bystrzyca Kłodzka

1. Zespół kościoła parafialnego
a) Kościół parafialny p. w. św. Michała Archanioła, 2 poł. XIII w.,
b) Plebania kościoła parafialnego, 1597r.
2. Zespół kościoła ewangelickiego
a) Kościół ewangelicki, 1824-1825r., wpis do rejestru zabytków nr 2016 z dnia 25.05.1972r.,
b) Szkoła ewangelicka, 1821-1823r.,
c) Dom pastora, ul. Międzyleska 5, 1831r.
3. Zespół szpitala św. Jana Nepomucena
a) Kościół szpitalny p. w. św. Jaka Nepomucena, wpis do rejestru zabytków nr 436 z dnia 17.12.1958r.,
b) Szpital p. w. św. Antoniego, XVI w.
4. Kaplica pomocnicza p. w. św. Floriana, wpis do rejestru zabytków nr 1968 z dnia 22.12.1971r.
5. Kaplica cmentarna, ul. St. Okrzei, 1936r.
6. Kapliczka przydrożna, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1969 z dnia 22.1.2 1971r.
7. Kaplica przydrożna p. w. św. Ksawerego, ul. Kłodzka, 1681r.
8. Kapliczka przydrożna p. w. św. Anny, ul. Senatorska, k. XIX w.
9. Kapliczka przydrożna, ul. 1 Maja, k. XVIII w.
10. Kapliczka przydrożna, ul. Wojska Polskiego 35, 1 poł. XIX w.
11. Kapliczka przydrożna, ul. Wojska Polskiego obok nr 35, 1 poł. XIX w.
12. Kapliczka przydrożna, skrzyżowanie ul. Wojska Polskiego i ul. 1-sierpnia, k. XIX w.
13. Kapliczka przydrożna, droga do Pławicy, poł. XVIII w.
14. Kapliczka przydrożna, ul. Niedźwiedzia, k. XIX w.
15. Wójtostwo, 1319r., ul. Siemiradzkiego 3, wpis do rejestru zabytków nr 1063 z dnia 24.02. 1964r.
16. Mury miejskie, 1319r., zachowane odcinki ul. Międzyleska, ul. Przyjaciół, ul. Wojska Polskiego, wpis do rejestru zabytków nr 638 z dnia 10.02.1960r.
17. Brama wodna, 1319r., ul. Podmiejska, wpis do rejestru zabytków nr 647 z dnia 26.02.1960r.
18. Baszta Rycerska, ul. Rycerska, 1580r.
19. Baszta kłodzka, ul. Okrzei, 1319r.
20. Ratusz z wieżą, 1451r., wieża wpisana do rejestru zabytków nr 1318 z dnia 03.08.1965r.
21. Urząd Podatkowy, ul. Okrzei 34, k. XIX w.
22. Zespół szpitalny
a) Szpital miejski fundacji katolickiej „Maria Hilf", ul. Okrzei 47-49, 1558-1562r.,
b) Kaplica szpitalna p. w. Matko Boskiej Wspomożenia Wiernych, w budynku szpitala, ul. Okrzei 47, 2 poł. XIX w.
23. Zespół szpitala gruźlicznego ob. Domu Pomocy Społecznej
a) Dom Pomocy Społecznej, ul. Górna 23, poł. XX w.,
b) Kaplica Domu Pomocy Społecznej, ul. Górna 23, poł. XX w.,
c) Pawilon parkowy obok Domu Pomocy Społecznej, poł. XX w.
24. Szkoła miejska, ul. Wojska Polskiego 8, 1898-1902r.
25. Szkoła katolicka dziewczęca, ul. Okólnik 2, 1871r.
26. Zespół Seminarium Nauczycielskiego, ul. Sempołowskiej
a) Seminarium Nauczycielskie, ul. Sempołowskiej 13, 1880r.,
b) Budynek gospodarczy I, 1880r.,
c) Budynek gospodarczy II, 1880r.,
d) Budynek gospodarczy III, 1880r.
27. Poczta, ul. S. Okrzei 32, 1885r.

28. Bank, ul. A. Mickiewicza 8, XIX/XX w.
29. Łaźnia miejska, ul. Sempołowskiej 6, 1910r.
30. Remiza Straży Pożarnej, ul. Strażacka 2, 1909r.
31. Zespół Dworca kolejowego Bystrzyca Kłodzka Miasto
a) Budynek stacyjny, ul. Międzyleska, 1898r.,
b) Wiata peronowa, 1898r.
32. Zespół Dworca kolejowego Bystrzyca Kłodzka Przedmieście
a) Budynek stacyjny, ul. Kolejowa, 1875r.,
b) Magazyn spedycji, ul. Kolejowa, 1875r.,
c) Budynek WC, ul. Kolejowa, 4 ćw. XIX w.,
d) Wieża wodna, 1902r.,
e) Nastawnia, 1910r.,
f) Dom mieszkalny - kolejowy, ul. Kolejowa 28, k. XIX w.,
g) Budynek gospodarczy, ul. Kolejowa 28, k. XIX w.
33. Most kolejowy nad Nysą, 1875r.
34. Wiadukt kolejowy, ul. Kłodzka, 1875r.
35. Wiadukt kolejowy, ul. Kłodzka, 1875r.
36. Wiadukt kolejowy z przepustem, ul. Unii Lubelskiej, 1875r.
37. Zespół elektrowni wodnej
a) Budynek elektrowni wodnej, ul. 1 Maja 18, k. XIX w.,
b) Dom mieszkalny, ul. 1 Maja 18, k. XIX w.,
c) Dom mieszkalny, ul. 1 Maja 22, 4 ćw. XIX w.,
d) Dom mieszkalny, ul. 1 Maja 23, k. XIX w.,
e) Budynek gospodarczy I, ul. 1 Maja 18, k. XIX w.,
f) Budynek gospodarczy II, ul. 1 Maja 183, k. XIX w.
38. Budynek Pogotowia Energetycznego, ul Nadbrzeżna 12, 1902r.
39. Magazyn, ul. Nadbrzeżna 10, pocz. XX w.
40. Młyn i spichlerz, ul. Kolejowa 2, XVIII w.
41. Dawny folwark Wallisów
a) Dom mieszkalny, ul. Floriańska 4, XVII w.,
b) Budynek gospodarczy, ul. Floriańska 4, 1 poł. XIX w.
42. Dom mieszkalny, ul. Górna 2, 4 ćw. XIX w.
43. Dom mieszkalny, ul. Górna 3, ok. 1880r.
44. Dom mieszkalny, ul. Górna 5, ok. 1890r.
45. Dom mieszkalny, ul. Górna 7, ok. 1890r.
46. Dom mieszkalny, ul. Górna 9, pocz. XX w.
47. Dom mieszkalny, ul. Górna 11, 1911r.
48. Dom mieszkalny, ul. Górna 17, XIX/XX w.
49. Dom mieszkalny, ul. Górna 21, 4 ćw. XIX w.
50. Dwór z oficyną, pierwotnie dobra rycerskie Dittersbachów
a) Dwór, ul. Kłodzka 2, XVI/XVII w.,
b) Oficyna mieszkalna, ul. Kłodzka 4, 2 ćw. XVIII w.
51. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 1, k. XVIII w.
52. Młyn, ul. Kolejowa 2,
53. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 3, XVIII w.
54. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 3a, k. XIX/XX w.
55. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 4, pocz. XX w.
56. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 5, 2 poł. XIX w.
57. Oficyna mieszkalna, ul. Kolejowa 5a, k. XIX w.
58. Kamienica, ul. Kolejowa 7, k. XIX w.
59. Zespół folwarku, ul. Kolejowa 32
a) Dom mieszkalny, poł. XIX w.,
b) Dom mieszkalno - gospodarczy, 1844r.,
c) Stodoła, pocz. XX w.,
d) Budynek gospodarczy, poł. XIX w.

60. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 173, XIX/XX w.
61. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 175, XIX/XX w.
62. Dom mieszkalny, ul. Kolejowa 177, ok. 1910r.
63. Kamienica, ul. Kościelna 1
64. Kamienica, ul. Kościelna 2, 1 poł. XVII w.
65. Kamienica, ul. Kościelna 3, 1557r.
66. Kamienica, ul. Kościelna 4, pocz. XIX w.
67. Kamienica, ul. Kościelna 5, k. XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 1319 z dnia 09.08.1965r.
68. Kamienica, ul. Kościelna 6, XIX w.
69. Kamienica, ul. Kościelna 7, XVIII w.
70. Kamienica, ul. Kościelna 8, XVIII/XIX w.
71. Kamienica, ul. Kościelna 9, k. XIX w.
72. Kamienica, ul. Kościelna 10, XIX w.
73. Kamienica, ul. Kościelna 11, 2 poł. XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 2017 z dnia 26.06. 1972r.
74. Kamienica, ul. Kościelna 13, k. XIX w.
75. Kamienica, ul. Kościelna 15, XVIII w.
76. Kamienica, ul. Kościelna 17, 1801r.
77. Kamienica, ul. Kościelna 19, XVIII/XIX w.
78. Kamienica, ul. Kościelna 21, XVIII w.
79. Kamienica, ul. Kościelna 27, pocz. XX w.
80. Kamienica, ul. Kościelna 29, k. XIX w.
81. Kamienica, ul. Kościelna 31, XIX/XX w.
82. Kamienica, ul. Kościelna 33, k. XIX w.
83. Dom mieszkalny, pl. Kościuszki 3,
84. Kamienica, ul. Krakowska 3, XIX w.
85. Dom mieszkalny, ul. Krakowska 4, XIX w.
86. Kamienica, ul. Krakowska 10, k. XIX w.
87. Kamienica, ul. Krótka 2, 1 poł. XIX w.
88. Dom mieszkalny, ul. Krótka 3,
89. Kamienica, ul. Kupiecka 3, XVIII w.
90. Kamienica, ul. Kupiecka 4, 1726 r.
91. Willa, ul. 1 Maja 1, pocz. XX w.
92. Willa, ul. 1 Maja 11, ok. 1915r.
93. Dom mieszkalny, pl. Mały Rynek 2, pocz. XIX w.
94. Dom mieszkalny, pl. Mały Rynek 3, 1809r.
95. Dom mieszkalny, pl. Mały Rynek 4, 1 poł. XIX w.
96. Willa, ul. A. Mickiewicza 5, 1913r.
97. Zespół domów dyrekcji fabryki zapałek Feber-Wolf

a) Willa dyrekcji fabryki, ul. A. Mickiewicza 10, 1897r.,
b) Dom mieszkalny, ul. A. Mickiewicza 12, k. XIX w.,
c) Park willowy wokół budynków.

98. Willa, ul. Międzyleska 1, pocz. XX w.
99. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 2, poł. XIX w.
100. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 3, poł. XIX w.
101. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 4, k. XIX w.
102. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 5, 2 poł. XVIII w.
103. Kamienica czynszowa, ul. Międzyleska 6, k. XIX w.
104. Kamienica czynszowa, ul. Międzyleska 6a, k. XIX w.
105. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 8, 3 ćw. XIX w.
106. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 10, 3 ćw. XIX w.
107. Dom mieszkalny, ul. Międzyleska 11, k. XIX w.
108. Kamienica, ul. Międzyleska 12, k. XIX w.
109. Dom płóciennika, ul. Międzyleska 21, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1320

z dnia 03.08.1965

110. Dom płóciennika, ul. Międzyleska 23, XVIII w.
111. Dom płóciennika, ul. Międzyleska 25, XVIII w.
112. Dom płóciennika, ul. Międzyleska 27, XVIII w.
113. Dom mieszkalny, ul. Młynarska 2, ok. 1930r.
114. Dom mieszkalny, ul. Młynarska 4, 3 ćw. XIX w.
115. Dom mieszkalny i trakt, ul. Młynarska 6, poł XIX w.
116. Dom mieszkalny, ul. Młynarska 7, 4 ćw. XIX w.
117. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Młynarska 9, poł XIX w.
118. Zespół mieszkalno-gospodarczy, ul. Młynarska 15

a) Dom mieszkalny-bramny, 3 ćw. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, pocz. XIX w.

119. Magazyn, ul. Nabrzeżna 10,
120. Dom mieszkalny, ul. Nadbrzeżna 16, XIX/XX w.
121. Willa, ul. Odrowąża 2, XIX/XX w.
122. Szkoła katolicka dziewczęca, ul. Okólnik 2, 1871r.
123. Kamienica, ul. S. Okrzei 1, XVI w.
124. Kamienica, ul. S. Okrzei 2, pocz. XX w.
125. Kamienica, ul. S. Okrzei 3, 2 poł. XVIII w.
126. Kamienica, ul. S. Okrzei 4, XVIII w.
127. Kamienica czynszowa, ul. S. Okrzei 6, pocz. XX w.
128. Kamienica, ul. S. Okrzei 8, XVIII w.
129. Kamienica, ul. S. Okrzei 9, pocz. XX w.
130. Kamienica, ul. S. Okrzei 11, XVII w.
131. Kamienica, ul. S. Okrzei 12, 1907r.
132. Kamienica, ul. S. Okrzei 14, 1 poł. XIX w.
133. Kamienica, ul. S. Okrzei 18, XVIII/XIX w.
134. Kamienica, ul. S. Okrzei 21, XVIII/XIX w.
135. Kamienica, ul. S. Okrzei 22, 1 poł. XIX w.
136. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 23, XVIII w.
137. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 24, poł. XIX w.
138. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 25, k. XIX w.
139. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 26, 1 poł. XIX w.
140. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 27, 1 poł, XIX w.
141. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 28, XVIII/XIX w.
142. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 28a, XVIII/XIX w.
143. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 30, 1876r.
144. Kamienica, ul. S. Okrzei 31, XIX/XX w.
145. Poczta, ul. S. Okrzei 32, 1885r.
146. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 33, XIX/XX w.
147. Urząd Podatkowy ob. Sąd Rejonowy, ul. S. Okrzei 34, k. XIX w.
148. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 35, 1 poł. XIX w.
149. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 37, 1 poł. XIX w.
150. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 43, k. XIX w.
151. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 45, XIX/XX w.
152. Dom mieszkalny, ul. S. Okrzei 47, XIX/XX w.
153. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 3, 1867r.
154. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 4, XIX/XX w.
155. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 5, XIX/XX w.
156. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 7, 1 poł. XIX w.
157. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 8, XIX/XX w.
158. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 9, 1 poł. XIX w.
159. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 10, XIX/XX w.
160. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 11, XVIII/XIX w.
161. Dom mieszkalny, ul. Podmiejska 13, XVIII/XIX w.

162. Dom mieszkalny, ul. Polna 18, ok. 1910r.
163. Kamienica, ul. Przyjaciół 1, k. XVIII w.
164. Kamienica, ul. Przyjaciół 7, k. XVIII w.
165. Dom mieszkalny, ul. Rewolucji Październikowej 1, XVIII/XIX w.
166. Dom mieszkalny, ul. Rewolucji Październikowej 2, 2 poł. XIX w.
167. Dom mieszkalny, ul. Rewolucji Październikowej 3, pocz. XIX w.
168. Dom mieszkalny, ul. Rewolucji Październikowej 4, k. XIX w.
169. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 1, 1903r.
170. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 2, XVIII w.
171. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 3, XVIII/XIX w.
172. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 4, 1 poł. XIX w.
173. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 6, 1 poł, XIX w.
174. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 8, k. XVIII w.
175. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 10, XIX/XX w.
176. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 12, XIX/XX w.
177. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 14, 1 poł, XIX w.
178. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 16, XIX/XX w.
179. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 18, XIX/XX w.
180. Dom mieszkalny, ul. Rycerska 20, XVIII w.
181. Spichlerz, ul. S. Sempołowskiej 2, poł. XIX w.
182. Willa ob. Prokuratura Rejonowa, ul. S. Sempołowskiej 4, ok. 1915r.
183. Łaźnia miejska ob. Bank Gospodarki Żywnościowej, ul. S. Sempołowskiej 6, 1910r.
184. Willa, ul. S. Sempołowskiej 11, XIX/XX w.
185. Kamienica, ul. H. Siemiradzkiego 1, XVII w.
186. Kamienica, ul. H. Siemiradzkiego 2, XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 1323 z dnia 03. 08.1965r.
187. Kamienica, ul. H. Siemiradzkiego 4, pocz. XVII w.
188. Kamienica, ul. H. Siemiradzkiego 6, pocz. XIX w.
189. Kamienica, ul. H. Sienkiewicza 1, XIX/XX w.
190. Willa, ul. H. Sienkiewicza 5, 1908r.
191. Dom mieszkalny, ul. Sienkiewicza 6a,
192. Kamienica, ul. H. Sienkiewicza 13, pocz. XX w.
193. Kamienica, ul. H. Sienkiewicza 15, pocz. XX w.
194. Dom mieszkalny, ul. Sienna 7,
195. Dom mieszkalny, ul. Sienna 9,
196. Kamienica, ul. H. Sienna 22, poł XIX w.
197. Dom mieszkalny, ul. J. Słowackiego 6,
198. Kamienica, ul. H. Słowackiego 7-9, 1892r.
199. Kamienica, ul. H. Słowackiego 8 ob. Komisariat Policji, 1908r.
200. Kamienica, ul. H. Słowackiego 11, pocz. XX w.
201. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 1, poł XIX w.
202. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 2, 1907r.
203. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 3, 2 poł. XIX w.
204. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 7, XIX/XX w.
205. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 11, XIX/XX w.
206. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 14, 1902r.
207. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 27, XIX/XX w.
208. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 29, k. XIX w.
209. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 32, XIX/XX w.
210. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 38, poł. XIX w.
211. Dom mieszkalny, ul. Starobystrzycka 39, XIX/XX w.
212. Dom mieszkalny, ul. Strażacka 4, XIX/XX w.
213. Kamienica, ul. Strażacka 5, XIX/XX w.
214. Dom mieszkalny, ul. Strażacka 7, ok. 1905 r.
215. Willa, ul. Strażacka 10, ok. 1915 r.

216. Dom mieszkalny z zabudową gospodarczą, ul. Strażacka 12, ok. 1905r.
217. Dom mieszkalny, pl. Szpitalny 1,
218. Dom mieszkalny, pl. Szpitalny 2,
219. Dom mieszkalny, pl. Szpitalny 3,
220. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 4,
221. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 6,
222. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 12,
223. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 15,
224. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 17,
225. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 18,
226. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 19,
227. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 24,
228. Dom mieszkalny, ul. Świerczewskiego 26,
229. Willa ob. przedszkole, ul. Wojska Polskiego 5, 19894r.
230. Willa ob. biurowiec, ul. Wojska Polskiego 6, 1896r.
231. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 10, XIX w.
232. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 11, XIX w.
233. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 12, k. XIX w.
234. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 13, XIX/XX w.
235. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 14, 1898r.
236. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 15, XIX/XX w.
237. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 16, XIX/XX w.
238. Dom mieszkalny ob. biurowiec, ul. Wojska Polskiego 18, 1883r.
239. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 19, XIX/XX w.
240. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 21, 1 poł. XIX w.
241. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 24, XIX/XX w.
242. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 25, poł. XIX w.
243. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 26, 1908r.
244. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 27, k. XIX w.
245. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 35, ok. 1910r.
246. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 44, ok. 1860r.
247. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 46, XIX/XX w.
248. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Wojska Polskiego 47, pocz. XIX w.
249. Kamienica, pl. Wolności 3, XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 1321 z dnia 03.08.1965r.
250. Kamienica, pl. Wolności 4, k. XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 1064 z dnia 24.02.1964r.
251. Kamienica, pl. Wolności 5, XVIII w.
252. Kamienica, pl. Wolności 6, k. XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 1322 z dnia 03.08.1965r.
253. Kamienica, pl. Wolności 7, wpis do rejestru zabytków nr 1322 z dnia 03.08.1965r.
254. Kamienica, pl. Wolności 8, pocz. XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 1322 z dnia 03.08.1965r.
255. Kamienica, pl. Wolności 9, pocz. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1110/Wł, z dnia 13.04.1985r.
256. Kamienica, pl. Wolności 10, 1 poł. XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 2018 z dnia 25.05.1972r.
257. Kamienica, pl. Wolności 11, 2 ćw. XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 2019 z dnia 25.05.1972r.
258. Kamienica, pl. Wolności 12, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1109/Wł z dnia 13.04.1985r.
259. Kamienica, pl. Wolności 13, 2 poł. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1098/Wł z dnia 13.04.1985r.
260. Kamienica, pl. Wolności 14, wpis do rejestru zabytków nr 1097/Wł z dnia 13.04.1985r.

261. Kamienica, pl. Wolności 15, pocz. XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 2020 z dnia 25.05.1972r.
262. Kamienica, pl. Wolności 16, pocz. XIX w.
263. Kamienica, pl. Wolności 17, 1620r., wpis do rejestru zabytków nr 1967 z dnia 22.12.1971r.
264. Kamienica, pl. Wolności 18, pocz. XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 2021 z dnia 25.05.1972r.
265. Kamienica, pl. Wolności 19, k. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1096/Wł z dnia 13.04.1985r.
266. Kamienica, pl. Wolności 20, XVII/XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1095/Wł z dnia 13.04.1985r.
267. Kamienica, pl. Wolności 21, pocz. XVII w., wpis do rejestru zabytków nr 2022 z dnia 22.12.1971r.
268. Kamienica, pl. Wolności 22, XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 1970 z dnia 22.12.1971r.
269. Kamienica, pl. Wolności 23, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1094/Wł z dnia 12.04.1985r.
270. Kamienica, pl. Wolności 24, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1093/Wł z dnia 13.04.1985r.
271. Kamienica, pl. Wolności 25, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1092/Wł z dnia 13.04.1985r.
272. Kamienica, pl. Wolności 26, XVIII w., nr
273. Kamienica, pl. Wolności 27, XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1091/Wł z dnia 13.04.1985r.
274. Kamienica, ul. L. Zemenhoffa 1, ok. 1880r.
275. Kamienica, ul. L. Zemenhoffa 2, ok. 1880r.
276. Kamienica, ul. L. Zemenhoffa 3, 1854r.
277. Kamienica, ul. L. Zemenhoffa 6, k. XIX w.
278. Dom mieszkalny, ul. L. Zemenhoffa 7, k. XIX w.
279. Kamienica, ul. L. Zemenhoffa 8, k. XIX w.
280. Kamienica, ul. L. Zemenhoffa 25, XIX/XX w.
281. Dom mieszkalny, ul. L. Zemenhoffa 26, ok. 1900r.
282. Dom mieszkalny, ul. L. Zemenhoffa 27, ok. 1890r.
283. Dom mieszkalny, ul. L. Zemenhoffa 30, ok. 1880r.
284. Zespół domu mieszkalnego z młynem, ul. L. Zemenhoffa 33

a) Dom mieszkalny, poł. XIX w.,
b) Młyn, ok. 1910r.

285. Dom mieszkalny, ul. L. Zemenhoffa 38, ok. 1910r.

<u>Długopole Dolne</u>

1. Zespół kościelny

a) Kościół filialny p.w. św. Jerzego, 1784 lub 1794, 1845, 1855, koniec XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 700/Wł z dnia 14.12.1978.,
b) Mur wokół cmentarza przy kościele filialnym, koniec XVIII w.

2. Szkoła i budynek mieszkalny, XIX/XX w.
3. Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej, 1. poł. XIX w.
4. Dom mieszkalny nr 1, XIX w.
5. Dom mieszkalny nr 5, XIX w.
6. Dom mieszkalny nr 8, pocz. XIX w.
7. Dom mieszkalny nr 16, pocz. XX w.
8. Dom mieszkalny nr 26, koniec XIX w.
9. Zespół mieszkalno-gospodarczy nr 28

a) Dom mieszkalny nr 28, XIX w.,
b) Obora nr 28, XVIII/XIX w.

10. Dawna rządcówka, obecnie dom mieszkalny nr 31, ok. 1880-1900

11. Dom mieszkalny nr 37, koniec XIX w.
12. Dom mieszkalny nr 38, XIX/XX w.
13. Dom mieszkalny nr 41, ok. poł. XIX w.
14. Dom mieszkalno-gospodarczy nr 42, XIX w.
15. Dom mieszkalny nr 43, koniec XVIII w., XIX w.
16. Dom mieszkalny nr 46, 2. poł. XIX w., XX w.
17. Dom mieszkalny nr 48, 2. poł. XIX w.
18. Dom mieszkalny nr 50, pocz. XX w.
19. Dom mieszkalny nr 50a, pocz. XX w.
20. Dom mieszkalny nr 52, koniec XIX w.
21. Dom mieszkalny nr 53 ok. poł. XIX
22. Dom mieszkalny nr 54, pocz. XX w.
23. Dom mieszkalny nr 57, koniec XIX w.
24. Dom mieszkalny nr 58, XIX/XX w.
25. Zespół mieszkalno-gospodarczy nr 62

a) Dom mieszkalno-gospodarczy nr 62, XVIII/XIX w.,
b) Zabudowania gospodarcze nr 62, XVIII/XIX w.

Długopole Zdrój

1. Kościół ewangelicki, 1893, wpis do rejestru zabytków nr 929/Wł z dnia 31.01.1983.
2. Poczta ul. Zdrojowa 15, pocz. XX.
3. Kino-Teatr ul. Leśna 1, 1846, 1880.
4. Dawny dom „Mercury", obecnie szpital, ul. Zdrojowa 20, 1826, 1881-1883.
5. Ośrodek Zdrowia, ul. Kościuszki 5, XIX/XX w.
6. Pijalnia Wód Mineralnych, Park Zdrojowy, XIX/XX w.
7. Szpital Uzdrowiskowy „Fortuna", Park Zdrojowy, ok. 1830, 1840, ok. 1870.
8. Zespół Sanatorium „Barbara"

a) Budynek dyrekcji Sanatorium „Barbara”, ul. Leśna 10, XIX/XX w.,
b) Sanatorium „Barbara I", ul. Zdrojowa 11, koniec XIX w., XX w.,
c) Sanatorium „Barbara II", ul. Zdrojowa 26,2. poł. XIX w.,
d) Sanatorium „Barbara III", ul. Leśna 5, pocz. XX w.,
e) Dawna „Villa Waldfrieden", obecnie sanatorium „Barbara IV", ul. Polna 9,1879.,
f) Sanatorium „Barbara V", ul. Leśna 11, koniec XIX w.

9. Zakład Przyrodoleczniczy „Karol", ul. Zdrojowa 16, przed 1830, 1850-1851, 1870-1871 ok. 1880.
10. Sanatorium „Piast", ul. Zdrojowa 22, pocz. XX w.
11. Dom mieszkalny, ul. Boczna 1, 2. poł. XIX, XX w.
12. Dom mieszkalny, ul. Boczna 3, XIX/XX w.
13. Dom mieszkalny, ul. Kościuszki 1, koniec XIX w.
14. Dom mieszkalny, ul. Kościuszki 2, koniec XIX w., XX w.
15. Dom mieszkalny, ul. Kościuszki 6, XIX/XX w.
16. Dom mieszkalny, ul. Kościuszki 7, pocz. XX w.
17. Dom mieszkalny, ul. Kościuszki 8,
18. Dawna „Villa Rosenhof', obecnie dom mieszkalny, ul. Kościuszki 8, XIX/XX w.
19. Dom mieszkalny, ul. Leśna 2, ok. pol. XIX w.
20. Dom mieszkalny, obecnie Dyrekcja Uzdrowiska, ul. Wodna, 1840
21. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 1, pocz. XX w.
22. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 3, pocz. XX w.
23. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 4, pocz. XX w.
24. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 5, XIX/XX w.
25. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 14, koniec XIX w.
26. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 19, pocz. XX w.
27. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 21, pocz. XX w.
28. Dom mieszkalny, ul. Zdrojowa 23, 2. pol. XIX w.
29. Dom mieszkalny, obecnie Dyrekcja Lasów Państwowych, ul. Zdrojowa 135, pol. XIX w.

Gorzanów

1. Zespół kościelny
a) Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny, przed 1384, 658,1676,1708, wpis do rejestru zabytków nr 1327 z dnia 03.08.1965,
b) Kaplica p.w. św. Barbary, ok. 1658, wpis do rejestru zabytków nr 784/Wł z dnia 25.05.1981,
c) Kaplica p.w. św. Franciszka Ksawerego, obecnie Pana Jezusa, 1701, wpis do rejestru zabytków nr 784/Wł z dnia 25.05.1981r.,
d) Kaplica Zmarłych, obecnie kaplica Memento Mori, XVII/XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 784/Wł z dnia 25.05.1981,
e) Brama północna w ogrodzeniu kościoła, 2. pol. XVI, ok. 1651,
f) Brama południowa w ogrodzeniu kościoła, 2. poł. XVI, ok. 1651,
g) Mur wokół cmentarza przy kościele, XV w., 1658.
2. Zespół plebanii
a) Plebania, ul. Kłodzka 9, 1. poł. XIX w.,
b) Obora ul. Kłodzka 9, poł. XIX w.,
c) Wozownia, ul. Kłodzka 9, 1. poi. XIX w.,
d) Stodoła, ul. Kłodzka 9, 1. poł. XIX w.,
e) Słupy ogrodzenia, ul. Kłodzka 9, pocz. XX w.
3. Kaplica p.w. św. Antoniego Padewskiego na stoku Dębowej Góry, 1665-1666, 1. poł. XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 1985 z dnia 22.12.1971,
4. Zespół pałacowy (Dobra Zamkowe)
a) Pałac - skrzydło północne, ok. 1570, lata dwudzieste, trzydzieste XVII w., 1653-56, 1672, pocz. XX w., wpis do rejestru zabytków nr 458 z dnia 03.06.1957, aktualizacja 03.04.1992,
b) Pałac - skrzydło wschodnie, ok. 1570, lata dwudzieste, trzydzieste XVII w., 1653-56, f 1672, 1738, pocz. XX w., wpis do rejestru zabytków nr 458 , z dnia 03.06.1957, aktualizacja 03.04.1992,
c) Pałac - skrzydło zachodnie, ok. 1570, lata dwudzieste, trzydzieste XVII w., 1653-56, i 1672, pocz. XX w., wpis do rejestru zabytków nr 458 , z dnia 03.06.1957, aktualizacja 03.04.1992,
d) Pałac - skrzydło południowe, ok. 1570, lata dwudzieste, trzydzieste XVII w., 1653-56, I 1672, pocz. XX w., wpis do rejestru zabytków nr 458, z dnia 03.06.1957, aktualizacja 03.04.1992,
e) Oficyna mieszkalna, północna z bramą, ul. Podzamcze 6, połowa XIX w., pocz. XX w.,
f) Oficyna mieszkalna, dziedziniec północny, ul. Podzamcze 7-8,1596, 3. ćw. XVII w., nr i rejestru zabytków 1027/Wł z dnia 10.09.1984, aktualizacja 03.04.1992,
g) Ściana kurtynowa północna,, wjazd przy dziedzińcu północnym, 1653-78, 2. poł. XVIII | w., wpis do rejestru zabytków nr 1030/Wł z dnia 10.09.1984,
h) Ściana kurtynowa zachodnia, dziedziniec północny, 3. ćw. XVII w., nr rejestru 1 zabytków 1033/Wł z dnia 10.08.1984, aktualizacja 03.04.1992,
i) Ściana kurtynowa, dziedziniec południowy, 1653-78, wpis do rejestru zabytków nr 1028/Wł z dnia i 10.09.1984,
j) Oficyna mieszkalno-gospodarcza, wschodnia (stodoła), koniec XVI w., 1. poł. XVII w., I pocz. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1029/Wł z dnia10. 09. 1984, aktualizacja 03.04.1992,
k) Oficyna mieszkalno-gospodarcza (stajnia), 1. poł. XVII w., 3. ćw. XVII w., 1. poł. XIX I w.,
l) Oficyna (browar), ul. Podzamcze 12,1653-78,2. poł. XIX w., pocz. XX w., wpis do rejestru zabytków nr 1032/Wł z dnia 10.09.1984, aktualizacja 03.04.1992,
m) Pawilon parkowy I — ruina, ok. 1800,
n) Pawilon ogrodowy II "Grota", 3. ćw. XVII w.,
o) Ogrodzenie parku, 2. ćw. XIX w.,
p) Park pałacowy na terenie Dóbr Zamkowych, XVII-XIX w., wpis do rejestru zabytków nr I 15/174/1950 z dnia 31.05.1950, aktualizowany 3.04.1992.

5. Zespół dworski (Dobra Moschenów)
a) Dwór, ul. Bystrzycka 8, 1579, 1821, wpis do rejestru zabytków nr 1039/Wł z dnia 10.09.1984,
b) Stodoła I, ul. Bystrzycka 8, koniec XVIII w., XIX w.,
c) Stodoła II, ul. Bystrzycka 8, koniec XVIII w., XIX w.,
d) Obora I, ul. Bystrzycka 8, ok. poł. XIX w.,
e) Obora II, ul. Bystrzycka 8, koniec XVIII w., XIX w., XX w., obecnie dom mieszkalno- I gospodarczy,
f) Brama główna, od strony ulicy, ul. Bystrzycka 8, koniec XIX w.,
g) Brama tylna, ul. Bystrzycka 8, koniec XIX w.
6. Zespół dworski (Dobra Ratschinów)
a) Dwór — ruina, ul. Polna, 1559, 1573, wpis do rejestru zabytków nr 1072 z dnia 24.02.1964,
b) Oficyna gospodarcza, obecnie częściowo mieszkalna, ul. Polna 10 b, koniec XVIII w.,
c) Obora, ul. Polna, XVIII w.
7. Ośrodek Zdrowia, ul. Ludowa 5, ok. 1915
8. Szkoła wyznaniowa, obecnie szkoła podstawowa, ul. Kłodzka 7,4. ćwierć XIX w.
9. Zespół dworca kolejowego
a) Dworzec kolejowy PKP, 4. ćw. XIX w.,
b) Budynek administracyjny PKP, koniec XIX w.
10. Dawna gorzelnia, obecnie dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 1, 2. poł. XVIII i w., po 1765, wpis do rejestru zabytków nr 1034/Wł z dnia 10.09.1984
11. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 6,4. ćw. XIX w.
12. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 7, ok. pot. XIX w.
13. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 11, koniec XIX w.
14. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 15,4. ćw. XIX w.
15. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 18, ok. 1880,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 18 pocz. XIX, pocz. XX w., obecnie nie jest użytkowany.
16. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 19, koniec XIX w.
17. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 20, pocz. XX w.
18. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 21, ok. poł. XIX w.
19. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 22, ok. 1860
20. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny ul. Bystrzycka 24, pocz. XIX w., koniec XIX w.,
b) Stodoła, ul. Bystrzycka 24, 2. poł. XIX w.
21. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 25, pocz. XX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 26,1880
23. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 27, ok. 1880
24. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 28, ok. 1870,
b) Stodoła, ul. Bystrzycka 28,4. ćw. XIX w.
25. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 30, koniec XIX w.
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 31, koniec XIX w.
27. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 33, 3. ćw. XIX w.
28. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 34, poł. XIX w.
29. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 36, 3. ćw. XIX w.
30. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 1, 1. poł. XIX w., koniec XIX w., wpis do rejestru zabytków nr I 1328 z dnia 03.08.1965
31. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 3, 1 poł. XIX w., pocz. XX w.
32. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 4,1 poł. XIX w.
33. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 6,1864, pocz. XX w.
34. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 8,1819, pocz. XX w.
35. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 10, koniec XIX w.

36. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 12, XIX/XX w.
37. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 13, pocz. XX, 1987.
38. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 14, koniec XIX w.
39. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 15, 3. ćw. XIX w.
40. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 16, ok. poł. XIX w., XX w.
41. Obora, ul. Kłodzka 19, koniec XVIII w.
42. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 20, poł. XIX w., koniec XIX w.,
b) Magazyn, ul. Kłodzka 20, koniec XIX w.
43. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 28, XIX/XX w.
44. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 33, 2 poł. XIX w., XX w.
45. Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 34, 1. poł. XIX, początek XX w.
46. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 39, ok. 1880
47. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 42, ok. 1880
b) Brama, ul. Kłodzka 42, ok. 1880
48. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 43, ok. 1880
b) Brama, ul. Kłodzka 43, 4. ćw. XIX w.
49. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, ul. Kłodzka 44, ok. 1880
b) Brama, ul. Kłodzka 44, ok. 1880
50. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Kłodzka 46, ok. 1870
51. Dom mieszkalny, ul. Ludowa 4, XIX w., XX w.
52. Dom mieszkalny, ul. Młyńska 1, 2. poł. XIXw., 1904
53. Dom mieszkalny ,ul. Młyńska 3, koniec XVIII w., pocz. XX w.
54. Dom mieszkalny, ul. Młyńska 5, pocz. XX w.
55. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Nadrzeczna 20, ok. 1880
56. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Nadrzeczna 22, 3. ćw. XIX w., XX w.
57. Brama i ogrodzenie, ul. Podzamcze 1, 2. ćw. XVIII w., XX w.
58. Dom mieszkalny, ul. Podzamcze 3, pocz. XX w.
59. Dom mieszkalny, ul. Podzamcze 4, koniec XIX w.
60. Dom mieszkalny, ul. Podzamcze 5, koniec XIX w.
61. Dom mieszkalny, ul. Polna 12, ok. 1910
62. Budynek użyteczności publicznej, obecnie Klub Rolnika, Pl. Wolności 1, lata trzydzieste XIX w., pocz. XX w.
63. Dom mieszkalny, Pl. Wolności 2,1830
64. Dom mieszkalny, Pl. Wolności 3, lata trzydzieste XIX w., 3. ćw. XIX w., XX w.
65. Młyn, ul. Młyńska 2, 2. poł. XVIII w., pocz. XIX w.
66. Most, droga do Mielnika pocz. XX w.

Idzików

1. Zespół kościelny
a) Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, ok. 1450 lub 1480, 1674, 1723, 1794r., XX w., wpis do rejestru zabytków nr 873 z dnia 05.05.1961,
b) Mur cmentarza z bramą, 1751, XIX/XX w.,
c) Dawny budynek bramny, obecnie kostnica, poł. XVIII, ok. 1818-1826.
2. Zespół plebanii
a) Plebania, nr 144,1899,
b) Obora nr 144,1899.
3. Kaplica Matki Boskiej, na południe od Dworu Środkowego, p. XX w.
4. Kapliczka przydrożna, droga do Kamiennej, pocz. XIX w.
5. Kapliczka, koło nr 71, koniec XIX w.
6. Kapliczka, koło nr 137, ok. poł. XIX w.
7. Dwór „Górny" — ruina XVI w., wpis do rejestru zabytków nr 2027 z dnia 25.05.1972

8. Zespół dworski na terenie Dóbr Środkowych
a) Dwór Środkowy, obecnie nie jest użytkowany, nr 6, ok. 1400, 1. poł. XVII, 1651-64, 1804, wpis do rejestru zabytków nr 764 z dnia 30.09.1960,
b) Magazyn, nr 66, koniec XIX w.,
c) Brama, północno-zachodnia, narożnik, nr 66, 2. pol. XIX w.
9. Dwór „Dolny", obecnie Klub Rolnika, nr 102, 1569, 1705, pocz. XX w
10. Leśniczówka, obecnie Nadleśnictwo, nr 1, XIX/XX w.
11. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, pol. XIX w.
12. Zespól mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 8, 3. ćw. XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 8, XIX/XX w.,
c) Stodoła, nr 8, 4. ćw. XIX w.
13. Dom mieszkalno-gospodarczy nr 9,4. ćw. XIX w.
14. Dom mieszkalno-gospodarczy nr 16, pocz. XX w.
15. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy nr 18, 3. ćw. XIX w.,
b) Stodoła nr 18, ok. poł. XIX w.
16. Wozownia z bramą, nr 19, pocz. XIX w., koniec XIX w.
17. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 20, poł. XIX w.,
b) Stodoła, nr 20, 1857,
c) Brama, nr 20, poł. XIX w.
18. Stajnia z owczarnią i domem owczarza, ob. magazyn zbożowy,
19. Magazyn zbożowy w zespole dworu,
20. Oficyna mieszkalna w zespole dworu,
21. Obora, ob. pomieszczenia gospodarcze w zespole dworu,
22. Wozownia, ob. magazyn w zespole dworu,
23. Stodoła w zespole dworu,
24. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 21, 1. poł. XIX w., 1905
25. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 22,4. ćw. XIX w.
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 23, koniec XIX w.
27. Dom mieszkalny, nr 26, koniec XIX w.
28. Dom mieszkalny, nr 32, koniec XIX w.
29. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 34, 3. ćw. XIX w.
30. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 35, XIX/XX w.
31. Dom mieszkalno-mieszkalny, nr 39, XIX/XX w.
32. Budynek gospodarczy z bramą przejazdową, nr 39,2. poł. XIX w.,
33. Budynek gospodarczy z bramą, nr 40, koniec XIX w.
34. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 41, 4. ćw. XIX w.
35. Dom mieszkalny, nr 43, pocz. XX w., poł. XX w.
36. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 44, koniec XIX w., poł. XX w.
37. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 45-46, pocz. XX w.
b) Dom wycużny, nr 46, ok. poł. XIX w.
c) Stodoła, nr 45, 2. poł. XIX w.
38. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 47, ok. poł. XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 47, poł. XIX w.,
c) Stodoła, nr 47, poł. XIX w.
39. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 49, pocz. XIX w.
40. Brama nr 49, pocz. XIX w.
41. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 50, 3 ćw. XIX w., 1990.
42. Budynek gospodarczy, nr 50, ok. 1900
43. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 52, XIX/XX w.
44. Dom mieszkalny, nr 54, koniec XIX w.

45. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 55, 3. ćw. XIX w.
46. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 57, 3. ćw. XIX w.
47. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 58, 3. ćw. XIX w.
48. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 61, 3. ćw. XIX, ok. 1990
49. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 65, XIX/XX w.
50. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 70, 2. ew. XIX w.
51. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 71, ok. 1880, 1990.
52. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 72, koniec XIX w., ok. 1988
53. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 78, XIX/XX w.
54. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 79, 1877, pol. XX w.
55. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 80, 3. ćw. XIX w.
56. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 82, XIX/XX w.
57. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 83, 2 ćw. XIX w., 1992.
58. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 84, 3. ćw. XIX w.
59. Dom mieszkalny, nr 86, 2. pol. XIX w.
60. Dom mieszkalny, nr 87, koniec XIX w.
61. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 88, 3 ćw. XIX w.
62. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 89 (ob. poczta), koniec XIX w.
63. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 91, koniec XIX w., 1990.
64. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 95, 3 ćwierć XIX w.
65. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 95, 3 ćwierć XIX w., 1990.
66. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 97,4 ćwierć XIX w.
67. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 98, 2. ćw. XIX w., 1. ćw. XX w.
68. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 99,3 ćwierć XIX w.
69. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 100, 2. ćw. XIX w., ok. 1870
70. Dom mieszkalny, nr 101, pocz. XX w.
71. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 103,4. ćw. XIX w.
72. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 113, 3. ćw. XIX w.
73. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 118, 3. ćw. XIX w., XX w.
74. Dom mieszkalny, nr 123, pol. XIX w., XIX/XX w.
75. Dom mieszkalny, nr 134,4. ćw. XIX w.
76. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 136, XIX/XX w.,
b) Dom wycużny, nr 136, 2. ćw. XIX, XX w.

77. Budynek gospodarczy z bramą przejazdową, nr 137, 3. ćw. XIX w.
78. Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie mieszkalny, nr 141, koniec XIX w., XX w.
79. Młyn i dom młynarza, obecnie dom mieszkalny, nr 62, pol. XIX w., XX w.

Kamienna

1. Kaplica pomocnicza p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa, 1792, 1822, wpis do rejestru zabytków nr 1329 z dnia 03.08.1965
2. Kapliczka koło nr 13, 2. poł. XIX w.
3. Kapliczka przy drodze do Marcinkowa, poł. XIX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, ok. 1870.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, pocz. XX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, XIX/XX w.
7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 9, koniec XIX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10, koniec XIX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 12, 3. ćw. XIX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 22, 3. ćw. XIX w.

Marcinków

1. Zespół kościelny

a) Kościół, obecnie nie jest użytkowany, 1598,1701 lub 1709,1779, 1860,
b) Ogrodzenie cmentarza, 2. poł. XIX,

2. Kapliczka koło nr 7, 2. poł. XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie nie jest użytkowany, nr 3, 3. ćw. XIX w.
4. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, ok. 1870,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4,4. ćw. XIX w.,
c) Obora, nr 4, 3. ćw. XIX w.

Lasówka
1. Kościół filialny p.w. św. Antoniego Padewskiego, 1907,1911-1912
2. Kaplica cmentarna, 1907,1911-1912
3. Dom mieszkalny, obecnie sklep, nr 1,4. ćw. XIX w.
4. Dom mieszkalny, nr 2, pocz. XX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4,4 ćwierć XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, 3. ćw. XIX w., koniec XIX w.
7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 6, pocz. XX w.
8. Dom mieszkalny, nr 8, koniec XIX w., ok. 1910
9. Dom mieszkalny, nr 12, koniec XIX w.
10. Dom mieszkalny, nr 14, pocz. XX w.
11. Dom mieszkalny, ob Ośrodek Wypoczynkowy RPG w Kłodzku, nr 16, koniec XIX w.
12. Dom mieszkalny, obecnie nie jest użytkowany, nr 20, XIX/XX w.
13. Dom mieszkalny, nr 22, koniec XIX w,
14. Dom mieszkalny, nr 28, koniec XIX w., XX w.
15. Dom mieszkalny, nr 30, XIX/XX w.
16. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 32, koniec XIX w.
17. Dom mieszkalny, nr 34, pocz. XX w.
18. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 40, 3. ćw. XIX w.
19. Dom mieszkalny, nr 46, pocz. XX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 48, poł. XIX w., ok. 1910
21. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 50, pocz. XX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 60, 3. ćw. XIX w.
23. Leśniczówka, obecnie Nadleśnictwo, nr 42, ok. 1920.

Marianówka
Biała Woda
1. Kaplica p. w. św. Anny, 1. poł. XIX w.
Marianówka
1. Kapliczka przy drodze do Pławnicy, pocz. XIX w.
2. Kapliczka przy drodze do Pławnicy, pocz. XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4,4. ćw. XIX w.
4. Dom mieszkalny, nr 6,3. ćw. XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 16, 3. ćw. XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 19, poł. XIX w., XIX/XX w.
7. Dom mieszkalny, nr 23, XIX/XX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 33, XIX/XX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, pocz. XIX w., koniec XIX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, bez numeru, wł. Roszar, 1 poł. XIX w.
11. Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie leśniczówka, pocz. XX w.

Szklary
1. Pensjonat, obecnie Ośrodek Wypoczynkowy PCK, nr 3, XIX/XX w.
2. Leśniczówka, nr 1, ok. 1920
3. Dom mieszkalny, nr 5, pocz. XX w.

Mielnik
1. Kapliczka koło nr 13, ok. poł. XIX w.

2. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 2, X1X/XX w.,
b) Stodoła, nr 2, XIX/XX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, ok. 1880
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 19,4. ćw. XIX w.
5. Dom mieszkalny, nr 21, koniec XIX w.
6. Wapiennik I, koniec XIX w.
7. Wapiennik II, koniec XIX w.

Międzygórze

1. Kościół parafialny p.w. św. Józefa, 1740-42, 1790-1792, 1924, wpis do rejestru zabytków nr 698/Wł z dnia 14.12.1978.
2. Dawny kościół ewangelicki, obecnie katolicki kościół pomocniczy p.w. św. Krzyża, 1911.
3. Kościół pątniczy p.w. Matki Bożej Przyczyny Naszej Radości „Maria Śnieżna", 1781-1782, I 1784, 1821, 1897, wpis do rejestru zabytków nr 1976 z dnia 22.12.1971.
4. Pensjonat, obecnie nie jest użytkowany, Igliczna, pocz. XX w.
5. Schronisko „Maria Śnieżna", Igliczna, ok. 1910-30.
6. Kaplica górska, XIX w., nr rej. 1019/Wł z dnia 14.05.1984.
7. Szkoła, obecnie Szkoła podstawowa, ul. Pocztowa 1, koniec XIX w.
8. Dom mieszkalno-usługowy, ul. Wojska. Polskiego, pocz. XX w.
9. Hotel z restauracją, obecnie dom mieszkalno-usługowy, ul. Wojska Polskiego 3, pocz. XX w.
10. Sanatorium, obecnie DW „Gigant I", ul. Sanatoryjna 5,1892, wpis do rejestru zabytków nr 649/Wł I z dnia 30.12.1976.
11. „Hotel Weiss", obecnie DW „Hanka", ul. Wojska Polskiego 4,1869.
12. Międzygórze, DW „Słowik I", ul. Wojska Polskiego 42, XIX/XX w.
13. Pensjonat, obecnie DW „Słowik II" ul. Wojska Polskiego 42 a, ok. 1900-1910.
14. Pensjonat, obecnie DW „Góralka", ul. Pocztowa 2, ok. 1910.
15. Pensjonat, obecnie użytkowany, powyżej ul. Sanatoryjnej, 1. ćw. XX w.
16. Pensjonat, obecnie DW „Gigant II", ul. Sanatoryjna 2,1898.
17. Pensjonat, obecnie kawiarnia „Sarenka", ul. Sanatoryjna 6, ok. 1890.
18. Oficyna mieszkalno-gospodarcza, ul. Sanatoryjna 6, ok. 1890.
19. Pensjonat, obecnie DW „Stokrotka", ul. Sanatoryjna 7, ok. 1891.
20. Pensjonat, obecnie DW „Mimoza" ul. Sanatoryjna 8, ok. 1890.
21. Pensjonat, obecnie DW „Mimoza V", ul. Sanatoryjna 9, pocz. XX w.
22. Pensjonat, obecnie przedszkole, ul. Sanatoryjna 10, XIX/XX w.
23. Pensjonat, obecnie DW ‚Mimoza IV", ul. Sanatoryjna 12, ok. 1900-1910.
24. Pensjonat, obecnie DW „Mimoza III", ul. Sanatoryjna 13, ok. 1920, nr rej. 1408 z dnia 08. 08. 1994.
25. Pensjonat, obecnie DW „Azalia", ul- Sanatoryjna 14, ok. 1910 w.
26. Pensjonat, ul. Sanatoryjna 16, ok. 1910.
27. Pensjonat, ul. Sanatoryjna 16,1910-20.
28. Pensjonat „Leśnik", ul. Wojska Polskiego 6,1849.
29. Pensjonat, obecnie DW „Paweł-Hanka II", ul. Wojska Polskiego 9, ok. 1900.
30. Pensjonat, obecnie DW „Gaweł-Hanka III", ul. Wojska Polskiego 10,1904-08.
31. Pensjonat „Krokus", ul. Wojska Polskiego 32, ok. 1870, wpis do rejestru zabytków nr 1280/Wł z dnia 18.11.1989.
32. Dom wczasowy „Widok II", ul. Śnieżna 12, ok. 1920, XX w.
33. Dom wczasowy, obecnie Dom Turysty „Opolanin", ul. Śnieżna 27, ok. 1910
34. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Pocztowa 3, 3. ćw. XIX w.
35. Dom mieszkalno-usługowy, ul. Sanatoryjna 1, pocz. XX w.
36. Dom mieszkalny, ul. Sanatoryjna 4, pocz. XX w.
37. Dom mieszkalny, ul. Sanatoryjna 11, pocz. .XX w.
38. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 4, koniec XIX w.

39. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 5, pocz. XX w.
40. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 6, pocz. XX w.
41. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 7, pocz. XX w.
42. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 8, ok. pol. XIX, koniec XIX w.
43. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 10, pocz. XX w.
44. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 11,4. ćw. XIX w.
45. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 13, koniec XIX w.
46. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 14, koniec XIX w.
47. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Śnieżna 15, 3. ćw. XIX w.
48. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 16, XIX/XX w.
49. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 20, koniec XIX w., XX w.
50. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 21, 3. ćw. XIX w.
51. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Śnieżna 22, koniec XIX w.
52. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Śnieżna 24, pocz. XX w.
53. Dom mieszkalny, ul. Śnieżna 29, 3. ćw. XIX w., XX w.
54. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 1, XIX/XX w.
55. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 7, XIX/XX w.
56. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 8, XIX/XX w.
57. Dom mieszkalny „Nad wodospadem", ul. Wojska Polskiego 14, pocz. XX w.
58. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 14, pocz. XX w.
59. Dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 16, ok. 1870, XX w.
60. Zapora wodna na rzece Wilczce, pocz. XX w.

Młoty

1. Pensjonat, obecnie dom mieszkalny, nr 2, ok. 1920.
2. Pensjonat, obecnie dom mieszkalny, nr 2, ok. 1920.
3. Dom Ludowy, obecnie dom mieszkalny, nr 14, koniec XIX w.
4. Dom mieszkalny, nr 2, pocz. XX w.
5. Dom mieszkalny, nr 8, 3. ew. XIX, koniec XIX w.
6. Zespól mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10, ok. 1910,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie nie jest użytkowany, nr 10,4. ćw. XIX w.

7. Dom mieszkalny, nr 12, ok. 1910.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 17, ok. poł. XIX w.
9. Dom mieszkalny, nr 19, XIX/XX w.
10. Dom mieszkalny, obecnie Nadleśnictwo, nr 26, XIX/XX w.
11. Leśniczówka, obecnie Nadleśnictwo, nr 28, ok. 1930.

Mostowice

1. Zespół kościelny

a) Kościół filialny p.w. Narodzenia NMP, 1781-1782, wpis do rejestru zabytków nr 1017/Wł z dnia 14.05.1984.
b) Mur wokół cmentarza przy kościele, XVIII w., koniec XIX w.

2. Dom Ludowy, obecnie ośrodek kolonijny, nr 9, pocz. XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 1, ok. poł. XIX, koniec XIX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, koniec XIX w.
5. Dom mieszkalny, nr 5, pocz. XX w.
6. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 7,1903,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 7, koniec XIX w.

7. Dom mieszkalny, nr 8, pocz. XX w.
8. Dom mieszkalny, nr 10, XIX w., XX w.
9. Dom mieszkalny, obecnie gospodarczy, ok. poł XIX w., koniec XIX w.
10. Dom mieszkalny, obecnie nie jest użytkowany, koniec XIX w.

Nowa Bystrzyca

1. Zespół kościelny
a) Kościół filialny p.w. Wniebowzięcia NMP, 1726,1880,1923, wpis do rejestru zabytków nr 1988 z dnia 22.12.1971,
b) Kaplica przy kościele (Kaplica Zmarłych), 1772, wpis do rejestru zabytków nr 868 z dnia 05.05.1961,
c) Mur wokół cmentarza z bramą, XVIII w., XIX w., pocz. XX w.
2. Szkoła, obecnie szkoła podstawowa, nr 30, ok. 1920
3. Dom Ludowy, obecnie mieszkalny, nr 67, pocz. XX w.
4. Zajazd, obecnie nie jest użytkowany, nr 78, 3. ćw. XIX w.
5. Dom mieszkalny, nr 1,1. ćw. XX w.
6. Dom mieszkalny, nr 3, XIX/XX w.
7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5,1828
8. Dom mieszkalny nr 7, 1 pol. XIX w., 1988.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 8, 3. ćw. XIX w.
10. Dom mieszkalny, nr 10, 3. ćw. XIX w.
11. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 12,4. ćw. XIX w.
12. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 17,4. ćw. XIX w.
13. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 18, poł. XIX w.,
b) Obora, nr 18, h pol. XIX w.,
c) Brama, nr 18, pol. XIX w.
14. Dom mieszkalny, nr 20, pocz. XX w.
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 22, ok. 1870
16. Dom mieszkalny, nr 25, 3. ćw. XIX w.
17. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 26,4. ćw. XIX w.
18. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 37, ok. poi. XIX w.
19. Dom mieszkalny, nr 38, 3. ćw. XIX w., XIX/XX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 41, 1. pol. XIX w., XX w.
21. Dom mieszkalny, nr 44, 4. ćw. XIX w., 1991
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 47, XIX/XX w.
23. Dom mieszkalny, nr 48,4 ćwierć XIX w.
24. Dom mieszkalny, obecnie nie jest użytkowany, nr 48,4. ćw. XIX w.
25. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 49, 3. ćw. XIX w.
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 54, 1. pol. XIX w., pocz. XX w.
27. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 55, 3. ćw. XIX w.
28. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 58,4. ćw. XIX w.
29. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 60,2. poł. XIX w.
30. Dom mieszkalno-gospodarczy obok nr 62,4. ćw. XIX w.
31. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy z bramą, nr 63, ok. 1860,
b) Budynek gospodarczy, nr 63,1820,
c) Wozownia, nr 63, 2. pol. XIX w.
32. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 64, 3. ćw. XIX w.
33. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 66, 4. ćw. XIX w., XX w.
34. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 68, ok. poł. XIX w.
35. Most na drodze do Miotów, XIX/XX w.

Nowa Łomnica

1. Kaplica na rozdrożu dróg, poł. XIX w.
2. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 2, ok. poł. XIX w.
3. Dom mieszkalny, nr 3, pocz. XX w.
4. Dom mieszkalny, nr 6, pocz. XX w.
5. Dom mieszkalny, nr 7, 2. poł. XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 12, ok. poł. XIX w.

7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 13, 3. ćw. XIX w.
8. Dom mieszkalny, nr 14, pocz. XX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 19, 2. poł. XIX w.
10. Dom mieszkalny, nr 20, pocz. XX w.
11. Zespół mieszkalno-gospodarczy
12. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 22, ok. 1870
13. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 22, 3. ćw. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1084/Wł z dnia 18.01.1985
14. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 23, 3. ćw. XIX w.
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 27,4. ćw. XIX w.
16. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 28, ok. 1870
17. Zespół mieszkalno-gospodarczy
18. Dom mieszkalny, nr 29, poł. XIX w.
19. Stajnia, nr 29, poł. XIX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 31, 3. ćw. XIX w.
21. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 32,4. ćw. XIX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 33, koniec XIX w.
23. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 34, 3. ćw. XIX w.
24. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 35, pocz. XX w.

Nowy Waliszów

1. Zespół kościelny
a) Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, pocz. XVI w., 1688, 1690-1691, 1795, 1803, wpis do rejestru zabytków nr 883 z dnia 30.06.1961,
b) Kostnica przy kościele, 2. poł. XIX w.,
c) Budynek bramny przy kościele, 1723, wpis do rejestru zabytków nr 1022/Wł z dnia 14.05.1984,
d) Mur wokół cmentarza przykościelnego, XVIII w.
2. Plebania, 1850
3. Kapliczka przydrożna, obok nr 10, XVIII w., nr rej. 1969 z dnia 22.12.1971
4. Kapliczka przydrożna, obok nr 17, XIX w.
5. Kapliczka przydrożna, obok nr 45, XIX w.
6. Kapliczka przydrożna, obok nr 47, XIX w.
7. Zespół dworski
a) Dwór, obecnie budynek mieszkalny, ok. 1709-1715, 2. poł. XVIII w., ok. poł. XIX w., pocz. XX w., nr rej 1338 z dnia 03.08.1965,
b) Pawilon ogrodowy I, 1764, nr rej 1338 z dnia 03.08.1965 i wpis do rejestru zabytków nr 2033 z dnia 25.05.1972,
c) Pawilon ogrodowy II, 1764, wpis do rejestru zabytków nr 1338 z dnia 03.08.1965 i wpis do rejestru zabytków nr 2033 z dnia 25.05.1972,
d) Założenie ogrodowo parkowe, wpis do rejestru zabytków nr 600/2088 z dnia 22.06.1972,
e) Obora, koniec XVIII w., koniec XIX w.,
f) Stodoła, koniec XVIII w., koniec XIX w.
8. Szkoła, nr 87, koniec XIX w.
9. Dom mieszkalny, nr 1, pocz. XX w.
10. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 2, 2. poł XIX w.,
b) Stodoła, nr 2, 2. poł. XIX w.
11. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 6, koniec XIX w.,
b) Dom mieszkalny, nr 6, 2. poł. XIX w.
c) Stodoła, nr 6, koniec XIX w.
12. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 9 XIX, XX w.,

b) Stodoła, nr 9, koniec XIX w.
13. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10, koniec XIX w.,
b) Dom mieszkalny, obecnie budynek gospodarczy, nr 10, koniec XIX w.
14. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 11, pocz. XX w.,
b) Zabudowania gospodarcze, nr 11, koniec XIX w
15. Dom mieszkalny, nr 14, XIX/XX w.
16. Dom mieszkalny, nr 17, pocz. XX w.
17. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 18, koniec XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 18 a, pocz. XX w.,
c) Obora, nr 18, koniec XIX w.
18. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 20 a, pocz. XIX w.
19. Dom mieszkalny, nr 22, koniec XIX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 23, 2. poł. XIX w.
21. Dom mieszkalny, nr 24, ok. poł. XIX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 26, 2. poł. XIX w., XX w.
23. Dom mieszkalny, nr 33, koniec XIX w.
24. Dom mieszkalny, nr 34, poł. XIX w., pocz. XX w.
25. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 37, koniec XIX w., XX w.,
b) Zabudowania gospodarcze, nr 37, koniec XIX w.
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 38, ok. poł. XIX w.
27. Dom mieszkalny, nr 39,1902
28. Dom mieszkalny, nr 40, koniec XIX w., XX w.
29. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 41,2. poł. XIX w.,
b) Stodoła, nr 41, 2. poł. XIX w.
30. Dom mieszkalny, nr 46, 2. poł. XIX w.
31. Dom mieszkalny, nr 47,2. poł. XIX w.
32. Dom mieszkalny, nr 48, 2. poł. XIX w.
33. Dom mieszkalny, nr 51, koniec XIX w.
34. Zespół mieszkalno-gospodarczy XIX w., XX w.
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 52,
b) Stodoła, nr 52, koniec XIX w., XX w.
35. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 54, XIX/XX w.,
b) Dom mieszkalny, nr 54,2. poł. XIX w.
36. Dom mieszkalny, nr 55, koniec XIX w.
37. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 57,2. poł. XIX w
38. Dom mieszkalny, nr 63, koniec XIX w XX w
39. Dom mieszkalny, nr 64, poł. XIX w.
40. Dom mieszkalny, nr 82,koniec XIX w.
41. Dom mieszkalny, nr 84, pocz. XX w.
42. Stodoła nr 87, koniec XIX w.
43. Dom mieszkalny, nr 90, 2. poł. XIX w.
44. Dom mieszkalny, nr 104, XIX/XX w.
45. Dom mieszkalny, nr 105, XIX/XX w.
46. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 106, XIX/XX w.,
b) Stodoła, nr 106, koniec XIX w., XX w.

Paszków

1. Dom mieszkalny, nr 5, koniec XIX w.

2. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 7, 3. ćw. XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 8, pocz. XX w.
4. Dom mieszkalny, obecnie Nadleśnictwo, nr 9, pocz. XX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 21, ok. 1870
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 24, koniec XIX w.
7. Dom mieszkalny, nr 27, pocz. XX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 28, XIX/XX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 29,4. ćw. XIX w.

Pokrzywno

1. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Leśniczówka, nr 11, 1. ćw. XX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 11, 1. ćw. XX w.,
c) Parkowe zagospodarowanie terenu, 1. ćw. XX w.
2. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 3, koniec XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, koniec XIX w., XX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, 3. ćw. XIX w.
5. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny nr, 9, ok. 1910,
b) Budynek gospodarczy, nr 9, ok. 1910.
6. Dom mieszkalny, nr 12, pocz. XX w.
7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 13, XIX/XX w.
8. Dom mieszkalny, nr 17, pocz. XX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 18, ok. 1910
10. Dom mieszkalny, nr 19, ok. 1920
11. Zespół młyna
a) Młyn i dom młynarza, obecnie mieszkalno-gospodarczy, nr 2,3. ćw. XIX w.,
b) Stodoła, nr 2, koniec XIX w.

Piotrowice

1. Kaplica Św. Krzyża na Górze Krzyżowej, ok. 1736-1753, wymieniona w wykazie w kontekście Starego Waliszowa.
2. Kaplica p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej z XVIII w., w Piotrowicach Dolnych.
3. Kaplica mszalna p.w. Świętej Rodziny (przed 1830,1887), w Piotrowicach Górnych.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 9, 3. ćw. XIX w.

Pławnica

1. Kapliczka, obok nr 22, 2. poł. XIX w.
2. Kapliczka, obok nr 56, XIX/XX w.
3. Kapliczka, obok nr 72, XIX/XX w.
4. Kapliczka, obok nr 92, 2. poł. XIX w.
5. Zespół pałacowy
a) Oficyna pałacowa, nr 103,1735-1737, wpis do rejestru zabytków nr 1977 z dnia 22.12.1971.
b) Budynek gospodarczy I, nr 103, poł. XIX w., XX w.,
c) Budynek gospodarczy II, nr 103, poł. XIX w., pocz. XX w.
6. Dom Ludowy, obecnie Dom Strażaka, 2. poł. XIX w.
7. Szkoła, obecnie szkoła podstawowa, nr 2, XIX/XX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, 3. ćw. XIX w.
9. Dom mieszkalny, nr 7, koniec XIX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 8, ok. poł. XIX w., koniec XIX w.
11. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10,4. ćw. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, z bramą, nr 10,4. ćw. XIX w.,
c) Budynek gospodarczy, nr 10, koniec XIX w.,

d) Stodoła, nr 10, koniec XIX w.
12. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 11, koniec XIX w.
13. Dom mieszkalny, nr 13, pocz. XX w.
14. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 17,4. ćw. XIX w.
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 26, ok. 1880
16. Dom mieszkalny, nr 31, pocz. XX w.
17. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 42, ok. 1880,
b) Budynek gospodarczy, nr 42, koniec XIX w.,
c) Stodoła, nr 42, koniec XIX w.,
d) Ogrodzenie z bramami, nr 42, ok. 1880.
18. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 45, koniec XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 45, koniec XIX w.,
c) Stodoła, nr 45, koniec XIX w.,
d) Ogrodzenie z bramami, nr 45, koniec XIX w.
19. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 46, koniec XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 46, koniec XIX w.,
c) Stodoła, nr 46, koniec XIX w.,
d) Ogrodzenie z bramami, nr 46, koniec XIX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 47, ok. poł. XIX w.
21. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 54, XIX/XX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 56, 1 poł. XIX w.
23. Budynek mieszkalno-gospodarczy, nr 66, pocz. XIX w., koniec XIX w.
24. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 69, ok. poł. XIX
25. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 73, poł. XIX w., 1990
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 76,2 poł. XIX w., 1990
27. Dom mieszkalny, nr 77, ok. 1910
28. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 84, ok. 1880,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie nie jest użytkowany, nr 84,3. ćw. XIX w.,
c) Brama i ogrodzenie, nr 84, ok. 1880
29. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 85, ok. 1880,
b) Stodoła, nr 85, koniec XIX w.,
c) Brama i ogrodzenie, nr 85, ok. 1880.
30. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 86, ok. 1880,
b) Budynek gospodarczy, nr 86, koniec XIX w.,
c) Stodoła, nr 86, koniec XIX w.,
d) Ogrodzenie z bramą, nr 86, ok. 1880.
31. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 87, ok. poł. XIX w.
32. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 92, 3. ćw. XIX w.,
b) Wozownia, nr 92, koniec XIX w.,
c) Brama, nr 92, koniec XIX w.
33. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 94,4. ćw. XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 94, 4. ćw. XIX w.,
c) Stodoła, nr 94, 4. ćw. XIX w.,
d) Ogrodzenie z bramami, nr 94,4. ćw. XIX w.
34. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 95, ok. 1880.
35. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 96, koniec XVIII w., koniec XIX w.,

b) Dom mieszkalno-gospodarczy z bramą, nr 96, koniec XVIII w., koniec XIX w.,
c) Wozownia, nr 96, XVIII w., koniec XIX w.,
d) Ogrodzenie z bramami, nr 96, koniec XVIII w.
36. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 97 1860,
b) Budynek gospodarczy z bramą, nr 97,1865,
c) Budynek gospodarczy (obora), nr 97, 1. poł. XIX w.
37. Zespół młyna
a) Młyn, obecnie dom mieszkalny, nr 65,1903
b) Budynek gospodarczy I, nr 65, ok. 1900
c) Budynek gospodarczy II, nr 65, ok. 1900
d) Kapliczka, nr 65, 1903

Poniatów

1. Kapliczka, koło nr 2, 1856
2. Kapliczka, koło nr 13, koniec XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 1, koniec XIX w.
4. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, 3. ćw. XIX w.,
b) Stodoła, nr 5, 3, ćw. XIX w.
5. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 7, 4. ćw. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 7, 3. ćw. XIX w.
c) Stodoła I, nr 7, 3. ćw. XIX w., XX w.,
d) Stodoła II, nr 7, 3. ćw. XIX w.
6. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 10, poł. XVIII w., koniec XIX w.,
b) Budynek gospodarczy z wozownią, nr 10, 4. ćw. XIX w.,
c) Stodoła I, nr 10, pocz. XX w.,
d) Stodoła II, nr 10, koniec XIX w.
7. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 12, 1. poł. XIX w.,
b) Stodoła, nr 12 ok. poł. XIX w.,
c) Obora, nr 12, ok. poł. XIX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie nie jest użytkowany, nr 13, ok. poł. XIX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, koło nr 13, koniec XIX w.

Rudawa

1. Kościół, obecnie nie jest użytkowany, 1769, 1803, 1868, koniec XIX w.
2. Mur otaczający cmentarz wokół kościoła, XVIII, XIX w.

Ponikwa

1. Zespół kościelny
a) Kościół pomocniczy p.w. św. Józefa Robotnika, 1802-1804, 1881, wpis do rejestru zabytków nr 952/Wł z dnia 20.09.1983,
b) Kaplica cmentarna przy kościele, pocz. XX w.,
c) Mur cmentarza przy kościele, pocz. XIX w.,
d) Stacja duszpasterska, mieszkanie duchownego (Localie), lub dawna szkoła, obecnie dom mieszkalny obok kościoła, 1845.
2. Kapliczka koło nr 63, XVIII/XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 3, ok. pol. XIX w.
4. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 4, koniec XVIII w., XIX w., XX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 4, XIX/XX w., po poł. XX w.,
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10, 3. ćw. XIX w.

6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 11, pocz. XIX w.
7. Willa, nr 14, ok. 1930
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 20, 3. ćw. XIX w.
9. Dom mieszkalny, obecnie nie jest użytkowany , nr 25, ok. poł. XIX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 26, 3. ćw. XIX w., XX w.
11. Dom mieszkalny, nr 29, pocz. XX w.
12. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 34,1838, 1908
13. Dom mieszkalny, nr 42,4. ćw. XIX w.
14. Dom mieszkalny, nr 43, 4. ćw. XIX w.
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, obok nr 44,4. ćw. XIX w.
16. Dom mieszkalny, nr 49,1856
17. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 63, koniec XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 63, koniec XIX w.

18. Dom mieszkalny, nr 64, ok. poł. XIX w.
19. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 65,1832,1847,
b) Budynek gospodarczy, nr 65,1832,1847

Poręba

1. Zespół kościelny

a) Kościół filialny, p.w. św. Sebastiana, 1564 lub 1575, 1716, 2. pol. XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 880 z dnia 28.06.1961,
b) Kaplica, koniec XIX w.,
c) Dom przedpogrzebowy, XIX/XX w.,
d) Mur wokół cmentarza przykościelnego, XIX w.

2. Remiza, obecnie Ochotnicza Straż Pożarna, ok. 1920,1936
3. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny z bramą, nr 4, koniec XVIII w., XIX w.,
b) Dom mieszkalny z wozownią, nr 4, koniec XVIII w., XX w.,
c) Obora, nr 4, koniec XVIII w., XIX w.,
d) Stodoła, nr 4, koniec XVIII w., XX w.

4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10, 3. ćw. XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 15, koniec XVIII w., XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 16, koniec XIX w.
7. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy I, nr 17, 3. ćw. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy II, nr 17, 3. ćw. XIX w.,
c) Stodoła, nr 17, 3. ćw. XIX w.

8. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 21, koniec XIX w.,
b) Budynek gospodarczy, nr 21, koniec XIX w.,
c) Budynek gospodarczy z wieżą, nr 21, koniec XIX w.

9. Dom mieszkalny, nr 22, koniec XIX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 23, ok. poł. XIX w., XX w.
11. Dom mieszkalny, nr 24, koniec XIX w.
12. Dom mieszkalny, nr 28, koniec XIX w.
13. Dom mieszkalny, nr 30, ok. poł. XIX w., ok. 1910
14. Dom mieszkalny, nr 31, koniec XIX w.
15. Dom mieszkalny, nr 32, koniec XIX w.
16. Dom mieszkalny, nr 34, ok. poł. XIX, koniec XIX w.
17. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 35, pocz. XX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 35, poł. XIX w.,
c) Stodoła, nr 35, 3. ćw. XIX w.

18. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 36, 3. ćw. XIX w., XIX/XX w.
19. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 37, 3. ćw. XIX w., XIX/XX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 38, 4. ćw. XIX w., XX w.
21. Dom mieszkalny, nr 44, 4. ćw. XIX w., pocz. XX w.
22. Dom mieszkalny, nr 47,1890
23. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 56, koniec XVIII w.,
b) Dom mieszkalny, obecnie gospodarczy, nr 56, koniec XVIII w., XIX w.

24. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 62, koniec XIX w., ok. 1980
25. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 65, XIX/XX w.,
b) Stodoła, nr 65, XIX/XX w.

26. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 69, 2. poł. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 69, 2. poł. XIX w.,
c) Stodoła, nr 69, 2. poł. XIX w.

27. Dom mieszkalno-gospodarczy, obecnie gospodarczy, pocz. XIX w., XIX/XX w., ok. 1910
28. Leśniczówka, nr 58, ok. 1930
29. Budynek stacji transformatorowej, za nr 65,1928

Spalona

1. Schronisko „Jagodna", Przełęcz Spalona, 1895,1933
2. Leśniczówka, nr 3, 1. ćw. XX w.
3. Leśniczówka, nr 16, pocz. XX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 1,2. poł. XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, poł. XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, 4. ćw. XIX w.
7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 7 koniec XIX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 8, poł. XIX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 10, XIX/XX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 11,4. ćw. XIX w.
11. Dom mieszkalny, nr 12, pocz. XX w.
12. Dom mieszkalny-gospodarczy, nr 13, koniec XIX w.
13. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 14, ok. 1870
14. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 15 pocz. XX w.

Stara Bystrzyca

1. Kapliczka, koło nr 22, pocz. XX w.
2. Dom Ludowy, ul. Bystrzycka 48, pocz. XX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 5, pocz. XIX w., koniec XIX w.
4. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 6, XIX/XX w.
5. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 10, koniec XIX w.,
b) Brama, ul. Bystrzycka 10, koniec XIX w.

6. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 12, poł. XIX w., koniec XIX w.
7. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 17, pocz. XX w.
8. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 23, ok. poł. XIX w., koniec XIX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 25, koniec XIX w.
10. Zespół mieszkalny

a) Dom mieszkalny I, ul. Bystrzycka 31, koniec XIX w.,
b) Dom mieszkalny II, ul. Bystrzycka 31, pocz. XX w.

11. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 46, 1922
12. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 52, koniec XIX w.
13. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 54, XIX/XX w., poł. XX w.,
b) Stodoła, ul. Bystrzycka 54, koniec XIX w.
14. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 58, koniec XIX w.,
b) Stodoła, ul. Bystrzycka 58, XIX/XX w.
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Bystrzycka 60, pocz. XX w.
16. Dom mieszkalny, obecnie poczta, ul. Bystrzycka 62, XIX/XX w.
17. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 68, koniec XIX w., ok. 1910
18. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 72, pocz. XX w.
19. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 2, koniec XIX w., XX w.
20. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy I, ul. Górna 4, ok. poł. XIX w.,
b) Dom mieszkano-gospodarczy II, ul. Górna 4, ok. poł. XIX w.
21. Dom mieszkalny, ul. Nadbrzeżna 19, koniec XIX w., ok. 1930
22. Most, koniec XIX w.

Stara Łomnica

1. Zespół kościelny
a) Kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty, 1354, 1384, 1685, 1794, wpis do rejestru zabytków nr 874 z dnia 05.05.1961,
b) Budynek bramny, XVIH/X1X w.,
c) Ogrodzenie i brama zachodnia, XV w., XVIII/XIX w.,
d) Brama północno-wschodnia w ogrodzeniu, XVIII/XIX w.
2. Zespół plebanii
a) Plebania nr 65, 1755,1854, wpis do rejestru zabytków nr 2041 z dnia 25.05.1972,
b) Budynek gospodarczy, nr 65, 3. ćw. XIX w.,
c) Budynek mieszkalno-gospodarczy, nr 65, 2. poł. XIX w.,
d) Stodoła, nr 65, 3. ćw. XIX w.,
e) Brama i fragment ogrodzenia, nr 65, ok. poł. XIX w.,
f) Kaplica pw. św. Rocha, 2. poł. XVIII w., wpis do rejestru zabytków nr 2040 z dnia 25.05.1972
3. Kapliczka obok nr 24, koniec XIX w.
4. Zespół dworski (Dolny)
a) Dwór Dolny, nr 23, 2. poł. XVII, 2. ćwierć XVIII w., XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 753 z dnia 27.09.1960,
b) Oficyna mieszkalna, nr 25, XVII w., XX w.,
c) Stodoła, nr 23-25, 2. poł. XIX w.,
d) Obora, obecnie zakład usługowy, nr 23-25,2. poł. XIX w.
5. Zespół dworski (Środkowy)
a) Wieża rycerska, obecnie nie jest użytkowana, nr 72, koniec XIV w., 1. poł. XX w., wpis do rejestru zabytków nr 748 z dnia 26.09.1960,
b) Dwór Środkowy, obecnie dom mieszkalny, nr 72, ok. 1550, ok 1570, ok 1580, 2 poł. XVII w., XIX, XX w.,
c) Oficyna mieszkalno-gospodarcza, nr 71, koniec XIX w,
d) Oficyna gospodarcza, nr 72, XIV w., XVI w.,
e) Stodoła I, nr 71-72, koniec XIX w.,
f) Stodoła II, nr 71-72, pocz. XX w.,
g) Stodoła III, nr 71-72, koniec XIX w.,
h) Ogrodzenie z bramą, nr 72, XVI w., XIX w., XX w.
6. Zespół dworski (Górny)
a) Dwór Górny, obecnie nie jest użytkowany, nr 89, XVI/XVII w., ok 1720-1740 3 ćw XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 752 z dnia 27.09.1960,
b) Oficyna mieszkalna, nr 88, 2. poł. XVIII w., pocz. XX w.,
c) Budynek gospodarczy, nr 88-89, pocz. XX w.
7. Szkoła nr 64, 1910-20

8. Karczma, nr 90, 2. poł. XIX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 2, 3. ćw. XIX w.
10. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 3, koniec XIX w., XX w.
11. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, poł. XIX w.
12. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, 1. poł. XIX w., ok. 1870
13. Dom mieszkalny, nr 6, koniec XIX w.
14. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 8 pocz. XIX w., pocz. XX w.,
b) Obora I, nr 8, pocz. XIX w., pocz. XX w.,
c) Obora II, nr 8, pocz. XX w.,
d) Stodoła, nr 8, pocz. XX w.
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 9, 3 ćwierć XIX w.
16. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 11, ok. 1869,
b) Stodoła
17. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 12, ok. 1820.
18. Dom mieszkalny, nr 15, koniec XIX w.
19. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 18,4. ćw. XIX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 19, koniec XIX w.
21. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 24, d. nr 20, 3. ćw. XIX w.,
b) Wozownia, nr 24, d. nr 20, ok. 1860
22. Dom mieszkalny, nr 28, XIX/XX w.
23. Dom mieszkalny, nr 34, koniec XIX w., XX w.
24. Dom mieszkalny, nr 37, koniec XIX w., XX w.
25. Dom mieszkalny, nr 38, pocz. XX w.
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 41, ok. 1870, XX w.
27. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 43, pocz. XX w.
28. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 45, ok. 1870
29. Dom mieszkalny, nr 50, koniec XIX w.
30. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 52, 3. ćw. XIX w.
31. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 54,4 ćw. XIX w.
32. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 58, XIX/XX w.
33. Dom mieszkalny, nr 60, pocz. XX w.
34. Dom mieszkalny, nr 61, ok. 1890
35. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 62, ok. 1880
36. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 66, pocz. XX w.
37. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 73, 3. ćw. XIX w.
38. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 74,1920-30,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 74, 2. poł. XIX w.
39. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 75, ok. 1880,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 75, pocz. XIX w.
40. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 77, 3. ćw. XIX w.
41. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 78, 3. ćw. XIX w.
42. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 79,1. poł. XIX w.
43. Dom mieszkalno-gospodarczy, naprzeciw nr 79,1 poł. XIX w.
44. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 80, ok. 1880
45. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 91, koniec XIX w.
46. Dom mieszkalny, nr 94, ok. 1880
47. Dom mieszkalny, nr 96, ok. 1880
48. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 99, 4. ćw. XIX w., XX w.
49. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 100, ok. 1880
50. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 102, poł. XIX w.

51. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 106, 2. poł. XIX w.
52. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 107, ok. 1870,
b) Ogrodzenie z bramą, nr 107, ok. 1870
53. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 110, pocz. XX w.
54. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 112, 3. ćw. XIX w.
55. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 113, ok. poł. XIX w.
56. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 114, ok. poł. XIX w.
57. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 118, poł. XIX w.
58. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 119, ok. 1880
59. Most, obok nr 62, pocz. XIX w.
60. Most, obok nr 79, pocz. XIX w.

Starkówek

1. Kaplica mszalna p. w. św. Floriana, 1736, 1891, 1927
2. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 2, ok. 1880
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 9, 1. poł. XIX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 34, 2. poł. XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 36, pocz. XX w.
6. Zespół młyna
a) Młyn, nr 1, XVIII/XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1074 z dnia 25.02.1964,
b) Dom mieszkalny z tartakiem, nr 1, XVIII/XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1074 z dnia25.02.1964,
c) Obora, nr 1, XVIII/XIX w.,
d) Stodoła, nr 1, pocz. XIX w.

Stary Waliszów

1. Zespół kościelny
a) Kościół parafialny p .w. św. Wawrzyńca, 1899-1902, wpis do rejestru zabytków nr 1020W1 z dnia 14.05.1984,
b) Wieża kościelna, 1524, 1899, wpis do rejestru zabytków nr 2043 z dnia 25.05.1972,
c) Budynek bramny, XVIII w., XIX w.,
d) Plebania, 1590, XVII, XVIII w., koniec XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 1340 z dnia 03.08.1965
2. Kaplica na Górze Krzyżowej, około r. 1736?, 1753 - 1770 r., patrz Piotrowice
3. Kapliczka przydrożna, obok nr 12, 2. poł. XIX w.
4. Kapliczka przydrożna, obok nr 125, XVIII/XIX w.
5. Kapliczka przydrożna, XVIII w.
6. Kapliczka przydrożna, XIX w.
7. Kapliczka przydrożna, XVIII w.
8. Zespół dworski (Górny)
a) Dwór, obecnie dom mieszkalny, ośrodek zdrowia, nr 91, 3. ćwierć XVI w., lub ok. 1600-1630, XVIII w., 3. ćwierć XIX w.,
b) Park przy dworze nr 91, wpis do rejestru zabytków nr 676/Wł z 1977.
9. Dwór Dolny, obecnie dom mieszkalny, nr 57,1674,1. poł/ XIX w.
10. Dom mieszkalny, nr 4,2. poł. XIX w.
11. Dom mieszkalny, nr 9, 1. poł. XIX w.
12. Dom mieszkalny, nr 11, pocz. XX w.
13. Dom mieszkalny, nr 12, koniec XIX w., pocz. XX w.
14. Dom mieszkalny, nr 14, XIX/XX w.
15. Dom mieszkalny, nr 15, poł. XIX w., XX w.
16. Dom mieszkalny, nr 16, XVIII, XIX, XX
17. Budynek Straży Pożarnej, nr 17, pocz. XX w.
18. Dom mieszkalny, nr 19, pocz. XX w.
19. Dom mieszkalny, nr 20, 1. poł. XIX w., koniec XIX w.

20. Dom mieszkalny, nr 21, pocz. XX w.
21. Dom mieszkalny, nr 22, pocz. XX w.
22. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny nr 24, poł. XIX w., XX w.,
b) Zabudowania gospodarcze, nr 24, poł. XIX w.
23. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 28, poł. XIX w., XX w.,
b) Zabudowania gospodarcze, nr 28, poł. XIX w.
24. Dom mieszkalny, nr 31,2. poł. XVIII w., XX w.
25. Dom mieszkalny, nr 34, poł. XIX w.
26. Dom mieszkalny, nr 38, koniec XVIII w., koniec XIX w.
27. Dom mieszkalny, nr 40, poł. XIX w., XX w.
28. Dom mieszkalny, nr 41, XIX/XX w.
29. Dom mieszkalny, nr 43, pocz. XX w.
30. Dom mieszkalny, nr 50, poł. XIX w., XX w.
31. Dom mieszkalny, nr 51, XIX/XX w.
32. Dom mieszkalny, nr 52, XIX/XX w.
33. Dom mieszkalny, nr 53, XIX/XX w.
34. Dom mieszkalny, nr 54, poł. XIX w.
35. Dom mieszkalny, nr 55, pocz. XX w.
36. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 56, XIX w.
37. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 57,1 pol. XIX w.
38. Dom mieszkalny, nr 58, koniec XIX w., XX w.
39. Dom mieszkalny, nr 59, pocz. XX w.
40. Dom mieszkalny, nr 60, XIX/XX w.
41. Dom mieszkalny, nr 61, pocz. XX w.
42. Dom mieszkalny, nr 65, koniec XVIII w., XIX/XX w.
43. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 67, pocz. XIX w., nr rej 739/Wł z dnia 30.04.1980
44. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 68, ok. poł. XIX w.
45. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 70, XVIII/XIX w.,
b) Budynek bramny, nr 70, XVIII/XIX w.,
c) Stodoła, nr 70, XIX w.
46. Dom mieszkalny, nr 74, XIX/XX w.
47. Dom mieszkalny, nr 77, XIX/XX w.
48. Dom mieszkalny, nr 78, XIX w., pocz. XX w.
49. Dom mieszkalny, nr 80, koniec XVIII w., XX w.
50. Dom mieszkalny, nr 82, 1. poł. XIX w.
51. Dom mieszkalny, nr 83, XIX/XX w.
52. Dom mieszkalny, nr 86, XIX/XX w.
53. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny I, nr 87, koniec XIX w.,
b) Dom mieszkalny II, nr 87, 2. poł. XIX w., XX w.
54. Dom mieszkalny, nr 88, XVIII w., koniec XIX w.
55. Zabudowania gospodarcze, nr 91, 2. pol. XIX w.
56. Dom mieszkalny, nr 92, pol. XIX w.
57. Dom mieszkalny, nr 94, XIX w.
58. Dom mieszkalny, nr 112, pocz. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 740/W? z dnia 30.04.1980
59. Dom mieszkalny, nr 116, ok. pol. XIX w.
60. Dom mieszkalny, nr 124, pol. XIX w.
61. Dom mieszkalny, nr 125, XVIII/XIX w.
62. Dom mieszkalny, nr 128, pocz. XIX w., koniec XIX w.
63. Dom mieszkalny, nr 129, pocz. XIX w., koniec XIX w.
64. Dom mieszkalny, nr 140, pocz. XX w.

65. Dom mieszkalny, nr 142, pocz. XX w.
66. Dom mieszkalny, nr 145, pocz. XX w.
67. Dom mieszkalny, nr 146, XIX/XX w.
68. Dom mieszkalny, nr 159, pocz. XX w.
69. Dom mieszkalny, nr 162, XIX/XX w.
70. Stodoła, przy nr 75, XIX w.
71. Stodoła, przy domu nr 85, XIX w.
72. Obora, przy domu nr 85, koniec XVIII w.

Szczawina
1. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 23, 1. poł. XIX w

Szklarka
1. Kaplica, obok nr 20, 2. poł. XIX w.
2. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 11, pocz. XIX w.
3. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 14, 2. poł. XIX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 16, 3. ćw. XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 17, 3. ćw. XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 20, 3. ćw. XIX w.
7. Dom mieszkalny, nr 21, koniec XIX w.

Topolice
1. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Kaplica, nr 8, 1892
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 8, pocz. XIX w.
c) Bramka między budynkami, nr 8, koniec XIX w.

Wilkanów
1. Zespół kościelny
a) Kościół parafialny pw. św. Jerzego, 1516, 1659, 1697-1701, ok. 1784, 1821-1823, 1898, wpis do rejestru zabytków nr 884 z dnia 30.06.1961,
b) Kaplica grobowa rodzin Rensch i Spittel, ok. 1700-1710, poł. XIX, wpis do rejestru zabytków nr 2046 z dnia 25.05.1972,
c) Kaplica cmentarna, poł. XIX,
d) Brama wschodnia i ogrodzenie cmentarza, poł. XVIII w.,
e) Brama zachodnia, koniec XVIII w. - 1. ćwierć XIX w.
2. Zespół plebanii
a) Plebania, 1773, wpis do rejestru zabytków nr 1342 z dnia 03.08.1965,
b) Wozownia, ok. poł. XIX w.,
c) Obora, poł. XIX w.,
d) Stodoła z budynkiem gospodarczym, ok. poł. XIX w.,
e) Drewutnia, ok. poł. XIX w.,
f) Ogrodzenie z bramami, ok. poł. XIX w.
3. Kapliczka, obok nr 66, koniec XVIII w.
4. Kapliczka, obok nr 82, ok. poł. XIX w.
5. Kapliczka, obok nr 101, ok. poł. XIX w.
6. Kapliczka, obok nr 106, koniec XIX w.
7. Kapliczka, obok nr 11 la, koniec XIX w.
8. Kapliczka, obok nr 114, ok. poł. XIX w.
9. Kapliczka, obok nr 117, 2. poł. XIX w.
10. Kapliczka, obok nr 158, ok. 1880
11. Kapliczka, obok nr 164, koniec XVIII w.
12. Kapliczka, obok nr 188, pocz. XIX w.
13. Kapliczka, obok nr 211, XIX/XX w.
14. Zespół pałacowy

a) Pałac, obecnie nie jest użytkowany, ok. 1580-1610, 1679-1686, 1700-1708, XIX/XX w., 1986-1989, wpis do rejestru zabytków nr 766 z dnia 30.09.1960,
b) Pawilon narożny północny, 1700-1708,1986-89,
c) Pawilon narożny południowy, 1700-1708,1986-1989,
d) Stajnie pałacowe, koniec XVIII, 1986-89,
e) Stajnia, 1700-1708,1986-89,
f) Mur z bramami, XVIII, XIX w.,
g) Brama dawnego ogrodu pałacowego, 4. ćw. XVII w., XX w.,
h) Magazyn zbożowy i obora obok nr 179, koniec XIX w.,
i) Dom mieszkalno-gospodarczy, poł. XIX w., koniec XIX w.,
j) Oficyna dworska, mieszkanie urzędników dworskich, obecnie dom mieszkalny, nr 127,1.ćw. XVIII w., XX w., wpis do rejestru zabytków nr 1396/Wł z dnia 27.12.1993,
k) Oficyna dworska, oranżeria, obecnie dom mieszkalny, nr 130,1. ćw. XVIII w., XX w., wpis do rejestru zabytków nr 1395/Wł z dnia 27.12.1993,
l) Park pałacowy, wpis do rejestru zabytków nr 175/1950 z dnia 31.05.1950.

15. Szpital wiejski, obecnie dom mieszkalny, nr 138, pocz. XIX w., wpis do rejestru zabytków nr 959/Wł z dnia 14.10.1983
16. Szkoła wiejska, obecnie szkoła podstawowa, nr 132, ok. 1904
17. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, pocz. XX w.
18. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 11,2. poł. XIX w.
19. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 34, 3. ćw. XIX w.
20. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 44, ok. 1880
21. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 48, koniec XIX w., XX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 49, koniec XIX w.
23. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 52,4. ćw. XIX w.
24. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 58, 3. ćw. XIX w.
25. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 62, 3. ćw. XIX w.
26. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 63, ok. poł. XIX w.
27. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 64,2. poł. XIX w.
28. Dom mieszkalny, nr 66, koniec XIX w.
29. Dom mieszkalny, nr 79, pocz. XX w.
30. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 84, koniec XIX w.
31. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 87, poł. XIX w., XX w.
32. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 92, koniec XIX w., XX w.
33. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 94, poł. XIX w.
34. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 98, ok. poł. XIX w.
35. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 99, ok. 1870,
b) Wozownia, nr 99, ok. 1870.

36. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 101, ok. poł. XIX w.
37. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 111, koniec XIX w.
38. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 112, 3. ćw. XIX w.
39. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 113 a, koniec XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 114, poł. XIX w.

40. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 116, ok. pol. XIX w.
41. Dom mieszkalny, nr 125, koniec XIX w.
42. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 126, koniec XVII w., koniec XIX w.
43. Dom mieszkalny, nr 136, koniec XIX w.
44. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 139, koniec XIX w.
45. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 141, poł. XIX w., XX w.
46. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 146, ok. 1880
47. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 152, poł. XIX w., pocz. XX w.
48. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 159, ok. 1870, pocz. XX w.
49. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 160, 2. poł. XIX w., XX w.

50. Dom mieszkalno-gospodarczy I, nr 161, ok. 1860
51. Dom mieszkalno-gospodarczy II, nr 161, XIX/XX, ok. 1990
52. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalny, nr 162, koniec XIX w.,
b) Wozownia, nr 162, ok. 1880.
53. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 164, nr rej. 1023/W1 z dnia 10.09.1984
54. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 170, XIX/XX w.
55. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 175, koniec XIX w.
56. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 177, 3. ćw. XIX w.
57. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 178,4. ćw. XIX w.
58. Magazyn zbożowy i obora w pobliżu domu nr 179, koniec XIX w.
59. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy I, nr 193, pocz. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy II, nr 193,4. ćw. XIX w.,
c) Budynek gospodarczy, nr 193, poł. XIX w.
60. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 194, 3. ćw. XIX w.
61. Dom mieszkalny, nr 196, XIX/XX w.
62. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 198, poł. XIX w.
63. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 201, 3. ćw. XIX w.
64. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 205, poł. XIX , koniec XIX w.
65. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 212, 2 poł. XIX w., XX w.
66. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 214, 2 poł. XIX w., XX w.
67. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 220, pocz. XIX , koniec XIX w.
68. Stodoła, nr 189, 2. poł. XIX w.

Wójtowice

1. Kościół parafialny p. w. św. Marii Magdaleny, 1823-1824, 1870, wpis do rejestru zabytków nr 1018/Wł z dnia 14.05.1984
2. Plebania, ul. Górna 4, poł. XIX w., koniec XIX w.
3. Pensjonat, obecnie ośrodek wczasowy, ul. Bystrzycka, ok. 1920
4. Pensjonat, obecnie ośrodek wczasowo-kolonijny, ul. Górna 20,4. ćw. XIX w., ok. 1920
5. Pensjonat, obecnie ośrodek wczasowo-kolonijny, ul. Górna 22,4. ćw. XIX w.
6. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 7, koniec XIX w.
7. Dom mieszkalny, ul. Bystrzycka 8, ok. 1930
8. Dom mieszkalny, ul. Górna 1, koniec XIX w.
9. Dom mieszkalny, ul. Górna 5, ok. 1910
10. Zespół mieszkalno-gospodarczy
a) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 5, ok. poł. XIX w., ok. 1920,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 5, ok. poł. XIX w.
11. Dom mieszkalny, ul. Górna 7, ok. 1910
12. Dom mieszkalny, ul. Górna 9, koniec XIX w.
13. Dom mieszkalny, ul. Górna 10, ok. 1930
14. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 12, koniec XIX w., XX w., ok. 1970
15. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 13, 3. ćw. XIX w.
16. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 16, koniec XVIII w., ok. 1910, XX w.
17. Dom mieszkalny, obecnie gospodarczy, ul. Górna 18, 3. ćw. XIX w., ok. 1920
18. Dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Górna 23, 2. poł. XIX w.
19. Dom mieszkalny, ul. Górna 19, koniec XIX w.
20. Dom mieszkalny, ul. Górna, koniec XIX w.

Huta

1. Fort Wilhelma, 1790-1792 (dotyczy Wójtowie).
2. Leśniczówka, nr 1, ok. 1920
3. Dom mieszkalny, nr 3, pocz. XX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 4, XIX/XX w,

5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 5, 1. ćw. XX w.

Wyszki

1. Kościół filialny p.w. św. Jana Chrzciciela, 1797, 1848, wpis do rejestru zabytków nr 1982 z dnia 22.12.1971.
2. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 2, 3. ćw. XIX w.
3. Dom mieszkalny, nr 4, 3. ćw. XIX w., ok. 1910
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 6, koniec XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 7, 3. ćw. XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 13, ok. poł. XIX w., 1930
7. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 14, 3. ćw. XIX w., XX w.
8. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 15, XIX/XX w.
9. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 16, 3. ćw. XIX w.
10. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 18, ok. poł. XIX w.,
b) Stodoła, nr 18, ok. poł. XIX w., koniec XIX w.

11. Dom mieszkalny, nr 19, pocz. XX w.
12. Dom mieszkalny, nr 21, 3. ćw. XIX w.
13. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 22, koniec XIX w.,
b) Budynek bramny, nr 22, koniec XIX w.

14. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 23, pocz. XX w.,
b) Dom mieszkalny, obecnie gospodarczy, nr 23, 3. ćw. XIX w.

15. Dom mieszkalny, nr 24, ok. 1930
16. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 26,4. ćw. XIX w.
17. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 27,3. ćw. XIX w.
18. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 28,4. ćw. XIX w.
19. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 29,3. ćw. XIX w.
20. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalno-gospodarczy I, nr 30,3. ćw. XIX w.,
b) Dom mieszkalno-gospodarczy II, nr 30,3. ćw. XIX w.

21. Dom mieszkalny, nr 32, pocz. XX w.
22. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 34, ok. poł. XIX w.
23. Dom mieszkalny, nr 36, pocz. XX w.
24. Dom mieszkalny, obecnie Nadleśnictwo, nr 37, koniec XIX w., ok. 1930
25. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 40,4. ćw. XIX w.
26. Dom mieszkalny, nr 45, pocz. XX w.
27. Leśniczówka, obecnie Nadleśnictwo, ok. 1930

Zabłocie

1. Kapliczka przydrożna, obok nr 1, XVIII w.
2. Kapliczka przydrożna, obok nr 29, XVIII w.
3. Dom mieszkalny, nr 1, XIX/XX w.
4. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 9, 4. ćw. XIX w.
5. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 21, 2. poł. XIX w.
6. Dom mieszkalno-gospodarczy, nr 24,2 poł. XIX w.
7. Zespół mieszkalno-gospodarczy

a) Dom mieszkalny, nr 26, 2. poł. XIX w.,
b) Stodoła, nr 26, koniec XIX w.

Wykaz zabytków podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom.

ZAŁĄCZNIK NR 6 - WYKAZ POMNIKÓW PRZYRODY

1. tulipanowiec amerykański Liriodendron tulipifera; obwód: 182 cm, lokalizacja: Bystrzyca Kłodzka (działka nr 515/2),
2. sosna czarna Pinus nigra; obwód: 216 cm, lokalizacja: Bystrzyca Kłodzka (działka nr 515/23),
3. buk pospolity odmiany purpurowej Fagus silvatica ‘Purpurea’; obwód: 344 cm; lokalizacja: Bystrzyca Kłodzka(działka nr 582),
4. miłorząb dwuklapowy Ginkgo biloba; obwód: 177 cm; lokalizacja: Bystrzyca Kłodzka (działka nr 582)
5. sosna wejmutka Pinus strobus; obwód: 353 cm; lokalizacja: Nowy Waliszów (działka nr 1025),
6. cis pospolity (dwupniowy) Taxus baccata; obwód:72 cm i 118 cm; lokalizacja: Nowy Waliszów (działka nr 1025),
7. lipa drobnolistna Tilia cordata; obwód: 400 cm; lokalizacja: Nowy Waliszów (działka nr 1025),
8. cis pospolity Taxus baccata; obwód: 268 cm; lokalizacja: Poręba (działka nr 1238/1),
9. cis pospolity Taxus baccata; obwód: 315 cm; lokalizacja: Paszków (działka nr 54),
10. dąb szypułkowy Quercus robur; obwód: 456 cm; lokalizacja: Gorzanów (działka nr 469),
11. dąb szypułkowy Quercus robur; obwód: 480cm; lokalizacja: Gorzanów (działka nr 469),
12. klon jawor Acer pseudoplatanus; obwód: 388 cm; lokalizacja: Gorzanów (działka nr 469),
13. jesion wyniosły Fraxinus excelsior, obwód: 566 cm; lokalizacja: Gorzanów (działka nr 469),
14. dąb szypułkowy Quercus robur; obwód: 578 cm; lokalizacja: Gorzanów (działka nr 469),
15. jodła pospolita Abies alba; obwód: 225 cm; lokalizacja: Międzygórze (działka nr 23/3),
16. buk pospolity Fagus sylvatica; obwód: 357 cm; lokalizacja: Międzygórze (działka nr 42/1),
17. żywotnik olbrzymi Thuja plicata; obwód: 315 cm; lokalizacja: Międzygórze(działka nr 43/3),
18. "Skałki Pasterskie", lokalizacja: Idzików (pomnik przyrody nieożywionej)